

# Em bé hạnh phúc



*Nuôi dạy con tại nhà theo phương pháp Montessori  
Giai đoạn 0-3 tuổi*

*Susan Mayclin Stephenson*

*"Mỗi em bé khi ra đời mang lại  
niềm hy vọng rằng Chúa vẫn  
chưa thất vọng về loài người."*

- Rabindranath Tagore

*"Quan sát chúng mình rằng trẻ  
nhỏ được phú cho những năng lực  
tinh thần đặc biệt và chỉ ra những  
phương pháp mới để trẻ có thể bày  
tỏ chúng - theo nghĩa đen là 'giáo  
dục qua sự cộng tác với tự nhiên'.  
Thế nên một con đường mới bắt  
đầu ở đây, nơi mà không phải là  
thầy giáo sẽ dạy đứa trẻ mà đứa  
trẻ là người dạy cho thầy giáo."*

- BS. Maria Montessori

# **Mục lục**

Giới thiệu  
Lời mở đầu

## **PHẦN MỘT. NĂM ĐẦU TIÊN**

Năm đầu tiên: Các giác quan  
Năm đầu tiên: Tiếp cận và Nắm bắt  
Năm đầu tiên: Ngồi và Làm việc  
Năm đầu tiên: Bò, nâng người và đứng lên  
Cuối năm đầu tiên: Sự phát triển độc nhất và lòng tự trọng của trẻ

## **PHẦN HAI. 1 – 3 TUỔI**

1 – 3 Tuổi: Chăm sóc bản thân, người khác và môi trường  
1 – 3 Tuổi: Đồ chơi và ghép hình  
1 – 3 Tuổi: Âm nhạc  
1 – 3 Tuổi: Ngôn ngữ  
1 – 3 Tuổi: Nghệ thuật  
1 – 3 Tuổi: Các dân tộc  
1 – 3 Tuổi: Thực vật và động vật  
1 – 3 Tuổi: Khoa vật lý học và toán học

## **PHẦN BA, NGƯỜI LỚN**

0 – 3 Tuổi: Chuẩn bị môi trường  
0 – 3 Tuổi: Làm cha mẹ và dạy con

## **PHỤ LỤC**

**Nhà xuất bản Lao động - Xã hội**

Ngõ Hòa Bình 4 - Phố Minh Khai  
- Hai Bà Trưng - Hà Nội  
Tel: (04) 3624 6920  
Fax: (04) 3624 6915

**Công ty Cổ phần Sách Thái Hà**

119 C5 Tô Hiệu - Cầu Giấy - Hà Nội  
Tel: (04) 3793 0480  
Fax: (04) 6287 3238  
Website: [www.thaihabooks.com](http://www.thaihabooks.com)

*Chịu trách nhiệm xuất bản: Giám đốc Nguyễn Hoàng Cẩm*

*Chịu trách nhiệm nội dung: Tổng biên tập Vũ Anh Tuấn*

*Biên tập viên Nhà xuất bản: Nguyễn Thị Thúy*

*Biên tập:* Thanh Minh - Mai Hương

*Trình bày:* Đàm Oanh

*Sửa bản in:* Nguyễn Minh

*Thiết kế bìa:* Cẩm Châu

**EM BÉ HẠNH PHÚC**

Montessori - Minh Triết Hoàn Vũ từ lúc Sinh ra đến Năm Ba Tuổi

Bản quyền nguyên tác The Joyful Child © 2013 Susan Maycllin Stephenson

Bản quyền bản tiếng Việt © 2015 Vietnam Montessori Education Foundation

Nội dung: Giáo dục, phương pháp Montessori

Bìa © 2015 Susan M. Stephenson

Hình ảnh minh họa © Susan M. Stephenson

Logo của VMEF © Vietnam Montessori Education Foundation

Trẻ em ở độ tuổi này không tạo dáng hay trinh diễn vì thế nhiều bức ảnh được chụp với điện thoại di động và những cách khác kém chất lượng hơn để nắm bắt và ghi lại những khoảnh khắc quan trọng.

Hầu hết các hình ảnh do tác giả chụp. Tác giả tri ân gia đình và bạn bè trên khắp thế giới đã cung cấp các bức ảnh, góp ý và chỉnh sửa.

Xuất bản lần đầu tiên năm 2015, tại Việt Nam, do sự cộng tác của Vietnam Montessori Education Foundation với Công ty Cổ phần Sách Thái Hà. Bản quyền tiếng Việt đã được bảo hộ. Không phần nào của ấn phẩm này được sao chép, dịch, phân phối hoặc chuyển sang bất cứ hình thức hoặc phương tiện nào nếu không có sự cho phép bằng văn bản của Vietnam Montessori Education Foundation và Công ty Cổ phần Sách Thái Hà.

**Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam**

Stephenson, Susan Maycllin

Em bé hạnh phúc : Nuôi dạy con tại nhà theo phương pháp Montessori giai đoạn 0 - 3 tuổi / Susan Maycllin Stephenson ; Trần Thy Lâm dịch ; Nghiêm Phương Mai h.d.. - H. : Lao động Xã hội ; Công ty Sách Thái Hà, 2015. - 330tr. : minh họa ; 21cm

ISBN: 9786046521778

1. Giáo dục 2. Nuôi dạy trẻ 3. Phương pháp Montessori

371.392 - dc23

LXM0001p-CIP

In 1.500 cuốn, khổ 14,5 x 20,5 cm. In tại Công ty Cổ phần In - TM Prima, địa chỉ: Số 35 ngõ 93 Hoàng Quốc Việt, Cầu Giấy, Hà Nội. Số đăng kí KHXB: 1454-2015/CXBIBH/04-118/LĐXH. Quyết định xuất bản số: 133/QĐ-NXBLĐXH cấp ngày 19 tháng 6 năm 2015. In xong và nộp lưu chiểu Quý III/2015.

*Susan Maycllin Stephenson*

# *Em bé hạnh phúc*

*Nuôi dạy con tại nhà theo phương pháp Montessori*

*Giai đoạn 0 - 3 tuổi*

*Montessori - Minh triết hoàn vũ từ lúc sinh ra đến năm 3 tuổi*

Trần Thy Lâm *dịch*

Nghiêm Phương Mai *hiệu đính*



NHA XUẤT BẢN  
LÀO ĐỘNG - XÃ HỘI



THANHHABOOKS  
Phụng sự để dẫn đầu





# *Mục lục*

<i>Giới thiệu</i>	13
<i>Lời mở đầu</i>	15

## **PHẦN MỘT: NĂM ĐẦU TIÊN**

<b>NĂM ĐẦU TIÊN: Các giác quan</b>	<b>19</b>
------------------------------------	-----------

*Trước khi ra đời; Âm nhạc và ngôn ngữ; Khóc là giao tiếp;  
Nhìn và xử lý; Tâm thức tham hút; Vật dụng*

<b>NĂM ĐẦU TIÊN: Vươn ra và nắm lấy</b>	<b>37</b>
---	-----------

*Sự phát triển vận động; Đồ chơi hỗ trợ sự phát triển về  
vận động một cách tự nhiên; Chất liệu tự nhiên dành cho  
đồ chơi*

<b>NĂM ĐẦU TIÊN: Ngồi dậy và làm việc</b>	<b>47</b>
---	-----------

*Công việc của trẻ; Ăn uống và làm việc trong khi ngồi;  
Lưu ý về an toàn khi trẻ có các kỹ năng vận động mới; Số*

*lượng đồ chơi có được ở bất kỳ thời điểm nào và học cách  
cất chúng đi; Bàn ghế để tập ngồi*

**NĂM ĐẦU TIÊN: Bò, nâng người lên,  
đứng dậy và bước đi**

57

*Tự do vận động; Một môi trường an toàn và tự nhiên; Bò  
trườn, kéo người lên, đứng dậy và bước đi*

**CUỐI NĂM ĐẦU TIÊN: Sự phát triển độc đáo**

**& lòng tự trọng của đứa trẻ** 69

*Hỗ trợ sự bắt đầu của một nhận thức tốt về bản thân;  
Chuẩn bị ngôi nhà để chào đón trẻ sơ sinh; Quần áo hỗ  
trợ tự do vận động; Sự gắn bó và tách rời, chuẩn bị để  
cai sữa và tập đi vệ sinh; Ngôn ngữ ký hiệu và báo hiệu  
về nhu cầu vệ sinh; Thiết bị hỗ trợ tăng trưởng tối ưu và  
sự phát triển trong năm đầu tiên; Tình yêu vô điều kiện;  
Cuối năm đầu tiên*

**PHẦN HAI: 1 - 3 TUỔI**

**1 - 3 TUỔI: Chăm sóc bản thân,  
người khác, môi trường**

91

*Tham gia vào cuộc sống đích thực của gia đình; Các loại bài  
tập về đời sống thực tiễn; Môi trường làm việc và sự tập*

*trung; Vật dụng; Cởi và mặc quần áo; Một nơi dành cho tất cả mọi thứ và mọi thứ ở đúng chỗ của chúng; Mục tiêu của trẻ; Nhu cầu của cha mẹ; Người lớn và trẻ em cùng làm việc với nhau; Công việc tìm hiểu quy tắc xã hội của trẻ; Hướng dẫn qua việc làm mẫu chứ KHÔNG phải bằng cách sửa lỗi; Đưa ra sự lựa chọn*

### **1 - 3 TUỔI: Đồ chơi và ghép hình**

**115**

*Lựa chọn đồ chơi; Sắp xếp và luân phiên đồ chơi; Học cách đồ chơi; Tôn trọng sự tập trung; Phân biệt bằng thị giác và phôii hợp tay mắt; Đồ chơi ghép hình; Đồ chơi với mục đích có tính mở rộng*

### **1 - 3 TUỔI: Âm nhạc**

**129**

*Nhảy múa và ca hát; Bộ gõ và các nhạc cụ khác*

### **1 - 3 TUỔI: Ngôn ngữ**

**137**

*Nghe xảy ra trước; Ngôn ngữ thứ hai; Lắng nghe và để trẻ tham dự cuộc đối thoại; Từ vựng, từ ngữ, hình ảnh và sách; Bài học hai giai đoạn; Ngôn ngữ chuẩn; Kể chuyện, đọc và viết; Bảng chữ cái; Cắn?; Tưởng tượng? Nói dối?; Vật dụng; Hỗ trợ phát triển ngôn ngữ*

### **1 - 3 TUỔI: Nghệ thuật**

**159**

*Nghệ thuật không chỉ có vẽ; Vật liệu mỹ thuật; Tác phẩm nghệ thuật*

**1 - 3 TUỔI: Các dân tộc** 167

*Cuộc sống hàng ngày của con người trên thế giới; Vật dụng*

**1 - 3 TUỔI: Cây cối và động vật** 175

*Tình yêu tự nhiên đối với thiên nhiên; Trải nghiệm và gọi tên cây cối; Làm vườn; Quan sát và chăm sóc động vật; Thiết bị*

**1 - 3 TUỔI: Khoa học Vật lý và Toán học** 185

*Khởi đầu của các Khoa học Vật lý; Bắt đầu học toán*

## **PHẦN BA: NGƯỜI LỚN**

**0 - 3 TUỔI: Chuẩn bị môi trường** 191

*Chúng ta cần gì cho một em bé sơ sinh?; Sự an toàn; Môi trường và trí tuệ thẩm hút; Môi trường bên ngoài; Trang thiết bị; Kết luận*

**0 - 3 TUỔI: Nuôi nấng và dạy dỗ** 207

*Sự ra đời nhẹ nhàng; Gia đình sum vầy êm ái trong đời sống hàng ngày; Quần áo và vật dụng; Tạo lòng tin tưởng vào thế giới; Một sự khởi đầu nhẹ nhàng và vai trò của người cha; Ý thức về trật tự; Môi trường thay đổi; Nhu cầu của trẻ; Làm gương, xác lập giới hạn và thời gian để ở một mình; Vật dụng dành cho trẻ từ 0 đến 3 tuổi*

## PHỤ LỤC

<i>Cách con tự cai sữa (Từ quan điểm của đứa trẻ)</i>	245
<i>So sánh việc thực hành phương pháp Hỗ trợ Áu nhi Montessori với truyền thống chăm sóc trẻ em ở Bhutan</i>	271
<i>Maria Montessori</i>	309
<i>Chương trình đào tạo giáo viên Hỗ trợ Áu nhi</i>	311
<i>Lời bạt</i>	315
<i>Về tác giả</i>	317
<i>Lời khen tặng của độc giả</i>	321

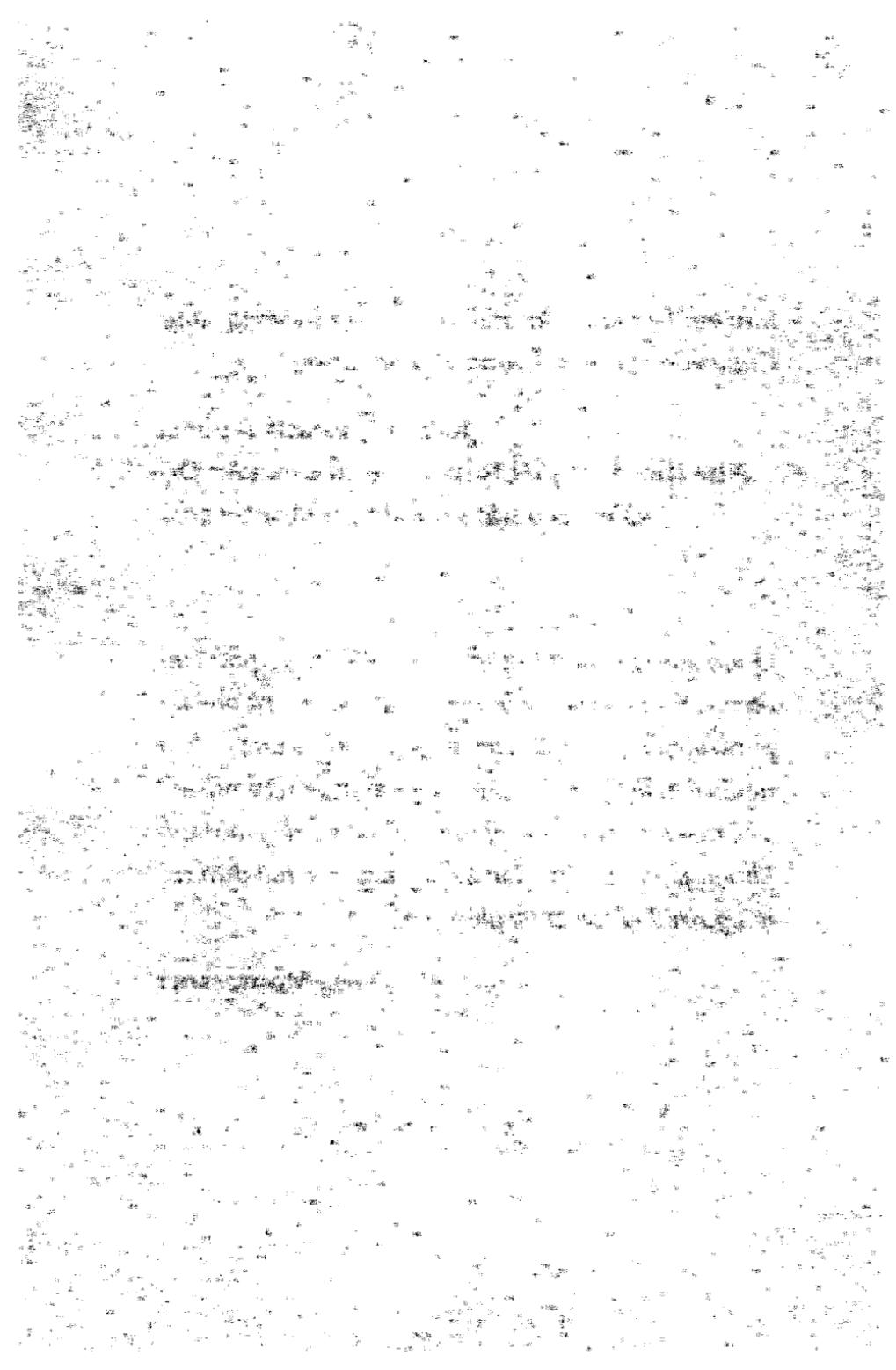


*Mỗi em bé khi ra đời mang lại niềm hy vọng rằng  
Chúa vẫn chưa thất vọng về loài người.*

**Rabindranath Tagore,  
Nhà thơ đoạt giải Nobel Văn học của Ấn Độ  
và người hâm mộ Bác sĩ Montessori**

*Quan sát chúng mình rằng trẻ nhỏ được phú cho  
những năng lực tinh thần đặc biệt và chỉ ra những  
phương pháp mới để trẻ có thể bày tỏ chúng – theo  
nghĩa đen là “giáo dục qua sự cộng tác với tự nhiên”.  
Thế nên một con đường mới bắt đầu ở đây, nơi mà  
không phải là thầy giáo sẽ dạy đứa trẻ mà đứa trẻ  
là người dạy cho thầy giáo.*

**BS. Maria Montessori**



## *Giới thiệu*

Những khám phá do Maria Montessori thực hiện đã hoàn toàn thay đổi cách hiểu của chúng ta về trẻ em và về cách mà cuộc sống phát triển từ những khoảnh khắc sớm nhất của sự sống. Bà không những khám phá ra tiềm năng nội tại to lớn tiềm ẩn bên trong hình hài nhỏ bé bất lực của trẻ sơ sinh, mà còn khám phá ra cách hướng dẫn chúng ta hỗ trợ tiềm năng này ngay từ lúc bắt đầu sự sống.

Việc những người sắp làm cha mẹ có được những thông tin này vào đúng thời điểm để họ có thời gian chuẩn bị bản thân là rất quan trọng. Để những thông tin này đến với lớp người trẻ mới trưởng thành trong thời niên thiếu của họ, khi họ đang đi tìm chính tiềm năng của bản thân, khi đang tìm hiểu về những thay đổi về cơ thể và tâm trí của chính họ, khi đang khám phá xem họ là ai và sứ mệnh của bản thân là gì cũng quan trọng không kém.

Qua nhiều năm, Susan Mayclin Stephenson đã tận mắt nhìn thấy những nguyên tắc này thành công với trẻ em ở bất kỳ quốc gia nào, của bất kỳ nền văn hóa nào. Trong cuốn sách *Em bé hạnh phúc*, Susan chia sẻ những gì chúng tôi biết về trẻ em trong ba năm đầu đời của sự sống, một cách lịch lãm và đầy lòng nhân ái. Tôi tin rằng những gì bà chia sẻ sẽ giúp tạo nên một cuộc sống tốt đẹp hơn cho trẻ em trên khắp thế giới.

**Bác sĩ Silvana Quattrocchi Montanaro, MD  
Giảng viên sáng lập chương trình  
Huấn Luyện Hỗ Trợ Ảnh nhi tuổi từ 0 - 3  
của Hiệp hội Montessori quốc tế (AMI)**

## *Lời mở đầu*



Một hạt giống nhỏ đang nảy mầm trong mảnh đất màu mỡ, được hấp thụ đủ lượng ánh sáng mặt trời, hơi ấm và độ ẩm sẽ phát triển thành một cây xanh khỏe mạnh giàu chất dinh dưỡng. Con nòng nọc của loài ếch sống trên cây biết phải sống bao lâu dưới nước và khi nào là lúc phải thay đổi đến một môi trường mới để sống trên cạn. Giống như cây cối, trẻ sơ sinh cần một môi trường đầy chất bổ dưỡng, về cả mặt vật chất lẫn tinh thần và sẽ lấy những thứ mà nó cần từ môi trường để phát triển. Cũng giống như con nòng nọc của loài

ếch sống trên cây, trẻ sơ sinh cần một môi trường có thể thay đổi theo từng giai đoạn phát triển của mình.

Tôi tin rằng trẻ sơ sinh được sinh ra với tất cả bản năng cần thiết để phát triển và hạnh phúc khi nhu cầu của nó được đáp ứng; nhưng môi trường nào mới thỏa mãn được những nhu cầu này? Cái ôm ấm áp của người mẹ ngay sau khi sinh đánh thức lòng nhân hậu và bắt đầu dạy trẻ sơ sinh cách con người nên cư xử với nhau. Và rồi sao nữa?

Mỗi nền văn hóa đều có sự khôn ngoan nhưng trong thời hiện đại thì đa phần đã bị đánh mất. Ba năm đầu đời là quá quan trọng để chúng ta dùng đứa trẻ làm thí nghiệm, nhưng những nguyên tắc Montessori đưa ra ở đây đều được công nhận trên khắp thế giới hơn 100 năm qua, dù trẻ ở bất kỳ nền văn hóa nào. Mục đích của cuốn sách này là để giúp cha mẹ tìm hiểu, khám phá, trân trọng và trợ giúp các nhu cầu tinh thần, thể chất và cảm xúc của trẻ trong ba năm đầu đời.



Mặc dù tôi đã tìm hiểu về đề tài này gần 50 năm nhưng tôi vẫn đang học hỏi. Tôi nhớ một ví dụ khiến tôi phải nhìn các sự việc theo một lối khác. Đó là vào một trong những buổi thuyết trình đầu tiên ở Mỹ trong chương trình Hỗ trợ Tuổi Ấu nhi 0 - 3 tuổi của Montessori được bắt đầu ở Italia, vào năm 1947. Hình ảnh đầu tiên trên màn hình là một đứa trẻ đang nghiêng mình nhìn vào một bể cá với một cái cốc màu cam trên tay và đang múc nước ra. Trong đầu tôi đã tự chuẩn bị để nghe nói về cách làm sao cho đứa trẻ dừng hoạt động không thích hợp này. Nhưng tôi bị bất ngờ với những gì xảy ra tiếp sau đó.

Trong những hình ảnh tiếp theo trên màn hình, em bé này, chỉ mới 2 tuổi, đã múc ra khá nhiều nước từ bể cá, tung ca một đổ vào một cái xô đặt dưới sàn nhà, cẩn thận chừa lại vừa đủ nước cho con cá. Tiếp sau đó, cậu bé lau chùi lớp váng màu xanh lá ở thành bể bên trong rồi nhẹ nhàng đổ đầy nước sạch vào bể cá. Cuối cùng cậu bé dùng một miếng giẻ để lau khô những vũng nước đổ ra sàn khi đang làm việc.

Tôi quá kinh ngạc. Tôi đã từng dạy các học sinh từ 2 tuổi cho đến tuổi trưởng thành trong nhiều năm và chưa bao giờ tôi có thể tưởng tượng rằng một đứa trẻ 2 tuổi lại có khả năng làm được những gì mà cậu bé này đã làm.

Giảng dạy theo phương pháp Montessori luôn là một niềm vui lớn lao với tôi, nhưng ngày hôm đó tôi đã nhận ra

rằng để đạt được hiệu quả lớn nhất trong việc hỗ trợ tiềm năng của trẻ em và của loài người nói chung, tôi cần phải học thêm về trẻ em từ 0 đến 3 tuổi. Nhiều năm nay tôi vẫn đang học hỏi và chia sẻ những gì tôi khám phá ra được. Việc cuốn sách *Em bé hạnh phúc* được sử dụng trong các lớp học về sự phát triển con người cho học sinh trung học khiến tôi rất vui mừng. Tôi tin chắc rằng những bạn trẻ này sẽ trở thành những bậc cha mẹ rất đặc biệt.

Nhiều thông tin trong cuốn sách này đã được dịch sang thứ tiếng khác; bản dịch tiếng Nhật có tên *I Can, I Can, I Can* (tạm dịch *Tôi có thể, Tôi có thể, Tôi có thể*) và đã trở thành sách tham khảo cho những khóa học làm cha mẹ trực tuyến. Tôi hi vọng cuốn sách này sẽ giúp bạn hiểu rõ và trân trọng sự kỳ diệu của những năm đầu đời, tạo cho bạn niềm cảm hứng để học hỏi thêm nữa.

**Susan Mayclin Stephenson**

## PHẦN MỘT

# Năm đầu tiên

## NĂM ĐẦU TIÊN: Các giác quan



### Trước khi ra đời

Chúng ta biết rất ít về những gì mà một em bé thực sự trải qua trong bụng mẹ suốt khoảng thời gian chín tháng thai kỳ, nhưng thực tế có rất nhiều thứ đang diễn ra trong đó. Da – bộ phận giác quan đầu tiên và quan trọng nhất được phát triển hoàn thiện khi thai nhi khoảng bảy đến tám tuần tuổi. Khứu giác sẵn sàng hoạt động vào tháng thứ hai của thai kỳ. Vị giác

hoạt động vào tháng thứ ba. Và đôi tai hoàn thiện sự phát triển về mặt cấu trúc trong khoảng từ tháng thứ hai đến tháng thứ năm.

Chúng ta không thể biết chính xác em bé có cảm giác, cảm nhận, trực giác, suy nghĩ và hiểu những gì. Nhưng chúng ta biết được rằng bé phản ứng lại với giọng nói, âm thanh và âm nhạc. Vì thế tốt nhất chúng ta nên dành thời gian yên tĩnh trò chuyện, hát và cho bé nghe nhạc hàng ngày. Những chuyên gia nghiên cứu về việc học ngôn ngữ cho chúng ta biết rằng nền tảng của việc học tiếng mẹ đẻ bắt đầu từ trong bụng mẹ. Điển hình như nhà vĩ cầm nổi tiếng người Anh - ông Yehudi Menuhin tin rằng tài năng âm nhạc của mình một phần nhờ vào việc cha mẹ ông thường xuyên ca hát và chơi nhạc trước khi ông chào đời. Cha mẹ nào hát cho con họ nghe trong thời kỳ mang thai nhận thấy rằng những bài hát này tạo cảm giác rất dễ chịu cho đứa bé sau khi sinh.



*Có thể là thai nhi hấp thụ được những nhịp điệu đặc thù của ngôn ngữ người mẹ. Theo một nghĩa nào đó đó thì thai nhi đang hoạt động, nó đang học ngôn ngữ!*

- BS. Silvana Montanaro

Vào năm 1995, tôi gặp bà Shinichi Suzuki của trường âm nhạc Suzuki ở thành phố Matsumoto, Nhật Bản để chia sẻ những ý tưởng về môi trường dành cho trẻ nhỏ. Đối với cả Montessori và Suzuki, mục đích của họ là tạo ra một mối quan hệ thân thương giữa trẻ và người lớn, để mang lại cho trẻ niềm vui về tài năng và thành công, và qua việc đáp ứng nhu cầu của trẻ em, nhằm giúp tạo nên một xã hội hòa bình hơn. Chúng tôi đã thảo luận về phương cách tốt nhất để giúp trẻ và đều tin rằng chúng ta phải bắt đầu trước khi trẻ được sinh ra.

## Âm nhạc và ngôn ngữ

Trong những ngày đầu tiên, tháng đầu tiên, năm đầu tiên của cuộc đời, trẻ sơ sinh đặc biệt bị thu hút bởi âm thanh giọng nói của con người, thích nhìn vào khuôn mặt và môi của người đang trò chuyện. Không phải ngẫu nhiên mà khoảng cách tập trung của đôi mắt trẻ sơ sinh trùng hợp một cách chính xác

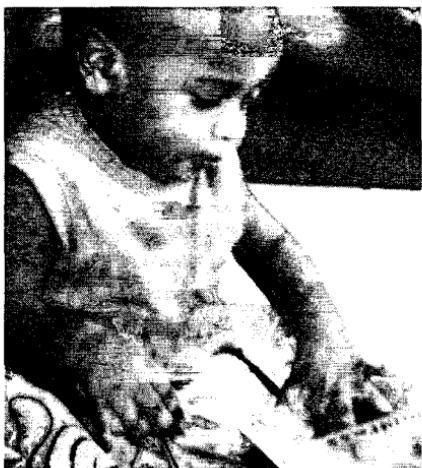
với khoảng cách giữa khuôn mặt bé với khuôn mặt của người mẹ đang cho bé bú. Có lẽ những trải nghiệm giao tiếp đầu tiên tốt nhất là khi cho bé bú. Chúng ta có thể nuôi dưỡng sự hứng thú đặc biệt về ngôn ngữ ở trẻ và chuẩn bị cho ngôn ngữ nói sau này, bằng cách nói rõ ràng, không cao giọng một cách không tự nhiên như thường làm khi trò chuyện với vật nuôi và đừng quá đơn giản hóa ngôn ngữ khi có sự hiện diện của trẻ. Chúng ta có thể kể cho trẻ nghe những câu chuyện vui nhộn và thú vị về cuộc sống, đọc những bài thơ yêu thích, nói ra những gì chúng ta đang làm, ví dụ như “Bây giờ mẹ đang rửa chân cho con, cọ rửa từng ngón chân để cho chúng thật sạch” và chúng ta nên tận hưởng sự giao tiếp quan trọng này. Chúng ta cũng có thể nghe nhạc, nghe âm thanh của sự tĩnh lặng và lắng nghe nhau.

Người lớn có thể trò chuyện với trẻ, thậm chí là trẻ sơ sinh theo cách sau đây: Khi trẻ phát ra một âm thanh, hãy bắt chước bé – bắt chước độ cao và khoảng dài của âm thanh đó, ví dụ như đứa bé nói “maaaa ga” thì người lớn bắt chước theo “maaaa ga”. Thường thì chúng ta sẽ nhận được phản ứng thích thú từ trẻ ngay ở lần đầu tiên như thể bé đang nói rằng “Cuối cùng thì cũng có người hiểu và nói ngôn ngữ của mình!”. Sau vài lần trao đổi như thế, nhiều trẻ sẽ bắt đầu muốn phát ra âm thanh cho bạn bắt chước và sau cùng sẽ thử bắt chước âm thanh của người lớn. Điều này là sự giao tiếp ban đầu rất lý thú cho cả đôi bên. Đây không phải là nói chuyện kiểu trẻ con, mà là sự giao tiếp thực sự.



*Em bé thích thú khi người lớn nói với  
bé về việc thay tã và mặc đồ*

Trong năm đầu tiên, các hoạt động như thay tã, cho bú, tắm rửa, bế lên, ôm ấp và mặc quần áo là những khoảng thời gian quan trọng và ấn tượng nhất. Hãy hỏi xin phép bé hoặc nói ra rằng bạn đang chuẩn bị bế bé lên khi bạn muốn làm điều đó. Nếu có sự lựa chọn, hãy hỏi bé, *trước khi* bế bé lên, xem bé đã sẵn sàng để được bế lên mặc quần áo, cho bú hay tắm rửa hay chưa. Trẻ em biết khi nào chúng đang được hỏi một câu hỏi nghiêm túc hay đang được lựa chọn. Trong khi bạn thay tã hay tắm cho trẻ sơ sinh, thay vì làm bé mất tập trung với một món đồ chơi, hãy nhìn vào mắt bé, nói cho bé nghe rằng bạn đang làm gì, đặt câu hỏi và đưa ra sự lựa chọn. Giá trị của lối giao tiếp đầy tình yêu thương và lòng tôn trọng này không thể bị cường điệu hóa quá mức. Nó khiến bé muốn nói chuyện với bạn và sự khao khát được giao tiếp là nền tảng để phát triển ngôn ngữ.



Để phát triển tốt về ngôn ngữ cũng tùy thuộc vào ngôn ngữ mà bé nghe được xung quanh mình trong thời gian ban đầu. Việc bé nghe lỏm được các cuộc đối thoại giữa cha mẹ và những người lớn khác cũng rất quan trọng, giống như khi bé được trò chuyện cùng. Khi cha hoặc mẹ hoặc một người anh chị lớn hơn nói chuyện và hát cho bé nghe cũng là lúc họ đang dạy ngôn ngữ cho bé. Điều thật sự đáng kinh ngạc là lượng ngôn ngữ mà trẻ tiếp thu được trong ba năm đầu đời, kết quả thể hiện ở việc trẻ hoàn toàn nắm bắt ngôn ngữ một cách tổng thể theo cách mà người lớn không bao giờ làm được.

Hãy cùng bé đọc sách và nói về sách càng sớm càng tốt. Có thể dựng đứng những cuốn sách bìa cứng đẹp cho một đứa bé chưa thể ngồi được có thể thích thú nhìn chúng. Sách

giới thiệu rất nhiều để tài thú vị cho trẻ em ở độ tuổi này khi chúng muốn nhìn, nghe và nói về tất cả mọi thứ.

## **Khóc là giao tiếp**

Cách phản ứng với một trẻ sơ sinh đang khóc thay đổi khác nhau tùy theo nền văn hóa – có nơi tin rằng khóc làm phổi bé khỏe hơn; có nơi, người ta hoàn toàn không thể tin rằng có người để mặc cho bé khóc một hồi lâu. Chúng tôi khuyên rằng bạn nên dành thời gian và cố gắng tìm hiểu xem bé đang dùng tiếng khóc để nói gì. Không có một công thức chung và mỗi đứa trẻ đều khác nhau.

Trong một lần đến tham quan một bệnh viện nhi ở trường Đại học Roma trong khóa huấn luyện Hỗ trợ Ấu nhi, tôi quan sát thấy một bác sĩ phản ứng với tiếng khóc của trẻ sơ sinh theo cách sau đây: Đầu tiên bà ta nói chuyện với đứa bé một cách êm ái và dịu dàng, để trấn an bé rằng có người đang hiện diện. Trong nhiều trường hợp, đây là cách tốt nhất để an ủi một đứa bé và làm bé nín khóc. Tuy nhiên, nếu điều này không có ích gì thì người bác sĩ đó sẽ nhìn vào mắt bé hoặc đặt tay lên người bé một cách nhẹ nhàng. Thường thì cách làm này hoàn toàn trấn an được bé. Nếu không, bà ta kiểm tra xem có cái gì làm cho bé khó chịu, tẩm trá bị nhăn, tã bị ướt, hay nhu cầu cần đổi tư thế nằm. Giải quyết được vấn đề này gần như lúc nào cũng trấn an được đứa bé và chấm dứt nhu cầu phải khóc của bé. Chỉ rất hiếm khi trẻ khóc vì cần ăn.



*“Rốt cuộc thì cũng có một chiếc ti giả TỐT,  
nó không nằm lại trong miệng mình.”*

Thảo luận về việc sử dụng đúng cách *ti giả* hoặc *ngậm nướu* khi mọc răng rất thú vị khi liên quan đến nguyên nhân dẫn đến bệnh béo phì ngày nay. Có lẽ nếu chúng ta cố gắng nhiều hơn để “an ủi” trẻ sơ sinh theo những cách khác hơn là lúc nào cũng cho bé ăn hay cho bé ti giả để ngậm – điều này chỉ dạy cho chúng biết rằng cách để có được niềm vui là đưa thứ gì đó vào miệng – chúng ta có thể dạy trẻ trung thực các nhu cầu của mình. Có một món đồ chơi mà chúng ta gọi là *ti giả* “tốt” sẽ không nằm lại trong miệng trẻ trừ khi có người lớn giữ nó ở miệng nếu bé cần phải mút hoặc bé ngậm nó trong thời gian mọc răng khi nướu cần sự cọ xát. Điều này đem lại vừa đúng lượng thời gian cần mút hay việc cọ xát nướu mà không tạo ra thói quen hay sự lệ thuộc.

Thông thường những bậc cha mẹ chu đáo thường nghĩ rằng khóc luôn có nghĩa là đói hay đau. Nhưng trẻ có thể đang lo lắng, đang có những ký ức xấu, đang ướt, lạnh, nóng, lo sợ, cảm thấy cô đơn hay nhảm chán. Có rất nhiều lý do vì sao bé khóc. Một cặp cha mẹ ân cần có thể dành rất nhiều thời gian quan sát và lắng nghe con mình, ngay cả từ những ngày đầu mới sinh, có thể tìm hiểu được con khóc vì lí do gì và đáp ứng đúng những gì con mong muốn. Tất cả mọi người đều cần được thấu hiểu, ngay cả đứa trẻ sơ sinh nhỏ nhất cũng vậy.



Ở những nền văn hóa nơi trẻ em có phòng riêng, đây là một hình mẫu tuyệt vời từ lúc trẻ sinh ra. Nó có thể được điều chỉnh khi trẻ lớn lên và thay đổi nhu cầu.

## Nhìn và xử lý

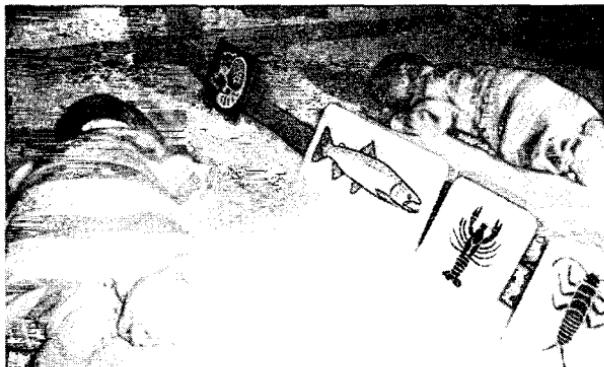
Trẻ sơ sinh ra đời từ một môi trường khá tối và yên tĩnh. Bé cần thời gian để thích nghi với cảnh vật xung quanh và âm thanh của thế giới bên ngoài bụng mẹ. Con bạn nhìn thấy những gì trong ngôi nhà của bạn? Những tuần, những tháng

đầu tiên tốt nhất là nên bảo vệ bé khỏi những âm thanh to, nên sử dụng những màu sắc dịu nhẹ và tránh để quá nhiều đồ vật trong tầm mắt của bé. Khi trẻ ở trong môi trường với quá nhiều kích thích về mặt thị giác thì trẻ thường nhảm mắt lại và tách mình ra khỏi thế giới xung quanh. Vì thế, tốt hơn hết là nên truyền cảm hứng và mời bé khám phá môi trường bằng thị giác với những màu sắc dịu nhẹ và những món đồ vật có số lượng hạn chế thay vì làm bé cảm thấy choáng ngợp.

Khi bé đã tiếp thu tất cả hình ảnh, âm thanh và những ấn tượng cảm quan mà bé muốn trong suốt một khoảng thời gian nhất định, với trí tuệ bẩm sinh, bé biết khi nào là lúc bé cần đi ngủ và xử lý những thông tin đó. Hãy tưởng tượng xem sẽ như thế nào nếu bạn đến từ một môi trường ấm cúng, nhẹ nhàng, khá tối và yên lặng (trong bụng mẹ) và chuyển đến một nơi hoàn toàn mới, đầy ánh sáng, âm thanh, sự sờ chạm, tất cả mọi thứ đều lạ lẫm trừ giọng nói của gia đình bạn. Điều này rất có ích khi tôn trọng trí tuệ của một đứa bé về việc bé muốn tiếp nhận bao nhiêu thứ vào, khi nào bé muốn đi ngủ để nghỉ ngơi và xử lý, khi nào thức dậy và tiếp nhận thêm. Khi được sinh ra, bé đã biết được cách điều hòa giấc ngủ của mình để đạt được sức khỏe thể chất và tinh thần tối ưu và tích hợp những kinh nghiệm mới. Nếu chúng ta tôn trọng những kiến thức có tính trực giác sau sinh này thì chúng ta đang đi đúng hướng để ngăn ngừa vấn đề khó khăn về giấc ngủ, thường làm kiệt sức cha mẹ và trẻ sơ sinh. Nếu ghi nhớ rằng giấc ngủ là

thiết yếu vì nhiều lý do và không nên bị gián đoạn thì chúng ta sẽ cố gắng như các nền văn hóa cổ xưa đã nhiều lần nhắc nhở rằng không nên đánh thức một đứa bé đang ngủ trừ khi trong tình huống khẩn cấp.

Mặc dù điều này là phổ biến nhưng việc *tập* cho trẻ đi ngủ không phải là ý hay. Khi bé được giữ cho tỉnh giấc đến khi đi ngủ, bé sẽ không có cơ hội để tự dỗ mình, để tạo ra cách riêng tự mình đi ngủ khi mệt, đây mới chính là cách tốt nhất. Để tránh tạo sự lệ thuộc vào người lớn trong một hoạt động tự nhiên như việc ngủ nghỉ, chúng ta có thể cẩn thận quan sát và tôn trọng khả năng tự ngủ của bé vào ban ngày lẫn ban đêm ngay từ những ngày đầu tiên trở đi.



*Công việc của em bé này là nhìn vào gương và những bức ảnh đen trắng dễ thương mà bố em làm cho.*

Ngay cả nếu ta nghĩ rằng trẻ sơ sinh nên nằm ngửa để ngủ, thì một điều rất quan trọng từ ngày đầu tiên là bé nên có thời gian không những nằm ngửa mà cũng nên nằm sấp để luyện tập các cơ bắp ở cổ, tay và chân. Một lần nữa, hãy quan sát bé để xem bé đang cố gắng học làm gì. Một số bé muốn có tư thế nằm sấp thường co gối lại và mông đưa lên cao. Ban đầu, đối với một số trẻ sơ sinh, thi thoảng một vài phút nằm sấp là tất cả những gì bé cần và thời gian này được tăng dần. Người lớn nên quan sát để đảm bảo bé không bị vướng vào những chỗ không thoải mái và để ý khi nào bé muốn lật lại.

Trẻ sơ sinh tò mò và có nhu cầu khám phá về mặt giác quan từ những ngày đầu tiên và muốn ở bên cạnh gia đình, chứ không phải bị giữ suốt ngày trong một căn phòng yên lặng. Để thực hiện điều này, cha mẹ cần sử dụng một tấm thảm trải sàn đặc biệt hay một tấm nệm bông để có thể dễ dàng di chuyển đến bất kỳ nơi nào trong nhà mà gia đình dành thời gian ở bên nhau – nhà bếp, phòng ngủ, phòng khách, v.v... Theo cách này, bé có thể ở cùng với gia đình, quan sát đời sống và nằm ngủ bất cứ lúc nào bé cần. Trẻ sơ sinh vẫn có thể giữ nhịp điệu ngủ nghỉ và thức dậy tự nhiên độc nhất này. Bé có thể lắng nghe các cuộc trò chuyện, tiếng cười và âm nhạc hay sự yên lặng. Trên tấm thảm này, bé cũng có thể luyện các kỹ năng phát triển như khám phá đôi tay và bàn chân của mình giống như bé đã từng làm khi còn trong bụng mẹ, bé vận động và căng cơ, chống đẩy cơ thể, vuơn người về phía

trước và nâng người lên mà vẫn tuân theo nhịp điệu tự nhiên của giấc ngủ và sự tỉnh giấc.



*Chân tay để trần được thoải mái để cảm nhận và khám phá là điều rất quan trọng từ những ngày đầu tiên trong cuộc đời trẻ.*

*Chúng ta không nên xem trẻ sơ sinh như một sinh linh nhỏ bé bất lực mà hãy xem chúng như những con người bé nhỏ về kích cỡ nhưng lại có khả năng tinh thần to lớn và nhiều khả năng thể chất mà ta không thể nào chứng kiến được trừ phi môi trường hỗ trợ cho sự biểu lộ của sự sống.*

– BS. Silvana Montanaro



*Năm đầu tiên không phải là quá sớm để thường  
thức một triển lãm nghệ thuật.*

## Tâm thức thẩm hút

Theo một cách nào đó, trẻ em trong những năm đầu tiên này hấp thụ đời sống, hành vi và thái độ của những người xung quanh mình. Việc rằng người lớn là rất nhân hậu, rất tôn trọng trẻ hoặc rất khôn ngoan, hoặc rất chú ý đến các âm thanh hay cảnh tượng của môi trường mà trẻ sẽ nghe thấy sẽ không bao giờ là điều quá đáng.

Khi trẻ em không ở cùng với cha mẹ thì ta phải chú trọng đến việc đặt ra những tiêu chuẩn cao nhất cho bất kỳ người lớn nào khác mà trẻ ở cùng. Môi trường mà chúng ta tạo ra cho con mình là môi trường mà con chúng ta tạo ra cho con cái và cháu chắt của chúng v.v...



*Bố và con đều cần dành thời gian mỗi ngày để ở bên nhau, để hiểu nhau, cùng tắm, cùng đi dạo.*

## Vật dụng

Trong những năm đầu tiên, lúc nào nhân tố con người trong thế giới của trẻ sơ sinh cũng là “vật liệu” quan trọng và có ảnh hưởng nhất trong môi trường. Những giọng nói của gia đình mà bé nghe được khi còn ở trong bụng mẹ là những trải nghiệm thính giác được mong đợi nhất, là những trải nghiệm êm ái và mang lại cảm giác yên lòng nhất. Những gương mặt này là những hình ảnh quan trọng nhất khi trẻ đang liên kết giọng nói với khuôn mặt trong tâm trí mình. Sự sờ chạm và mùi hương êm dịu của người mẹ khi cho bú, tay chạm nhẹ nhàng và mùi quen thuộc của cha trong giờ tắm hằng ngày và

khi được các thành viên khác trong gia đình và những người bạn của gia đình bồng bế trên tay là những trải nghiệm xúc giác quan trọng nhất.



Những “vật liệu” đầu tiên không có tính chất con người bao gồm các đồ vật có thực trong thế giới tự nhiên để sờ vào, các nhạc cụ đang được chơi, âm nhạc dân tộc, nhạc cổ điển và các bản nhạc hay khác.

Những học cụ thị giác đầu tiên nên có màu trắng và đen, có độ tương phản cao, chuyển động trong không khí và sau đó là những vật dễ chuyển động có màu treo trong phòng. Tốt hơn hết là nên hạn chế số lượng các vật chuyển động không nhiều hơn năm món và nên treo ở những nơi mà trẻ có thể ở cùng với gia đình, có lê ở phía trên tấm thảm trong

phòng khách, nhưng không phải treo trên cái bàn thay tã – nơi mà việc trò chuyện với cha mẹ quan trọng hơn là bị xao nhãng bằng thị giác. Hãy thử nằm xuống ngay vị trí mà bạn chuẩn bị treo và nhìn xem những gì bé sẽ trông thấy. Cái đèn trên trần có chấn ngang tầm nhìn không? Đồ treo có nhìn đẹp mắt không?

Và cuối cùng, để dạy trẻ về thế giới thực tế, bạn hãy cố gắng tìm những món đồ treo thật đáng yêu và có vẻ thanh nhã như những con bướm, hay chim đang chuyển động trong không trung giống hệt như chúng đang bay trong đời sống thực, trên bầu trời hay bơi trong nước. (Không có những con voi hay hươu cao cổ bay trên trời.) Hoặc hãy đi tìm hay tự làm ra các vật treo với hình dáng trừu tượng xinh xắn như những đồ treo được thiết kế bởi những nghệ sĩ nổi tiếng như Alexander Calder<sup>1</sup>. Hãy trao những gì tốt đẹp nhất cho những con người nhỏ tuổi nhất.

---

<sup>1</sup> Alexander Calder (1898 - 1976) là nghệ sĩ điêu khắc người Mỹ, nổi tiếng với các tác phẩm điêu khắc chuyển động.



Hình con bướm chuyển động này được bán rộng rãi, với bản sao ảnh chụp của 5 năm con bướm là đồ chơi yêu thích của trẻ.

## NĂM ĐẦU TIÊN: Vươn ra và nắm lấy



*Một vòng tròn bằng gỗ đơn giản treo trên một sợi dây là thứ đồ chơi tập cầm nắm đầu tiên rất tốt.*

### Sự phát triển vận động

Sự myêlin hóa được định nghĩa như “sự phát triển của vỏ bọc myêlin xung quanh một sợi dây thần kinh.” Vỏ bọc có chất béo này đóng vai trò cách điện bảo vệ những thông tin từ bộ não chuyển đến các cơ bắp khác nhau trong cơ thể, dẫn đến sự vận động có chủ đích hay vận động có phối hợp. Trẻ sơ sinh chỉ có thể điều khiển các cơ ở miệng và cổ họng – cần thiết cho việc ăn uống và giao tiếp. Vào cuối năm đầu tiên, một phép mầu đã xảy ra và trẻ có thể điều khiển vận động của cả

cơ thể; trẻ đã học được cách nắm bắt và buông đồ vật ra, học đá, học trườn và bò, học cách ngồi dậy để giải phóng đôi tay và thực hiện được nhiều kỹ năng hơn nữa, và thường là sắp đứng lên và đi được!



*Một quả chuông lớn bằng kim loại treo trên  
một sợi dây ruy-băng mang đến những trải  
nghiệm thú vị mới về chất liệu/ kết cấu và âm  
thanh cho trẻ.*

Đây là một quá trình hai chiều: Sự myêlin hóa tạo ra sự vận động nhưng vận động cũng giúp tăng cường sự hình thành chất myêlin, vì thế khi chúng ta cho trẻ vận động càng nhiều thì chúng ta càng hỗ trợ cho sự phát triển tối ưu. Trẻ tự nhiên bị lôi cuốn bởi công việc quan trọng này và vui vẻ thực hiện nó. Thường trẻ rất khó chịu khi không thể cử động được, điều đó có thể làm trẻ không vui. Có rất nhiều phát minh hiện đại cản trở sự phát triển vận động tự nhiên, vì thế chúng ta phải đảm bảo rằng trẻ càng có nhiều thời gian vận động mọi phần trên cơ thể càng tốt.

Khi trẻ sơ sinh nhìn món đồ chơi treo ở phía trên và theo trực tính muốn với tới nó, và cuối cùng cũng chạm đến và làm nó chuyển động, đây là một khoảnh khắc đầy phấn chấn cho trẻ. Thay vì chỉ được người khác chăm sóc và làm giúp thì nay trẻ đã vươn ra và chủ ý tác động lên môi trường của trẻ. Trẻ đã thực sự “thay đổi thế giới”.



*Khi không thuận tiện để treo đồ chơi trên trần nhà, một giá đỡ treo bằng gỗ tự nhiên với màu sắc nhẹ nhàng cũng rất tốt.*

## **Đồ chơi hỗ trợ sự phát triển về vận động một cách tự nhiên**

Bạn cần cẩn thận chọn lựa đồ chơi tại giai đoạn này, hãy tìm kiếm các món đồ chơi trợ giúp một loạt các khả năng vận

động khác nhau cho trẻ. Mỗi một cái xúc xắc, một món đồ chơi, bộ ghép hình phải được chọn lựa với mục đích rõ rệt.

Người lớn phải quan sát cẩn trọng để nhận thấy thử thách có quá dễ dẫn đến nhảm chán hay quá khó dẫn đến việc trẻ cáu gắt và bỏ cuộc. Thật thú vị khi quan sát trẻ làm một việc có hệ thống, vào một khoảng thời gian nhất định: dùng tay đánh hay dùng chân đá vào đồ chơi đang treo, chạm đến nó trước khi có thể cầm lấy, cầm trước khi trẻ có thể buông ra, một tay buông ra trong khi tay kia nắm lấy cùng đồ treo đó, sử dụng ngón tay cái như các ngón tay khác và dần dần học sử dụng nó đối lập với các ngón tay khác. Việc này giống như quan sát một nhà khoa học nhưng lịch trình và sự khôn ngoan là do bẩm sinh, chứ không do học được ở trường đại học.

Nếu có thể, bạn hãy nắm xuống bên dưới món đồ chơi treo và quan sát những gì trẻ sẽ trông thấy. Không nên để các thiết bị làm phân tâm đứa trẻ khỏi hoạt động dự định sẽ thực hiện. Cách tốt nhất là khi đồ chơi – chẳng hạn một vòng tròn gỗ đơn giản hay một cái chuông lớn – có thể treo trên trần nhà hay trên giá treo bằng gỗ tự nhiên. Đồ chơi được treo cần phải luân phiên thay đổi để giữ cho trẻ cảm thấy hào hứng và vui vẻ, hoặc bạn có thể sắp xếp treo thêm ở một nơi khác trong nhà. Khi trẻ “làm việc”, ta phải cẩn thận để tôn trọng hoạt động của trẻ và không làm gián đoạn, giống như chúng ta không muốn bị làm phiền nếu ta đang tập trung vào một

công việc quan trọng. Tuy nhiên, bạn có thể nhận thấy, như tôi đã thực hiện với một đứa cháu rằng sẽ có lúc trẻ làm việc xong với món đồ chơi đã treo và muốn nó được tháo xuống! Một trong những đứa cháu của tôi đưa tay phải lên và chạm vào phía sau đầu khi nó bắt đầu cảm thấy chán cái “công việc với món đồ treo” trong ngày và nếu chúng ta không tháo món đồ treo xuống hay cho trẻ đến nơi khác thì trẻ sẽ khóc.



*Khám phá mép thảm giúp trẻ tập trung một hồi lâu trong lúc học cách sử dụng đôi tay của mình theo những cách mới.*

Chẳng bao lâu trẻ sẽ có thể nằm nghiêng và nhìn ngắm các cuốn sách bìa cứng xinh đẹp được bày ra trước mặt trẻ và với lấy đồ chơi hay còn hứng thú lăn người để lấy được chúng. Ở mỗi nền văn hóa và qua thời gian, người lớn đã nhận thấy rằng trẻ sơ sinh bị hấp dẫn bởi những món đồ dễ cầm nắm

và chơi cùng. Khi những món đồ chơi yêu thích này được đặt trong tầm tay trên giường, nệm hay thảm chơi của trẻ, trẻ trở nên hoàn toàn ý thức về khả năng của mình để với đến và chạm vào hay cầm lấy, để tạo ra âm thanh từ cái xúc xắc, để luyện tập công việc quan trọng mà trẻ sẽ thực hiện. Hãy cho trẻ nhiều món đồ chơi đa dạng và thay đổi chúng thường xuyên để giữ cho trẻ lúc nào cũng vui vẻ, bận rộn. Vai trò của chúng ta trong việc tạo ra môi trường nơi trẻ có thể phát huy hết tiềm năng là vô cùng quan trọng.

Việc quan sát và bảo vệ những khoảng thời gian tập trung cao độ và nhu cầu của trẻ bắt đầu từ lúc trẻ sinh ra, dần dần trở nên sâu sắc hơn và sẽ kéo dài nhiều năm trong các mối quan hệ giữa phụ huynh, giáo viên với trẻ em.



*Ở độ tuổi này, trẻ thấy một chiếc khăn choàng vải còn thú vị hơn các vũ công tại một lễ hội truyền thống đẹp đẽ hàng năm ở Bhutan.*

## Chất liệu tự nhiên dành cho đồ chơi

Qua nhiều năm, nhiều món đồ chơi đã không còn xuất hiện trên thị trường bởi vì ngày càng có nhiều người biết đến sự nguy hại khi tiếp xúc với nhựa và hóa chất. Các nhà sản xuất đồ chơi, các cơ quan chính phủ và các nhóm bảo vệ môi trường và an toàn cho trẻ em vẫn đang thảo luận về việc sản xuất các sản phẩm dành cho trẻ em. Nhiều người thích mua sản phẩm được sản xuất ở các quốc gia có tiêu chuẩn cao nhất dành cho trẻ và làm bằng các chất liệu tự nhiên.

Trong suốt những tháng đầu tiên của cuộc sống đầy cảm quan và dễ ăn tượng này, chúng ta có thể làm phong phú các trải nghiệm về giác quan bằng cách đưa trẻ ra ngoài thiên nhiên để nhìn ngắm sự tương phản của những chiếc lá cây đang đung đưa trong gió, để nghe những âm thanh của chim chóc và để ngửi thấy không khí trong lành từ đại dương hoặc những cánh đồng hay những bông hoa trong vườn. Bên trong nhà, chúng ta có thể cho trẻ tiếp xúc với các bề mặt đa dạng về kết cấu thú vị để cầm nắm. Sự khác biệt giữa trọng lượng, kết cấu bề mặt và dáng vẻ tinh tế của các chất liệu tự nhiên – lụa, vải bông, len, gỗ, kim loại – rất có giá trị trong y phục, ga trải giường, đồ đạc trong nhà và đồ chơi.



Tầm quan trọng của việc khám phá với các giác quan không phải là một ý tưởng mới mẻ; nó đã là ý tưởng trực giác trong nhiều năm qua. Tuy nhiên cái ý tưởng về những thứ mà trẻ nêu sờ vào, những vật tự nhiên, là điều quan trọng cần lưu ý.

Triết gia người Pháp và là người quan sát xã hội Roland Gérard Barthes viết trong *Những huyền thoại của thời nay* (Myths of Today):

*Đồ chơi ngày nay thường được sản xuất bằng công nghệ chứ không phải từ thiên nhiên. Chúng được làm từ sự pha trộn phức tạp của những chất nhựa, trông thật xấu xí; chúng lấy mất sự hứng thú và êm ái của xúc giác. Thật nguy hiểm khi gỗ đang dần biến mất khỏi cuộc sống của chúng ta. Gỗ là một vật liệu quen thuộc và thi vị; nó đem lại cho trẻ sự tiếp xúc liên tục với cây cối, cái bàn và sàn nhà. Gỗ không cắt đứt, không hư và không dễ vỡ, có thể sử dụng trong một thời gian dài và tồn tại cùng với đứa trẻ. Nó có thể dần dần thay đổi mối tương quan*

*muôn thuở giữa các sự vật. Nay giờ các loại đồ chơi toàn là hoá chất và không mang lại sự thích thú. Các món đồ chơi này rất chóng hỏng và chúng không mang lại tương lai nào cho trẻ.*



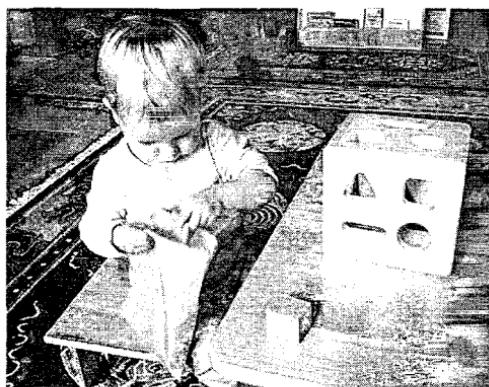
## **NĂM ĐẦU TIÊN: Ngồi dậy và làm việc**



*Trẻ sẽ mất nhiều thời gian và công sức để tập tự ngồi dậy. Và trẻ thích thú với thử thách này.*

### **Công việc của trẻ**

Một định nghĩa hay cho từ “công việc” là “một hoạt động bao gồm cả trí óc lẫn thể chất và có mục đích làm thỏa mãn được một ai đó.” Khi thử thách phù hợp với giai đoạn phát triển của trẻ và sự tập trung của trẻ được tôn trọng thì trẻ sẽ chấp nhận thử thách đó, làm việc với nó mà không cần sự tán thưởng hay bất kỳ sự thuyết phục nào từ bên ngoài và trở nên năng động, sáng tạo, hạnh phúc, thỏa mãn và bình yên.



Khi đứa trẻ khám phá một món đồ chơi, không phải lúc nào trẻ cũng sẽ làm chính xác những gì mà chúng ta mong đợi với món đồ chơi đó, nhưng điều đó không có nghĩa là công việc đó không có giá trị.

Một ngày nọ, tôi đưa một cái hộp phân loại hình cho đứa cháu trai khoảng 1 tuổi rưỡi của tôi, tôi trông mong bé thử cho những quả bóng gỗ vào trong cái lỗ hình tròn và những khối hình vuông vào trong các lỗ hình vuông như tôi đã chỉ cho bé. Thường thì trẻ sẽ thử đi thử lại và khi đứa trẻ hiểu ra được mục tiêu của việc ghép vật cho khớp với cái lỗ cùng dạng tương ứng thì trẻ sẽ lặp đi lặp lại hoạt động đó. Tuy nhiên, lần này cậu bé chỉ làm một lần và sau đó cho các món đồ vào lại trong túi vải ban đầu. Sau đó cậu bé lấy các món đồ ra khỏi cái túi vải và cẩn thận đặt chúng lên trên bàn. Rồi cậu bé đặt chúng trở lại vào trong túi. Và rồi lại đặt chúng lên trên bàn.

Cậu bé cứ lặp đi lặp lại như thế. Rõ ràng là sự lựa chọn công việc của cậu bé cũng có giá trị như sự lựa chọn của tôi, bởi vì cháu có suy nghĩ và làm đi làm lại nhiều lần với mục đích tuyệt vời và sự tập trung cao độ. Cuối cùng thì cậu bé đã cảm thấy thỏa mãn.



*Cho sẵn một vài món đồ chơi vào trong rổ, trẻ có thể tự quyết định chọn chơi thứ gì.*

*Cũng như thể tự nhiên đã bảo vệ mỗi đứa trẻ khỏi sự ảnh hưởng của sự suy luận của người lớn, nó dành ưu tiên cho người thày nội tại bên trong thúc đẩy đứa trẻ. Trẻ có cơ hội tạo dựng một cấu trúc tâm linh hoàn chỉnh trước khi trí thông minh của người lớn có thể chạm đến tâm hồn của trẻ và tạo ra những sự thay đổi trong nó.*

- BS. Maria Montessori

Khi trẻ lớn dần, công việc quan trọng của bé vẫn tiếp tục. Bé sẽ học cách phát âm đồng thời tập cầm nắm, di chuyển cơ thể, v.v... Thỉnh thoảng trẻ sẽ muốn luyện tập cùng một kỹ năng – thường là về ngôn từ hoặc là cơ bắp – trong nhiều ngày cho đến khi bé hoàn tất bất cứ điều gì đang cố gắng học hỏi, và sau đó không luyện tập kỹ năng này nữa trong nhiều tuần lễ. Mỗi trẻ đều khác nhau và chỉ có sự quan sát kỹ lưỡng mới cho thấy được bé muốn gì và đang học gì.



## **Ăn uống và làm việc trong khi ngồi**

Trong khi trẻ học tự ngồi một mình, một quá trình phát triển tự nhiên bắt đầu và mối quan hệ với người lớn thay đổi để hỗ trợ cho sự phát triển và sự tự lập của trẻ. Dần dần trẻ cai sữa mẹ hay bình sữa để chuyển sang dùng ly/cốc hay muỗng/thìa

và sau đó là nĩa, điều này xảy ra khá tự nhiên nếu chúng ta quan sát và theo dõi trẻ – chuẩn bị môi trường thích hợp cho sự phát triển của trẻ.

Đôi khi trong năm đầu tiên trẻ sẽ tự mình ngồi dậy. Bất cứ khi nào trẻ được đỡ ngồi dậy, như tại bàn ăn, ở chiếc ghế đầu tiên cho bữa ăn đầu tiên thì bạn hãy đảm bảo rằng việc “ngồi có trợ giúp” này chỉ kéo dài trong một thời gian rất ngắn. Thay vì ăn trong khi được bế sát cơ thể của người mẹ thì trẻ bắt đầu ngồi đối diện với người lớn trong cùng một thời gian, học cách ngồi ở cái bàn nhỏ, học cách uống nước từ cái ly nhỏ và sử dụng một cái muỗng và nĩa. Việc này không có gì là ép buộc đối với đứa trẻ nhưng chúng ta sẽ luôn luôn thấy rằng trẻ rất hào hứng được bắt chước những người xung quanh chúng và tự ăn một mình. Đó không chỉ là do cái khoảng cách vật lý mới mẻ cách xa người mẹ khi họ ngồi đối diện ở một cái bàn nhỏ thay vì là đứa bé được bế trên tay mẹ mà nó còn đánh dấu một sự khởi đầu của một mối quan hệ mới: trong đó có hai người thay vì là một, những người có thể học tôn trọng nhau, yêu thương nhau theo một cách mới.

Đứa trẻ có một người thầy nội tại, người biết được chính xác khi nào là tốt nhất để bắt đầu học bò, ngồi, đứng và đi. Đứa trẻ cần chúng ta tôn trọng sự hướng dẫn nội tại này và tin vào các nỗ lực của bé. Việc ngồi dậy có thể xảy ra trước hoặc sau khi biết bò và là một bước tiến bộ to lớn về mặt tự lập bởi

vì đôi tay giờ đây được tự do cho nhiều việc hơn, nhiều thử thách hơn và nhiều khám phá thú vị hơn. Khi đứa trẻ tự ngồi dậy mà không cần trợ giúp nào thì đạt được trình độ này cũng hào hứng như khi ta học cách trượt tuyết hay lướt ván!

Ở giai đoạn này, việc cho trẻ những món đồ chơi và học cụ với một mục đích thông minh là rất quan trọng – cái trống lắc tạo ra những vận động và âm thanh thú vị, những món đồ chơi với nhiều cách cầm nắm khác nhau, những cái muỗng và cái tách nhỏ để tập ăn và tập uống.



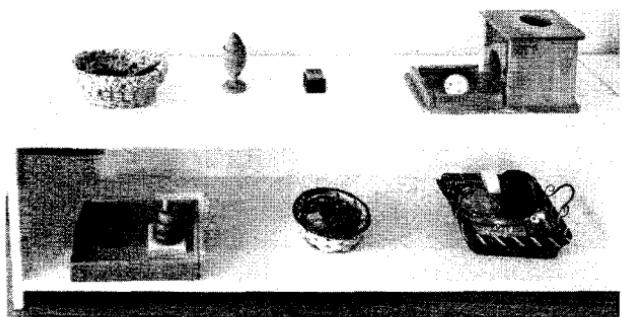
### **Lưu ý về an toàn khi trẻ có các kỹ năng vận động mới**

Một khi đứa trẻ bắt đầu lật người, ngồi dậy và bò thì người lớn cần phải kiểm tra môi trường, quan sát bé theo một cách mới, để ý đến đồ nội thất không vững chắc, chiếc đèn hay dây điện

của máy vi tính, ổ cắm điện, những đồ vật nhỏ, v.v... Không có đứa trẻ nào muốn ở trong nôi hay cũi chơi hay tệ hơn nữa là cả ngày ngồi trong xe tập đi trong khi có cả một căn phòng và ngôi nhà để khám phá! Vì thế toàn bộ không gian phải được kiểm tra cẩn thận về mặt an toàn. Ở giai đoạn này có thể bỏ ra ngoài một vài món đồ chơi để cho trẻ chơi bất kỳ lúc nào và những món đồ chơi có những phần chi tiết nhỏ thì cần cất xa khỏi tầm tay của trẻ và chỉ được sử dụng khi nào người lớn có thể ngồi và làm việc cùng trẻ.

Mọi người vẫn chưa thống nhất được việc đưa cho trẻ em những món đồ chơi bằng nhựa trong giai đoạn này có an toàn hay không, khi mà trẻ cho tất cả mọi thứ vào miệng. Miệng quan trọng trong việc ăn uống và giao tiếp nhưng cũng là một giác quan. Trẻ nhỏ cho đồ vật vào miệng nhằm tìm hiểu về kết cấu bề mặt cũng như mùi vị của món đồ đó. Chúng ta không muốn can thiệp vào sự khám phá này nhưng chúng ta MUỐN chắc chắn rằng mọi thứ bé cầm là an toàn cho việc khám phá theo cách đó.

Chúng tôi đặc biệt đề nghị chỉ nên chọn gỗ tự nhiên hay gỗ nhuộm hơn là gỗ sơn, đặc biệt là nếu đồ chơi đến từ các quốc gia không có sự kiểm soát an toàn về sơn khi sử dụng. Cũng có những món đồ chơi đáng yêu làm từ vải bông, len và kim loại. Tất cả những thứ này mang lại sự thích thú hơn là đồ chơi bằng nhựa và dạy cho trẻ nhiều hơn về thế giới tự nhiên như trọng lượng, kết cấu bề mặt, âm thanh và vẻ đẹp.



Với đồ chơi của trẻ, để một vài thứ trên giá thì  
tốt hơn là một “thùng đồ chơi”, như thế sẽ dễ tìm  
thấy và học cất đồ hơn.

**Số lượng đồ chơi có được ở bất kỳ thời điểm nào  
và học cách cất chúng đi**



Tốt hơn là chỉ nên có một số ít đồ chơi dành cho trẻ ở độ tuổi này. Nếu có thể thì hãy trang bị một kệ nhỏ, thấp với đồ chơi đặt ở nơi trẻ sẽ dành thời gian với gia đình. Nếu chỉ có một vài món đồ thì người lớn sẽ dễ dàng cất chúng lại trên kệ một cách thường xuyên. Trẻ ở độ tuổi này rất hài lòng khi chúng ta tôn trọng “ý thức trật tự” của bé theo cách này bởi vì trẻ muốn biết mọi thứ “thuộc” về chỗ nào. Chúng ta là những người làm gương cho trẻ và khi trẻ nhìn thấy chúng ta đem cất đồ chơi và quan trọng hơn nữa là chúng ta thích thú khi cất chúng đi, thì trẻ tự nhiên sẽ bắt chước chúng ta ngay khi bé có thể làm được.

Quan sát xem trẻ chơi với những món đồ chơi nào, thử thách nào phù hợp với giai đoạn phát triển của trẻ và cất đi những món đồ chơi không còn thích hợp với bé. Nhưng vẫn để các món trẻ ưa thích ở ngoài cho đến khi nào trẻ ngừng không chơi với những món đó nữa. Sự đa dạng rất quan trọng khi mỗi món đồ chơi được lựa chọn cẩn thận và khơi dậy một khả năng mới trong trẻ.

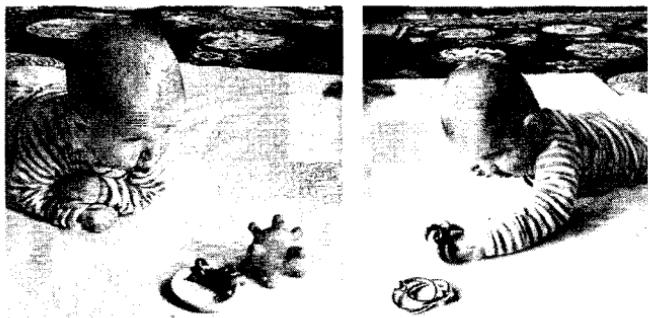


## Bàn ghế để tập ngồi

Nửa năm cuối của năm đầu tiên là thời điểm cho trẻ một cái ghế nặng và an toàn để làm việc và ăn uống theo một tư thế mới trong một khoảng thời gian ngắn mỗi ngày, bởi vì trẻ nhìn thấy người khác ngồi theo cách này và muốn bắt chước làm theo. Một em bé đạt đến giai đoạn ngồi do chính nỗ lực và công sức của bé thay vì được giúp đỡ để ngồi dậy trong tư thế đó sẽ được luyện tập nhiều hơn và học cách tìm được sự hài lòng vì mình đã tự cố gắng ngay từ khi còn nhỏ.

Đây là một thời điểm tốt để đầu tư vào một chiếc bàn, một chiếc ghế gỗ tốt và chắc chắn, một mô hình mẫu đã được thử nghiệm và sẽ hỗ trợ một đứa trẻ vừa mới học nâng người dậy và sau đó là tự mình leo vào trong ghế.

# NĂM ĐẦU TIÊN: Bò, nâng người lên, đứng dậy và bước đi



*Tiến về một vật ở ngoài tầm với là bước đầu tiên để trẻ học một hoạt động quan trọng là bò!*

## Tự do vận động

Những trẻ được tự do vận động cảm thấy mình có thể theo đuổi những ý tưởng và mối quan tâm riêng của mình. Trải nghiệm được lặp đi lặp lại từ việc nhìn thấy một vật, với tới nó và khám phá nó bằng tay và miệng tạo ra một cảm giác an tâm rằng khi muốn thứ gì đó thì chúng ta có thể vận động đến và lấy được nó. Đây là cách bản ngã lành mạnh phát triển, là cách một con người có khả năng xử lý thành công các vấn đề của cuộc sống.

Sự tự tin là một cảm giác nội tâm về khả năng tự dựa vào những năng lực của chính bản thân mà những năng lực

này đến từ kinh nghiệm qua sự làm việc chủ động trong môi trường vận dụng sự tự do vận động. Nó là một cảm giác về năng lực của cá nhân trong việc giải quyết các vấn đề và cảm giác quyền năng này mãi mãi tồn tại trong một con người. Trong tương lai, các mục tiêu sẽ thay đổi (từ việc với tới một vật thú vị như một quả bóng màu, làm bài tập về nhà, v.v...) nhưng tình trạng tâm lý vẫn như thế; một điều gì đó khơi dậy niềm thích thú trong bạn, bạn cần phải làm cái gì đó để thỏa mãn sự thích thú này và bạn cảm thấy tự tin rằng mình có đủ khả năng để làm được như vậy.



*Các vận động tích cực trong những tháng đầu tiên của cuộc sống mang lại trải nghiệm tổng quát về mặt tinh thần lẫn thể chất, từ đó có được sự tự tin và với công cụ rất giá trị này, ta có khả năng đối mặt với tất cả các thử thách trong cuộc sống.*

– BS. Silvana Montanaro

Trước hết trẻ nhín xem và quan sát môi trường bằng mắt và đây là việc làm của trẻ trong nhiều tuần, trước khi trẻ có thể chuyển động theo cách mà nó có thể vươn người và chạm vào, kết hợp thị giác với kinh nghiệm về xúc giác. Cha mẹ thường kinh ngạc khi thấy trẻ có thể tập trung cao đến mức nào nếu trẻ có những món đồ phù hợp và thú vị để nghiên cứu và khi sự tập trung của trẻ không bị gián đoạn. Một người mẹ đang dắt một đứa trẻ đi tản bộ trong chiếc xe đẩy, nhận thấy bé nhín chăm chú vào một tấm áp phích của một tòa nhà. Khi người mẹ bắt đầu đi tiếp thì bé khóc vì thế người mẹ cho bé tiếp tục nhín tấm áp phích đó. Bé nghiên cứu tấm áp phích trong vòng 20 phút rồi sau đó thở phào vui vẻ và nhín sang hướng khác. Lúc đó cậu bé đang nghĩ gì? Lúc đó cậu bé đang làm gì? Điều này rất quan trọng.



Một trong những thành tựu đáng nhớ nhất của trẻ đó là học được cách tự di chuyển trong không gian để lấy được món đồ mình muốn. Trẻ sơ sinh có nhiều cách để thực hiện việc này – lùi về sau, nằm sấp với bụng trên sàn, di chuyển ngang,

trườn, bò, lăn, luân phiên dùng tay hay chân nâng bụng lên. Đây là một việc quan trọng! Đôi khi đứa trẻ cáu kỉnh hoặc la hét trong khi làm việc, hay thiếp ngủ trong vài giây giữa các lần “chống – đẩy (thân mình).” Trẻ thích thú với quá trình thử nghiệm và học hỏi cũng nhiều như khi trẻ vui thích với sự thành công cuối cùng là có thể bò được. Chúng ta có thể giúp trẻ trong công việc quan trọng này bằng cách không làm gián đoạn khi trẻ đang làm việc và bằng cách cho trẻ những quả bóng và đồ chơi có thể lăn được với tốc độ chậm để khuyến khích trẻ di chuyển về phía trước; nếu đồ chơi chuyển động quá xa hoặc quá nhanh thì trẻ sẽ bỏ cuộc và nếu nó hoàn toàn không chuyển động thì chẳng có thử thách nào cả. Hãy cho trẻ những món đồ chơi thú vị để nhìn, sờ vào, cảm nhận và lắng nghe.



## **Một môi trường an toàn và tự nhiên**

Khi trẻ bắt đầu bò và ta không bao giờ biết ở thời điểm nào điều này sẽ xảy ra, điều quan trọng nhất là môi trường an toàn

cho trẻ. Chúng ta phải nhìn vào không gian từ tầm mắt của trẻ và đi vào xem xét lại phòng trẻ, nhà bếp, phòng khách và mọi nơi mà trẻ sẽ khám phá một cách cẩn thận. Một phụ huynh có kinh nghiệm sẽ biết cần chú ý đến điều gì, nhưng một phụ huynh chưa có kinh nghiệm thì nên kiểm tra ngôi nhà với một người bạn có thể đoán trước được cái gì sẽ thu hút trẻ và có thể giúp tạo ra một môi trường có tính giáo dục, an toàn và tuyệt vời cho đứa trẻ đang học bò, đang học nâng người lên để đứng dậy và bước đi.



*Trong cộng đồng trẻ sơ sinh Montessori tại Nhật Bản, một “thanh ngang” giúp trẻ tập nâng người lên vào bất cứ lúc nào.*

Hãy nhớ rằng một môi trường có tính hỗ trợ thỉnh thoảng đặc biệt hơn bởi những món đồ được loại bỏ ra thay vì bởi những thứ được giữ lại trong đó. Các món đồ ngăn cản

sự phát triển tự nhiên là cūi, xích đu, ghế nhún, xe tập đi, bình sữa và ti giả.

Bé sẽ thoái mái khi được bế và ôm ấp nhưng chúng ta cũng phải cho trẻ luyện tập mỗi ngày để phát triển vận động và các khả năng tư duy khác – khám phá môi trường qua thị giác, lắng nghe các âm thanh, luyện tập, ngủ và thức dậy theo nhu cầu, bò trườn, nâng người lên, bám vào bàn ghế rồi bước đi. Nằm sấp trong lúc tỉnh giấc giúp bé già tăng sức mạnh phần cổ cho cứng cáp trong lúc bé nâng đầu lên và khiến đôi cánh tay và chân có sức mạnh hơn trong lúc bé cố nâng người khỏi mặt đất và đẩy người bằng bàn chân về phía trước (hay đẩy lùi về sau bằng cánh tay). Đây là kinh nghiệm rất quan trọng nhưng hãy quan sát cẩn thận để thấy được bé đã sẵn sàng để nằm ngửa hay nằm sấp trong vài tuần trước khi bé có thể tự mình thực hiện những tư thế này và hãy sẵn sàng cho khả năng lật người có thể xảy ra một cách bất ngờ trong lần đầu tiên mà không có dấu hiệu báo trước.

Môi trường tự nhiên cho bé là một môi trường có những người lớn hay trẻ em lớn hơn khôn ngoan và biết quan sát, một không gian thú vị và an toàn để bé nghỉ ngơi, khám phá và phát triển các khả năng của mình.

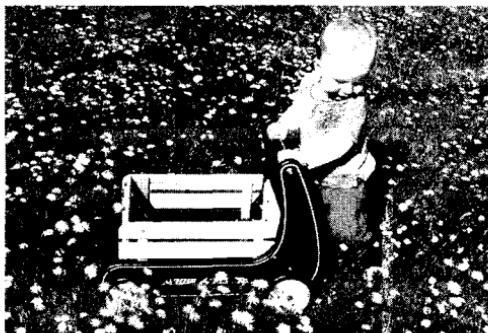


*Rất nhiều trẻ ở độ tuổi này - hầu hết đã biết đi - thích đẩy xe hơn là ngồi trong đó!*

## Bò trườn, kéo người lên, đứng dậy và bước đi

Mỗi trẻ có một thời gian biểu bên trong về sự phát triển thể chất để hướng dẫn cho bé biết được khi nào là lúc để bắt đầu tự kéo người lên và đứng dậy, và thời gian phải luyện tập những khả năng này mỗi ngày.

Khi chúng ta cầm tay trẻ để giúp trẻ đi, trước thời điểm tốt nhất cho trẻ thì chúng ta đang gửi đến một thông điệp ngầm rằng chúng ta không hài lòng với thời gian biểu và khả năng của chính trẻ, hoặc rằng chúng ta muốn trẻ phải nhanh lên. Điều này có thể làm cho trẻ bức xúc với chính các cỗ gǎng của mình. Tốt hơn hết là nên chờ đợi, quan sát, tận hưởng sự phát triển độc đáo đang bộc lộ ra của trẻ trong lúc trẻ đang làm theo người thầy nội tại của mình.



*Chiếc “xe goòng” này rất tốt cho trẻ vì trẻ có thể vịn vào nó để đứng lên và dùng nó để tập đi bất cứ khi nào trẻ thích.*

Bố trẻ trong một thời gian quá lâu mỗi ngày có thể làm cho trẻ phụ thuộc vào người lớn để khám phá môi trường và không thỏa mãn với chính những nỗ lực của mình, để đi vòng quanh và quan sát thế giới.

Dụng cụ tập đi và các công cụ có sẵn khác để hỗ trợ vận động cũng cần trở sự phát triển theo cùng một cách. Chúng làm cho trẻ di chuyển quá nhanh khiến đôi khi trẻ bỏ cuộc trước sự cố gắng của mình khi bé đòi ra khỏi dụng cụ tập đi. Chúng cũng cho trẻ thông tin sai lầm về giới hạn của “không gian” và cơ thể của trẻ, và cách mà đôi chân thật sự làm việc như thế nào – những thông điệp lẩn lộn cần phải được học lại sau này.

Đây là trích dẫn từ tờ báo San Francisco:

***XE TẬP ĐI CHO TRẺ EM BỊ CẤM  
Ở CÁC TRUNG TÂM CHĂM SÓC TRẺ***

*Viện hàn lâm nhi khoa Hoa Kỳ đã kết luận rằng xe tập đi cho trẻ em rất nguy hiểm và không nên được bày bán hay phân phối tại Hoa Kỳ... Vào năm 1991, 27.800 trẻ em dưới 2 tuổi nhập viện cấp cứu vì các chấn thương có liên quan đến xe tập đi cho trẻ em. Sự cảnh báo này đã được xác nhận một lần nữa vào năm 2001.*



*Gương và thanh ngang phía trên thảm chơi của bé ở nhà giúp trẻ tập nâng người dậy.*

Điều quan trọng nhất chúng ta có thể cung cấp là một thanh ngang được treo dưới thấp ở trên tường, hay một món đồ gia dụng nặng và chắc chắn đảm bảo sự an toàn khi nâng người lên để bám vào và lần dọc theo đó để bước đi. Một chiếc xe goòng nặng với tay cầm thẳng đứng vững chắc là xe tập đi tốt nhất cho trẻ tập đi bất cứ khi nào bé muốn. Thật đáng bở công để nhìn thấy sự tự tin, sự thăng bằng, cái tư thế và sự khéo léo thể chất của một đứa trẻ đã được phép phát triển một cách tự nhiên nhờ vào những nỗ lực của chính mình.



*Nếu có cơ hội, trẻ sẽ tìm được rất  
nhiều nơi, cả trong và ngoài nhà để  
đứng dậy và tập “ngao du” tức là vừa  
vịn vừa đi.*

Một chiếc ghế đầu hay bàn thấp hay ghế trường kỷ trong phòng khách cũng rất tốt để trẻ có thể bám vào và tập bước đi. Một chiếc xe goòng là một chiếc xe đẩy nhỏ với một thanh

nắm thằng đứng, cố định sẽ cho trẻ cơ hội để tự ý nâng người lên và tập đi nhưng thường đòi hỏi người lớn phải xoay chiếc xe lại khi đứa trẻ đi đến cuối đường. Lúc đầu hãy đặt một ít vật nặng vào trong chiếc xe goòng để nó không di chuyển về phía trước lúc trẻ học nâng người lên và đứng dậy bám chặt vào tay nắm. Sau đó tùy thuộc vào đứa trẻ sử dụng nó trên sàn gỗ, thảm hay trên bãi cỏ, dần dần giảm bớt vật nặng (chúng tôi sử dụng các bao gạo hay được bọc lại trong khăn) cho đến khi không còn gì trên xe.



Những món đồ chơi có chức năng đẩy và kéo là một thú vui lớn với những đứa trẻ mới biết đi. Không có thứ nào trong những món đồ chơi này hối thúc trẻ nhưng tất cả chúng đều giúp đem lại cơ hội luyện tập một cách độc lập tại thời điểm lý tưởng nhất, khi nào vẫn còn có sự thúc đẩy của sự hướng đạo bên trong đứa trẻ

Việc tự học đi không phải là một cuộc tranh tài, không dành cho đứa trẻ, cũng không dành cho cha mẹ. Biết đi sớm

hay muộn không có nghĩa là trẻ thông minh hay kém thông minh hơn.

Khi một đứa trẻ có được tất cả sự trợ giúp và cơ hội để được tự do vận động đã được gợi ý trong cuốn sách này, và khi những nỗ lực và thời gian biểu của chính trẻ được tôn trọng thì trẻ sẽ biết đi một cách vui vẻ, ngay đúng thời điểm phù hợp với mình.

## **CUỐI NĂM ĐẦU TIÊN:**

# **Sự phát triển độc đáo & lòng tự trọng của đứa trẻ**



*"Xin hãy để trần đôi tay cho con được tự do, để con có thể nhìn ngắm và làm việc với chúng."*

Mỗi đứa trẻ đều có kế hoạch phát triển của riêng mình. Vận động tự do có nghĩa là có khả năng di chuyển cơ thể mà không cần đến công cụ trợ giúp bên ngoài như xe tập đi, ghế nhún và xích đu; là có thể di chuyển tùy theo các khả năng đang phát triển, dần dần học vuơng rời và nắm bắt, học lật người, học bò, ngồi dậy và nâng người lên rời tư thế đứng và bước đi – tất cả đều tự bản thân mình làm.

Ở cùng một độ tuổi, có trẻ sẽ tập phối hợp mắt với bàn tay, bạn khác thì đang tập trung tạo ra âm thanh, bạn khác

nữa sẽ tập “hít đất” để nâng mình lên hay cố gắng di chuyển cả cơ thể trong không gian. Trẻ thấy hứng thú với việc ngồi dậy và ăn tại bàn một vài lần trong năm đầu tiên còn bé khác thì bằng lòng với việc bú sữa mẹ. Có trẻ sẽ thích thú ngồi bô để tiểu tiện còn bé khác thì lại không mấy hứng thú. Điều tốt nhất chúng ta có thể làm là hỗ trợ sự tự do vận động, làm mẫu tốt nhất về ngôn ngữ và sau đó quan sát, lắng nghe, tôn trọng, trao tặng và không can thiệp.



Chắc chắn rằng có mối quan hệ giữa phản ứng của chúng ta trước nỗ lực về mặt giao tiếp và các cố gắng để vận động của trẻ với sự phát triển của một ấn tượng tốt về chính bản thân và lòng tự trọng nơi trẻ. Bao nhiêu người trong chúng ta hẳn sẽ biết “yêu thương bản thân với con người thật của mình” nếu các cố gắng tự hình thành bản thân đã sớm được tôn trọng trong cuộc đời?

*Hai năm đầu tiên của cuộc đời là quan trọng nhất. Quan sát chứng minh rằng trẻ nhỏ được phú cho những năng lực tinh thần đặc biệt và chỉ ra những phương pháp mới để trẻ có thể bộc lộ chúng – theo nghĩa đen “giáo dục bằng cách cộng tác với tự nhiên”. Thế nên một con đường mới bắt đầu ở đây, nơi mà thầy giáo không phải là kẻ sẽ dạy đứa trẻ mà chính đứa trẻ là người sẽ dạy cho thầy giáo.*

– BS. Maria Montessori

## **Hỗ trợ sự bắt đầu của một nhận thức tốt về bản thân**

Trong khoá đào tạo Giáo viên Hỗ trợ Áu nhi, tôi đã dành thời gian quan sát những em bé có vấn đề nghiêm trọng trong khoa nhi. Nhân viên ở đó đặc biệt có khả năng và có tình người, nhưng có hai vụ việc nổi bật đối với tôi khi tôi học về sự phát triển của nhận thức bản thân và lòng tự trọng của trẻ. Trường hợp đầu tiên là một cô y tá đang chuẩn bị thay tã cho một bé khoảng vài tháng tuổi. Cô bế và trùm mền nói chuyện với cậu bé và bé luôn mỉm cười. Cô đặt cậu bé trên một mặt phẳng êm ái và cậu bé vẫn thư giãn và cười với cô ấy. Sau đó cô ta tháo cái tã ra, mặt ra vẻ ghê tởm và nói gì đó, đại loại như “Ôi trời ơi, bỉm bẩn và mùi ghê quá!”. Gương mặt của bé lộ vẻ kinh ngạc, bối rối và buồn bã.

Tôi nghĩ rằng đây là một chuyện thông thường khi chúng ta thay tã cho em bé, nhưng phải đợi đến khoảnh khắc đó thì tôi mới nhận ra rằng từ quan điểm của đứa trẻ thì trẻ không sao biết được rằng cô y tá đang có phản ứng về phân trong tã; từ quan điểm của trẻ thì cô ta đang nói về *bé*. Phản ứng của cô ta ảnh hưởng đến nhận thức bản thân của đứa trẻ và đó không phải là một điều tích cực.



Một kinh nghiệm khác nữa đó là việc quan sát ba bác sĩ đang đứng trước mặt một trẻ sơ sinh nằm trong nôi và họ đang thảo luận về tình trạng của bé. Dường như có đến ba ý kiến và họ thảo luận rất lâu, thỉnh thoảng lại quay sang nhìn đứa bé. Rồi một cô y tá đến gần và nhắc các vị bác sĩ rằng họ nên để ý đến sự tham dự của bé trong câu chuyện của họ, họ không nên nói về bé khi bé ở đó và không được tham gia vào câu chuyện.

Qua phản ứng của các bác sĩ, rõ ràng đây là chuyện thường xảy ra. Họ không hề tức giận mà chỉ bối rối một chút và họ lập tức quay sang và trò chuyện với bé, mặc dù bé chỉ mới vài tháng tuổi, như thể bé là người ngang hàng và xứng đáng được tôn trọng để tham gia vào câu chuyện của họ. Tôi không bao giờ quên được điều này và qua nhiều năm trời, nó đã giúp tôi hỗ trợ sự phát triển về nhận thức bản thân của trẻ bằng cách luôn luôn để cho trẻ, dù ở lứa tuổi nhỏ nhất, tham gia vào cuộc trò chuyện.

Hãy chú ý đến các nỗ lực giao tiếp và cung cấp sự tự do vận động trong một không gian an toàn và có giới hạn – trong phòng của trẻ, hay trong phòng khách an toàn cho trẻ, việc đó sẽ hỗ trợ trẻ phát triển niềm tin vào bản thân.



## Chuẩn bị ngôi nhà để chào đón trẻ sơ sinh

Khi bạn chuẩn bị phòng cho em bé trước khi sinh, hãy nằm xuống sàn, giữa căn phòng và nhìn xung quanh, nhìn lên và lắng nghe. Nó có an toàn không? Có thú vị không? Có đẹp mắt không? Có yên tĩnh không? Nó có cho phép sự tự do vận động nhiều nhất có thể không? Do trẻ nhỏ có cảm nhận mạnh mẽ về trật tự, sẽ thật lý tưởng nếu căn phòng có thể giữ nguyên hiện trạng trong năm đầu tiên. Vì thế điều này rất quan trọng khi cân nhắc kỹ lưỡng làm thế nào để sắp xếp môi trường đầu tiên của trẻ.



*Một tấm thảm trên sàn, trong một căn phòng được chuẩn bị hoàn toàn an toàn, cho phép trẻ đến và đi, tập luyện tất cả các kỹ năng đang phát triển của mình.*

Vào một ngày nọ, tôi đang quan sát các hành động vui vẻ, hăng hái của chú mèo con mới sinh trong nhà chúng tôi, tôi không thể nào không so sánh nó với sự tò mò và nhu cầu của trẻ sơ sinh. Con mèo con tự thách đố bản thân với các thử thách trong chuyện di chuyển bằng bất kỳ cách nào để có thể đi quanh phòng khách, cẩn thận kiểm tra từng món đồ và làm sao để cơ thể của nó di chuyển bên trên, bên dưới và đi vòng quanh món đồ. Điều này nhắc tôi nhớ lại việc quan sát các em bé khi chúng được phép tự do vận động trong một môi trường được chuẩn bị sẵn. Hãy tưởng tượng ra sự phát triển tự nhiên của mèo con sẽ bị ảnh hưởng như thế nào nếu chúng bị nhốt bên trong những thứ như nôi cho mèo với tấm che, địu, xích đu, xe tập đi và ti giả. Tôi liên tục suy nghĩ về cách thức mà chúng ta có thể giúp trẻ nhỏ khám phá với cơ thể của chúng và phát triển nét duyên dáng và sự tự tin trong vận động. Trẻ sơ sinh có rất nhiều việc quan trọng cần làm và chúng ta có thể hỗ trợ công việc này bằng cách mang đến một môi trường có tính năng hỗ trợ tự nhiên nhất.

Một đứa trẻ đang tập luyện cơ bắp và lắng nghe âm thanh ngay khi còn nằm trong bụng mẹ. Sau khi được sinh ra, trẻ sẽ bắt đầu luyện tập cả cơ thể ngay từ ngày đầu tiên và sẽ dần học cách tự di chuyển và khám phá với mọi khả năng về tri giác và vận động mà mình có trong tay.

Nên tránh việc quấn chặt cho trẻ trừ phi có lý do nào đó về mặt thể chất hoặc tâm lý. Nếu chúng ta tưởng tượng bản

thân trong tình huống của trẻ sơ sinh, hứng khởi di chuyển ra khỏi giới hạn của bụng mẹ, chúng ta có thể bắt đầu tưởng tượng được rằng việc bị bó chặt thật gò bó và khó chịu đến dường nào.

Đứa trẻ trong những tháng đầu tiên sẽ quan sát ngôi nhà, từng căn phòng một, mắt nhìn chi tiết và tai lắng nghe tất cả các giọng nói và âm thanh. Sau khi tay chân cứng cáp hơn qua nhiều lần chống đẩy, trẻ sẽ hướng về các đồ vật để khám phá nhiều hơn nữa. Mỗi một đứa trẻ đi theo một lịch trình riêng biệt để học bò đến các vật mà trẻ đã nhìn ngắm chúng rồi, để cuối cùng bé có thể cầm nắm được chúng. Tiếp theo việc khám phá qua thị giác là xúc giác rất quan trọng đối với nhiều khía cạnh trong sự phát triển của con người. Chúng ta nên cho bé một cái giường sát mặt sàn hay tấm nệm, lý tưởng nhất là một cái nệm trên sàn nhà trong một căn phòng tuyệt đối an toàn, thay vì là một cái nôi hay cũi chơi có rào, như thế trẻ sẽ nhìn được rõ ràng quang cảnh xung quanh và có sự tự do để khám phá khi trẻ có khả năng. Bên cạnh vai trò hỗ trợ cho sự phát triển thì sự sắp xếp này giúp ngăn chặn vấn đề khóc lóc thường xảy ra vì buồn chán hoặc kiệt sức.

Hãy nghĩ rằng căn phòng này là một cũi chơi có kích cỡ lớn với thiết kế có cổng cho em bé ở ngay cửa ra vào. Nếu trẻ sơ sinh ở chung phòng cùng cha mẹ hay anh chị em ruột thì chúng ta vẫn có thể tạo một môi trường rộng lớn, an toàn và

nhiều hứng thú cho trẻ. Cuối cùng thì trẻ sẽ khám phá cả căn phòng với cái cổng ở cửa và sau đó dần dần ra khỏi để đi vào các khu vực an toàn, đầy hứng thú còn lại cho bé trong ngôi nhà. Đây là những giai đoạn khởi đầu của sự tự lập, tập trung, vận động, tự trọng, tự quyết định và sự phát triển cân bằng, khỏe mạnh của thể chất, tâm trí và tinh thần.



## **Quần áo hỗ trợ tự do vận động**

Nếu thời tiết cho phép, hãy để bàn tay và bàn chân của trẻ hở ra, không đeo bao tay hoặc bao chân, để trẻ có thể vận động các ngón tay, ngón tay cái và các ngón chân là việc rất quan trọng. Bàn tay và bàn chân của trẻ thường lạnh hơn phần còn lại của cơ thể là điều tự nhiên. Ngay cả nhiệt độ cơ thể cũng quan trọng nhưng sự tự do vận động cũng quan trọng như

thế! Khi bắt đầu bò trườn (chuyện có thể xảy ra sớm hơn sự mong đợi của chúng ta, khi môi trường hỗ trợ cho việc đó), trẻ cũng cần có khả năng tạo sự ma sát với đầu gối của chúng. Tôi còn nhớ kỹ ngày mà tôi mặc chiếc váy đầu tiên cho con gái đầu lòng của tôi và đặt cô bé xuống sàn nhà. Cháu chỉ mới học bò mà váy thì dài hơn đầu gối và hoàn toàn cản trở việc trườn bò! Con bé rõ ràng rất khó chịu và không vui với sự giam hãm này và đã thể hiện cho chúng tôi biết một cách khá ồn ào. Dường như bé biết mình cần tập bò và có cái gì đó đang ngăn cản công việc quan trọng của bé. Thôi thì đấy là lần sau cùng bé được mặc chiếc váy đầm trong một khoảng thời gian dài vì sự bò trườn thì quan trọng hơn rất nhiều đối với bé, so với việc cho mọi người biết bé là bé gái bởi vì cô bé mặc một chiếc váy thay vì mặc chiếc quần dài có tính thiết thực hơn!



## Sự gắn bó và tách rời, chuẩn bị để cai sữa và tập đi vệ sinh

Trẻ sơ sinh và cha mẹ càng gắn bó với nhau trong thời gian đầu đời thì các giai đoạn tách rời sau này sẽ càng thành công hơn. Cho trẻ bú sữa mẹ là một cách tạo sự gắn kết mạnh mẽ. Mỗi quan hệ giữa người mẹ và đứa trẻ trong suốt thời gian cho bú là vô cùng quan trọng, bởi nó trở thành một tiêu chuẩn cho các mối quan hệ trong tương lai.

Hãy suy nghĩ về quan hệ vợ chồng làm ví dụ. Bạn sẽ cảm thấy như thế nào nếu người chồng hay người vợ của bạn nhắn tin cho một ai đó, đang trò chuyện trên điện thoại, đọc sách hay xem truyền hình trong khi quan hệ. Cho bé bú hay bế bé trong khi cho trẻ bú bình là đang dạy cho trẻ biết thế nào là một mối quan hệ thân mật giữa hai con người.

Hãy nghĩ về thông điệp tình yêu mà người mẹ trao cho con khi hoàn toàn tập trung vào con, mắt nhìn con, miệng cười và ca hát. Thông điệp sẽ rất khác nếu trẻ ăn trong khi người lớn đang tập trung chú ý vào một việc khác. Thời kỳ tạo ra một mốc quan hệ lành mạnh này rồi sẽ sớm trôi qua và vì thế nó xứng đáng để chúng ta tập trung chú ý vào nó.

Khi xét đến các tác động tâm lý trong lúc cho trẻ bú, chúng ta cũng phải nghĩ đến các tác động tiềm tàng của việc phản ứng của mình với mọi cảm xúc tiêu cực – mệt mỏi, đau đớn,

hoặc khó chịu. Chúng ta nên mang lại cảm giác yêu thương thoải mái trong những tình huống đó, nhưng chỉ nên cho trẻ ăn khi nào trẻ đói. Điều này giúp trẻ luôn kết nối với các nhu cầu ăn uống tự nhiên và lành mạnh của bản thận, để sau này lớn lên sẽ trở thành người ăn uống vì nhu cầu dinh dưỡng chứ không phải vì nhu cầu cảm xúc.

Học đi vệ sinh cũng cần phải được chuẩn bị ngay từ ban đầu. Vì trẻ sơ sinh đang khám phá thế giới của bé qua thị giác, tốt hơn ta nên trang bị sẵn trong môi trường của bé cái bô mà trẻ sẽ sử dụng hay cho bé ngồi lên bô khi còn mặc đầy đủ quần áo từ một đến hai phút để cho trẻ có thể làm quen với cảm giác ngồi bô. Trẻ cũng nên nhìn thấy người khác sử dụng nhà vệ sinh, cũng như việc trông thấy người lớn nói chuyện, đi đứng, ăn uống, cười cợt, v.v... trong cuộc sống hàng ngày. Và cuối cùng, để phát triển một thái độ lành mạnh về những



“vùng kín” trên cơ thể thì bộ phận này cũng phải được chăm sóc (cẩn thận và nhẹ nhàng tinh tế) giống hệt như đối với tất cả các phần khác trên cơ thể trong lúc tắm.

Trẻ em mặc quần vải bông (thay vì mặc tã - ND) ở trong cộng đồng trẻ sơ sinh thường học biết cách sử dụng bô cùng một lúc khi trẻ học đứng và bắt đầu tập đi. Người giáo viên Hỗ trợ Ấu nhi làm việc với một nhóm trẻ sơ sinh ghi chú lại cẩn thận khi nào trẻ đi tiểu và rồi lấy bô cho trẻ vào những thời điểm có thể dự đoán này mà không có bất kỳ kiểu ép buộc nào. Cha mẹ có thể làm giống như vậy. Trẻ em thích học cách ngồi trên một chiếc ghế đầu nhỏ cạnh chiếc bô, cởi quần và sử dụng bô, giống như chúng thích học bắt chước tất cả các sinh hoạt khác đang diễn ra xung quanh mình.

Năm đầu tiên của cuộc đời được đánh dấu bởi sự phát triển đáng kinh ngạc về mặt tự lập. Đầu tiên bé rời khỏi cảm giác an toàn trong bụng mẹ – bởi vì đây chính là thời điểm có thể di chuyển và phát triển như một cơ thể riêng biệt. Kế đến trẻ học cách bò, rồi nâng người lên, đứng dậy và bước đi. Bé hấp thụ một lượng ngôn ngữ lớn sẽ được sử dụng sau này và tập tạo ra các âm thanh bằng miệng và các dây thanh âm của bé. Giai đoạn cai sữa và học sử dụng bô có thể là những sự chuyển tiếp tự nhiên và thú vị khi quá trình được chuẩn bị trước từ lúc trẻ còn nhỏ.



*Cho trẻ thấy cách chơi đàn ghi-ta, từng sợi dây một,  
cần phải nhẹ nhàng thế nào.*

Bố mẹ cần quan sát cẩn thận và thông minh để thấy được khi nào trẻ có một bước tiến mới đến sự tự lập, cai sữa và học ngồi bô, sự trợ giúp và động viên của người lớn là sự hỗ trợ hiệu quả nhất cho sự phát triển thiết yếu về phương diện an toàn và tự lập. Chúng ta ở bên trẻ khi trẻ thật sự cần chúng ta, nhưng cũng phải biết rút lui khi trẻ không cần đến chúng ta nữa.



*“Xin đừng đánh thức con khi con đang ngủ.  
Con đang làm một việc cực kỳ quan trọng.”*

## Ngôn ngữ ký hiệu và báo hiệu về nhu cầu vệ sinh

Đây là hai phong trào đang trở nên phổ biến ở phương Tây. Chỉ cần ngôn ngữ ký hiệu được dựa trên những dấu hiệu có thật, được công nhận và kết hợp với ngôn ngữ nói thì chúng tôi nghĩ rằng nó khá hữu ích. Ví dụ như ngay cả trẻ rất nhỏ cũng có thể học được cách ra dấu bằng tay chỉ việc “ăn” để cho mẹ biết là bé muốn bú. Điều này ngăn chặn việc khóc lóc khi đói có thể bị người lớn diễn giải sai. Khi đi khắp nơi ở châu Á, tôi đã thấy rằng khi các cha mẹ sống theo một lối sống hiện đại ít xô bồ, theo gân truyền thống hơn, họ thường rất ý thức đến nhu cầu tiểu tiện của trẻ. Rõ ràng là con người có khả



*Trẻ học tận mắt về cuộc sống thật ở Bhutan, lúc ngồi trên lưng ông khi ông đánh bóng cây đèn dầu bơ.*

năng ý thức được những chức năng cơ thể này sớm hơn rất nhiều so với suy nghĩ của nhiều người trong chúng ta. Ngôn ngữ ký hiệu của trẻ sơ sinh và tín hiệu về nhu cầu đi vệ sinh đáng được nghiên cứu vì chúng ta đang nỗ lực tìm hiểu nhiều hơn về việc hỗ trợ tiềm năng của con người trong những giai đoạn sớm của cuộc đời.

## **Thiết bị hỗ trợ tăng trưởng tối ưu và sự phát triển trong năm đầu tiên**

Con người trong môi trường là “thiết bị (để học tập)” quan trọng nhất. Bất kể chúng ta có chuẩn bị môi trường tốt đến mức nào thì trẻ sẽ làm những gì chúng ta làm, chứ không phải những gì chúng ta nói.

Những “thiết bị (để học tập)” khác trong năm đầu tiên bao gồm tấm *topponcino* (một loại áo trùm để bao bọc bên ngoài) để bế trẻ mới sinh, đồ chơi chuyển động, quần áo, một cái ngậm nướu loại đúng chuẩn, một cái bô và cái nệm sàn. Các món đồ chơi phù hợp cũng hỗ trợ rất nhiều đến sự phát triển của bé. Ví dụ như khi bé mới bắt đầu biết bò và cần một động lực để di chuyển về phía trước thì bé có thể được trợ giúp bằng cách sử dụng một món đồ chơi có bánh lăn hay một quả bóng chỉ lăn được một khoảng ngắn khi bị đẩy.



*“Để con xem liệu mình có thể ghép chỉ một mảnh trong bộ xếp hình của anh con được không!”*

Một bộ bàn nhỏ trong năm đầu tiên sẽ mang lại một không gian quen thuộc cho bé muốn thử tự mình ăn với chén/bát và muỗng/thìa – những nỗ lực đầu tiên này xảy ra sớm hơn là chúng ta nghĩ. Nếu đây là một phần của văn hóa, thì cũng là một điều hay nếu ta đặt một bình hoa nhỏ trên bàn cho những bữa ăn đầu tiên đặc biệt này, hay đặt một tấm trải thêu hoặc có in các đường viền, của đĩa hay bát, ly hay cốc, muỗng hay nĩa, mà cuối cùng rồi thì trẻ sẽ có thể sử dụng để tự sắp xếp chỗ ăn của mình.

Trẻ em thích tự cởi quần của mình trong khi ngồi trên một chiếc ghế nhỏ bằng gỗ bên cạnh cái bô. Trẻ có thể bắt đầu làm việc này sớm ngay sau khi tập đi. Cũng theo cách này, ta có thể đặt một cái ghế đầu hay một cái ghế nhỏ gần cửa trước cho trẻ ngồi để cởi giầy. Không nên tạo áp lực, thưởng hay phạt, người lớn không nên quyết định khi nào trẻ nên học tự

ăn hay sử dụng bô. Môi trường được chuẩn bị sẵn và trẻ được tự do khám phá và bắt chước trong các giai đoạn phát triển tự nhiên này. Trẻ nhỏ phát triển niềm tin ở chính mình, là nền tảng cho lòng tự trọng, khi trẻ tương tác với môi trường. Trẻ học cách di chuyển ra ngoài thế giới để sờ chạm và cảm nắm bằng chính nỗ lực của mình, những thứ mà bé đã ao ước chạm đến. Với sự hỗ trợ đầy yêu thương của người lớn và trẻ lớn tuổi hơn, trong một môi trường đáp ứng được những nhu cầu đang thay đổi liên tục của trẻ thì trẻ có thể học được rằng mình có khả năng, rằng những lựa chọn của mình là sáng suốt, rằng mình thật sự là một con người khôn khéo.



*Trẻ muốn được làm mọi thứ giống như người lớn, dù chỉ là một phần nhỏ.*

## Tình yêu vô điều kiện

Hầu hết chúng ta biết rằng việc trao cho trẻ “tình yêu vô điều kiện” là điều vô cùng quan trọng (và đó là điều mà tất cả chúng ta đều mong muốn), nhưng đúng ra điều này có nghĩa là gì và khi nào thì nó bắt đầu trong cuộc đời của ta? Câu nói “Tình yêu không phải là cảm xúc mà là hành động” có thể giúp chúng ta thấu hiểu được những điều hàm ý ở độ tuổi này. Mặc dù *yêu thương* thường là một từ bị lạm dụng và có tính mơ hồ nhưng tôi sẽ mô tả ý nghĩa của nó trong ngữ cảnh này.

Yêu thương có nghĩa là chấp nhận trẻ theo đúng như chính con người của bé, tại thời điểm đó mà không cố hối thúc trẻ tiến lên giai đoạn kế tiếp về mặt ngôn ngữ hay các khả năng vận động. Nó có nghĩa là khi trẻ đang mới tập bò, chúng ta không đẩy chân để thúc trẻ tiến nhanh hơn về phía trước “với sự hỗ trợ của chúng ta”. Nó có nghĩa là khi trẻ đang trải qua giai đoạn nâng người lên trong khi bám vào một cái ghế đầu nặng, đi ngang từ chỗ này sang chỗ kia, di chuyển khắp phòng khách trong khi bám víu vào các món thiết bị trong nhà, chúng ta không nắm tay trẻ và dắt nó đi không cần chỗ tựa để trợ giúp. Chúng ta chấp nhận trẻ và tôn trọng thời gian biểu của trẻ và *yêu thương* trẻ đúng như chính con người của bé.



Qua những năm tháng phát triển của trẻ, cha mẹ sẽ giúp tạo dựng sự cân bằng giữa việc hỗ trợ để trẻ làm tốt hơn một việc nào đó (có thể là bài tập về nhà), yêu thương và chấp nhận trẻ đúng như chính con người bé. Hãy đặt bản thân vào vị trí của trẻ và nghĩ xem cảm nhận của mình sẽ ra sao, mình muốn hay không muốn được khuyến khích để làm tốt hơn, mình muốn được chấp nhận là chính mình, mà không cần phải thay đổi hay tiến bộ đến đâu. Tất cả những điều này bắt đầu ngay từ bây giờ, trong những tháng ngày đầu tiên của cuộc đời.

## Cuối năm đầu tiên

*Một khi nền tảng này được thiết lập, thì việc học hỏi ở tương lai sẽ dễ dàng hơn cho trẻ. Những trẻ này biết tự tôn và tin tưởng rằng thế giới là một nơi tuyệt vời để sống. Các em tin tưởng vào bản thân và vào khả năng của mình để hoạt động trong thế giới này.*

**- Judi Orion, Giáo viên Montessori và  
Giảng viên huấn luyện khóa Hỗ trợ Ấu nhi**



## 1 - 3 tuổi

1 - 3 TUỔI: Chăm sóc bản thân,  
người khác, môi trường



Làm bánh là một hoạt động thường ngày của trẻ 2 tuổi trong cộng đồng trẻ Montessori 0 - 3 ở Thụy Điển và rất nhiều nơi khác.

Giáo viên sẽ đo lường và bày nguyên liệu ra trước khi trẻ đến, nhưng trẻ sẽ làm tất cả việc trộn bột, nhào bột và nướng bánh.

*Tất cả các hoạt động liên quan đến việc chăm sóc bản thân và môi trường xung quanh như mặc quần áo, chuẩn bị thức ăn, dọn bàn ăn, lau sàn nhà, rửa chén bát, quét bụi, v.v... là những hoạt động được bác sĩ Maria Montessori gọi là “Đời sống thực tiễn” và chính là những công việc người lớn không ưa thích nhất. Tuy nhiên, trẻ ở độ tuổi từ 1 đến 4 lại yêu thích những công việc này và thích thú khi được mời – gọi tham gia.*

– BS. Silvana Montanaro

## **Tham gia vào cuộc sống đích thực của gia đình**

Con người ở mọi lứa tuổi đều mong muốn có thể giao tiếp với người khác, để tự thách thức bản thân, để làm những công việc quan trọng và để đóng góp cho xã hội. Đây là bản chất tốt đẹp nhất của con người. Niềm khao khát này đặc biệt mạnh mẽ trong thời gian khi trẻ đã quan sát tất cả các loại hoạt động quan trọng diễn ra xung quanh, cuối cùng trẻ đã quán triệt được các kỹ năng về trí lực và thể lực để đứng dậy, đi lại, sử dụng đôi tay và tham gia vào cuộc sống thực sự.

Trẻ sẽ học được cách tự kiểm soát bản thân và phát triển nhận thức lành mạnh về bản thân nếu đó là những công việc

thật sự – như rửa trái cây và rau củ, dọn dẹp bàn ăn, rửa bát, tưới cây, chăm sóc vườn tược, phân loại, gấp đồ và mang đồ giặt đi cất, quét nhà, lau bụi, giúp làm vườn và phụ giúp bất kỳ việc lao động hàng ngày nào của gia đình. Công việc nhà thực tế này được gọi là *Hoạt động thực tiễn* trong các ngôi trường Montessori, được xem là đường lối hữu hiệu nhất để phát triển sự tập trung và niềm hạnh phúc của trẻ. Cho phép trẻ tham gia vào cuộc sống mà trẻ thấy đang diễn ra xung quanh mình là một hành động thể hiện sự tôn trọng và tin tưởng tuyệt vời đối với trẻ. Nó giúp trẻ cảm thấy mình quan trọng đối với bản thân và những người xung quanh. Trẻ được người khác cần đến.

Chúng ta có thể cảm thông nếu chúng ta nghĩ đến sự khác biệt trong cảm nhận của mình giữa một vị khách đến ăn tối ở nhà chúng ta và họ được phục vụ tận tình với một vị



*Cắt trứng thành từng miếng cho bữa trưa.*

khách được chào đón cùng vào bếp để trò chuyện và cười đùa trong khi cùng nhau chuẩn bị bữa ăn. Trong ví dụ đầu tiên, người khách cách biệt với bạn, mối quan hệ có tính nghiêm túc. Ở ví dụ thứ hai, chúng ta chia sẻ cuộc sống và mối quan hệ là thân mật – một tình bạn thực thụ.

Trong suốt lịch sử, chúng ta đã mang lại cho trẻ em những món đồ chơi nấu ăn và lau chùi, búp bê để mặc đồ và chăm sóc, v.v... Tại sao vậy? Tôi nghĩ rằng là vì cha mẹ đã luôn nhìn thấy rằng trẻ em muốn làm những việc mà chúng thấy người lớn làm và có lẽ họ không cho rằng những dụng cụ thật là an toàn. Cung cấp những dụng cụ làm việc thật, sử dụng được và vừa kích cỡ với trẻ em là một trong những sự đóng góp vĩ đại nhất của bác sĩ Montessori. Thế là trẻ em không cần phải giả vờ nữa, các em có thể làm công việc thật. Trẻ luôn thích thú với công việc quét bụi từ một cái kệ bụi bẩn với một cây chổi quét bụi có kích thước vừa với tay trẻ, giúp gom đồ bẩn đem đi giặt hay công việc xếp quần áo khi đã được giặt sạch, tham gia vào công việc nấu ăn chuẩn bị các bữa ăn thật thay vì phải giả vờ làm những việc này với đồ chơi.

## **Các loại bài tập về đời sống thực tiễn**

Những lĩnh vực chính trong các hoạt động về đời sống thực tiễn là:

**Tự chăm sóc bản thân:** mặc quần áo, chải răng, nấu ăn, lau chùi giày dép, v.v...

**Văn hóa ứng xử thanh nhã và lịch thiệp và sự quan tâm đến người khác:** mời ăn, nói “vui lòng” và “cám ơn” và các thái độ cư xử tốt khác, phù hợp với văn hóa của trẻ, được người lớn làm gương cho các em còn rất nhỏ tuổi.

**Chăm sóc môi trường:** quét bụi, quét nhà, giặt rửa, làm vườn, xúc tuyết, quét lá, v.v...

**Vận động:** sự phát triển cơ bản của vận động qua các bài tập nhỏ, bài tập làm mẫu của việc khiêng ghế, đi trên một tấm bảng để giữ thăng bằng, leo trèo, chạy nhảy, v.v...

**Thức ăn:** tham gia vào công đoạn chuẩn bị và phục vụ thức ăn là một sự kết hợp của tất cả các việc trên, chăm sóc bản thân và quan tâm đến người khác, thanh nhã và lịch thiệp, quan tâm đến môi trường và vận động.



## Môi trường làm việc và sự tập trung

*... nhưng tôi biết rằng hạnh phúc không đến từ vật chất. Nó có thể đến từ công việc lao động và sự tự hào trong việc mà bạn làm.*

– Gandhi

*Một trong những thành quả to lớn của ba năm đầu tiên là sự tự lập; trẻ em trong những năm đầu đời này làm chủ được một số khả năng nhất định, điều này mang lại cho trẻ nền tảng để có thể tự lập về mặt chức năng. Chúng học cách tự ăn, tự cởi quần áo, sau đó là tự mặc quần áo và tắm rửa. Với việc tiếp thu được các kỹ năng vận động và sau đó là sự tinh luyện của các kỹ năng đó thì trẻ trở nên thành thạo trong các khả năng cơ bản về việc chăm sóc thân thể của mình. Có được sự tự lập về chức năng này cho đứa trẻ cái nhân phẩm – cái khả năng tham gia vào đời sống nhân loại khi biết rằng trẻ có khả năng và có các năng lực như mọi người khác.*

– Judi Orion

Một trong những trải nghiệm êm đềm nhất đối với trẻ là sự tập trung. Điều này không bao gồm sự tập trung thụ động và không mang tính tham gia vào như xem truyền hình hay xem phim. Đó phải là một việc làm nào đó trẻ tự mình điều khiển và có thể làm đi làm lại theo nhu cầu và phải thử thách cả thể chất lẫn tinh thần của trẻ. Sự lựa chọn các hoạt động không quan trọng bằng mức độ tập trung mà nó đem lại. Sự tập trung sâu có thể xảy ra trong khi đang đào cát, rửa cà rốt, xâu hạt chuỗi, vẽ chì màu, xếp hình hay lau kính; chúng ta không biết được khi nào nó sẽ bắt đầu nhưng việc nhận biết được nó là cần thiết nếu chúng ta phải bảo vệ sự tập trung đó.

Giáo viên Hồ trợ Âu nhi đưa ra những bài tập đã được cân nhắc cẩn thận, hợp lý và rõ ràng; cô tạo môi trường khuyến khích sự làm việc và cô luôn là người quan sát để nhận ra đứa trẻ nào bắt đầu tập trung. Khi điều này xảy ra, cô bảo vệ trẻ khỏi sự gián đoạn vì cô hiểu được tầm quan trọng của trải nghiệm này trong việc tạo ra sự thăng bằng và niềm hạnh phúc trong trẻ.



Lau rửa một chiếc ghế.

Một cái bàn nhỏ đặc biệt được dọn trống và sẵn sàng để làm việc có thể giúp trẻ tập trung vào công việc của mình và kiên trì cho đến khi hoàn tất. Có một hệ quả tự nhiên là nếu chưa dọn đồ dùng làm việc đi thì không có chỗ để thực hiện hoạt động tiếp theo. Cái tạp dề dùng trong việc nấu ăn, chùi rửa, gia công gỗ, làm vườn, v.v... đôi khi có thể giúp trẻ tập trung bằng cách đánh dấu sự bắt đầu và kết thúc một công việc. Đồng thời nó nâng cao tầm quan trọng của công việc trong mắt trẻ. Khi công việc của trẻ được xem là quan trọng đối với gia đình thì trẻ cũng trở nên quan trọng. Cái tạp dề nên được thiết kế sao cho đứa trẻ có thể tự mặc nó vào người và tự buộc dây lại; rồi trẻ có thể làm việc bất cứ khi nào trẻ muốn. Nên treo cái tạp dề lên một cái móc trên tường luôn sẵn sàng cho trẻ dùng.



*Khâu vá.*

## Vật dụng

Bất cứ khi nào có thể và trong điều kiện an toàn, chúng ta nên trao cho trẻ những đồ dùng đẹp mắt và có thể vỡ, trân trọng chia sẻ với trẻ những gì mà gia đình sử dụng – đồ gốm, thủy tinh, kim loại, những đồ dùng thực sự trong gia đình. Lòng tự trọng của đứa trẻ sẽ gia tăng nhiều khi bé được phép sử dụng những món đồ của chúng ta thay vì được đưa cho các vật thay thế bằng nhựa. Đồng thời trẻ cũng có một sự trân trọng tương tự và sự giữ gìn đối với các vật dụng khi chúng đẹp đẽ và dễ vỡ.

Giáo viên hay những đứa trẻ lớn tuổi hơn và cha mẹ có thể cùng nhau làm việc để tạo ra vài món đồ dùng, chẳng hạn như cắt ra và may viền tạp dề và khăn lau chùi. Ngày trước, khi lần đầu tiên tôi làm giáo viên và cuộc sống diễn ra chậm hơn, những cái tạp dề, khăn ăn bằng vải, khăn lau đều được thêu thùa trang trí. Trong khóa đào tạo Hỗ trợ Ấu nhi, học viên vẫn làm điều này – tô điểm thêm với phong cách đặc biệt cho những món đồ mà họ làm ra cho các em bé sơ sinh và trẻ nhỏ. Từ những kỷ niệm vui vẻ như vậy, tôi vẫn còn giữ một sấp khăn ăn và bộ dụng cụ may vá trên một cái kệ bên cạnh cái bếp gỗ của chúng tôi, để may viền khi tôi có thời gian trong những ngày âm u thoái mái của mùa đông.

Thường khi ở nhà, chúng ta cần suy nghĩ cẩn thận về cách sắp xếp những vật liệu sử dụng cho các hoạt động thực tiễn. Nếu cha mẹ là thợ mộc, hay người làm vườn, một vài dụng cụ chất lượng tốt với kích cỡ phù hợp cho trẻ em có thể

được cất giữ ở một nơi đặc biệt gần chỗ đặt dụng cụ của cha mẹ và dễ dàng lấy ra được. Trẻ có thể được hướng dẫn cách sử dụng cùng với cha mẹ và cách vệ sinh, cất chúng đi khi công việc đã hoàn tất. Các em có thể làm vậy với các dụng cụ dành cho việc lau chùi, chuẩn bị thức ăn... nấu ăn, dọn bàn ăn, bất kỳ hoạt động nào. Chúng ta có thể điều chỉnh dụng cụ hoặc tự làm hay mua những món đồ phù hợp – một cái tạp dề nhỏ, những cái thùng thiếc nhỏ hơn, những cái bình tưới, dụng cụ làm bếp, v.v... Đối với trẻ, mỗi ngày chỉ cần có vài phút cùng cha mẹ thực hiện những hoạt động quan trọng của “người lớn” có thể mang lại một lợi ích to lớn và bắt đầu một phương cách mới cho việc giao tiếp và đời sống chung.



*Học cách kéo khóa áo khoác lên.*

## Cởi và mặc quần áo

Cởi quần áo thì dễ hơn là mặc vào và nên dạy trẻ cởi quần áo trước – đôi khi điều này khiến cha mẹ rất đỗi kinh ngạc. Đồng thời, học lấy quần áo ra khỏi ngăn kéo hay giá treo hay cái móc xảy ra trước nhất! Sự lặp đi lặp lại rất quan trọng cho người học, nên sau khi đôi tất được đi vào chân thành công thì bé sẽ được cởi tất ra rồi lại đi vào nhiều lần. Việc làm này có thể gây khó chịu cho người lớn nhưng giai đoạn này sẽ nhanh chóng trôi qua và sau khi quan sát người khác thực hiện các hành động này, trẻ sẽ sớm học cách mang đồ giặt đi và treo quần áo ngủ hay áo khoác trên những cái giá treo thấp hay những cái móc. Quần áo dễ cởi và tự mặc vào giúp trẻ luyện tập các kỹ năng này. Đây là những điều cần cân nhắc khi chọn lựa bất kỳ trang phục nào, từ giày dép đến đồ ngủ, áo choàng cho trẻ nhỏ.



*Trẻ lau thảm tại một công đồng Montessori 0 - 3 tuổi.*

Những nỗ lực của trẻ khi tự chọn lựa quần áo của mình và tự mặc chúng vào sẽ được thỏa mãn nếu cha mẹ treo quần áo ở tầm tay của trẻ, chỉ hai bộ quần áo, cho trẻ lựa chọn một trong hai khi trẻ mặc quần áo vào buổi sáng. Bấy nhiêu là đủ cho một quyết định ở giai đoạn ban đầu. Cuối cùng thì trẻ sẽ có khả năng chọn lựa mọi thứ từ các ngăn kéo, từ giá treo và trên kệ.

## **Một nơi dành cho tất cả mọi thứ và mọi thứ ở đúng chỗ của chúng**

Xét về mặt lý tưởng, bất cứ khi nào một món đồ chơi hay một dụng cụ được mang vào nhà thì gia đình sẽ quyết định đặt nó chính xác ở đâu. Bất kỳ người nghệ sĩ, đầu bếp hay một thợ máy nào cũng đều biết giá trị của khả năng tìm ra những dụng cụ mà anh ta có sẵn ngay lúc cần dùng. Trẻ em cũng vậy, nhận thức về trật tự của bé mạnh mẽ hơn nhiều so với chúng ta bởi vì các em đang tự hình thành bản thân và sự hiểu biết về thế giới bên ngoài thông qua những công việc như vậy.

Trong nhiều năm liền chúng tôi đã phải chỉ cho khách khứa đến nhà nơi đặt những chiếc đĩa ở đâu bởi vì chúng tôi đặt chúng trên những cái kệ thấp nhất, trong tầm tay của trẻ con. Tất nhiên là những dung dịch tẩy rửa nguy hiểm được đặt xa tầm tay của trẻ, nhưng mọi thứ khác trong ngôi nhà đều được đặt trong tầm với của trẻ và bạn bè chúng.



*Phơi quần áo trên một dây phơi quần áo  
được giăng nhanh giữa hai chiếc ghế. Đây là  
ý tưởng của các em.*

## Mục tiêu của trẻ

Những lý lẽ, những phương thức trong cách làm việc của trẻ đều khác chúng ta. Người lớn thường sẽ chọn cách hoàn thành một công việc theo cách nhanh chóng và hiệu quả nhất. Mặt khác, trẻ lại làm việc để thành thạo công việc, luyện tập và hoàn thiện các khả năng của mình. Bé có thể chà rửa cái bàn hàng giờ nhưng chỉ khi nào bé cảm nhận được sự thôi thúc bên trong mình. Bé có thể quét nhà vào mỗi buổi sáng trong vòng hai tuần và không lặp lại việc này trong vòng một tháng – bởi vì trẻ sẽ bận rộn luyện tập cho thạo một công việc khác. Nếu chúng ta mong đợi trẻ ngày nào cũng làm một công việc mới thì sẽ không có thời gian cho trẻ ngủ nghỉ. Mục tiêu của trẻ không phải là một căn nhà sạch sẽ mà là sự kiến tạo bản thân, sự phát triển các khả năng và bản thể của bé.

Có rất nhiều giá trị về mặt thể chất, cảm xúc và tinh thần trong việc lao động. Thông qua các hoạt động này, trẻ học được tính tự lập. Không thể đưa ra sự lựa chọn thông minh hay trách nhiệm ở bất kỳ độ tuổi nào mà không cần đến sự tự lập trong suy nghĩ và hành động. Trẻ học cách tập trung, điều khiển các cơ bắp, chú tâm, phân tích từng bước hợp lý và hoàn tất một chu kỳ hoạt động.

Chính xác là bởi vì công việc quý báu trong đời sống thực tiễn mà những đứa trẻ ở các ngôi trường và ngôi nhà Montessori có khả năng tập trung, chọn lựa các quyết định thông minh và tinh thông trong các bước đầu của các môn học khác như toán, ngôn ngữ, nghệ thuật và khoa học. Tuy nhiên mục đích của công việc này là sự thỏa mãn nội tâm và hỗ trợ cho sự phát triển tối ưu của đứa trẻ. Sau một chu kỳ hoàn tất thành công các công việc nhà thì trẻ trở nên điềm tĩnh, thỏa mãn và do chính sự bình an nội tâm này, lòng trẻ sẽ tràn đầy yêu thương đối với môi trường và người khác.



*Học cách mở và đóng các loại hộp tự thân là một hoạt động thú vị.*

## Nhu cầu của cha mẹ

Xin bạn đừng nghĩ rằng bất kỳ ai, lúc nào cũng phải sử dụng hết tất cả các ý tưởng đã được trình bày trong cuốn sách này – hay thậm chí chỉ một trong những ý tưởng đó. Chúng ta đều là con người và ngày nay có nhiều đòi hỏi khắt khe với mọi bậc cha mẹ. Chỉ có ít người trong chúng ta có được sự hỗ trợ từ một đại gia đình sống gần nhau hay một cộng đồng những người bạn có thể tạm dừng ngay mọi việc và giúp đỡ chúng ta trong việc nuôi dạy con cái. Cha mẹ không phải lúc nào cũng có thời gian để trẻ tham gia vào mọi chuyện và họ không nên cảm thấy bức xúc về điều này. Chúng ta nên thoải mái với bản thân khi ở nhà và lên kế hoạch cho thời gian thực sự vui thích làm việc cùng con. Một trong những giá trị của cuốn sách này là những ý tưởng của Montessori có thể được chia sẻ với những người hàng xóm, gia đình và bạn bè và một mạng lưới hỗ trợ có thể được hình thành để áp dụng các ý tưởng này.

Thành công có thể sẽ đến một cách chậm rãi ở thời gian đầu, khi chúng ta học cách “đi theo trẻ”. Sẽ có ích khi bắt đầu với một, có thể là đặt những chiếc khăn ăn trên bàn cho một bữa ăn và dần dần thêm vào danh mục những công việc mà trẻ có thể tham gia vào và từ từ trẻ có thể hoàn toàn tự làm lấy. Thông qua luyện tập, chúng ta sẽ bắt đầu học từ đứa trẻ cách hoàn toàn đặt cả bản ngã, tâm trí, thể chất và tinh thần của mình vào công việc đang làm ngay thời điểm đó, để tập trung vào mỗi việc chúng ta làm và tận hưởng từng khoảnh

khắc của cuộc sống. Và như thế đứa trẻ trở thành người thầy của người lớn. Nhu cầu của người lớn được thỏa mãn cùng một lúc với các nhu cầu của trẻ.

Đây là một câu danh ngôn tôi đã từng nghe vài năm trước đây từ một người bà khác: “Nếu tôi biết rằng làm ông bà dễ dàng hơn nhiều so với việc làm cha mẹ thì chắc tôi sẽ làm điều đó (làm ông bà - ND) trước!”.

*Trẻ chỉ có thể phát triển thông qua các trải nghiệm trong môi trường của mình. Chúng ta gọi các trải nghiệm đó là “lao động”.*

– BS. Maria Montessori

## **Người lớn và trẻ em cùng làm việc với nhau**

Công việc trong đời sống thực tiễn mang lại những cơ hội có giá trị cho người lớn và trẻ em được ở gần nhau. Phụ huynh chúng ta thường mong có nhiều lý do hơn để được ở bên con cái và sử dụng đôi tay cho những công việc truyền thống có giá trị lâu dài của người nghệ sĩ và nội trợ. Hầu hết chúng ta đều có một tài năng nào đó có thể chia sẻ hoặc muốn phát triển – tài nấu ăn, làm vườn, may vá, làm nghề thợ mộc, sáng tác nhạc. Chỉ cần dành ra nửa tiếng đồng hồ mỗi tuần để chia

sẻ với trẻ đã là một bước khởi đầu tuyệt vời. Sự hợp tác này có thể mang lại lợi ích lớn lao cho chúng ta, cho con cái chúng ta và cho mối quan hệ đang phát triển giữa đôi bên.



Giáo viên Hỗ trợ Áu nhi được đào tạo kỹ lưỡng trong việc quan sát trẻ em và biết được khi nào nên mời trẻ thực hiện hoạt động nào. Trong một năm của khóa huấn luyện đào tạo Hỗ trợ Áu nhi, bên cạnh 20 tuần học về lý thuyết, một học viên phải thực hiện 250 giờ quan sát. Đây là một trải nghiệm rất đặc biệt dạy chúng ta rất nhiều điều về trẻ em. Cha mẹ thường có quá nhiều trách nhiệm khác để có thể dành thời gian quan sát trẻ ở nhà. Nhưng khi nhận ra tầm quan trọng của việc quan sát đối với việc biết được và thấu hiểu trẻ và đưa việc này vào lịch trình với chỉ vài khoảnh khắc mỗi ngày, họ sẽ gặt hái được những lợi ích to lớn.

Quả là một thú vui khi chỉ ngồi và quan sát, không phải làm gì cả, và không có gì có thể giúp cha mẹ nhiều hơn trong việc tìm hiểu đứa con độc đáo của mình.



## Công việc tìm hiểu quy tắc xã hội của trẻ

Sự tìm kiếm các giới hạn và quy luật của trẻ đôi khi được gọi là “thử nghiệm”, nhưng từ này có một hàm ý tiêu cực. Hành vi này là một mẫu nghiên cứu tích cực được thực hiện bởi trẻ để học biết các quy tắc và quy trình của gia đình và xã hội nơi trẻ đang sống.

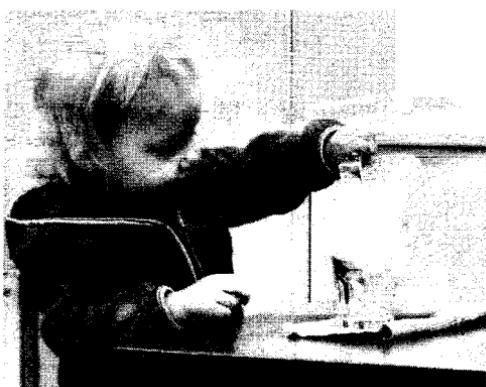
Đây là một ví dụ về ý nghĩa của từ *Không*. Tôi nhớ đến một sự việc xảy ra ở nhà của chúng tôi giữa một người bạn thân và đứa con gái 2 tuổi của cô, Julia. Bé gái 2 tuổi đã trèo lên cái ghế đàn dương cầm và với tay tới một bức tượng bán thân của Mozart đặt trên cây đàn, chỉ trong tầm tay của cô bé. Trong khi bé gái đưa cánh tay hướng về nó thì bé nhìn mẹ với

về đầy mong đợi, rõ ràng là đang chờ đợi một phản ứng nào đó. Người mẹ nói “Không, đừng đụng vào”. Bé Julia dừng lại, hạ tay xuống thấp, chờ đợi một vài giây và sau đó với tới bức tượng Mozart lần nữa. Người mẹ nói “Không” lần nữa, với giọng lớn hơn một chút. Sau đó đưa con gái lại vươn tay đến và nhìn người mẹ. Việc này xảy ra nhiều lần mà không có sự phân giải nào cả.

Tôi quan sát cuộc giao tiếp cùng sự bối rối giữa hai bên và đưa ra đề nghị “Tôi nghĩ bé không hiểu “Không” có nghĩa là gì và đang cố tìm hiểu.” Người mẹ cười và nói “Tất nhiên rồi”. Sau đó cô ta bước đến bên Julia và nhẹ nhàng nói “Không” và vừa nói như thế, cô ta bế Julia lên và đưa bé sang bên kia phòng tới một chồng khố xếp hình. Cả hai đều cảm thấy hài lòng.

Trong lần trao đổi đầu tiên, có lẽ bé nghĩ từ “Không” có nghĩa là “Mẹ đang chờ đợi, nhìn và mong rằng cuối cùng con sẽ cầm bức tượng lên. Và mẹ đang giận con.” Trong lần trao đổi thứ hai thì đã rõ ràng. “Không” có nghĩa là “Ngưng cái việc mà con đang làm và đi ra chỗ khác trong phòng hay làm một hoạt động khác”, (nhờ vào cách nói năng rõ ràng và nhẹ nhàng, “Mẹ không giận con”).

Trẻ em không hiểu ngôn ngữ của lý lẽ ở độ tuổi này; các em cần sự hướng dẫn rõ ràng bên cạnh lời nói. Sẽ rất hữu ích nếu cha mẹ hiểu rằng con họ không phải đang cố phá phách mà trẻ là một con người bình thường, thông minh đang cố tìm ra cách ứng xử. Trẻ đang thử nghiệm.



## **Hướng dẫn qua việc làm mẫu chứ KHÔNG phải bằng cách sửa lỗi**

Công cụ hữu hiệu nhất mà cha mẹ có để chia sẻ cách sống và giá trị của họ là hành động làm gương, thái độ hành vi mà họ là gương mẫu tại mọi thời điểm. Trong từng khoảnh khắc cuộc sống của trẻ, đặc biệt là trong ba năm đầu tiên, bé đang học hỏi và càng trở nên giống với những người xung quanh. Trẻ sẽ bắt chước cách họ đi, di chuyển và nói chuyện, từ vựng, cách xử lý đồ vật, cảm xúc, thái độ, sở thích, sự tôn kính (hay thiếu) và quan tâm đến người khác, v.v... Điều quan trọng đầu tiên mà chúng ta có thể làm là bao quanh đứa trẻ với những người mà chúng ta muốn trẻ bắt chước.

Đây là những người thầy đầu tiên của trẻ.



*Tập cách múc súp đúng kiểu.*

Điều thứ hai cần ghi nhớ là tránh *sửa sai* khi hành động hoặc thái độ có thể được dạy theo lối khác. Ví dụ như nếu trẻ cứ liên tục đóng cửa rầm rầm, cách tốt nhất là:

- (1) Để ý rằng trẻ cần được hướng dẫn cách đóng cửa một cách cẩn thận và nhẹ nhàng.
- (2) Chọn một thời điểm yên tĩnh sau đó (có nghĩa không phải là thời điểm mang đầy cảm tính khi người lớn bức bối vì cửa bị đóng sầm lại)
- (3) Đưa ra một bài học vui nhộn, cường điệu hóa, thú vị cho trẻ thấy cách đóng cửa như thế nào – xoay cái tay nắm thật cẩn thận và đóng cửa thật chậm rãi mà không có tiếng động nào cả. Thử với các cánh cửa khác, làm đi làm lại nhiều lần miễn là cả hai đều thích thú. Với những bài học này, người lớn có thể dạy nhiều bài học quan trọng khác như đánh răng,

dọn đồ chơi và rót sữa. *Nhưng nếu trẻ với tôi cái quai cầm của cái nồi đang nóng hay chạy ra đường, chúng ta phải chỉnh sửa và hành động ngay lập tức!*

Những bài học về cách cư xử như nói “vui lòng” và “cảm ơn” xuất phát từ nền văn hóa mà trẻ đang sống. Trong gia đình và ngay cả với trẻ em hàng xóm, chúng tôi quen với việc luyện tập với một tô bắp rang to, trao cho nhau và cảm ơn nhau nhiều lần lặp đi lặp lại và thỉnh thoảng cười như điên vào cuối bài học, trước những điệu bộ vui nhộn và cường điệu quá đáng. Chúng tôi được biết đến là gia đình lịch sự nhất trong xóm bởi vì chúng tôi luôn tạo ra các trò chơi để học cách cư xử một cách vui nhộn. Khi cha mẹ và con cái bắt đầu dành nhiều thời gian cho nhau trong khi trẻ lớn lên, nhu cầu có những bài học này lại thường xuyên xuất hiện và cả cha mẹ lẫn con đều thích thú. Cuộc sống sẽ ngày càng trở nên vui vẻ thú vị hơn.



Mẹ: “Con muốn tự mang/đi giày hay mẹ sẽ giúp con?”

## Đưa ra sự lựa chọn

Một cách khác để tỏ ra tôn trọng một đứa trẻ và đồng thời dạy dỗ hành vi ta mong muốn là đưa ra sự lựa chọn. Vào một mùa hè, tôi thảo luận về triết lý đưa ra sự lựa chọn này với cháu gái 8 tuổi của tôi. Hôm sau tôi và cháu đang ngồi trò chuyện trên bãi cỏ và tôi để ý thấy cháu mình đang chăm chăm quan sát hai mẹ con đang đấu khẩu với nhau ở bên kia đường do đứa trẻ không để cho người mẹ đi giày cho mình. Cuối cùng thì cháu gái tôi nói: “Hãy nhìn người mẹ ngớ ngẩn kia. Bà ta đang làm sai hết. Đáng lẽ ra bà ta nên nói ‘Con muốn tự đi giày hay con muốn mẹ mang giày cho con?’” Cô bé nói đúng. Một đứa bé 2 tuổi khỏe mạnh bình thường chỉ vừa mới bắt đầu có khả năng hoạt động độc lập trên nhiều mức độ về mặt thể chất và tinh thần, bé không quan tâm đến việc bị bảo phải làm gì nhưng lại rất thích thú với việc được lựa chọn.

Hãy thử nghĩ xem chúng ta đang trong một tình huống cần có một hành động nào đó – như một đứa trẻ đang trèo xuống từ một cái bàn mà trẻ đã leo lên. Phương thức ít hiệu quả hơn là nói rằng “Đi xuống!”. Đứa trẻ sẽ cảm thấy xấu hổ và sẽ cố gắng giữ thể diện bằng cách từ chối, hãy thử nói rằng “Con cần mẹ giúp trèo xuống bàn không hay con tự làm được?”. Trẻ sẽ nhận ra sự tôn trọng trong giọng nói, ngôn từ và cảm thấy mình có quyền để đưa ra một quyết định thay vì phải mù quáng tuân theo (hay không vâng lời).

Ngay cả trong những tình huống bình thường hàng ngày, đưa ra sự lựa chọn khiến trẻ cảm nhận được rằng bạn tôn trọng ý kiến của con. “Con muốn đeo găng tay màu đỏ hay màu xanh?”, “Con sẵn sàng đi ngủ chưa hay con muốn nghe kể chuyện trước?”, “Con muốn ăn táo nghiền trước hay ăn mì trước? hoặc là “Con muốn sử dụng nĩa hay muỗng?”. (Thay vì là “Con ăn đi”.) Cha mẹ không có hành vi nào có thể đảm bảo việc tạo ra được một bầu không khí vui vẻ trong ngôi nhà của một đứa bé 2 tuổi hơn việc cho con quyền lựa chọn.



*Hỗ trợ cuộc sống, nhưng vẫn cho trẻ tự do phát huy là nhiệm vụ cơ bản của nhà giáo.*

– BS. Maria Montessori

## 1 - 3 TUỔI: Đồ chơi và ghép hình



Xâu hai loại mì ống Ý thành một chiếc vòng cổ để làm một món quà sinh nhật.

### Lựa chọn đồ chơi

Khi chọn đồ chơi cho trẻ, hãy tưởng tượng trẻ sẽ làm gì với nó. Nó có khuyến khích bé hoạt động có mục đích không? Có khiến trẻ thực hành ra quyết định không? Có khơi gợi trí tưởng tượng không? Nó sẽ lôi cuốn trẻ bao nhiêu thời gian chơi với món đồ chơi đó? Nó có khuyến khích trẻ khám phá, suy nghĩ và dành thời gian với món đồ đó không? Có rất nhiều món đồ chơi trẻ em làm bằng gỗ hay vải tuyệt đẹp và giàu trí tưởng tượng nhưng việc lựa chọn những đồ chơi có mục đích lại hay bị bỏ qua. Những món đồ chơi này đặt nền tảng cho trí tưởng tượng phong phú hơn.

Trí tưởng tượng là một công cụ tuyệt vời của loài người, nhưng nó không thể được tạo ra từ con số không. Trí tưởng tượng sáng tạo dựa trên và trực tiếp liên quan đến chất lượng của các trải nghiệm giác quan trong thế giới thật. Một trí tưởng tượng phong phú giúp ta hình dung ra một giải pháp (ví dụ như giải một câu đố) và nhắm đến nó. Một đứa trẻ càng có nhiều trải nghiệm với hoạt động có mục đích thật và với việc giải quyết vấn đề thì trí tưởng tượng của trẻ càng trở nên hữu ích, sáng tạo và hiệu quả.



*Trò xếp cho vừa bộ búp bê Matreshka của Nga là một hoạt động được yêu thích ở cộng đồng Montessori trẻ 0 - 3 này tại Moskva và ngôi nhà này ở Tây Tạng.*

Hãy tìm kiếm những món đồ chơi mang tính thử thách, có một mục đích, một khởi đầu, một kết thúc và sự hoàn tất của hoạt động vốn dĩ đã bao hàm trong món đồ. Ví dụ như khi đứa trẻ cất hết những cái vòng đúc vào một cái hộp đựng, trẻ đã hoàn tất thành công một chu kỳ hoạt động, cảm nhận sự thỏa mãn rất lớn và thường sẵn sàng để lặp đi lặp lại hoạt

động đó nhiều lần nữa. Sự phối hợp giữa tay và mắt được phát triển khi rõ ràng là một món đồ chơi được sử dụng chính xác với nhau theo một cách nhất định nào đó, như hình khối lập phương cho vào lỗ hình vuông và khối cầu cho vào lỗ hình tròn. Học điều khiển cơ bắp để làm những gì mà mắt của trẻ thấy và nên thực hiện không phải là chuyện nhỏ nhặt đối với một đứa trẻ. Và những hoạt động thử thách như thế giúp trẻ phát triển sự phối hợp và sự tập trung. Tất cả những điều này phải được cân nhắc khi chọn lựa đồ chơi cho trẻ ở giai đoạn phát triển này.

Sử dụng gỗ thay cho nhựa giúp trẻ biết trân trọng thế giới tự nhiên, màu sắc, sắc thái, các thớ gỗ và trọng lượng khác nhau của các món đồ chơi bằng gỗ trong nhiều kích cỡ và tỷ trọng khác nhau. Chất lượng thể hiện sự tôn trọng đối với trẻ và dạy trẻ tôn trọng đồ vật của mình. Vẻ đẹp và độ bền đều quan trọng ở mọi độ tuổi đối với khiếu thẩm mỹ của trẻ đang được hình thành tại thời điểm này trong cuộc sống. Ai học được cách trân trọng cuộc sống với những vẻ đẹp từ thời thơ ấu có thể dễ dàng hướng dẫn chúng ta trong việc tạo dựng một ngôi nhà xinh đẹp và có lẽ là cả một thế giới tuyệt vời, khi họ lớn lên.

## **Sắp xếp và luân phiên đồ chơi**

Đồ chơi nên được bày cả ở phòng khách chứ không chỉ riêng ở trong phòng của trẻ. Những chiếc hộp lớn đựng đồ chơi theo

truyền thống, nơi mà những bộ phận nhỏ có thể bị lạc mất và các món đồ chơi không tìm thấy được không có ích cho trẻ với một nhận thức về trật tự mạnh mẽ ở tuổi này. Những cái kệ, nơi đồ chơi luôn được cất giữ tại cùng một vị trí thì phù hợp hơn. Trật tự trong môi trường tạo nên cảm giác an toàn cho trẻ và sự tin tưởng vào môi trường. Những cái rổ, khay và những cái hộp nhỏ được sắp xếp ngay ngắn trên những cái kệ thấp có thể rất hữu ích trong việc thiết lập trật tự.

Hãy quan sát để thấy những món đồ chơi nào mà bé thường chơi nhất và món nào bị bỏ rơi và lãng quên. Cố gắng chỉ giữ số lượng đồ chơi có sẵn cho trẻ mà vẫn giữ chúng được ngăn nắp, không quá chen chúc trong những cái rổ trên một chiếc kệ.



*Một quả bóng sẽ luôn đứng đầu trong danh sách “đồ chơi yêu thích” của trẻ.*

## Học cất đồ chơi

Giới hạn số lượng đồ chơi sẵn có ở bất kỳ một thời điểm nào và có một nơi dành cho mỗi món đồ chơi, giúp cho việc hướng dẫn trẻ đem cất đồ chơi. Nhưng quan trọng nhất là những hành động mẫu do những người khác thể hiện trong môi trường. Nếu người lớn cẩn thận và liên tục đặt những mảnh ghép hình hay đồ chơi trở lại trên kệ, với nụ cười, trước mặt trẻ, cuối cùng trẻ sẽ bắt chước hành động này. Đôi khi công việc “cất đi” các món đồ vào rổ là phần thích thú nhất của trò chơi ở độ tuổi này.



Bài học này thì dễ dàng hơn nhiều trong một cộng đồng trẻ sơ sinh Montessori so với ở nhà khi cha mẹ cần phải tập trung vào nhiều thứ khác cùng một lúc, trong khi công việc của giáo viên là cả ngày làm gương cho trẻ. Cô sẽ liên tục cất đồ chơi đi một cách cẩn thận, chậm rãi và khi nhận thức được điều này, trẻ tự nhiên muốn học cách thực hiện nó – giống như trẻ muốn học mọi thứ khác mà người lớn làm.



*Chỉ có những chiếc xèng làm vườn thật, với tay cầm ngắn, mới tốt cho hoạt động ở bãi biển như vậy.*

Sẽ dễ dàng hơn rất nhiều khi hình thành thói quen cất đồ chơi ngay sau khi chơi xong và trước khi lấy một món đồ chơi khác ra, khi rõ ràng rằng nó phải đặt ở nơi nào trên kệ, mỗi một món đồ chơi có một “vị trí” riêng của nó. Sẽ khó khăn hơn nhiều khi tất cả các món đồ chơi được đem ra chơi cùng một lúc và tất cả các kệ thì đều trống rỗng, vì thế tập thói quen cất một món đồ chơi đi trước khi lấy món khác ra là có ích – cũng thế, người lớn làm điều này và cuối cùng trẻ sẽ bắt chước. Cha mẹ có thể chơi trò “cất đồ chơi” thay vì nghĩ đến nó như một công việc nhà lặt vặt khó chịu. Không nên mong đợi những kết quả tức thời ở những đứa bé còn quá nhỏ; việc này cần thời gian và sự lặp lại (với nụ cười).

## Tôn trọng sự tập trung

Một trong những thứ quan trọng nhất mà chúng ta có thể làm cho trẻ là tôn trọng sự tập trung. Khi trẻ đang làm một công

việc an toàn và có mục đích (một hoạt động đòi hỏi nỗ lực cả về mặt tinh thần lẫn thể chất – không phải xem tivi!) thì đây được xem là một công việc quan trọng, cần được tôn trọng và bảo vệ - cần được trân quý. Yếu tố cần thiết đầu tiên cho sự phát triển của một đứa trẻ là sự tập trung. Nó đặt cả một nền tảng cơ bản cho tính khí và hành vi xã hội của trẻ.

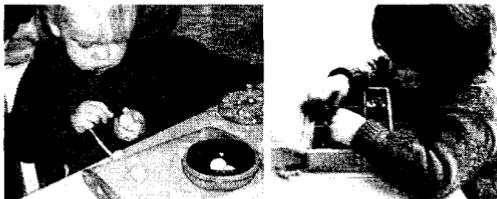


Khen ngợi, giúp đỡ hay ngay cả một cái nhìn cũng có thể đủ để gián đoạn hay phá hủy công việc đó. Điều này, có vẻ thật kỳ lạ nhưng nó có thể xảy ra ngay cả khi đứa trẻ chỉ biết rằng nó đang bị quan sát. Xét cho cùng thì đôi khi chúng ta cũng cảm thấy không thể tiếp tục làm việc nếu có ai đó đến xem chúng ta đang làm gì.

*Giáo viên [và cả cha mẹ] cần luyện tập kỹ năng không can thiệp, như mọi kỹ năng khác nhưng chuyện này không bao giờ là dễ dàng. Chúng tôi có thể đưa ra lời khuyên gì với các bà mẹ?*

*Con cái của họ cần làm một công việc thú vị:  
Chúng không nên được giúp một cách không  
cần thiết, hay bị gián đoạn một khi chúng đã  
bắt đầu làm một công việc thông minh nào đó.*

– BS. Maria Montessori



*Xâu hạt là một hoạt động được yêu thích khác, ban đầu là  
những hạt lớn bằng gỗ, sau đó là đến những hạt nhỏ, trong  
một môi trường được người lớn quan sát kỹ.*

## **Phân biệt bằng thị giác và phối hợp tay mắt**

*Đặc biệt là chính sự đối lập giữa ngón cái và  
ngón tay trỏ đã khiến các động tác hết sức tinh  
tế có thể được thực hiện, từ đó tạo nên cả một  
nền văn hóa của loài người – từ kiến trúc đến  
chữ viết, từ âm nhạc đến hội họa, và tất cả nền  
kỹ thuật công nghệ đang phong phú hóa cuộc  
sống của chúng ta.*

– BS. Silvana Montanaro

Trong lúc trẻ khám phá môi trường, bé trở nên có ý thức và để ý đến sự đa dạng của màu sắc và hình thể ở môi trường cả trong nhà lẫn ngoài trời. Đây là thời điểm có thể trao cho trẻ các loại ghép hình có dạng và màu sắc thật đơn giản vì trẻ em thích đặt đồ vật vào trong các hộp chứa, ví dụ như đặt các mảnh hình ghép vào các khoảng trống với dạng tương ứng. Những mảnh hình ghép có núm để cầm và các món đồ chơi khác đòi hỏi sử dụng ngón tay đặc biệt và tay nắm – được gọi là dạng cầm kẹp – của ngón tay cái và hai ngón tay đầu tiên, sẽ chuẩn bị cho trẻ các hoạt động cơ bắp tinh tế khác, và sau đó là viết chữ, trong khi trẻ thỏa mãn nhu cầu được suy nghĩ và giải quyết vấn đề của mình.



## **Đồ chơi ghép hình**

Học cách sử dụng đúng các dụng cụ thật trong môi trường cũng tương tự như cách sử dụng đồ chơi với một mục đích

chính xác. Một số đồ chơi như ghép hình, có một cách sử dụng nhất định và những thứ khác như búp bê và khối xếp hình thì có mục đích mang tính mở rộng trong sử dụng. Cả hai đều mang tính sáng tạo. Tuy nhiên tìm được những đồ chơi có cách sử dụng chính xác là một thử thách. Trẻ em rất thích thú trong việc biết được cách thức đúng để sử dụng món đồ chơi với những quy trình rõ rệt, giống như chúng hanh diện để học sử dụng một dụng cụ gia công gỗ đúng cách, hay một nhạc cụ, hay những bước trong cách nấu ăn hay cách giải quyết vô số vấn đề trong đời sống hàng ngày.



Qua các trải nghiệm sớm với những món đồ chơi ghép hình như thế, trẻ em có thể phát triển nhiều kỹ năng hữu ích: sử dụng học cụ, tinh tế hóa vận động, hoàn thành một chu kỳ hoạt động, thực hiện những bước hợp lý theo thứ tự,

giải quyết các vấn đề. Sự tự kiểm soát sai lầm có sẵn trong đồ chơi ghép hình và trẻ có thể tự đánh giá bản thân mà không cần đến sự trợ giúp của người khác, nếu công việc được thực hiện đúng cách. Đây là hoạt động trí óc ở tầm mức cao. Và sự thành thạo các bước tiếp nối nhau một cách hợp lý cũng thế: nắm lấy cái núm để cầm, lấy ra từng mảnh ghép hình, đặt từng mảnh một trải ra trên bàn, nắm lấy cái núm một lần nữa, từng cái một và đặt từng mảnh hình ghép vào khung một cách chính xác.

Công việc này tạo cảm giác thỏa mãn về mặt tinh thần lẫn thể chất đến độ ta thường thấy trẻ lặp đi lặp lại cùng một bài tập nhiều lần, đôi khi nhiều đến 20 lần và sau đó thở phào trong sự thỏa mãn khi hoàn tất. Chúng ta không biết điều gì xảy ra trong đầu của trẻ vào lúc này, nhưng chúng ta biết rằng nó rất quan trọng và không nên bị gián đoạn.

Với những món đồ chơi ghép hình tốt mang tính hợp lý, trẻ em học được cách vận dụng cơ thể dưới sự điều khiển của ý chí, học cách tập trung, lên kế hoạch, làm theo một chuỗi ý tưởng, lặp đi lặp lại và hoàn thiện. Đây là nền tảng cho sự sáng tạo. Trong việc lựa chọn một món đồ chơi ghép hình, có rất nhiều yếu tố cần ghi nhớ. Không nên chỉ tìm kiếm sự bền bỉ, an toàn, chất lượng và vẻ đẹp mà đồng thời cũng phải cân nhắc đến lượng thời gian của trò chơi (yếu tố rất quan trọng) sẽ thu hút được một đứa trẻ. Những trò ghép hình có núm

cầm đòn hỏi phải thực hiện nhiều bước để trở nên thành thạo, ráp các mảnh ghép bắt đầu với những hình dạng đơn giản là bước tốt nhất để khởi đầu. Trò chơi ghép hình hai mảnh giới thiệu một thử thách mới và đưa trẻ đến với những hình ghép khó hơn và làm thỏa mãn hơn trong khi trẻ lớn lên. Những ví dụ khác bao gồm khay để phân loại, đồ chơi để may, hộp phân loại hình dạng, các bảng có các lỗ để cắm chốt, các khối hình để xếp chồng lên nhau, xâu hạt chuỗi, đai ốc và bu-lông bằng gỗ, hộp các loại khóa, chiếc xe ba bánh hay chiếc xe đạp đầu tiên. Học cách sử dụng đúng những món đồ này là nền tảng cho sự sáng tạo.

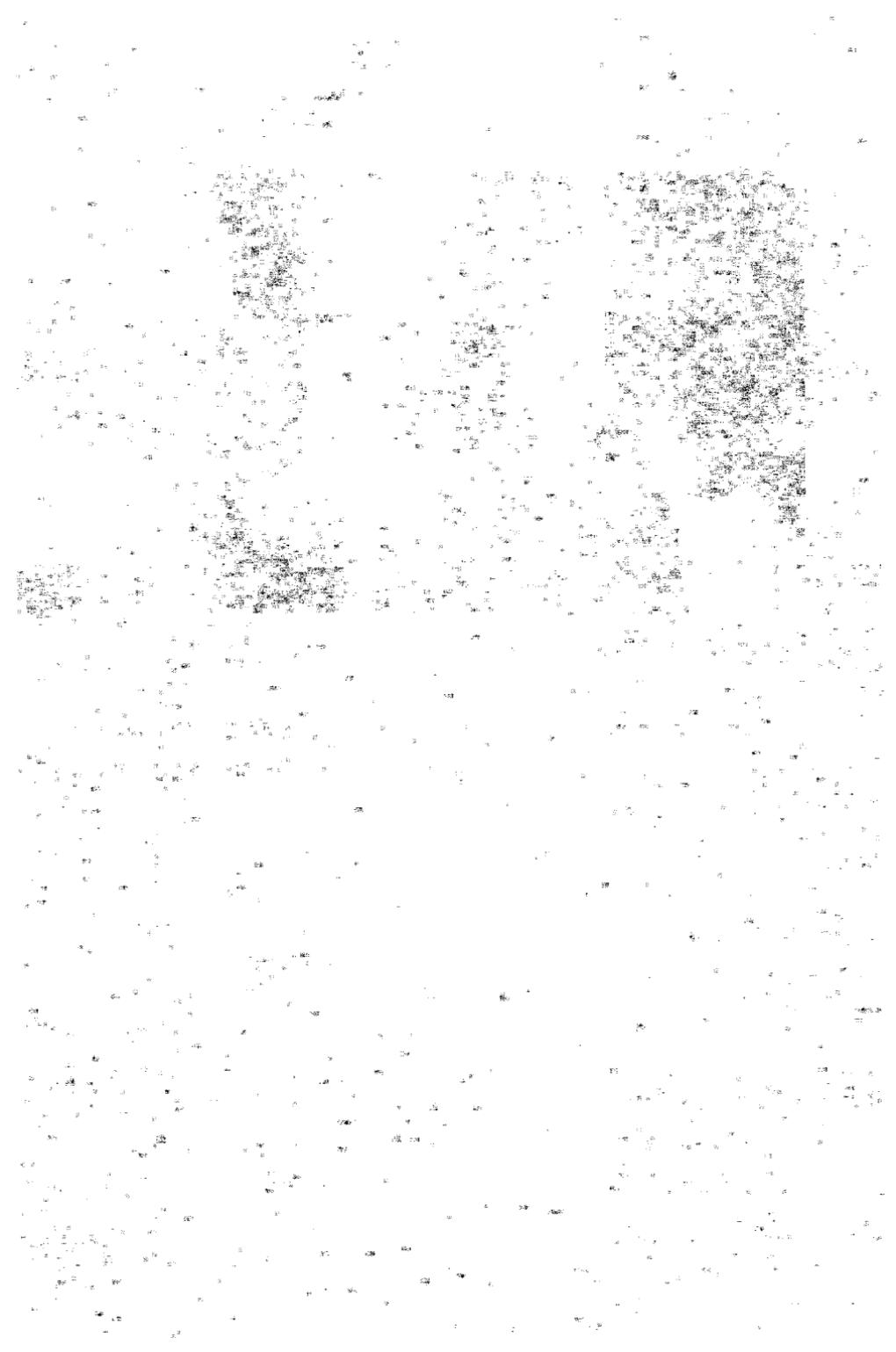
## **Đồ chơi với mục đích có tính mở rộng**

Với các món đồ chơi mang tính mở rộng như các khối xếp hình thì trẻ sẽ áp dụng các khả năng về thể chất lẫn trí óc đã học được với các món đồ chơi khác, thể hiện và xử lý các thông tin trí não độc đáo của mình. Trẻ sẽ xử lý và hồi tưởng lại các trải nghiệm, ví dụ như trong lúc chơi với búp bê hay các mẫu hình thú. Phẩm chất và sự đa dạng của trò chơi có tính sáng tạo và mở rộng tùy thuộc vào chất lượng và sự đa dạng của các trải nghiệm trong thế giới thực tế.



*Các mẫu hình thú là những đồ chơi được yêu thích.*

Điều quan trọng nhất đáng quan tâm là sự vui thú của trẻ đối với công việc, vì nhờ sự hứng thú mà trẻ sẽ lặp lại, tập trung và phát triển.



## 1 - 3 TUỔI: Âm nhạc



*Dạy nhịp điệu cho trẻ bằng cách khiêu vũ theo nhạc, và về sau bằng cách cho trẻ chơi trống theo nhịp.*

### Nhảy múa và ca hát

*Nếu bạn có thể đi lại thì bạn có thể nhảy múa.*

*Nếu bạn có thể nói chuyện thì bạn có thể ca hát.*

– Tục ngữ Cộng hòa Zimbabwe

Tất cả mọi người đều có một sự thôi thúc bẩm sinh để ca hát, nhảy múa, chơi nhạc và nếu chúng ta đem lại điều này cho trẻ mỗi ngày và cùng tham gia thì nó cũng có thể giúp ích cho chúng ta. Khi đứa cháu gái đầu tiên của chúng tôi được vài tuần tuổi, con trai tôi là một nhạc sĩ đã làm một cuộn băng đặc biệt cho cô bé với các đoạn nhạc ngắn từ nhiều quốc gia khác nhau trên thế giới: tiếng trống Châu Phi, điệu nhạc salsa,

v.v... Sau đó nó bế con bé và trong khi nghe nhạc, nó nhảy với con bé theo các nhịp điệu đặc thù của nhạc để bé có thể cảm nhận được các nhịp điệu trong cơ thể mình. Cô bé là đứa cháu đầu tiên tham gia chơi trống trong những buổi tối âm nhạc của gia đình sau này và thực hiện xuất sắc việc lắng nghe theo các nhịp điệu và hòa quyện chúng với tiếng trống. Cô bé gần như trở thành một vũ công và biết đâu điều này đã bắt đầu với cuộn băng nhạc và điệu nhảy với bố nó. Con trai của tôi làm thế với tất cả các cháu trai và cháu gái của nó.



Để giúp xây dựng khả năng thưởng thức âm nhạc, điều quan trọng là nên loại bỏ âm thanh nền khi chơi nhạc hay nghe nhạc; mặc dù người lớn có thể lọc nó ra nhưng trẻ ở độ tuổi này không thể, nó nghe tất cả mọi âm thanh. Sở thích âm nhạc của trẻ được hình thành ở giai đoạn sớm trong đời, vì thế việc cho trẻ nghe tất cả mọi thể loại âm nhạc và để bé trải nghiệm với những học cụ thật đang được chơi nếu có thể là một điều tuyệt vời.

Người lớn không cần có một giọng hát hay để làm mẫu cho trẻ em hát theo, chỉ cần một bài hát ngắn bất cứ lúc nào trong ngày, trẻ có thể tham gia vào khi trẻ thích. Ca hát là phép trị liệu cho toàn bộ cơ thể và luyện tập ngôn ngữ – các từ ngữ và hình thức ngôn ngữ bình thường không xuất hiện trong lời nói hàng ngày.



*Một dạng hệ thống giáo dục mới sẽ không xuất hiện cho đến khi chúng ta nghiêm túc suy xét thực tế rằng chúng ta có cái “tâm trí đôi (gồm hai phần - ND)”. Trẻ em ở bất kỳ độ tuổi nào cũng phải được có một trải nghiệm cân bằng về mặt tư duy qua NGÔN TƯ VÀ TƯ DUY TRỰC GIÁC để giúp phát triển tiềm thức to lớn của tâm thức con người. Kết quả sẽ không chỉ là một bộ não hoạt động tốt hơn mà còn có được hạnh phúc lớn hơn trong đời sống cá nhân và xã hội.*

*Trong nền giáo dục Tây phương, chúng ta có xu hướng tách rời chúng ra, bởi vì nhiều điều*

*bán cầu phải của não có thể làm được không  
được đánh giá cao trong nền văn minh của  
chúng ta. Vì thế từ khi ở độ tuổi rất nhỏ, trẻ  
em học cách không biểu đạt hết bản thân mình  
với bán cầu não phải vì chúng chưa được thúc  
đẩy để quan tâm nhiều đến sự vận động cơ thể  
trong nhảy múa hay ca hát, vẽ,... – tất cả các  
loại nghệ thuật.*

*Tuy nhiên trong các nền văn minh Đông  
phương, phần trực giác của não bộ có tầm  
quan trọng to lớn; bán cầu não về lý trí được  
cho là không liên quan đến việc giải quyết các  
vấn đề thực tế hiện hữu của chúng ta. Đây là  
nguồn hi vọng to lớn cho tương lai trước mắt  
của chúng ta rằng những con người tiến bộ  
nhất của cả hai nền văn hóa đang hợp nhất  
trong sự nhận biết rằng chúng ta cần nhau để  
trở nên hoàn chỉnh và chúng ta có rất nhiều  
thứ để chia sẻ với nhau.*

– BS. Silvana Montanaro

## Bộ gõ và các nhạc cụ khác

Trong suốt độ tuổi này của tâm thức thấm hút, chúng ta không  
thể trao quá nhiều từ và hình ảnh cho trẻ. Có một số đĩa CD

rất hay về các bài hát, các trò chơi ngón tay với nhạc và nhạc nhảy múa dành cho trẻ em. Nếu trẻ có thể được sử dụng máy nghe nhạc thì bạn có thể ghi nhãn lên đĩa với một bức hình, hình cây vĩ cầm cho nhạc vĩ cầm, v.v... Nếu bạn dự định nghe nhạc của Suzuki trong gia đình thì đây là thời điểm để bắt đầu nghe nhạc Suzuki bởi vì cũng giống như ngôn ngữ được nghe trước rồi sau đó được bộc lộ qua lời nói, thì âm nhạc của Suzuki cũng thế, nó được gọi là hệ thống “tiếng mẹ đẻ” trong việc học nhạc. Đây cũng là thời điểm trẻ có thể học các tên gọi của các nhạc cụ cổ điển và dân tộc. Đầu tiên, nên thử cho trẻ thấy một nhạc cụ thật và bức hình của nhạc cụ đó, như đàn ghi-ta hay đàn dương cầm, sau đó là những tấm hình của nhiều loại nhạc cụ trên những tấm thẻ và trong sách.



Nhà chúng tôi có một bộ sưu tập trống và bộ gõ bởi vì khi người lớn có thể đang chơi đàn ghi-ta hay dương cầm thì ngay cả những đứa trẻ nhỏ tuổi nhất vẫn có thể tham gia vào. Thật tuyệt vời khi một đứa trẻ ở độ tuổi nhỏ như thế có thể học cách cảm nhận và chơi lại các nhịp điệu cùng với mọi người khác.

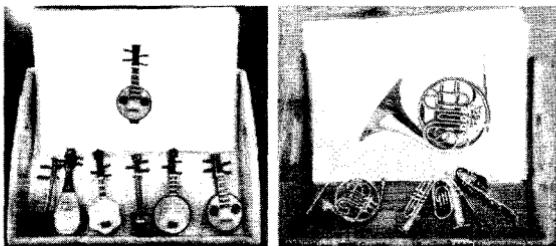


*Một bác sĩ người Tây Tạng chơi âm nhạc truyền thống cho cháu trai nhỏ tuổi của mình nghe.*

*Điều quan trọng với trẻ là nhận biết rằng âm nhạc là kết quả của các động tác của cơ thể. Ngay cả khi có những âm thanh tự nhiên thì trẻ em cần hiểu rằng con người đang sử dụng nhiều cơ bắp khác nhau của miệng, bàn tay và cánh tay để tạo ra âm nhạc. Chúng nên có cơ hội chứng kiến những nghệ sĩ điều khiển các thao tác của mình như thế nào để có được những âm thanh khác nhau.*

– BS. Silvana Montanaro

Các bộ gõ chất lượng cao không làm từ nhựa sẽ tập cho trẻ làm quen với âm thanh tốt nhất. Chúng tôi khuyến khích nên dùng các dụng cụ thật từ nhiều quốc gia khác nhau trên thế giới, cùng với nhạc cụ cổ điển của phương Tây để có được những âm thanh đẹp đẽ, chất lượng và đa dạng. Điều quan trọng nhất là việc thụ hưởng trải nghiệm này với con bạn – âm nhạc là một trong những niềm vui lớn nhất của cuộc sống.



*Đây là một vài ví dụ về các tấm thẻ và mô hình nhạc cụ từ văn hóa bản địa của trẻ và từ phần còn lại của thế giới.*

Sau khi đã trải nghiệm những nhạc cụ thật, bản thu âm, thẻ hình và sách về nhạc cụ sẽ có nhiều ý nghĩa hơn nữa. Khi có thể, hãy cho trẻ những tấm thẻ hình và mô hình nhỏ của các nhạc cụ tương ứng mà trẻ đã quen và sau đó là những nhạc cụ từ nhiều nơi khác nhau, cả nhạc cụ dân tộc lẫn cổ điển.

*Những gì không tồn tại trong môi trường văn hóa sẽ không phát triển trong đứa trẻ.*

**– Shinichi Suzuki**



## 1 - 3 TUỔI: Ngôn ngữ



*Mẹ đang lắng nghe chăm chú những suy nghĩ  
của bé về một chiếc lá bé nhặt được.*

### Nghe xảy ra trước

*Ngôn ngữ cần tự nhiên, gây hứng thú nhưng  
nên chừng mực, vui nhộn, thực tế và được  
điều chỉnh phù hợp cho từng đứa trẻ. Chúng  
ta cần xem xét cách sử dụng ngôn ngữ của  
chính mình và trở thành một tấm gương tốt  
hơn là để trẻ hấp thu ngôn ngữ. Chúng ta phải  
nhớ rằng mình chính là học cụ ngôn ngữ quan  
trọng nhất trong môi trường.*

- Judi Orion

Một thời gian dài trước khi trẻ có thể biểu đạt bản thân một cách rõ ràng bằng ngôn ngữ thì trẻ đã lắng nghe và hấp thụ mọi thứ mà mình nghe được. Thường chúng ta không hay biết rằng trẻ đang làm điều này nhưng một khi trẻ bắt đầu nói thì điều này trở nên rất rõ ràng. Ba lần trong cuộc đời tôi, với ba đứa con của tôi, tôi đã cố tình trau chuốt ngôn ngữ của mình vì chúng lặp lại mọi điều tôi nói. Trong môi trường ngôn ngữ phong phú, người lớn nói chuyện với trẻ từ lúc sinh ra, không phải bằng thứ ngôn ngữ “trẻ con”, mà với sự tôn trọng và từ vựng chính xác. Nếu muốn giúp con mình nói tốt thì chúng ta phải thực hiện điều này từ rất lâu trước khi chúng ta nghĩ chuyện này là cần thiết.



*Tạo và giữ mối giao tiếp bằng mắt với  
trẻ tới khi TRẺ nhìn ra chỗ khác.*

## Ngôn ngữ thứ hai

Đứa trẻ hấp thu mọi ngôn ngữ của gia đình và cộng đồng, bắt đầu từ trong bụng mẹ. Điều này tiếp tục là một phần quan trọng đối với những trải nghiệm của trẻ trong những năm tháng đầu tiên. Ở độ tuổi này, trẻ em có khả năng kỳ lạ để hấp thụ tất cả sự phức tạp trong ngôn ngữ và không chỉ có với một ngôn ngữ! Đây là một vài lời khuyên ủng hộ việc học nhiều hơn một thứ tiếng tại cùng một thời điểm.

*Ngôn ngữ phải được sử dụng trong môi trường của trẻ trong những năm đầu tiên trong đời trẻ, theo nghĩa là một hay nhiều người lớn phải nói thứ ngôn ngữ khác với trẻ và có sự hiện diện của trẻ.*

*Nếu chúng ta có thể có hai, ba, bốn hay năm người nói các thứ tiếng ngôn ngữ khác nhau xung quanh trẻ, trẻ có thể dễ dàng hấp thu tất cả chúng mà không cần nỗ lực riêng biệt nào cả, với điều kiện rằng mỗi một người nên LUÔN LUÔN VÀ CHỈ NÓI duy nhất ngôn ngữ riêng của họ. Tuy nhiên điều này chỉ có thể thực hiện được trong những năm đầu đời.*

– BS. Silvana Montanaro

## Lắng nghe và để trẻ tham dự cuộc đối thoại

Sự chú ý chúng ta dành cho trẻ khi bé bắt đầu nói chuyện với chúng ta là vô cùng quan trọng. Thường trẻ sẽ rất phấn khích khi được trò chuyện và có thể tự diễn đạt đến độ bé sẽ nói lắp bắp. Đây là một giai đoạn rất tự nhiên trong sự phát triển ngôn ngữ nói và một dấu hiệu để người lớn dừng lại, nhìn và lắng nghe, KHÔNG phải để bổ sung cái từ mà trẻ nói thiếu, hay bình luận về việc nói lắp của trẻ. Khi trẻ chắc chắn rằng mình sẽ được lắng nghe, trẻ thường sẽ bình tĩnh lại và học cách nói rõ ràng hơn.

Sự phát triển ngôn ngữ bắt đầu từ trước khi sinh và tiếp tục là một phần quan trọng trong sự phát triển ở trẻ trong ba năm đầu đời. Chúng ta có thể giúp trẻ phát triển tốt về ngôn ngữ bằng cách để trẻ tham gia vào cuộc đối thoại của chúng ta ngay từ lúc ban đầu.



*Tác giả và cháu trai của BS. Montanaro  
ở Roma.*

Nhiều năm trước, tôi ăn trưa tại nhà bà Silvana Montanaro – giảng viên khóa huấn luyện giáo viên Montessori ở Roma. Con gái và đứa cháu nhỏ tuổi của bà tên Raoul cũng có mặt. Sau khi ăn xong, tôi bế Raoul ngồi trên đùi tôi trong khi chúng tôi trò chuyện với nhau. Silvana trông thấy cậu bé chăm chú nhìn vào miệng của tôi khi tôi nói, có lẽ bởi vì cậu bé quen nghe tiếng Ý và tôi thì lại nói tiếng Anh.

Tôi quay sang phía khác để trả lời một câu hỏi và Silvana ra hiệu cho tôi tiếp tục nhìn bé. Bà nói rằng tôi phải duy trì việc giao tiếp bằng mắt với cậu bé cho đến khi cậu bé không nhìn tôi nữa. Tôi có thể nói chuyện với cậu bé hay nói chuyện với bất kỳ ai ở bàn nhưng khuôn mặt tôi phải hướng về bé. Điều này tiếp diễn một thời gian và tất cả chúng tôi đều biết rõ khi nào cậu bé đã quan sát xong khuôn mặt của tôi.

Tôi không bao giờ quên được bài học này và đã chia sẻ nó với nhiều người. Thật đáng ngạc nhiên khi trông thấy niềm vui thích hiện lên trên khuôn mặt của các em bé, ngay cả với người lạ trong một tiệm tạp hóa hay trên xe buýt, khi ta giao tiếp bằng mắt mà không nhìn sang hướng khác. Rất thông thường, đó luôn là một trải nghiệm mới mẻ nhưng cũng rất thú vị cho đứa bé.



*Khi dạy trẻ về tên các loại hoa quả, hãy săn  
sàng rằng trẻ sẽ muốn ăn chúng!*

## **Từ vựng, từ ngữ, hình ảnh và sách**

Bất cứ khi nào có thể, hãy để trẻ trải nghiệm giác quan về những đồ vật thật trước trải nghiệm qua hình ảnh hay tên gọi của những món đồ này. Ví dụ như nếu bạn có một cuốn sách mới với những bức hình trái cây và rau củ, hãy mang trẻ vào nhà bếp và cầm lấy, ngửi, cắt đôi và nếm thử một miếng trái cây; sau đó dạy bé từ vựng, màu sắc, kết cấu bề mặt, mùi vị, tên gọi như bóc vỏ, hạt, nước ép, v.v...



*Các mô hình con vật - trẻ đang học tên chúng.*

Trí thông minh được xây dựng dựa trên một trải nghiệm phong phú theo sau đó là từ vựng để phân loại và diễn đạt trải nghiệm. Trẻ ở độ tuổi này khát khao được học tên gọi của mọi vật trong môi trường của mình và ý nghĩa của từ ngữ mà trẻ nghe người khác sử dụng. Trẻ rất mong muốn có thể giao tiếp về cuộc sống hàng ngày với gia đình mình! Cho trẻ biết tên gọi của những món đồ trong nhà bếp, đồ chơi, thực phẩm, xe cộ, chó, các hành động như khuấy, đánh bóng, nhảy lên, v.v... bất cứ thứ gì tìm được trong nhà và cộng đồng. Chơi một số trò chơi như trò gọi tên đồ vật, dạy cho trẻ tên gọi của các vật theo một cách hợp lý. Nó được gọi là *bài học hai giai đoạn*.

## Bài học hai giai đoạn

Giai đoạn 1: Gọi tên: bày ra một vài món đồ vật thú vị từ thế giới xung quanh của trẻ và gọi tên chúng rõ ràng và nhiều lần, mời trẻ lặp lại theo bạn. “Đây là muỗng, muỗng, muỗng.” (Hoặc “Đây là thìa, thìa thìa.” - ND)

Giai đoạn 2: Thực tập cách gọi tên: hỏi đứa trẻ “Làm ơn đưa cho mẹ cái muỗng (thìa)? Con có thể đặt cái cốc cạnh thìa được không? Làm ơn đưa cho mẹ cái đĩa nhỏ.” “Cám ơn con đã đưa cho mẹ cái đĩa. Con có thể đặt nó tại đây không?” (chỉ vào khoảng trống trên thảm hay trên bàn), v.v... Ở giai đoạn này có rất nhiều động tác kết hợp cùng với việc sử dụng

từ ngữ mới. (Nếu trẻ nói sai, hãy tịnh nhị quay trở lại giai đoạn *gọi tên*.)

*Có một “giai đoạn mẫn cảm” để gọi tên đồ vật... và nếu người lớn đáp ứng sự khao khát từ ngữ này một cách phù hợp thì họ có thể đem lại cho con mình một ngôn ngữ phong phú và chính xác sẽ kéo dài cả đời.*

– BS. Silvana Montanaro

Khi trẻ đã học được tên gọi của nhiều đồ vật thật, chúng ta có thể mở rộng vốn từ vựng này với hình ảnh. Sách từ vựng và các bộ thẻ hình, ví dụ như bộ sưu tập thẻ hình về mèo, là những học cụ có giá trị cho trẻ em ở nhà và trẻ rất yêu thích chúng!

Chọn lọc các cuốn sách cũng quan trọng như chọn lọc đồ chơi. Các chuyến đi đến thư viện rất quan trọng, nhưng cũng nên có những cuốn sách yêu thích của trẻ trong thư viện riêng của bé. Đôi khi trẻ ở trong giai đoạn hệ trọng hay mẫn cảm về mặt ngôn ngữ và đầy tính quyết định này, nó sẽ muốn nghe đi nghe lại một cuốn sách. Vào một thời điểm khác, trẻ chỉ muốn nói chuyện và nghe kể về hình ảnh. Trẻ cũng thích được chỉ dẫn cách lật những trang sách một cách cẩn thận, cách cầm lên, giữ trong tay, mang và cất sách đi.



*Ghép vật với hình ảnh của vật.*

Cần nỗ lực để cho trẻ xem những cuốn sách nói về trẻ em từ mọi nền văn hóa và điều đó không rập khuôn thành định kiến về mặt tình huống lẫn con người. Ngôn ngữ của cuốn sách nên thể hiện sự tôn trọng đối với trẻ, với cảm xúc và trí thông minh của bé. Hãy lựa chọn bộ sưu tập sách một cách cẩn thận và cung cấp một kệ đựng sách hay một nơi nào đó dễ dàng lui tới để cất giữ chúng, để lúc nào trẻ cũng có thể tìm ra cuốn sách mà bé muốn, có thể chăm sóc và tự mình cất chúng đi.

Hãy trở nên kén chọn! Ngay cả rất nhiều sách từ vựng đơn giản cũng đầy ắp thông tin, với màu sắc rực rỡ và quá kích thích đối với trẻ. Tốt hơn hết là nên chỉ có một vài cuốn sách đẹp để yêu thích và quý trọng, thay vì có quá nhiều sách không có giá trị phù hợp với sự phát triển trí não của trẻ nhỏ.



*Con gái tác giả (ở Bhutan) đang làm các  
tấm thẻ hình cho một lớp học từ một cuốn  
sách tìm thấy tại một cửa hàng ở thủ đô.*

*Ở độ tuổi này, các chủ đề trong sách nên được  
dựa trên thực tế bởi vì trẻ muốn học biết về thế  
giới thực tế. Bây giờ chúng ta đưa ra những  
câu chuyện trong đời sống hàng ngày của mình  
và những cuốn sách về thực tại, nên giữ lại  
những động vật biết nói chuyện như trong các  
truyện ngụ ngôn của Aesop cho sau này.*

*Truyện tượng tưởng rất thú vị đối với trẻ lớn  
tuổi hơn nhưng lại khó hiểu đối với trẻ ở độ  
tuổi này. Một nền tảng phong phú với những  
câu chuyện về thế giới thật là sự chuẩn bị tốt  
nhất cho một trí tưởng tượng sáng tạo. Chúng  
ta nên kiểm tra xem những cuốn sách đó có*

*viết về thực tế hay không, vì ở độ tuổi này trẻ em đang gắng sức tìm hiểu ý nghĩa của môi trường và cuộc sống xung quanh mình. Không có thứ gì phi thường và thú vị hơn chính đời sống hàng ngày của chúng ta. Tưởng tượng có thể đến sau – sau khi thực tế đã được trải nghiệm và hấp thụ.*

– BS. Silvana Montanaro



*Tìm các cặp thẻ giống nhau, đây là một cách phương tiện giao thông.*

## Ngôn ngữ chuẩn

Cùng với các từ ngữ trong chính gia đình của trẻ và cộng đồng, đây là thời điểm giới thiệu từ vựng, thành ngữ và những đế tài không thuộc về đời sống hàng ngày, điều này bao gồm thơ ca, các bài hát ru và các bài hát khác. Hãy diễn đạt một vài mục trên để dạy ý nghĩa của các từ, nhưng chỉ riêng những bài

thơ mà trẻ không hiểu lại rất có giá trị và sau này trẻ sẽ hiểu được ý nghĩa của chúng.

Một trong những bài thơ ưa thích tôi thường đọc cho trẻ nghe là “Jack be nimble, Jack be quick, Jack jump over the candlestick” (Jack nênh lanh lẹ, Jack nênh nhanh nhẹn, Jack nhảy qua cái giá đỡ nến). Tôi đặt một cây nến chưa thắp sáng trong một cái giá đỡ nến kiểu xưa trên sàn nhà. Tôi đọc bài thơ và khi tôi nói đến từ “jump” (nhảy) tôi nhảy qua cây đỡ nến. Trẻ em thích làm thế và sẽ lặp đi lặp lại nhiều lần, trước tiên bạn nói các từ và sau đó là bé sẽ nhảy. Và tất cả chúng tôi đều biết cái thú vui nhộn của việc “ngã xuống” ở cuối bài hát “Ring Around the Rosie”.

Nhưng những bài thơ hay của người lớn thì cũng nên được thưởng thức như bài thơ có vấn điệu dành cho trẻ em. Chúng có thể đem lại hình ảnh, giới thiệu về phép ẩn dụ và chúng không cần phải vần với nhau! Một ví dụ hay là bài thơ *Sương mù* (Fog) của Carl Sandburg:

*The fog comes  
On little cat feet.  
It sits looking  
Over harbor and city  
On silent haunches  
And then moves on.*

(*Sương mù đến  
dưới chân con mèo nhỏ.  
Nó ngồi nhìn  
Ngoài cảng và thành phố  
Ngồi xổm im lặng  
Và rồi bước tiếp đi.*)

## Kể chuyện, đọc và viết

Đương nhiên ngôn ngữ nói xuất hiện trước tiên và người lớn là học cụ ngôn ngữ quan trọng nhất trong môi trường. Trẻ em thích chúng ta nói chuyện với chúng và kể những câu chuyện đơn giản (“Con ăn gì vào buổi sáng” hay “Ngày xưa ngày xưa có một cậu bé nhỏ ngồi trong lòng của người cha trong khi người cha đọc sách cho cậu bé nghe. Cậu bé đang mặc bộ đồ ngủ màu đỏ...”) sẽ thú vị hơn là cái gì dài dòng và huyền hoặc.



Hầu hết trẻ em sẽ ngồi mê mệt hàng giờ đồng hồ nếu chúng ta đọc cho chúng nghe, vì thế đây là cơ hội truyền lại lòng yêu mến văn chương và đọc sách, để dạy những điều thực tế, các giá trị và cách phát âm từ ngữ, ngay cả những từ không sử dụng thường xuyên trong lời nói hàng ngày.

Nên tảng cho tình yêu của trẻ đối với việc đọc sách bắt đầu bằng việc nhìn thấy người khác đọc và thích đọc sách, ngay cả khi họ không đọc lớn tiếng cho trẻ nghe. Và mặc dù ngày nay rất nhiều người trong chúng ta sử dụng máy vi tính để viết, nhưng nên cho đứa trẻ nhìn thấy chúng ta viết trên giấy với cây bút chì hay bút bi, viết trên những mảnh giấy cảm ơn, viết lên thiệp sinh nhật, danh sách đi chợ, v.v... Không phải là ngẫu nhiên nếu một số trẻ lại viết và đọc giỏi còn những bé khác thì không, hay vài trẻ tìm thấy niềm vui trong việc này, còn trẻ khác thì lại thấy buồn tẻ. Niềm vui trong việc khám phá ngôn ngữ bắt đầu sớm và mãnh liệt nhất trong suốt ba năm đầu đời.



*Chỉ sử dụng những chữ cái viết thường, cho đến khi nào khi trẻ biết viết và đọc.*

## Bảng chữ cái

Một đứa bé rất nhỏ tuổi có anh chị đang học đọc thường tỏ ra thích thú với chuyện học chữ cái. Nhằm tránh tạo sự rối trí về sau, chúng ta nên dạy trẻ âm thanh của từng chữ cái (thay vì tên gọi của chữ cái) và chỉ sử dụng chữ viết thường (thay vì chữ viết hoa). Hãy nghĩ xem. Khi trẻ học chữ cái viết hoa và tên gọi của chúng, trẻ vẫn chưa thực sự sẵn sàng học đọc và viết. Hầu hết việc đọc và viết đều ở dạng chữ cái thường, “b” thay vì “B”, và âm là những gì chúng ta cần đọc, “sss” thay vì “ess” đối với chữ cái “s”. Học chữ viết hoa và tên gọi của chữ cái, mặc dù đây là điều được dạy trước tiên trong nhiều năm qua, là điều khiến việc học đọc và học viết trở thành quá khó khăn đối với trẻ em. Điều quan trọng nhất phải nhớ là căn cứ vào sở thích của trẻ và khiến việc học trở nên tự nhiên và thú vị.



*Xin đừng làm phiền con.  
Con đang “đọc sách”.*

## Cắn?

Sự phát triển của trẻ diễn ra không theo cách ổn định đoán trước được, mà theo từng đợt bộc phát, đôi khi được gọi là *sự bùng nổ trong ngôn ngữ*. Có một giai đoạn “miên trạng”, dường như bất động và rồi thình lình một khả năng mới đột nhiên phát triển nhanh chóng. Một ví dụ là *sự bùng nổ* trong lời nói. Thường thì trong năm thứ hai trẻ bắt đầu hiểu được rất nhiều từ và có rất nhiều thứ để nói nhưng không thể nói thành lời hay thành câu. Điều này có thể gây nên sự thất vọng bức bối mà đôi khi được bộc lộ qua hành động cắn – cách sử dụng không hợp lý của cái miệng!

Điều này không có nghĩa là trẻ *hở*, nhưng chúng ta phải bảo vệ những đứa trẻ khác trong khi thông cảm với đứa trẻ đang bức xúc. Để không tạo ra một mối quan hệ giữa kẻ gây hấn - nạn nhân thì điều tốt nhất là thông cảm như nhau với cả hai đứa trẻ “Cô rất tiếc vì cháu bị đau; Cô rất tiếc vì cháu đang bức dọc”. Quan trọng nhất là cân nhắc an toàn và dạy cách phản ứng đúng đắn với sự bức xúc, phải hết sức cố gắng để tiếp nhận nỗi bức xúc đang hình thành và cho trẻ đi ra chỗ khác trước khi cắn.

Có một số trẻ em, đặc biệt trong thế giới hiện đại nơi mà cuộc sống luôn hối hả, là những đứa trẻ đã học được cách gây

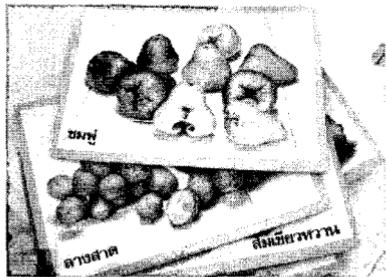
<sup>1</sup> Thuật ngữ mượn của nước ngoài, dùng để chỉ tình trạng hạt giống, củ giống hay đoạn thân giống đang ở thời kì ngủ nghỉ, mầm phôi bị kìm hãm nên ở tình trạng không hoạt động.

sự chú ý quá thường xuyên thông qua hành vi tiêu cực như cắn; đa số trẻ em mong muốn sự chú ý tiêu cực, như là bị la mắng, hơn là bị lãng quên. Nếu bạn nghĩ đây là trường hợp thường gặp thì giải pháp là chú ý đến trẻ nhiều hơn, giao những thứ nhỏ nhặt cho trẻ làm để bé tham gia vào các công việc riêng của chính bạn, giao tiếp nhiều hơn, cùng nhau làm việc, tạo những hoạt động thú vị cho trẻ tự làm, để trẻ không còn nhu cầu thu hút sự chú ý bằng hành vi tiêu cực như cắn nữa.

Điều quan trọng nhất trong những lời gợi ý này là cho trẻ *những hoạt động thú vị để trẻ tự làm*. Những hoạt động này không được ngắt quãng, sự tập trung sâu ở bất kỳ độ tuổi nào đều đem con người trở lại với sự thăng bằng và hạnh phúc.

*Khả năng tập trung càng phát triển thì sự yên tĩnh sâu thẳm càng thường xuyên đạt được trong công việc, sau đó là sự biểu hiện tính kỷ luật càng rõ ràng hơn bên trong đứa trẻ.*

– BS. Maria Montessori



*Đây là một ví dụ về thẻ học từ vựng theo văn hóa của chính đứa trẻ. Đây là hoa quả ở Thái Lan, với nhãn tên gọi được viết bằng tiếng Thái.*

## Tưởng tượng? Nói dối?

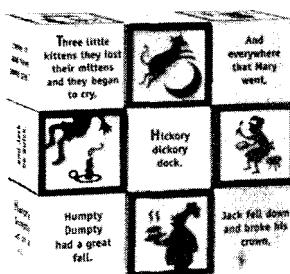
Cái nào là cái nào? Đối với trẻ ở độ tuổi này không có sự khác biệt. Đôi khi ở khoảng 5 đến 7 tuổi trẻ trở nên quan tâm đến sự công bằng, đạo đức, sự thật và sẽ khám phá sâu sắc những khái niệm này. Tuy nhiên vào cuối giai đoạn từ khi sinh ra cho đến 3 tuổi và trong giai đoạn 4 đến 5 tuổi thì sự nỗ lực của trẻ trong việc giao tiếp không nên bị gián đoạn với những câu hỏi về sự thật.

Khi trẻ – có lẽ vì thấy có sẵn thính giả thích nghe – kể huyên thuyên câu chuyện bắt đầu với thực tế và biến thành chuyện bịa đặt, người lớn nên nói đại loại như “Ôi! Con có trí tưởng tượng tốt quá!” hoặc là “Đúng là một câu chuyện tuyệt vời!” Theo cách này bạn công nhận trẻ biết sử dụng từ vựng, trí tưởng tượng, kỹ năng ngôn ngữ, đồng thời giới thiệu khái niệm về trí tưởng tượng và câu chuyện giúp trẻ phân biệt sự khác nhau giữa tưởng tượng và nói dối.

## Vật dụng

Các thẻ bài thơ có thể được đánh dấu với một biểu tượng. Những quyển sách bìa cứng hữu ích trong nhà khi không phải lúc nào cũng có thể dạy trẻ lật trang một cách cẩn thận để quyển sách vẫn được bảo quản tốt. Những đĩa CD ca nhạc và những khúc hát ru (hay đồng dao ở Việt Nam - ND), những quyển sách từ vựng có hình của những đồ vật hằng ngày như dụng cụ, quần áo và thực phẩm. Đồng thời có một bộ thẻ của cùng các đề tài này.

Chúng tôi đã từng thấy một bộ hình khối với các bài hát ru, thứ ưa thích của trẻ em độ tuổi này. Trong mỗi hình khối có một đoạn thơ ngắn và một biểu tượng mà trẻ có thể nhận diện được bài thơ. Một ví dụ là khối “The Three Little Kittens” (Ba con mèo con) có một đường viền đơn giản với ba con mèo. Bé có thể lấy hình khối dựa theo biểu tượng và đem nó lại cho bạn khi muốn nghe một bài thơ nào đó.



Ghép hình với những chữ cái viết thường giúp trẻ làm quen với các kiểu chữ viết ở dạng thường và ngay cả thứ tự của những chữ cái trong bảng chữ cái, không phải như một bài học đọc hay viết mà như là một sự tiếp cận với thế giới hiện đại của trẻ. Và hãy trao cho trẻ thật nhiều sách ở những thể loại nói trên.

## Hỗ trợ phát triển ngôn ngữ

Để thành công trong ngôn ngữ, trẻ cần sự tự tin rằng những gì trẻ nói là quan trọng, một sự khát khao được liên kết với người khác, sự trải nghiệm thực sự trên nền tảng của ngôn ngữ và khả năng thể chất cần thiết để đọc và viết.



*Nhìn thấy chị gái mình đang tập viết, đứa trẻ này (ở Bhutan) cũng lấy bút chì, giấy và bắt đầu tự “viết”.*

Như tôi đã nói, người lớn, môi trường con người là điều quan trọng nhất cần xét đến trong việc hỗ trợ sự phát triển ngôn ngữ của trẻ nhỏ. Người lớn và trẻ em lớn tuổi hơn là

những tấm gương chính trong việc nghe, nói, viết, đọc, yêu thích ngôn ngữ.

Chúng ta có thể trợ giúp sự phát triển ngôn ngữ với việc lắng nghe, giao tiếp bằng mắt, nói chuyện trước mặt trẻ, và bằng cách mang lại một môi trường phấn khích, giàu về những trải nghiệm giác quan và về ngôn ngữ, cung cấp một nguồn kinh nghiệm phong phú bởi vì ngôn ngữ sẽ vô nghĩa nếu nó không dựa trên trải nghiệm.

Trước tiên là thực hiện điều này trong nhà nhưng ngay sau đó, có thể ra ngoài thiên nhiên để trải nghiệm và nói về bông hoa, cây cối, động vật rồi đến cửa hàng thực phẩm để trải nghiệm về thức ăn... Chúng ta có thể cung cấp các học cụ như những hình khối và sách có những bài đồng dao/hát ru, thẻ từ vựng, sách về những món đồ vật có thật và liên quan đến đời sống của trẻ. Chúng ta có thể chia sẻ văn chương hay qua bài thơ vần, bài hát, thi ca và những câu chuyện, chúng sẽ làm gia tăng tình yêu của trẻ đối với ngôn ngữ.

Tất cả những điều này sẽ tạo nên bối cảnh cho việc chia sẻ những bài thơ yêu thích và văn chương tuyệt vời với trẻ khi lớn lên. Đây là thời gian mà con người thật sự học ngôn ngữ, thay vì trong nhà trường hay ở đại học.



## 1 - 3 TUỔI: Nghệ thuật



*Học cách tô màu nước.*

### Nghệ thuật không chỉ có vẽ

Nghệ thuật là một cách tiếp cận với cuộc sống, một cách vận động và nói năng, một cách để trang trí nhà cửa, trường học và làm đẹp cho bản thân, chọn lựa đồ chơi và sách vở. Nó không thể bị tách rời khỏi các yếu tố khác của đời sống. Chúng ta không thể “dạy” một đứa trẻ trở thành một nghệ nhân nhưng như Bác sĩ Maria Montessori nói, chúng ta có thể giúp trẻ phát triển:

*Con mắt biết nhìn*

*Bàn tay biết tuân theo*

*Một tâm hồn biết cảm nhận*

*Sự thật là khi một tinh thần tự do hiện hữu, thì nó phải được vật chất hóa dưới dạng một loại công việc nào đó và điều này cần đến đôi bàn tay. Khắp mọi nơi chúng ta tìm thấy dấu vết các tác phẩm làm từ bàn tay con người và thông qua đó chúng ta có thể thoáng nhìn thấy được tinh thần và tư tưởng thời đại của họ.*

– BS. Maria Montessori



*Sau khi cắt những dải giấy mà giáo viên đã chuẩn bị sẵn thành những mảnh giấy hình vuông và hình chữ nhật, đứa trẻ trong cộng đồng trẻ sơ sinh Montessori này ở Hà Lan đặt chúng vào một chiếc phong bì nhỏ. Một công việc rất lâu, lô-gic và thú vị.*

Ở độ tuổi này trẻ em có khả năng trong nhiều loại hình nghệ thuật về thị giác và sáng tạo, bao gồm cắt dán giấy, vẽ phấn, vẽ chì, chì màu, màu sáp, vẽ bằng màu nước, sơn poster và nặn đất sét.

Giống như tất cả các hoạt động khác, có quá nhiều bước trong một quy trình và trẻ em say sưa học chúng. Diễn hình như vẽ tranh, đầu tiên mặc tạp dề vào, sau đó là đặt giấy lên giá vẽ (thường cần trợ giúp), tiếp đó học cách nhúng cọ vào hộp đựng màu sơn và chùi sơn ở mép hộp chứa để tránh sơn nhỏ giọt ra ngoài, sau đó vẽ lên giấy bao lâu thì tùy hứng, rồi cởi bỏ tạp dề và rửa tay. Trong bài học đầu tiên, bởi vì có quá nhiều thứ để học nên thường thì trẻ chỉ được sử dụng một màu. Khi quy trình được thực hiện thành thạo hơn thì trẻ có thể dùng hai hay ba hộp màu khác nhau và vẽ với nhiều màu sắc.



Một đứa trẻ lớn tuổi hơn cũng sẽ học cách đặt giấy lên giá vẽ, lấy chúng ra khỏi giá vẽ, và đặt nó ở một nơi nào đó để phơi khô, rửa cọ vẽ, chùi rửa giá vẽ... Thủ thách tùy vào giai đoạn phát triển của trẻ. Một lần tôi nhìn thấy một đứa trẻ gần 2 tuổi trong một lớp của trẻ sơ sinh liên tục sơn vẽ với một số màu sắc trong vòng 45 phút và sau đó dành 15 phút để rửa tay.

## Vật liệu mỹ thuật

Kiểm tra những cây màu sáp và bút chì trước khi mua chúng. Đôi khi những mẫu kém chất lượng thì quá cứng và không làm trẻ hài lòng. Điều này dẫn đến một tình huống trẻ chỉ cần dành một phút để sử dụng chúng và điều này làm hỏng hết cả mục đích. Cũng giống như đất sét: nó phải đủ mềm cho trẻ dành nhiều thời gian để nặn. Điều quan trọng là cung cấp chất lượng tốt nhất theo khả năng của chúng ta – viết chì, màu sáp, bút bi, đất sét, giấy, cọ vẽ – và dạy trẻ cách sử dụng, bảo quản chúng và đặc biệt là dạy cách chùi rửa, cất mọi thứ đi để tất cả mọi thứ như nơi làm việc, bàn, ghế và học cụ nghệ thuật sẵn sàng cho sự thôi thúc sáng tạo tuyệt vời tiếp theo đó.

Tránh những cây bút dạ, màu sơn và đất sét với màu sắc và thành phần gây kích ứng đối với trẻ nhỏ và nhạy cảm.

Thực hiện những dự án nghệ thuật đặc biệt trong nhà và nhà trẻ sơ sinh là một niềm vui, nhưng ngay cả ở độ tuổi nhỏ

này, trẻ em cần những dụng cụ nghệ thuật đa dạng có sẵn vào mọi thời điểm và một không gian để làm việc, không bị gián đoạn khi chúng có cảm hứng.

### *Thưởng thức nghệ thuật*

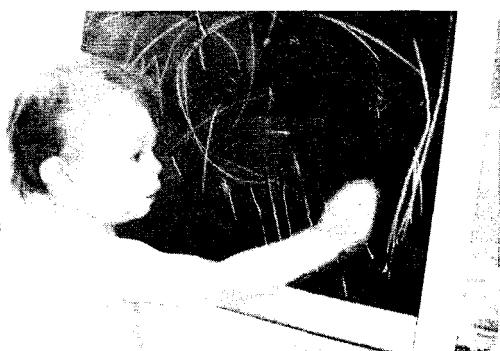
Vẻ đẹp và chất lượng của món đồ chơi lắc tay và chuyển động là bài học nội tại thực sự đầu tiên cho việc thưởng thức nghệ thuật đối với một đứa trẻ. Điều này cũng giống như sự lựa chọn thực sự đối với các món đồ chơi, tấm áp phích và các tác phẩm nghệ thuật khác treo trên tường trong phòng của trẻ



*Đứa trẻ này đang được bế lên cao để cảm nhận nghệ thuật chạm khắc trên tường một ngôi đền rất đẹp ở Trung Quốc.*

và trong các khu vực còn lại của ngôi nhà, những cái đĩa và dao kéo, và cách mà những món đồ được sắp xếp trong những chiếc giỏ đặt trên kệ, hoặc treo trên giá – tạo ra trật tự và cái đẹp. Có rất nhiều tác phẩm nghệ thuật tìm thấy được trên thế giới, trong công viên và ở nhiều nơi khác trong một ngôi làng, thị trấn hay thành phố.

Mỗi một phần của ngôi nhà hay nhà trẻ sơ sinh ảnh hưởng đến sự phát triển cảm nhận của trẻ về cái đẹp và sự cân đối, hình dạng và màu sắc. Bản sao của các tác phẩm vĩ đại, những bức ảnh đẹp hay sự biểu đạt nghệ thuật về động vật hay trẻ em, hay những món đồ khác phù hợp từ khắp nơi trên thế giới khơi gợi sự thưởng thức cái đẹp ở bất kỳ độ tuổi nào. Bộ sưu tập nghệ thuật tuyệt vời có thể được làm từ những tờ lịch cũ và có thể treo ở tầm nhìn của trẻ trong bất kỳ khu vực nào của ngôi nhà.



*Vẽ bằng phấn trên bảng vẽ dành cho trẻ em.*

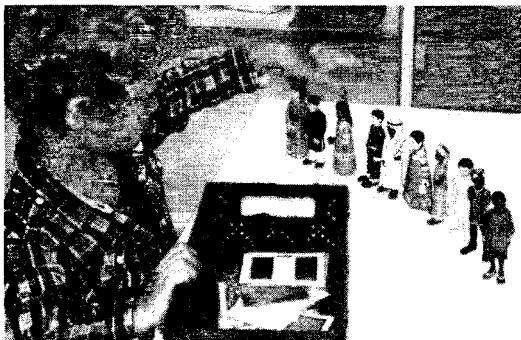
## Tác phẩm nghệ thuật

Điều quan trọng là chúng ta đừng cung cấp những hình mẫu do người lớn làm ra, sách hay giấy có in hình để tô màu hay giấy đã có in sẵn màu để tô. Đừng bao giờ chỉ cho một đứa trẻ cách vẽ hay sơn một cái gì đó – như một bông hoa hay một ngôi nhà; trẻ sẽ thường đơn giản lặp đi lặp lại những gì bạn chỉ. Những nghệ nhân nổi danh như Paul Klee và Pablo Picasso làm việc trong nhiều năm để đạt được sự độc đáo, hồn nhiên và phẩm chất trẻ thơ mà tất cả con trẻ của chúng ta tự nhiên sở hữu.

Điều tốt nhất chúng ta có thể làm cho trẻ là chuẩn bị một môi trường đẹp đẽ, cung cấp những vật liệu tốt nhất và tránh cản đường của trẻ.



## 1 - 3 TUỔI: Các dân tộc



*Đứa trẻ này đang nhìn một giỏ búp bê nhỏ mặc trang phục của nhiều quốc gia khác nhau cùng những lá cờ nhỏ của các quốc gia đó.*

### Cuộc sống hàng ngày của con người trên thế giới

*Trẻ em tiếp nhận cuộc sống đang diễn ra xung quanh mình, nắm lấy các cơ hội được trao cho, thể hiện cuộc sống này và những cơ hội này qua bản thân mình như là một lối Sống “bình thường” của cuộc sống. Bởi vì năng lực to lớn này, năng lực của trí tuệ thẩm hút, chúng ta có cơ hội trao cho trẻ em một Cuộc Sống phong phú trong tất cả các biểu hiện của nó, sự sống với tất cả vẻ đẹp, thử thách và sự tuyệt vời của*

*nó: những thử thách về mặt thể chất lẫn tâm lý, đa thế hệ, nhiều màu da, màu tóc, lối sống khác nhau. Sự tiếp xúc này cho phép trẻ em lớn lên, không thành kiến và thiên vị, mà là với sự trân trọng đối với sự sống trong tất cả mọi biểu hiện của nó.*

**– Judi Orion, Giảng viên huấn luyện khóa  
Hỗ Trợ Ấu nhi**

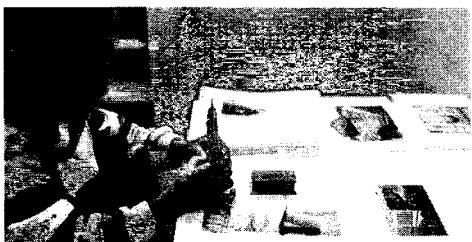
Ngày nay thế giới đang trở thành một cộng đồng nhỏ và thái độ tích cực đối với những con người có màu da, ngôn ngữ, thức ăn và những bài hát khác nhau trở nên quan trọng hơn bao giờ hết. Thái độ này bắt đầu hình thành trong những năm đầu đời khi trẻ hấp thụ những cảm nhận ở nhà hay ở nhà trẻ sơ sinh.



*Khám phá ngôi nhà truyền thống của một thổ dân châu Mỹ thực thụ người Yurok ở Bắc California.*

Chúng ta có thể khơi gợi và nuôi dưỡng thái độ lành mạnh và sự tôn trọng đối với các nền văn hóa của thế giới bằng cách dành thời gian với những con người nói một thứ ngôn ngữ khác hay người đến từ một nền văn hóa hay quốc gia khác. Những con người này có thể là hàng xóm, những người bạn riêng, thành viên của một nhà thờ, trường học, một tổ chức thiện nguyện hay ngay cả ở các buổi lễ hội hằng năm.

Ở các thành phố lớn điều này là một việc dễ dàng, chỉ cần đi dạo quanh trung tâm thành phố và bạn sẽ nghe được các giọng nói và ngôn ngữ, ngửi mùi thức ăn, thậm chí thỉnh thoảng tìm thấy những vũ điệu và bài hát. Nhưng ngay cả khi chúng ta sống ở thôn quê thì cũng có thể trải nghiệm âm nhạc qua băng đĩa CD và nấu nướng thức ăn. Thông qua các bước đầu làm quen đơn giản và đời thường, trẻ em dần hiểu được rằng tất cả mọi người đều có những nhu cầu và trải nghiệm giống nhau.



*Cậu bé này đang ghép các mô hình nhỏ của các công trình nổi tiếng như Kim tự tháp Aztec và Tòa nhà Empire State với hình ảnh của chúng.*

Những trải nghiệm đầu tiên này cho dù có được hay không thì chúng ta có thể giúp mở rộng tầm nhìn của đứa trẻ về nhân loại bằng cách, bất cứ khi nào có thể, cho trẻ tiếp xúc với nhiều loại hình nghệ thuật, âm nhạc, thức ăn, bài hát, trang phục, lễ hội, những điệu múa, nhà ở, ngôn ngữ, các phương tiện giao thông, thiết bị dụng cụ khác nhau – ở trong nhà và trong nhà trẻ sơ sinh. Chúng ta có thể đem lại những trải nghiệm và cơ hội để đối thoại về những yếu tố khác nhau về văn hóa bằng cách sử dụng hình ảnh và sách ở độ tuổi này.



Đây là thời điểm của *tâm thức tham hút*, độ tuổi mà trẻ thực sự trở thành tất cả những gì mà bé hấp thụ được từ môi trường. Đây là thời điểm để giới thiệu những trải nghiệm này một cách bình thường, ngẫu nhiên, không phải với những bài học hay bài giảng mà là từ kinh nghiệm và cảm quan. Hãy

dùng tên gọi thật của thức ăn, bài hát, dụng cụ thiết bị nhằm giúp trẻ xây dựng vốn từ vựng tương hợp với những trải nghiệm của trẻ.

Về sau trẻ sẽ xây dựng lên trên những ấn tượng đầu tiên này để hiểu được ý nghĩa lịch sử và văn hóa của thế giới và có lẽ nhìn thấy xuyên suốt qua các thứ định kiến mà ta rất thường thấy trong tin tức và trong thế giới của chúng ta.

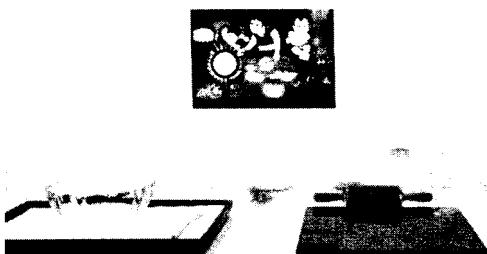
## Vật dụng

Tại sao không dùng những quả địa cầu như những quả bóng đầu tiên của trẻ? Những quả địa cầu mềm to và nhỏ là những món đồ dùng ưa thích trong cộng đồng Montessori, không dành cho các buổi học chính thức, chỉ dùng để tập lăn và ném. Những hình dạng của nét đặc trưng về mặt địa lý sẽ trở nên quen thuộc đối với đứa trẻ và làm cho việc học địa lý về sau tựa như là quay về với một người bạn cũ.

Gần cuối năm thứ ba, ta nên có một quả địa cầu thật và/hoặc một bản đồ thế giới treo tường trong nhà để việc tham khảo nhiều địa điểm có thể được thực hiện một cách hữu hình, cụ thể cho trẻ. Trẻ sẽ không hiểu được tầm kích không gian và khoảng cách nhưng sẽ hứng thú với màu sắc, hình dạng và gắn tên cho chúng: “Ấn Độ”, “Amazon”... Cuối cùng thì quả địa cầu thật hay bản đồ nên được đặt ở nơi trông thấy

được trong khu vực của gia đình thay vì trong phòng của trẻ để nó có thể trở thành một thiết bị quan trọng thực thụ được cả gia đình sử dụng.

Hình ảnh treo ở tầm nhìn của trẻ có thể đến từ khắp mọi nơi, không chỉ từ nền văn hóa của trẻ. Trong lớp học ở Trung Quốc tôi nhìn thấy một bức tranh khắc gỗ đẹp có màu kiểu cổ điển của một người phụ nữ đang nấu ăn được treo ngay bên trên nơi mà bọn trẻ sẽ nướng bánh mì.



Bàn để làm bánh tại một cộng đồng trẻ sơ sinh Montessori 0 - 3 ở Trung Quốc.

Âm nhạc có thể đến từ các truyền thống khác và có một cái đĩa CD với các bài đồng dao/hát ru con đáng yêu được hát bằng nhiều ngôn ngữ khác nhau. Ở một vài nơi khác có thể giới thiệu cho đứa trẻ các loại trái cây và rau củ từ nhiều quốc gia khác như cây chuối lá, một loại chuối chưa chín được cắt lát và chiên thay vì ăn kiểu như một thức ăn ngọt.



Có lần con gái tôi chỉ cho cậu con trai chưa đầy 2 tuổi cách nghiền một số loại gia vị như tiêu, đinh hương, quế, hạt thia là và hạt bạch đậu khấu rồi trộn chúng lại để tạo thành hỗn hợp gia vị Ấn Độ. Cậu bé yêu thích công việc ghép mùi và màu sắc của từng gia vị mới với tên gọi của nó và hỗn hợp gia vị mới yêu thích của nó được lặp đi lặp lại nhiều lần trong vài ngày, “*saram masala garam masala garam masala...*”

Đây là thời điểm để giới thiệu càng nhiều yếu tố giác quan về nền văn hóa của riêng trẻ càng tốt nhưng đồng thời cũng hướng đến các nền văn hóa trên thế giới bởi vì trẻ sẽ là một người công dân của địa cầu.



## 1 - 3 TUỔI: Cây cối và động vật



*Chăm sóc cây cối ở cộng đồng Montessori tại đảo Torres Straits ở Úc có nghĩa là tưới những cây cọ lớn!*

### Tình yêu tự nhiên đối với thiên nhiên

*Sự quan tâm đối với sinh vật tạo được sự thỏa mãn cho một trong những bản năng sống động nhất trong tâm thức của trẻ. Không hoạt động nào đánh thức được một thái độ nhìn xa trông rộng trong trẻ như hoạt động này.*

– BS. Maria Montessori

Chúng ta tập trung vào tình yêu thiên nhiên của trẻ và sự ham thích thiên nhiên, khuynh hướng muốn chạm vào, cầm lấy và quan tâm đến các mẫu vật tự nhiên như sỏi đá, vỏ sò, hạt giống, hoa lá, côn trùng, mèo con – tất cả mọi sinh vật hữu sinh và vô sinh. Bầu không khí của tình yêu thương và sự tôn trọng đối với cây cối và động vật trong nhà là nền tảng tốt nhất. Không việc gì có thể thay thế việc đi bộ ngoài thiên nhiên, nghe chim hót, đi tìm vỏ sò trên bãi biển, quan sát sự phát triển hằng ngày của một cây hoa trong vườn. Từ lúc khởi đầu cuộc sống việc duy trì sự kết nối giữa đứa trẻ và thiên nhiên là vô cùng quan trọng.



*Những tấm thẻ hình rau củ ở trên bàn trong phòng khách. Trẻ thích chạy ra chạy vào bếp để lấy loại rau củ tương ứng. Trẻ ở tuổi này muốn nỗ lực hết sức mình.*

## Trải nghiệm và gọi tên cây cối

Đối với trẻ sơ sinh chúng ta có thể cung cấp hoa và quả để trẻ khám phá bằng thị giác và khứu giác; chỉ cho trẻ những cái bóng của lá cây và âm thanh xào xác trong gió. Giúp trẻ dành một ít thời gian trải nghiệm thiên nhiên ngoài trời mỗi ngày – trong mọi thời tiết và trong suốt bốn mùa là rất quan trọng. Trong khoảng thời gian đầu đời, trẻ sẽ coi trọng sự đa dạng trong kết cấu bề mặt và màu sắc của vỏ cây, lá cây, hoa, sau đó nhìn vào những hình ảnh màu sắc tươi sáng trong các quyển sách nói về cây cối.

Trong ba năm đầu đời trẻ hấp thụ mỗi trải nghiệm và tên gọi của tất cả mọi thứ mà không cần đến sự nỗ lực nào cả. Trong suốt thời gian này đứa trẻ sẽ bắt đầu “khám phá” ngôn ngữ, sử dụng tất cả từ ngữ mà trẻ đã học được. Vì thế ngay từ ban đầu chúng ta có thể sử dụng những từ ngữ chính xác để trẻ có thể sử dụng chúng, không chỉ nói hoa mà phải là hoa anh túc California và những từ ngữ miêu tả như màu cam, nhõ và mềm. Nếu bạn là một người làm vườn biết về các tên gọi tiếng Latin hay tên gọi khoa học của các loài cây cối thì bạn sẽ thấy rằng những tên gọi này rất dễ dàng đối với trẻ như các tên gọi thông thường – và thật thích thú để học chúng ngay bây giờ.

Nếu bạn đang lên kế hoạch cho một môi trường ngoài tốt cho trẻ em thì hãy chắc chắn nó bao gồm một không gian

cho những loài cây và động vật hoang dại. Một vài mẫu sinh vật và cây hoang dại tốt nhất như cây bồ công anh và cây cúc gai. Khi trẻ bắt đầu đi được thì có rất nhiều việc trẻ có thể làm liên quan đến cây cối: nhặt lá vàng bên dưới một cái cây trông trong nhà, quét lá, cắt và phục vụ trái cây tươi, cắm hoa đơn giản và rửa lá cây...

Tôi nhớ vào một mùa đông khi đang đi dạo trong khu rừng với đứa cháu trai của tôi, lúc ấy cậu bé mới chỉ bắt đầu biết đi. Có rêu dưới gốc một cái cây, tôi chạm vào và gọi tên nó. Việc này cũng xảy ra như thế với một thân cây ở đoạn đường đi phía sau. Mỗi một lần tôi cảm nhận tảng rêu và nói tên gọi của nó thì cậu bé bắt chước tôi. Ngay lập tức gương mặt của cậu bé sáng lên vì nó đã hiểu ra được cái khái niệm đó.



Từ đó về sau, mỗi lần chúng tôi đi đến một cái cây có rêu ở phía dưới thân thì đứa cháu của tôi chạm vào và gọi tên nó. Tôi rất thích thú nhìn cậu bé thực hiện bước này trong việc thấu hiểu và trong ngôn ngữ.

## Làm vườn

Trang bị những thiết bị dụng cụ làm vườn và một chiếc xe cút kít để mang cỏ đã được cắt hay bất kỳ thứ gì khác cần được vận chuyển là một cách tuyệt vời để cho trẻ tham gia vào công việc ngoài sân vườn. Tuy nhiên ngay cả khi chỉ có một cái chậu với một cái cây thì vẫn tốt hơn là không có gì nếu không có sân vườn. Một cái chậu bằng đất sét lớn thực sự có thể là một khu vườn tuyệt vời luôn thay đổi theo mùa cho cả gia đình và với kích cỡ vừa đủ cho một đứa trẻ tham gia vào việc làm vườn trong những năm đầu tiên.



Trẻ em thích ngắm hoa tulip trôi lên khỏi mặt đất vào mùa xuân sau khi gieo hạt và chờ đợi trong một khoảng thời gian rất dài, hay quan sát những hạt đậu xanh trong một cái hũ để làm giá ăn. Trẻ có thể giúp làm sạch khay thức ăn cho chim hay lau chùi dụng cụ làm vườn và cất chúng đi sau khi sử dụng. Bất cứ việc gì chúng tôi làm ở nhà để trồng vườn thì luôn luôn

có một phần việc nhỏ mà một đứa trẻ nhỏ tuổi có thể tham gia được. Đảm bảo rằng cây cối trồng trong nhà và ngoài vườn cũng như dụng cụ làm vườn an toàn đối với trẻ em.

## **Quan sát và chăm sóc động vật**

Treo một khay thức ăn cho chim ngay bên ngoài cửa sổ và chỉ cho trẻ cách ngồi im lặng để chim không sợ hãi. Ông nhòm trẻ em có thể tạo cho trẻ cảm giác được tham gia vào các hoạt động của chim và cho phép trẻ quan sát chúng từ xa. Có những con nòng nọc làm khách ghé qua và xem kén sâu đang



*Thậm chí trước một tuổi, đứa trẻ này đã  
ngắm những chú chim qua cửa sổ khi chúng  
ăn ở một máng ăn dành cho chim. Cậu bé sẽ  
lớn lên với nhiều quan tâm về chim chóc.*

nở là những trải nghiệm thật sự kỳ diệu đối với trẻ. Những trải nghiệm quan sát này giúp trẻ nhìn thấy một sinh vật cận cảnh mà không cần phải giữ chúng lâu khỏi môi trường tự nhiên của nó. Bởi vì đối với trẻ động vật hoang dã khó tiếp cận hơn so với cây cối nên chúng tôi khuyến cáo việc ngắm chim, côn trùng và động vật khác ngoài thiên nhiên và sau những trải nghiệm này hãy cung cấp thêm mẫu hình thú, hình ảnh và sách nói về chúng – sách có hình, bắt đầu đọc sách và sách tham khảo.

Hành động quan tâm đến động vật có thể bắt đầu sớm. Trẻ nhỏ sẽ yêu thích tham gia vào công việc đổ thức ăn vào khay đựng thức ăn của mèo hoặc học vuốt ve đúng cách.



Trong một cộng đồng Montessori với trẻ từ 0 - 3 tuổi, trẻ em nhìn thấy hai loại mèo khác nhau mỗi ngày và trẻ học

được tên gọi chính xác của chúng; có lẽ là *calico* và *Siamese*. Người giáo viên theo dõi hứng thú của trẻ sau đó chuẩn bị một bộ thẻ hình lớn với tên gọi chính xác. Chẳng mấy chốc những đứa trẻ dưới 3 tuổi về nhà và nói về mèo *Abyssinian*, *Main Coons*, *Himalayan*, *Mèo Norwegian Forest*, *Persian*, *Russian Blue*... Đó là một bài học tuyệt vời cho sự khát ngôn ngữ ở giai đoạn này.



*Học cách cho ăn, vuốt ve, chơi với một con vật có thể thay thế nỗi sợ hãi bằng tình yêu.*

Một lần tôi có một trải nghiệm buồn ở một công viên (Tôi sẽ không gọi tên quốc gia này) nơi mà mỗi một đứa trẻ được đưa cho một cái lưới bắt cá nhỏ. Chúng được hướng dẫn cách nhúng lưới xuống hồ và bắt các con nòng nọc. Sau đó những đứa trẻ vứt chúng dưới thảm cỏ phía sau lưng và rồi bắt nhiều con nòng nọc khác nữa trong khi những con ở trên cỏ đã chết. Đó là một bài học nữa cho tôi về cách mà thái độ của người lớn ảnh hưởng đến trẻ em. Những đứa trẻ này đang học cách

thiếu tôn trọng đối với sự sống – lạm dụng thiên nhiên để làm vui lòng bản thân thay vì biết tôn trọng và chăm sóc.

Khi chúng ta quan sát và theo dõi sự tôn trọng của trẻ đối với thế giới thiên nhiên, chúng ta có thể đánh thức nhiều ký ức tuổi thơ của riêng mình – một món quà từ những đứa trẻ của chúng ta là giúp chúng ta đi chậm lại, luyện tập việc cảm nhận sự hiện diện ở hiện tại với vẻ đẹp của thiên nhiên xung quanh, để lắng nghe, để nếm, để nhìn, để cảm nhận và để thưởng thức.



*Đứa trẻ này đang cắt hoa và xếp chúng vào những chiếc bình thủy tinh nhỏ để đặt lên bàn trong cộng đồng Montessori 0 - 3 tuổi.*

## **Thiết bị**

Một tấm vải lau nhỏ hay một bình tưới để trẻ lau lá của một cái cây trồng trong nhà hay tưới nước cho nó. Trẻ có thể sử dụng chậu nhỏ, kéo an toàn và phễu để rót nước vào những cái bình

nhỏ và cắm hoa trang trí bàn ăn tối. Dụng cụ làm vườn có tay cầm làm bằng gỗ thật và cốc tưới nước với đúng kích cỡ, một chiếc xe cút kít sẽ giúp trẻ tham gia vào công việc làm vườn thực thụ.



Các mẫu hình thú luôn là món đồ chơi ưa thích của trẻ, chúng mang tính chất mở rộng và có thể được dùng để ghép với những hình ảnh tương ứng. Tuy nhiên phải đảm bảo rằng mô hình động vật cần được làm từ nhựa an toàn như các mô hình sản xuất bởi các công ty có tiêu chuẩn cao ở Châu Âu.

Mẫu hình thú có thể giúp trẻ khám phá động vật bên ngoài môi trường và học được nhiều tên gọi hơn. Ống nhòm giúp quan sát thiên nhiên từ xa. Hình ảnh đẹp của cây và hoa, thỉnh thoảng các tác phẩm nghệ thuật vĩ đại cũng có thể được treo lên tường. Bạn sẽ rất ngạc nhiên trước sự thích thú của trẻ đối với những quyển sách khoa học về thực vật và động vật khi trẻ được giới thiệu về những điều thực tế, những cái tên gọi thật và khi sự tò mò của trẻ đã được đánh thức.

# 1 - 3 TUỔI: Khoa học Vật lý và Toán học



*Hoạt động khám phá những đặc tính của cát ẩm và cát khô rất thú vị đối với trẻ em trong cộng đồng âu sinh Montessori ở Albania cũng như với với trẻ em ở khắp nơi.*

## Khởi đầu của các Khoa học Vật lý

*Người giáo viên tự giới hạn bản thân vào việc chỉ yêu thương và thấu hiểu đứa trẻ là không đủ; trước hết cô ta phải yêu và thông hiểu cả vũ trụ.*

– BS. Maria Montessori

Mặc dù từ vật lý có thể làm kể cả người lớn cũng sợ hãi do các trải nghiệm ở trường của chúng ta về một môn học

khó, nhưng nó lại là điều làm cho trẻ nhỏ hứng thú. Vật lý bao gồm sự nghiên cứu về nóng và lạnh, về âm thanh, trọng lượng, không gian và khoảng cách, kích thước, thời gian, cơ học, trọng lực, điện...

Có trẻ nào mà không thích xem âm thanh gì được tạo ra khi chúng đánh rơi một vật xuống sàn nhà, hay đập vào trống, hay tìm hiểu điều gì sẽ xảy ra khi nó bật đèn và tắt đèn. Sự hứng thú và yêu thích dõi với thiên văn học và địa chất học, bùn ướt và bùn khô và tất cả mọi thứ về khoa học đều bắt đầu rất sớm.



*“Tại sao đất ẩm này lại dính vào tay  
mình nhỉ?” (Đó là vật lý.)*

Những bài học đầu tiên đến từ thiên nhiên – các trải nghiệm về mặt trời và gió, chơi đùa trong cát, nước và bùn, nhìn thấy mặt trời mọc và lặn, ngắm những vì sao đêm, đi biển, những bộ sưu tập đá sỏi và khoáng vật riêng của trẻ. Đầu tiên chúng ta giúp trẻ tiếp xúc với đá sỏi, cát, nước, bùn,

biển, mây, hồ...; và sau đó cho trẻ biết tên chúng. Tất cả sự trải nghiệm và kiến thức này khơi dậy một mối quan tâm và trách nhiệm tự nhiên ở độ tuổi về sau bởi vì trẻ em yêu mến những gì chúng biết.



*Quan sát thật gần những viên đá và khoáng chất đẹp bằng một chiếc kính phóng đại.*

## Bắt đầu học toán

Nền tảng của tình yêu dành cho toán học không đến từ những bài học vẹt mà là từ trải nghiệm vui vẻ khi nhìn thấy những hình dạng và đồ vật, khi khám phá với đôi tay và khi di chuyển trong không gian. Sự phát triển tâm trí toán học hiện hữu khi chào đời và sẽ kéo dài cả cuộc đời, nó đến từ các hoạt động hằng ngày đơn giản từ sớm – tập hợp lại, đếm, chọn lọc, sắp xếp theo thứ tự, phân loại, so sánh kích cỡ và màu sắc, khuân đồ vật nặng, chuẩn bị bàn ăn, khám phá các mối quan hệ và khuôn mẫu từ các hoạt động này.

Trong quá khứ, các mối quan hệ toán học là những phép lạ kỳ diệu và vì thế chúng vẫn kỳ diệu đối với đứa trẻ nhỏ lần đầu tiên khám phá ra chúng. Đó là một niềm vui đối với người lớn khi đứng lùi về phía sau và quan sát những khám phá mà trẻ đang thực hiện.



*Ở độ tuổi này, trẻ thích mang vật nặng.  
Đó là vật lý. Thế còn việc sắp bàn với  
một chiếc ghế, đĩa, nĩa cho từng người?  
Đó là toán học.*

Đọc vẹt *một, hai, ba, bốn, năm...* thì rất thú vị nhưng đó không phải là đang thực sự học toán.

Toán học bắt đầu với sự hào hứng của việc di chuyển và chạm vào đồ vật có thật, gom chúng lại thành nhóm, đếm từng món một. Thật thú vị khi khám phá ra những từ ngữ này có nghĩa là số lượng của những đồ vật giống nhau – những cái nút, hạt đậu, muỗng, thành viên trong gia đình, ngôi sao trên trời – và sau này nhận ra rằng những khái niệm này được sử dụng và thấu hiểu trên khắp thế giới!



*Đặt những khối hình học vào các lỗ tương ứng trên một khay gỗ rèn luyện cho tư duy toán học.*

*Trong hệ thống này, trẻ liên tục di chuyển đồ vật với đôi tay và tích cực luyện tập các giác quan, đồng thời cũng chú trọng đến năng lực đặc biệt của đứa trẻ dành cho toán học.*

*Nếu con người chỉ sử dụng lời nói để truyền đạt những suy nghĩ của họ, nếu sự khôn ngoan của họ chỉ được biểu đạt bằng lời nói, thì có lẽ sẽ không còn vết tích nào được lưu giữ lại từ các thế hệ trong quá khứ. Nhờ vào đôi tay, người bạn đồng hành của trí óc mà văn minh đã xuất hiện. Đôi bàn tay là món quà tuyệt vời mà chúng ta được thừa kế.*

**– BS. Maria Montessori**



## Người lớn

0 - 3 TUỔI: Chuẩn bị môi trường



*Một quả đồi để học cách lăn xuống – đó là  
một môi trường!*

*Không ai có thể đoán trước được số phận của  
bất kỳ cá nhân nào sẽ ra sao. Điều duy nhất ta  
có thể làm đó là trao cho mỗi đứa trẻ cơ hội để  
phát triển theo đúng tiềm năng của chính trẻ,  
và để có được những tầm nhìn mới tạo điều  
kiện thuận lợi cho sự khám phá và sự hấp thụ  
thế giới văn hóa xung quanh vào nội tâm bản*

*thân trẻ. Đây là mục đích của môi trường được chuẩn bị sẵn.*

– **Mario Montessori,**  
**Giáo dục vì sự phát triển con người**

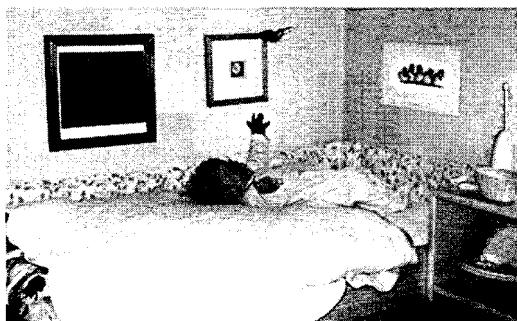
## **Chúng ta cần gì cho một em bé sơ sinh?**

Khi cha mẹ đã sẵn sàng có đứa con đầu tiên, họ sẽ bị choáng ngợp bởi các quảng cáo về những thứ họ “cần” cho đứa con đó. Dường như các quảng cáo này nhắm vào mục đích bán hàng nhiều hơn là cung cấp những gì thật sự tốt đẹp cho trẻ. Nhiều món đồ không những gây kích thích thái quá đối với trẻ nhỏ (quá nhiều đồ, những màu sắc sáng chói không thoải mái) mà chúng còn cản trở sự phát triển tự nhiên của các khả năng quan trọng như ngôn ngữ (ti ngậm giả) và vận động (cái nôi, xích đu và ghế cao) và thậm chí đôi khi có thể gây ra nguy hiểm (xe tập đi và những món đồ làm bằng nhựa chứa độc tố).



Môi trường đơn giản, tự nhiên và nhẹ nhàng khuyến khích cảm giác an toàn đồng thời khuyến khích trẻ di chuyển và giao tiếp với người khác – đó là một môi trường ưu việt cho trẻ từ khi mới chào đời đến năm 3 tuổi.

Thời điểm tốt nhất để chuẩn bị môi trường là trước khi sinh. Cha mẹ nên bò khắp phòng của trẻ để nhìn xem trẻ có thể chạm hay sẽ bị thứ gì cuốn hút. Lắng nghe các âm thanh: bạn có nghe được tiếng giò trên cây hay không, hoặc âm thanh của thiên nhiên có bị lấn át bởi âm thanh của tivi hay đài radio hay không?



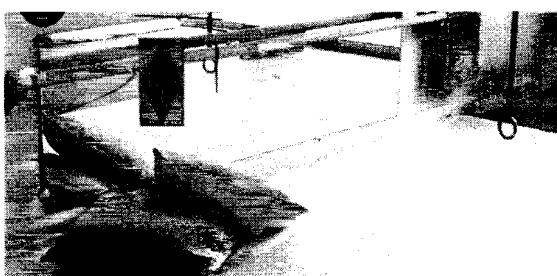
*Giường của trẻ trên sàn.*

Trẻ không thể lọc ra những gì không cần thiết hay những điều gây quấy động như người lớn có thể làm, chúng sẽ nghe thấy và bị ảnh hưởng bởi mỗi một âm thanh và hình ảnh. Giữ cho môi trường được y nguyên trong năm đầu tiên là một điều quan trọng đối với nhận thức về trật tự và an toàn của

trẻ. Lên kế hoạch và chuẩn bị môi trường khiến điều này có thể thực hiện được.

## Sự an toàn

Trẻ sẽ phát triển toàn diện hơn – về mặt trí tuệ, cảm xúc và thể chất – khi được tự do vận động và tự do khám phá một môi trường rộng mở. Tuy nhiên để cho trẻ sự tự do tuyệt vời này, chúng ta phải thăm dò ngôi nhà hay môi trường giữ trẻ một cách cẩn thận. Khi một đứa trẻ được tự do rời khỏi tấm giường nệm trên sàn và di chuyển khắp phòng, và sau đó là các căn phòng khác – phải cẩn thận chú ý đến việc bọc lại các ổ cắm điện, dán các đường dây điện lên trên tường hay sàn nhà, loại bỏ các cây cối và hóa chất độc hại và loại bỏ bất kỳ đồ vật nào có thể làm hại cho đứa trẻ. Khi trẻ bắt đầu bò nhanh và đi thì người lớn phải tiếp tục duy trì ngôi nhà an toàn cho bé.

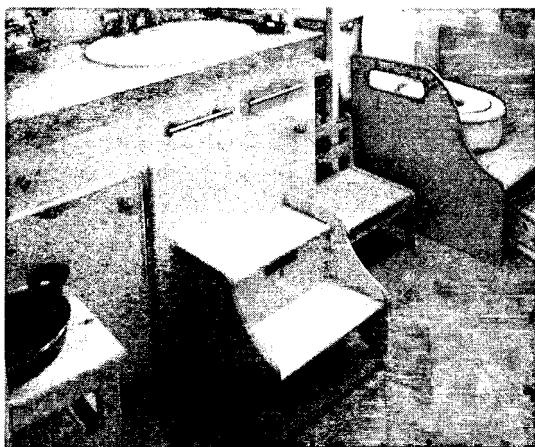


*Thăm chơi trong một khu vực của ngôi nhà, nơi trẻ có thể ở cùng gia đình.*

### Các nguyên tắc chung về môi trường

Dưới đây là một vài điều cần cân nhắc khi sắp xếp môi trường cho trẻ:

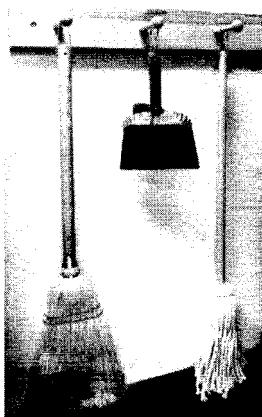
- (1) Tham gia vào đời sống gia đình: Từ ngay những ngày đầu tiên hãy mời gọi trẻ tham gia vào cuộc sống của gia đình. Ở mỗi phòng – phòng tắm, phòng vệ sinh, nhà bếp, phòng ăn, phòng khách, sảnh trước... có một không gian dành riêng cho trẻ hoạt động.
- (2) Sự tự lập: Thông điệp của trẻ gửi đến chúng ta ở bất kỳ độ tuổi nào đó là “Hãy giúp con tự mình làm”. Hỗ trợ nhu cầu này biểu hiện sự tôn trọng và niềm



*Đây là một phòng tắm rất thân thiện với trẻ trong một ngôi nhà ở Oregon, nơi mẹ bé là một giáo viên tại khóa huấn luyện Hỗ trợ Ấu nhi.*

tin đối với trẻ. Suy nghĩ cẩn thận về các hoạt động gia đình ở mọi khu vực trong nhà và sắp xếp từng không gian để hỗ trợ sự tự lập. Một tấm nệm để làm giường ngủ cho trẻ; một cái tủ nhỏ, giá treo quần áo, hoặc thanh treo hay kẹp móc quần áo thấp bất cứ nơi nào bé mặc hay cởi quần áo (ở sân trước, phòng tắm, phòng ngủ...); một cái ghế đầu để ngồi cởi giày dép; những cái kệ hấp dẫn chứa sách, chén dĩa và đồ chơi.

- (3) Đồ vật cá nhân: Phần này sẽ đề cập đến một điểm rất quan trọng. Chăm sóc hay sử dụng các món đồ khi có quá nhiều đồ cùng một lúc là một điều quá sức đối với bất cứ ai. Trong khi chuẩn bị môi trường trong nhà cho trẻ, hãy chuẩn bị một khu vực để cất



quần áo, đồ chơi và sách khi không dùng đến. Thay đổi luân phiên những thứ này khi bạn thấy trẻ chán những món đồ ở trên kệ, trong kệ sách hay giỏ đồ chơi. Chỉ cho trẻ một vài bộ quần áo có sẵn để lựa chọn mặc gì mỗi ngày, chỉ một vài món đồ chơi để trẻ chơi, và chỉ một vài quyển sách ưa thích hay những quyển mới.

- (4) Dọn dẹp & Nhận thức về trật tự: “Kỷ luật”(Discipline) bắt nguồn từ “môn đệ” (disciple) và trẻ trở nên có kỷ luật chỉ bằng cách bắt chước chúng ta; cũng giống như khi chúng ta dạy trẻ nói “Cám ơn” bằng cách làm mẫu cho trẻ thay vì nhắc nhở, chúng ta có thể dạy trẻ cách dọn dẹp sách vở và đồ chơi chỉ qua việc làm đi làm lại một cách duyên dáng và vui vẻ trước mặt trẻ.



*Đứa trẻ này vừa tập bò và bắt đầu khám phá toàn bộ ngôi nhà, vậy nên phải tạo môi trường thật an toàn.*

Mọi người luôn ngạc nhiên bởi một lớp học Montessori tốt thể hiện sự ngăn nắp và đẹp đẽ như thế nào. Điều này không phải là do người giáo viên áp đặt trật tự của cô ta lên cho đứa trẻ, mà là vì cô ta làm thỏa mãn nhận thức mạnh mẽ về trật tự của trẻ.

## **Môi trường và trí tuệ thấm hút**

Trong suốt ba năm đầu tiên, trẻ sẽ thấm hút như miếng bọt biển bất kể thứ gì trong môi trường, cái xấu hay cái đẹp, hành vi thô lỗ hay nhẹ nhàng, ngôn ngữ đẹp hay xấu. Cha mẹ phải là tấm gương đầu tiên về cách làm người. Nếu trẻ đang ở trong một môi trường giữ trẻ hay một nhà trẻ thì chúng ta cũng phải đòi hỏi những tiêu chuẩn cao đó.

Chất lượng và vẻ đẹp của môi trường cũng như của những cuốn sách và học cụ là rất quan trọng trong việc thu hút, làm thỏa mãn và làm cho trẻ tập trung. Nếu đứa trẻ tiếp cận với những món đồ chơi chuyển động, tranh ảnh, trống lắc tay và đồ chơi đẹp được làm bằng gỗ và các sản phẩm tự nhiên khác, khi lớn lên chúng sẽ giúp tạo dựng một thế giới với cùng các tiêu chuẩn cao như vậy. Đồ chơi, trống lắc, đồ ghép hình, bàn và ghế – được làm từ gỗ – phát triển sự trân trọng thiên nhiên và chất lượng, bảo vệ đứa trẻ tránh khỏi các hóa chất không an toàn mà có thể tìm thấy được trong nhiều chất liệu tổng hợp. Hình ảnh trên tường, được treo ở tầm mắt

của đứa trẻ có thể là những ấn bản nghệ thuật đẹp hay những tấm áp phích đơn giản được đóng khung. Môi trường đầu tiên đã ảnh hưởng lên tất cả chúng ta và không gì có thể giúp tạo nên cái đẹp trong thế giới bằng việc trao cái đẹp cho trẻ con ở độ tuổi rất nhỏ.

## Môi trường bên ngoài

Khi chúng ta nói trao thế giới cho trẻ, điều này không có nghĩa là cái bên trong các tòa nhà, mà là những bụi cỏ dại, những buổi bình minh và hoàng hôn lộng lẫy, các luồng gió mát trong lành của mùa thu, âm thanh của các loài chim trên cây, những vì sao và đám mây, vò ván hoa lá, thế giới thiên nhiên xinh đẹp.



*Trẻ thấy môi trường bên ngoài thật hấp dẫn  
trong nắng, gió, mưa và tuyết!*

Đôi khi chúng ta quên rằng cuộc sống hằng ngày được diễn ra đầu tiên là ở ngoài trời, mọi người đi vào nhà của họ để ẩn trú khỏi các yếu tố thời tiết môi trường. Đây vẫn còn là bản năng của trẻ. Trong những ngày đầu tiên của cuộc sống, chỉ một hơi thở trong không khí trong lành và một cái nhìn đến những cành cây đong đưa trong gió mỗi ngày là đủ; không lâu sau đó là một cuộc đi dạo hằng ngày trong chiếc xe đẩy em bé, và trước lúc bạn biết được, trẻ đã đi trước dẫn đường khi mỗi một điều mới lạ – những vết nứt trên vỉa hè, những đòn kiến, những vũng nước, những bức tường gạch, bụi cỏ dại và cây gai – nhiều chi tiết mà người lớn chúng ta bỏ qua không để tâm đến trước đây – sẽ làm trẻ say mê và biến cuộc đi dạo ngắn ngủi trở thành một cuộc khám phá lâu dài. Đôi khi một “cuộc đi dạo ở công viên” có thể kéo dài cả tiếng đồng hồ và thậm chí trẻ cũng không thể đi vượt quá cái lề đường trước nhà.



*Tìm kiếm những chú nòng nọc.*

Vào một ngày kia, giáo viên mới kể cho Bác sĩ Montessori rằng không có gì đáng khám phá ở môi trường bên ngoài trường học ở thành phố của họ. Nên bà Montessori dẫn trẻ ra phía bên ngoài trước tòa nhà. Một giờ sau chúng chẳng đi đâu xa mà chỉ lẩn quẩn ở một mảnh đất cỏ dại nhỏ cách đó vài bước. Nó chứa đầy những chi tiết nhỏ của cuộc sống và hoàn toàn hấp dẫn đối với trẻ. Điều rất tốt là người lớn chúng ta nên sống chậm lại, quên đi kế hoạch của chúng ta và đi theo trẻ khi bé khám phá, ngửi, nhìn, nghe và chạm vào thế giới bên ngoài.

Hãy mời trẻ tham gia vào các công việc ngoài trời của bạn – rửa xe, làm vườn, bất cứ việc gì bạn có thể làm ngoài trời thay vì trong nhà – luôn luôn có một phần nhỏ trong công việc thực tế mà trẻ có thể làm. Hãy cố gắng tạo dựng một môi trường nơi không chỉ dành cho các hoạt động ngoài trời như chơi cát mà còn dành cho các hoạt động trong nhà như rửa tay hay rửa chén bát, xem sách, chơi ghép hình.

Thường trong quốc gia này các hoạt động trí óc được thực hiện trong nhà và các hoạt động “cơ bắp” được thực hiện ngoài trời. Vì thế điều duy nhất mà ta có thể tìm thấy bên ngoài là các trang thiết bị của sân chơi. Điều này chia cách công việc của trí óc, cơ thể và tách rời cuộc sống được tự nhiên tích hợp của trẻ nhỏ. Công việc quan trọng nhất được thực hiện khi trí óc và thể chất cùng làm việc với nhau để sáng

tạo. Đó là một điều lý tưởng nhưng không phải lúc nào cũng khả thi để tạo ra một môi trường tự nhiên kết nối bên trong với bên ngoài cho trẻ. Một cách khác là xây một cái cổng vào được bảo vệ hay một khoảng trống an toàn ngoài trời khác, dù có nhỏ bao nhiêu, để trẻ có thể tùy ý ở ngoài đó. Hẳn nhiên khu vực này chỉ được mở ra khi nào người lớn có thể hiện diện để xem trẻ đang làm gì.

## Trang thiết bị

Bàn ghế đồ đạc không cần phải đắt tiền; nó có thể đơn giản hay thanh lịch như bất kỳ trang thiết bị nào khác trong nhà. Điều quan trọng là kích cỡ và chất lượng được sử dụng dành



*Mọi người sẽ thấy khó tin, nhưng một trong những “đồ chơi” yêu thích của trẻ ở độ tuổi này là cái xô và miếng bột biển của chính mình.*

cho trẻ. Bàn và ghế đầu được làm từ gỗ nguyên cho phép trẻ ngồi thẳng với chân đặt trên sàn để vẽ, chơi, sửa đồ và ăn các bữa ăn phụ trong ngày rất quan trọng. Không chỉ có tư thế đẹp sẽ được phát triển mà trẻ còn có thể tập trung và chú tâm tốt hơn khi ngồi đúng tư thế.

Một cái ghế đầu hay ghế băng thấp rất có ích khi đặt ở cửa trước hay trong nhà tắm để trẻ có thể tự cởi quần áo và giày dép. Khi trẻ muốn tham gia cùng cha mẹ để giúp nấu ăn ở khu bếp hay để lấy nước từ bồn rửa, thì một cái ghế đầu chắc chắn và an toàn có thể giúp trẻ làm được điều đó. Những cái ghế cao truyền thống có khay ăn gắn liền là không cần thiết nếu có một cái ghế có thể cho trẻ ngồi cao an toàn cùng với gia đình để tham gia vào bữa ăn. Có những kiểu ghế có thể thay đổi được theo sự tăng trưởng của trẻ và trong thời gian ngắn trẻ sẽ có thể tự ngồi vào và trèo ra khỏi ghế.

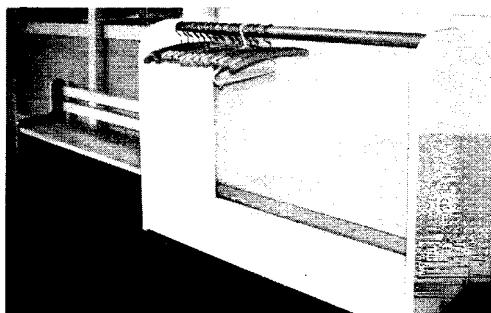
Những cái móc được treo ở tầm tay của trẻ, hay một thanh treo quần áo thấp sẽ cho phép trẻ chăm sóc tốt hơn cho quần áo của mình. Quan trọng là có một kệ trưng bày sách hay một cách khác để lưu trữ sách, và trong các nhà trẻ luôn có một góc nhỏ để sách với một cái gối hay cái ghế thoải mái để ngồi co tròn xem sách.



*Một chiếc gương có rất nhiều công dụng  
cho trẻ em và cả trẻ lớn hơn nữa.*

Một cái gương soi được sử dụng cho một em bé mới sinh và sau đó để cho bé nhìn xem mình đã mặc quần áo đúng cách hoặc mặt mình đã sạch hay chưa. Theo cách đó trẻ không phải phụ thuộc vào người lớn để nói cho bé biết những điều này.

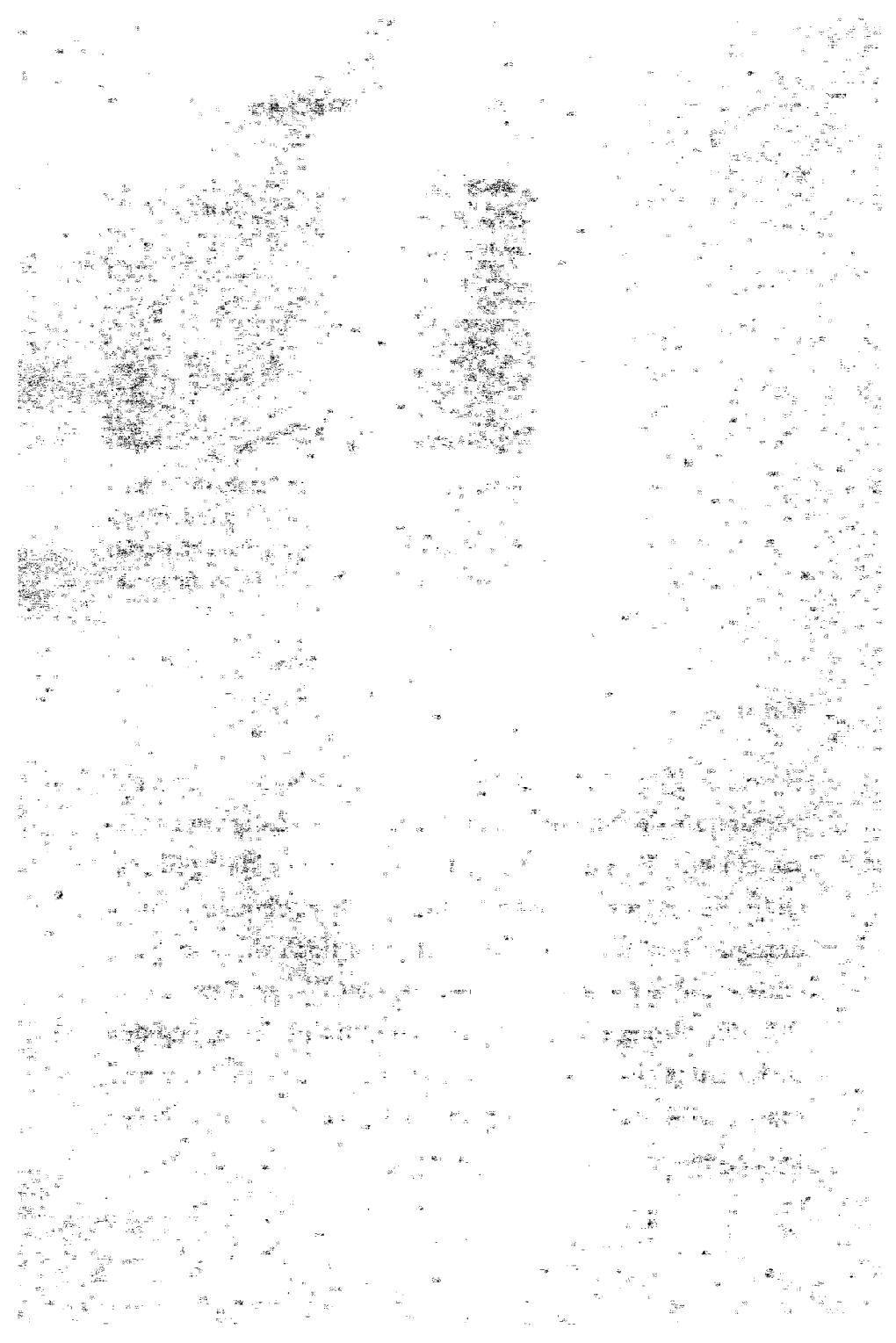
Thay vì vứt đồ chơi vào những cái hộp đựng lớn, việc giữ chúng ngăn nắp trên các ngăn kệ, treo lên những cái móc, sẵn sàng để dùng trong những cái khay gỗ hay những cái rổ nhỏ sẽ làm cho một đứa trẻ thấy hài lòng hơn. Điều này cũng giúp cho việc cất dọn hợp lý và thú vị hơn nhiều. Nghệ thuật Trung hoa trong sự sắp đặt, *Phong Thủy*, dạy rằng tình trạng bể bôen, dù là dưới gầm giường hay chất đống trên đầu các tủ sách cũng có thể gây căng thẳng. Nhằm đến số lượng đồ vật ít hơn, luôn chuyển nếu cần và sắp đặt có ý tứ sẽ giúp tạo một không gian yên tĩnh.



*Tại trung tâm huấn luyện Montessori ở Nhật Bản, có một chiếc ghế băng cho trẻ ngồi xuống để mặc vào hoặc cởi quần áo, giày dép ra và một nơi thấp để treo áo khoác.*

## Kết luận

Học cách để chuẩn bị môi trường trước khi sinh con giúp cha mẹ rảnh rỗi để dành thời gian ở cùng và chơi cùng với con họ sau khi sinh. Một môi trường đẹp, ngăn nắp và không bừa bộn có thể hỗ trợ trong nhiều mặt: việc mặc hay cởi quần áo được đơn giản hóa; sách và món đồ chơi ưa thích thì luôn trong tầm tay; trẻ có thể tham gia vào cuộc sống của gia đình và cảm thấy được trọng dụng; công việc có tính thử thách giúp đứa trẻ tập trung chú ý và thỏa mãn các nhu cầu của nó thì luôn có sẵn; đem đến một cuộc sống nhiều niềm vui hơn, nhiều sáng tạo và yên bình hơn cho cả gia đình.



## 0 - 3 TUỔI: Nuôi nấng và dạy dỗ



*Cần sự hợp tác của cả một ngôi làng để nuôi dạy một đứa trẻ.*

- Tục ngữ Phi Châu

Mặc dù phần rồi của cuốn sách có chứa đầy thông tin về môi trường không có yếu tố con người, thì rõ ràng yếu tố quan trọng nhất của môi trường đặc biệt trong ba năm đầu tiên đó là con người: anh chị em ruột, cha mẹ, ông bà, họ hàng, bạn bè và hàng xóm. Điều này quan trọng hơn bao giờ hết trong lịch sử; gia đình nhỏ hơn và thành viên thường rời xa cái đại gia đình của họ đôi khi hàng trăm hay hàng ngàn cây số. Thường cả cha và mẹ phải đi làm và không có thời gian dành cho bạn bè và hàng xóm.

Làm cách nào để trẻ sơ sinh hay trẻ nhỏ trở thành một thành viên xã hội biết thông cảm và có lòng trắc ẩn, biết cách sống với người khác, biết quan tâm đến người khác, biết đóng góp cho niềm vui sống của tập thể, biết trò chuyện và giao tiếp với người khác? Chính là cho trẻ có thời gian để trải qua với những tấm gương tốt, gia đình và bạn bè, những con người tốt bụng, những con người quan tâm đến trẻ.

Tuy nhiên trong thế giới hiện đại ngày nay, khi nhiều người trong chúng ta ít tiếp xúc hay không có sự tiếp xúc nào với những em bé, chúng ta không biết cách dành thời gian cho chúng. Chúng ta không biết tìm kiếm những giai đoạn phát triển lý thú này, sự phát triển tâm lý, thể chất và cảm xúc với tốc độ to lớn mà trẻ trải qua trong ba năm đầu đời.

Nhiều năm trước đây tôi là một giáo viên Hỗ trợ Ấu nhi. Một ngày nọ tôi có cuộc gặp gỡ với một người mẹ và đứa con sơ sinh hai tuần tuổi của cô ta. Người mẹ này là một người quản trị doanh nghiệp và cô có khả năng làm nhiều việc cùng một lúc. Cô ta gặp tôi với một tin vui “Tôi đã nhận ra rằng khi tôi đang cho con bú tôi có thể nói chuyện điện thoại, cập nhật tin tức trên truyền hình hay trên đài, hay có thể đọc được cả một cuốn sách!”

Việc không được hỏi để tư vấn thì hiếm khi được trân trọng, nhưng người mẹ này đã hỏi ý kiến tôi để tìm hiểu con của cô ta vì thế tôi có thể giải thích mối quan hệ giữa người mẹ và đứa con được cho bú, đang hình thành cái mấu mực

cho mọi mối quan hệ mật thiết trong tương lai trong bộ não của trẻ. Tôi hỏi cô ta rằng cô ta sẽ cảm giác như thế nào nếu trong lúc quan hệ vợ chồng mà người chồng lại đang nói điện thoại, xem tivi, nghe đài hay đọc sách. (Ngay hôm nay, tôi có thể nói thêm vào rằng “nếu anh ta dừng lại để trả lời một tin nhắn hay e-mail, cập nhật tin tức trên máy tính xách tay, liếc nhìn trang mạng xã hội facebook của anh ta.”)

Đây là một bà mẹ rất thông minh và cô ta đã hiểu được ý tôi ngay lập tức. Trước khi được giải thích thì cô ta có suy nghĩ rằng cô ta chỉ cung cấp sữa cho đứa bé và sẽ không có vấn đề gì khi làm nhiều việc cùng một lúc, một cách hiệu quả. Điều này như một bóng đèn tiếp tục cháy sáng và kể từ đó cô ta muốn biết tất cả mọi thứ về trẻ sơ sinh bởi vì cô ta nhận ra được rằng mỗi giai đoạn sẽ lướt qua nhanh và vai trò của cô ta cùng với vai trò của người chồng rất quan trọng.



*Thời gian bên nhau trong những ngày và tuần đầu tiên, như khi cho trẻ bú hay cho ăn, sẽ tạo nên khuôn mẫu cho mối quan hệ thân thiết kéo dài đến hết cuộc đời.*

Cũng giống như người mẹ có những giây phút thân mật đáng quý khi cho con bú hằng ngày thì người cha cũng có thể thiết lập một trình tự hằng ngày tắm cho đứa bé hay hát cho bé nghe hay chỉ trò chuyện cùng bé (dĩ nhiên là tắt điện thoại di động và dài). Họ có thể giải thích cho anh chị ruột của đứa bé rằng thiết lập một mối quan hệ giữa anh chị em thì cũng vô cùng quan trọng, và người anh hay người chị sẽ cảm thấy có giá trị khi dành thời gian hằng ngày để hát hay trò chuyện với đứa bé và dần dần trợ giúp theo những cách khác.

Tôi hi vọng cuốn sách này sẽ giúp bạn nhận ra được sự hiện diện của bạn và sự có mặt của các thành viên khác trong gia đình hay tập thể xã hội quan trọng như thế nào đối với của bạn. Tôi hi vọng nó giúp bạn khám phá được các giai đoạn phát triển tuyệt vời mà con bạn đang trải qua và cách mà bạn có thể đáp ứng các nhu cầu luôn thay đổi.

Nếu mỗi quan hệ đầy tình thương này được thiết lập ngay từ ban đầu, sẽ dễ dàng hơn để chúng ta sống chậm lại và theo cùng nhịp độ của đứa trẻ để cùng chia sẻ việc nấu bếp, làm quà tặng, nướng thức ăn vào các ngày lễ, may và đan, làm vườn, trang trí cho ngày lễ tình nhân, giặt quần áo, sửa chữa đồ đạc trong nhà, cắm hoa, xây cất và lau chùi... Cuộc sống lúc này sẽ trở nên phong phú và đầy tình yêu thương hơn. Món quà quan trọng nhất mà chúng ta có thể trao cho những con cái của mình là sự hiện diện không bị gián đoạn và thời

gian của chúng ta. Những thời gian này tạo nên ký ức nhưng chúng ta cũng sẽ dạy cho trẻ sự đồng cảm và lòng trắc ẩn.

Tất cả những người cha người mẹ cố gắng hết sức mình, với kiến thức và kỹ năng mà họ có tại thời điểm đó. Nhưng cho dù tất cả chúng ta cố gắng bao nhiêu đi nữa để có thể là bậc cha mẹ hoàn hảo nhất thì chúng ta phải học cách thoái mái đổi với bản thân mình, không phung phí thời gian để ước ao rằng chúng ta “giá mà biết trước”, học cách mỉm cười và cố gắng lần nữa đồng thời chia sẻ sự hiểu biết khôn ngoan này với bạn bè và gia đình.

Bất kể các bậc cha mẹ hiểu biết nhiều bao nhiêu hay họ có dành thời gian cho trẻ nhiều bao nhiêu đi nữa thì họ vẫn không hề đơn độc khi cảm thấy những việc làm này vẫn chưa đủ. Năm đầu tiên của trẻ không phải là khoảng thời gian dễ dàng để bắt đầu học cách làm cha mẹ và nhiều người trong chúng ta được chuẩn bị một cách sai lệch bởi phim ảnh, tivi, lời khuyên từ những người bạn có ý tốt nhưng lại thiếu kinh nghiệm, và do thiếu sự tiếp xúc với những gia đình thực thụ. Chúng ta không nên quá nghiêm khắc với bản thân trong khi đang cố gắng cân bằng cuộc sống bận rộn của chúng ta.

Cha mẹ nào quan sát cẩn trọng, lắng nghe và khi làm thế, tưởng tượng mình ở trong vị trí của con thì sẽ học được rằng một đứa trẻ là một cá thể độc nhất, có tư duy sâu sắc và sáng tạo, ngay cả trước năm 1 tuổi. Đây quả thật là một trong những khám phá hạnh phúc nhất của việc làm cha làm mẹ.

*Bạn có thể cho trẻ tình yêu thương của bạn  
nhưng không thể cho trẻ những suy nghĩ của  
bạn. Bởi vì trẻ em có những suy nghĩ riêng  
của chúng.*

– Kahlil Gibran

## Sự ra đời nhẹ nhàng

Một sự ra đời nhẹ nhàng hẳn nhiên là sự cân nhắc đầu tiên và mặc dù không thể tiên đoán được điều gì sẽ xảy ra ở giây phút cuối cùng, quan trọng là ta nên xét đến những ảnh hưởng của việc sinh nở lên đứa trẻ sơ sinh và người mẹ. Trong những ngày đầu tiên của Chương trình đào tạo giáo viên Hỗ trợ Ấu nhi ở Italia, em bé được “chụp lấy” ở ngay khoảnh khắc chào đời trong một miếng vải lụa lớn do tôn trọng sự nhạy cảm trên da của trẻ mới sinh. Ngày nay nhiều người biết rằng nơi tốt nhất để da bé tiếp xúc lần đầu tiên là làn da của người mẹ. Trên thực tế nhiều lúc trẻ sơ sinh được đặt trực tiếp lên cơ thể người mẹ sau sinh, thì nó sẽ lắc mình qua lại như thể có phép ảo thuật để đến gần ngực mẹ giống như một con chuột túi sơ sinh nằm trong cái túi của con chuột túi mẹ!



Những lớp học chuẩn bị cho việc sinh nở tập trung vào các phương pháp thư giãn dành cho người mẹ để giãn cơ giữa các lần co thắt và được người cha hay người bạn hỗ trợ trong suốt quá trình sinh nở, có thể giúp tạo nên một sự trải nghiệm mãnh liệt về quyền năng trong sự sinh nở.

Một vài năm trước tôi đến thăm Bệnh viện Cristo Re tại thành phố Roma của nước Italia để quan sát sự ra đời của trẻ em mà các bà mẹ này đã được huấn luyện trong suốt thời kỳ mang thai với kiểu thư giãn này. Nó được gọi tên tiếng Anh là *Respiratory Autogenic Training (RAT hay ART)* (Huấn luyện tự thư giãn bằng hơi thở – tạm dịch). Có hai người mẹ đang ở trong giai đoạn cuối của quá trình sinh đẻ, đối với cả hai đây là đứa con đầu lòng. Cả hai đang điêm tĩnh nghỉ ngơi và luyện tập hơi thở của họ giữa các lần co thắt. Khi một trong hai người mẹ mở cửa mình được 10 centimét thì cô ta nói rằng cô ta bắt đầu cảm thấy đau lần đầu tiên và thắc mắc rằng liệu điều này có bình thường không. Đó là mức độ thư giãn mà cô

ta có thể có. Người mẹ còn lại có cùng một trải nghiệm tương tự. Lúc đấy thì tôi đã có ba đứa con và không thể không ao ước rằng tôi có được trải nghiệm này khi sinh. Tôi chắc rằng nó sẽ là một hành trình nhẹ nhàng hơn cho cả đứa bé, người mẹ, đồng thời cho người cha và mọi người khác có mặt tại các cuộc sinh nở này.



*Học viên tập kỹ thuật thư giãn khi sinh nở trong một khóa huấn luyện  
Giáo viên Hỗ trợ tuổi Áu nhi.*

Một trong những kết quả quan trọng nhất của việc học một lối thiền định hay phương pháp thư giãn nào đó để chuẩn bị cho việc sinh nở và luyện tập hằng ngày trong thời gian mang thai là mang lại cho người mẹ một công cụ để có sự tươi tỉnh, nạp năng lượng, thư giãn trong suốt thời gian làm cha mẹ và làm được theo phương pháp này sẽ là một sự hỗ trợ rất lớn.

## Gia đình sum vầy êm ái trong đời sống hằng ngày

*Nghiên cứu cho thấy rằng mức độ và chất lượng của sự chăm sóc mà người mẹ trao cho đứa trẻ tùy thuộc rất nhiều vào cách mà họ dành thời gian cùng nhau trong suốt những ngày đầu tiên sau khi sinh.*

– BS. Silvana Montanaro



*Đứa bé này đang làm quen với anh chị họ của mình, những người mà bé đã nghe giọng nói của họ trong nhiều tháng trước khi sinh.*

Trong những ngày đầu tiên, tuần đầu tiên, tháng đầu tiên của cuộc sống, thế giới của trẻ sơ sinh là gia đình của bé. Khi một cặp vợ chồng đang chuẩn bị sẵn sàng để đón đứa con đầu lòng thì họ sắp nhận lấy một vai trò quan trọng nhất. Lạ lùng là chúng ta dành nhiều thời gian và năng lượng để chuẩn bị

cho sự nghiệp, xây dựng một ngôi nhà hay những nỗ lực khác của người lớn hơn là cho việc chuẩn bị làm cha mẹ – mặc dù nó là một vai trò nhiều thử thách, quan trọng và lâu dài hơn hẳn. Tốt hơn hết là hãy bắt đầu học cách làm cha mẹ tốt ngay từ sớm trước khi bé chào đời.



*Bơi là một trong những cách mà người bố này và con trai đều đặn dành thời gian ở bên nhau.*

Phản ứng đầu tiên của tôi khi nghe về những ý tưởng Montessori dành cho trẻ từ 0 đến 3 tuổi là theo một cách khá tự nhiên để tự biện hộ cho cách mà tôi đã nuôi dạy những đứa con của mình; cuối cùng thì tôi tự nhủ “Hóa ra chúng vẫn lớn lên rất ổn”.

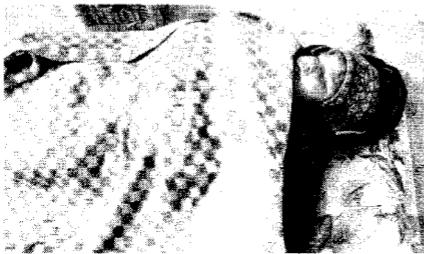
Tuy nhiên, nhìn thấy được kết quả tuyệt vời thông qua cách sử dụng những ý tưởng trong nhiều gia đình, tôi đã nhận ra rằng thật ra có một cách tốt hơn để bắt đầu cuộc sống – và giống như nhiều người, tôi cũng cảm thấy vinh hạnh khi có thể truyền lại những thông tin này cho người khác.

Những khoảnh khắc sớm nhất của cuộc đời, những giờ khắc đầu tiên, những ngày đầu tiên và tuần đầu tiên để lại những điều ấn tượng nhất cho trẻ sơ sinh và cha mẹ. Đây là thời điểm khi những bản năng cơ bản làm cha mẹ được khơi dậy và sự hoà hợp của hai tâm hồn vĩnh viễn bắt đầu. Đó là thời gian mà bé phát triển cảm nhận về niềm tin tưởng ở những người xung quanh và một cảm nhận rằng thế giới của chúng ta là một nơi hạnh phúc để sống.

Yếu tố quan trọng nhất trong môi trường của trẻ sơ sinh đó là sự khôn ngoan đầy tình thương của người lớn. Không có yếu tố vật chất nào có thể thay thế cho thời gian và sự chú tâm trong những năm tháng đầu đời này. Nhưng nói rằng “Cứ làm theo bản năng của bạn” là chưa đủ bởi vì trong thế giới hiện đại chúng ta đã bị tách rời khỏi các bản năng của chúng ta theo nhiều cách; nhưng chúng có thể được đánh thức thông qua học tập và nghiên cứu kết hợp với sự cẩn trọng quan sát con trẻ. Sờ chạm, ôm ấp, sự tiếp xúc với làn da, cười và ca hát là quan trọng nhất, ngay cả trong vài ngày đầu tiên sau khi chào đời. Đây là cách mà đứa bé sơ sinh và gia đình phát triển tình yêu thương và niềm tin tưởng, tình bạn và niềm hạnh phúc như một tập thể và làm quen để hiểu biết nhau.

Tuy nhiên chúng ta phải nhớ rằng thiên nhiên đã ban cho bé sơ sinh một hướng dẫn nội tại đem đến sự khôn ngoan để biết khi nào là lúc để ngủ, để thức dậy, để ăn và để vận động.

Trong suốt những tháng trước khi sinh, sự khôn ngoan này đã hoạt động một cách thành công và bây giờ nó tùy thuộc vào người lớn để giúp trẻ kết nối với nhu cầu riêng để ngủ, ăn, luyện tập... Nhiều vấn đề tiềm tàng có thể được ngăn chặn khi gia đình quan sát cẩn thận các nhu cầu của trẻ sơ sinh và không làm gián đoạn quá trình phát triển này bằng cách cố ép bé cho vừa với thời gian biểu của người lớn chúng ta.



*Em bé này tại một cộng đồng Âu nhí  
ở Nga ngủ trên đường từ công viên về  
nhà, việc cởi bỏ quần áo bên ngoài có  
thể đợi đến khi bé tự nhiên thức dậy.*

*Các hoạt động não bộ vẫn diễn ra trong lúc ngủ  
và mơ. Tất cả các trải nghiệm hằng ngày phải  
được tích hợp và mọi “chương trình” cá nhân  
phải được ôn lại trên cơ sở của các thông tin  
mới mẻ nhận được trong ngày đó.*

– BS. Silvana Montanaro

Đây là một số ví dụ để hỗ trợ sự khôn ngoan nội tại nhằm đáp ứng nhu cầu của trẻ:

- (1) Cố gắng không làm gián đoạn giấc ngủ hay đánh thức một đứa bé sơ sinh đang ngủ.
- (2) Dành ra một nơi, một cái nệm hay đặt một tấm mền bông trong mỗi phòng hoặc ở khu vực trong nhà mà gia đình hay dành thời gian bên nhau, để bé tự đi ngủ, thức dậy, tập luyện vận động và quan sát cuộc sống.
- (3) Cho bé bú nếu có thể, khi bé đói, cho bé bú hết một bên ngực và đợi cho đến khi bé tự ngừng bú, không bao giờ làm gián đoạn hay dừng bữa ăn của bé.
- (4) Trong khi cho con bú, dành cho người mẹ và em bé thời gian riêng tư bên nhau càng nhiều càng tốt, không bị gián đoạn bởi điện thoại, tivi, đọc sách hay nói chuyện với người khác. Mỗi quan hệ khi cho bú là một mẫu mực cho mọi mối quan hệ thân mật trong suốt cuộc đời bé. Bé không chỉ đang ăn mà còn đang học về tình yêu thương.
- (5) Quan sát, lắng nghe, nhìn và suy niêm. Tìm hiểu để biết mỗi âm thanh, mỗi nét mặt, từng vận động của cơ thể đang thể hiện điều gì. Trái với ý kiến thông thường, trẻ sơ sinh không chỉ biết “ăn và ngủ”. Bạn

sẽ học được rằng con của bạn đang nói rất nhiều điều với bạn.

(6) Tránh việc “cho bú để dỗ dành trẻ” và cho bé ti giả để ngậm vì điều này thiết lập sự nhấn mạnh thái quá về sự hài lòng thông qua việc ăn uống. Thay vào đó, dỗ dành thông qua trò chuyện, sờ chạm, ôm áp, ca hát, vui chơi cùng nhau. Hãy tưởng tượng bạn sẽ cảm thấy như thế nào, bạn sẽ trông như thế nào, nếu mọi nhu cầu và ước muốn đều được đáp ứng thông qua việc ăn uống! Và tránh càng nhiều càng tốt việc thường xuyên cho bú để dỗ cho trẻ ngủ, điều này có thể gây khó khăn cho trẻ khi học cách tự dỗ mình ngủ.

Tìm hiểu để biết về các nhu cầu thể chất, tinh thần và cảm xúc của trẻ sơ sinh và cách để đáp ứng những nhu cầu đó là một món quà tuyệt vời nhất mà chúng ta có thể mang lại. Chúng kiến sự hướng dẫn nội tâm, sự khôn ngoan của con cái chúng ta và sau đó theo chân trẻ, dạy cho chúng ta về bản thân, về cuộc sống và đó là món quà mà bọn trẻ dành cho chúng ta.



*Người mới lên chức cha này ở Thái Lan đang thích thú khi ngắm con gái bé bỏng của mình, dù bé đang ngủ.*

## Quần áo và vật dụng

Một trong những vật dụng thú vị và quan trọng nhất đến trực tiếp từ nước Italia thông qua chương trình Hỗ trợ Âu nhi là cái *topponcino*.



*Người ông đang thư giãn khi bế cháu trai của mình, vì có cái “topponcino”.*

*Topponcino* có nghĩa là cái gối nhỏ theo tiếng Ý, nhưng thực tế nó là một tấm nệm nhỏ, dài khoảng 68 centimét và rộng khoảng 38 centimét, được đệm với bông hữu cơ và được bọc lại bởi vải bông tốt nhất và mềm mại nhất.

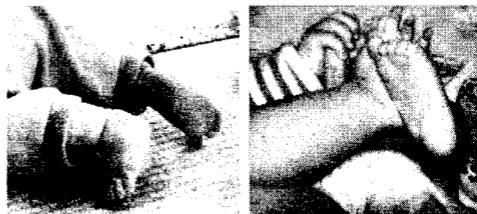
Được bế trong tấm topponcino từ lần đầu tiên sau khi chào đời và tiếp tục trong nhiều tuần đầu tiên, đem lại cho trẻ sơ sinh một cảm giác quan trọng về sự an toàn, thoải mái và an tâm khi được bế lên, đặt xuống và trao từ tay người này sang tay người khác. Trẻ có cảm giác thoải mái với mùi quen thuộc của tấm topponcino cho dù là ai đang bế trẻ hay trẻ đang ở đâu đi nữa và tay chân của trẻ được giữ một cách an toàn và thoải mái sát bên người thay vì bị vung lên trong không trung. Tốt hơn là nên có ít nhất một tấm topponcino và hai cái bao topponcino (giống như bao gối) để có một cái luôn luôn sạch. Một tấm trải cao su hình vuông nhỏ được đặt bên dưới bao để luôn giữ cho tấm topponcino khô ráo.

Giống như chất liệu vải bông tự nhiên tốt nhất được sử dụng cho tấm topponcino, tốt nhất là sử dụng nó để làm bộ ga giường, thảm chơi, quần áo, tã và bất cứ thứ gì khác chạm vào làn da nhạy cảm của trẻ sơ sinh.

Nếu trẻ biểu lộ sự sợ hãi trong lúc mặc quần áo, thì quan trọng là nên làm chậm lại và để dỗ trẻ cho yên, trò chuyện với trẻ với giọng nói nhẹ nhàng về những gì bạn đang làm thay vì hối hả mặc quần áo hay thay quần áo. Theo cách này trẻ sẽ

học cách tin rằng thay quần áo và mặc quần áo là những trải nghiệm an toàn và thú vị.

Một số em bé khám phá khuôn mặt chính mình với đôi tay của chúng ngay cả trước khi sinh và tất nhiên là ngay sau khi sinh. Tốt hơn hết là luôn giữ cho móng tay và móng chân ngắn, cho phép sự khám phá này được tiếp diễn thay vì bao lại bàn tay và bàn chân của trẻ.



*Nếu có thể, nên cho bé để chân trần, cũng như tay trần, để bé được khám phá và để giúp bé học bò.*

Để trần bàn tay và bàn chân để bé có thể khám phá những món đồ quen thuộc và yêu thích. Để bàn tay và bàn chân trần cũng rất quan trọng khi trẻ đang học các kỹ năng lật người, trườn, bò, nâng người lên và bước đi.

## Tạo lòng tin tưởng vào thế giới

Một số người thường nghĩ rằng em bé không nhận biết được hay chúng không có trí nhớ về thời thơ ấu. Böyle giờ chúng ta biết rằng những ký ức mạnh nhất, sâu nhất và lâu dài nhất được hình thành trong thời gian này. Gần đây ai cũng biết, trong những tháng đầu tiên trẻ hình thành thái độ cơ bản của bản thân đối với thế giới. Chúng ta có thể giúp một đứa trẻ phát triển lòng tin tưởng từ khi sinh ra như thế nào?



*Ôm đứa em gái nhỏ của mình trong chiếc "topponcino" giúp cho thời gian ở cạnh nhau hàng ngày của hai chị em được an toàn và thoải mái.*

Những tháng cuối cùng trong bụng mẹ, em bé đã quen với giọng nói của gia đình và quen với âm thanh tim đập của người mẹ. Sau khi bé chào đời, đây là những con người mà

trẻ phải làm quen trong những tuần đầu tiên. Những người bạn và người thân tinh ý sẽ vui vẻ hỗ trợ cho khoảng thời gian đầu tiên này của gia đình khi họ hiểu được tầm quan trọng của nó. Trong những tuần đầu tiên sau khi được sinh ra, bé được an lòng bởi nó nghe được các giọng nói mà bé đã nghe thấy trong thời gian còn trong bụng mẹ và trong khi bú, nghe nhịp tim đập của người mẹ. Bây giờ đứa trẻ trở nên ý thức về giọng nói của gia đình khi nó vang lên bên ngoài bụng mẹ, về các mùi vị và sự sờ chạm của cha mẹ và anh chị ruột. Những trải nghiệm này tạo cảm giác an toàn cho trẻ. Với khoảng thời gian quý báu này những thành viên trong gia đình có thể học cách lắng nghe những âm thanh mà trẻ tạo ra, lắng lẽ quan sát các nét biểu lộ trên mặt và các cử động của cơ thể, để xem trẻ đang cố nói gì. Những trải nghiệm thân mật gửi đến trẻ một thông điệp rằng trẻ đang được yêu quý và thế giới là một nơi an toàn.

Một cách khác để tạo dựng lòng tin tưởng rằng thế giới là một nơi tốt đẹp là cho trẻ quần áo mềm mại, ánh sáng nhẹ nhàng và âm thanh êm dịu trong những ngày đầu tiên trong khi trẻ đang làm quen với thế giới bên ngoài bụng mẹ. Tấm topponcino làm được điều này và quần áo vải mềm, không quá rộng cũng không quá chật cũng làm được như thế. Hãy kiểm tra xem cái khuy bấm có ấn sát vào người của trẻ không. Một số người còn cẩn thận đến độ họ lộn ngược quần áo từ trong ra ngoài để đường may nổi không để lại nếp nhăn trên

làn da nhạy cảm của đứa bé. Với những hành động bổ sung để việc bồng bế trẻ được nhẹ nhàng, bé càng có thêm cảm giác an toàn nhiều hơn.

Một sự thật đáng buồn là do thiếu hiểu biết về tầm quan trọng của điểm khởi đầu của cuộc sống, những người giữ trẻ và những người khác chăm sóc những đứa trẻ sơ sinh ở nhiều quốc gia lại không được quý trọng theo mức phải có trong nền văn hóa của chúng ta. Họ được trả với mức lương thấp và không được đánh giá cao. Hệ quả là nghề chăm sóc trẻ nhỏ thường có tỉ lệ biến động nhân sự rất cao. Những đứa bé trong những trường hợp này gắn kết, rồi bị tách rời, cảm thấy bị bỏ rơi, rồi lại gắn kết... hết lần này qua lần khác. Hãy suy nghĩ về điều mà bé học được gì về lòng tin và sự an toàn trong tình huống này. Về mặt lý tưởng, cha mẹ dự trù xem ai sẽ chăm sóc đứa con của họ càng sớm càng tốt trong quá trình lên kế hoạch hóa gia đình. Càng nhiều suy nghĩ, kế hoạch, thời gian



*Hát cùng với ông.*

và sức lực mà chúng ta dành cho việc chăm sóc những đứa con của chúng ta trong những ngày, tháng, năm đầu đời thì cái nền tảng về mặt thể chất và cảm xúc mà chúng ta sẽ giúp trẻ xây dựng nên càng tốt đẹp hơn.

Với sự trợ giúp đầy yêu thương và hiểu biết của người lớn và những đứa trẻ lớn hơn, trong một môi trường đáp ứng các nhu cầu luôn thay đổi của trẻ, trẻ sẽ học được rằng mình có khả năng và mạnh mẽ, rằng các lựa chọn của trẻ là thông minh, rằng trẻ là một con người thật sự tốt đẹp. Đứa trẻ sẽ phát triển một niềm tin cơ bản vào thế giới và nó có thể dẫn dắt trẻ đi qua những giai đoạn khó khăn trong suốt cuộc đời. Và trẻ sẽ truyền điều đó lại cho con cái của mình sau này.

Bị tách khỏi gia đình về mặt địa lý và khỏi kinh nghiệm của người già, cách ly khỏi hàng xóm, bị mê hoặc bởi các quảng cáo màu mè về những sản phẩm “cần thiết”, nhiều cặp vợ chồng cần sự giúp đỡ để quay về với việc dạy con một cách lành mạnh và vững vàng. Đã có những bước tiến dài trong việc chuẩn bị tâm lý cho cha mẹ về một lối sinh con tự nhiên hơn và cảnh báo họ về tầm quan trọng của việc cho con bú sữa mẹ, nhưng cha mẹ cần nhiều thông tin hơn nữa về những giây phút, ngày, tháng, năm đầu tiên trong cuộc sống của đứa trẻ. Nay giờ kiến thức phổ biến cho biết rằng ba năm đầu tiên có sự ảnh hưởng lớn nhất đến cả cuộc đời của một con người, không chỉ về mặt thể chất mà còn là về mặt cảm xúc và tinh thần.

Nhiều cha mẹ đi làm và cần tìm nơi chăm sóc trẻ ngay cả trong những tháng đầu tiên. Ông bà, những người thân khác, người bạn hay những chuyên gia chăm sóc trẻ đóng một vai trò quan trọng. Tôi hi vọng rằng một ngày nào đó họ sẽ được đánh giá cao trong vai trò quan trọng của họ đối với sự hình thành trí tuệ và thể chất của những đứa trẻ nhỏ. Tôi hi vọng những ý tưởng trong cuốn sách này sẽ có ích cho trẻ em, cho cha mẹ và những người bảo mẫu bên ngoài gia đình.

### **Một sự khởi đầu nhẹ nhàng và vai trò của người cha**

Bác sĩ Montessori viết trong cuốn sách mới được xuất bản *The 1946 London lectures* (tạm dịch Các bài giảng ở Luân Đôn 1946):

*Một ngày nọ tôi trông thấy một ông bố người Nhật đang dắt đứa con trai của ông ta đi dạo. Người Nhật hiểu biết thật sự về trẻ nhỏ. Họ đem con đi khắp nơi với họ. Em bé này khoảng 2 tuổi bước đi chậm chạp và người cha cũng đi chậm rãi. Đến một lúc, đứa bé dừng lại và nắm lấy một chân của người cha. Người cha đứng yên với hai chân dang ra. Bé đi vòng vòng quanh chân của cha mình; đứa bé đang nghiêm túc và người cha cũng vậy. Khi đứa bé đã cảm thấy*

*đủ, người cha khép hai chân lại và họ tiếp tục đi. Sau một lúc, bé ngồi xuống ở mép lề đường và người cha đợi đứa con một cách kiên nhẫn. Khi bé đứng dậy và đi tiếp, người cha lại đi tiếp. Người cha này không có kiến thức gì về tâm lý, ông ta dắt đứa con đi dạo và đối với ông ta đây là cách tự nhiên để làm điều đó.*



*Một cuộc đi dạo phù hợp với tốc độ và đi theo những sở thích của trẻ.*

Tuy nhiên trong thế giới hiện đại chúng ta hay gấp rút đến một nơi nào đó, như công viên, hồ bơi, sân chơi để cho trẻ chơi, trong khi tất cả những gì trẻ cần là thời gian và sự kiên nhẫn của chúng ta cho phép trẻ khám phá thế giới ở tốc độ của riêng trẻ dưới sự hướng dẫn của sự tò mò nội tại.

Sự an toàn về mặt thể chất và một chế độ ăn uống lành mạnh là thiết yếu để nuôi lớn những đứa trẻ khoẻ mạnh.

Tuy nhiên một điều cũng quan trọng không kém là tạo ra được một môi trường cung cấp sự yên bình, êm dịu, tình yêu thương và sự an toàn, điều đó sẽ nuôi dưỡng sự phát triển về mặt thể chất, tinh thần, cảm xúc và xã hội, một hình ảnh tích cực về bản thân và niềm vui.



*“Ngày hôm nay của Bố thế nào hả Bố?”*

Trẻ cần có nhiều hơn một người chăm sóc trong cuộc đời mình. Trong thời kỳ mang thai, người cha hoặc người bà hay một ai khác nhận thế chỗ của người cha, có thể ở bên cạnh để hỗ trợ người mẹ trong các lớp học tiền sản và trong suốt quá trình sinh nở.

Sau đó, cũng như người mẹ có một thời gian riêng tư để âu yếm đứa con và cho con bú, người cha hay một người lớn thứ hai trong gia đình cũng có thể sắp xếp thời gian đặc biệt để ở bên cạnh đứa bé sơ sinh mỗi ngày nhằm phát triển một mối quan hệ khăng khít, lên lịch dành thời gian để trò chuyện,

ca hát, nhảy múa hay chơi nhạc, tham gia vào việc chăm sóc cơ thể – làm bất cứ hoạt động nào để cả hai cùng vui. Người lớn thứ hai sẽ dành thời gian để tạo dựng mối quan hệ của tình yêu thương và lòng tin tưởng.

Người cha cũng là người tốt nhất nên dành thời gian cho những đứa con lớn hơn để chúng sẽ ghi nhớ thời gian này, sự chào đón của một em bé, với những ký ức tích cực về khoảng thời gian riêng tư đặc biệt với người cha. Ông ta cũng có thể là người (nếu không được sắp xếp từ trước) giải thích cho những ai muốn đến thăm rằng đây là những tuần đầu tiên quan trọng cho mối quan hệ của gia đình trực tiếp được thiết lập. Nhiều gia đình hiểu được điều này sắp xếp với những người bạn có ý tốt để họ mang thức ăn đến trong thời gian này hay giúp đỡ những việc lặt vặt hoặc tổ chức các buổi dã ngoại thú vị cho các đứa con lớn trong nhà. Theo cách đó họ có thể đóng góp và mong đợi họ sẽ là những người bạn đầu tiên được giới thiệu cho thành viên mới của gia đình khi đến đúng lúc.

Để hỗ trợ người lớn khi họ bắt đầu làm quen với đứa trẻ mới sinh, và khi họ khám phá những món quà, nhu cầu và những kiểu phát triển độc đáo của trẻ sơ sinh, chúng tôi khuyên rằng nên để cho đứa trẻ có hai tuần riêng với gia đình trước khi tiếp xúc với cộng đồng lớn hơn. Càng nhiều thời gian và tình yêu dành cho sự tìm hiểu nhau vào lúc đầu đời

của trẻ thì sự tách rời khỏi người lớn khi trẻ lớn lên trong sự an toàn và tự lập càng vui vẻ và càng tự nhiên hơn. Như chúng ta biết, có nhiều loại gia đình trên thế giới. Điều quan trọng không phải là trẻ sống cùng với ai mà là trẻ sống với người sẽ luôn có mặt bên trẻ suốt đời.



*An toàn trong vòng tay của chị gái.*

Khi cha mẹ tìm hiểu về đứa con của mình ở một mức độ sâu sắc hơn, thì họ cũng tìm biết và thấu hiểu về chính bản thân họ theo một cách mới. Để trở thành một người cha, người mẹ tốt thì một người phải học cách cân bằng cuộc sống cá nhân, các mối quan hệ gia đình, bạn bè và công việc. Trong khi chúng ta học cách bộc lộ hết khả năng tốt nhất của mình, chúng ta có thể khám phá ra những cách để khơi dậy cái tốt đẹp nhất trong các đứa con của chúng ta.

## Ý thức về trật tự

Trong ba năm đầu đời, trẻ có một cảm nhận rất mạnh mẽ về trật tự – về mặt không gian lẫn thời gian. Trẻ sơ sinh có thể trở nên rất khó chịu về nhiều thứ mà chúng ta chắc hẳn không để ý thấy hay không nghĩ đến là khó chịu như thế; ví dụ như trẻ khóc bởi vì một cái ô mà nhiều lần trẻ luôn nhìn thấy nó đóng và giờ được mở ra lần đầu tiên. Một lần tôi nghe được một ví dụ trong đó em bé khó chịu khi trật tự về thời gian (trình tự sinh hoạt hằng ngày) bị thay đổi khi bé được tắm sau khi ăn, trong khi cậu bé đã quen với việc được tắm trước bữa ăn.



*Ở hành lang trước có một chiếc ghế thấp để cởi và đi giày vào và những chiếc móc áo thấp để trẻ treo áo khoác lên.*

Trẻ nhỏ luôn cố gắng tìm hiểu về thế giới thật, tạo ra trật tự, hình thành bản thân trong tương quan với mối trật tự đó. Khi trẻ hiểu ra được nơi mà mỗi thứ được đặt vào và biết một ngày sẽ trôi qua như thế nào thì trẻ phát triển một cảm nhận về an toàn.

Điều này không có nghĩa là một ngôi nhà cần phải sạch sẽ và ngăn nắp một cách hoàn hảo! Điều này trở thành một ưu tiên thấp khi cha mẹ đang lo nghĩ về những điều quan trọng hơn, bởi vì có một em bé mới! Nhưng nó có nghĩa rằng một thói quen hằng ngày, không hẳn chặt chẽ nhưng dần dần hình thành sẽ giúp ích cho tất cả mọi người.

Trong thời gian đầu đừng quá gấp rút để uốn nắn lịch trình ăn ngủ của trẻ sao cho khớp với thời gian biểu của gia đình. Trẻ có sẵn nhịp độ tự nhiên bẩm sinh của riêng trẻ, bé biết được khi nào ngủ và khi nào thức dậy, khi nào ăn, ăn thứ gì và bao nhiêu. Nếu cha mẹ có thể dành thời gian lúc ban đầu để quan sát đứa trẻ, để học và tôn trọng những sự hướng dẫn nội tại – ví dụ như cố gắng tránh đánh thức một đứa trẻ đang ngủ, tránh tạo ra những trình tự phức tạp và cho trẻ đi ngủ vào một thời gian nhất định để đúng với thời biểu của người lớn, cuộc sống sẽ dần ổn định theo một thói quen nhanh chóng thích hợp cho mọi người.

Nói đến thời gian biểu cho trẻ ăn uống, cũng rất quan trọng là nên để cho trẻ sơ sinh được ăn/bú cho đến khi trẻ

muốn dừng lại và bú hết hoàn toàn một bên ngực trước khi đổi sang ngực bên (điếc này có lý do về mặt dinh dưỡng), thay vì ép trẻ bú theo thời gian biểu. Trong những ngày đầu tiên, trong khi cơ thể và sữa của người mẹ đang điều chỉnh theo nhu cầu của đứa trẻ, khoảng cách thời gian cho trẻ bú thường sẽ rất gần nhau nhưng nó sẽ tự nhiên dần dần điều chỉnh để giờ bú cách nhau 2 – 3 tiếng, rồi sau đó có thể lâu hơn nữa.



*"Hmmm, con thấy mẹ nhai cà rốt như thế nào rồi. Ngày nào đó con cũng sẽ làm được như vậy."*

Người mẹ sẽ học được ý nghĩa các âm thanh của đứa con (*Con bị ướt, con đang chán, mẹ đang ở đâu? Con muốn nghe giọng của con? v.v...*) và không nên cho rằng tất cả âm thanh phát ra đều có nghĩa là đòi ăn! Theo dõi trẻ là cách tốt nhất để xây dựng một thời gian biểu ăn hợp lý cũng như tạo ra một thói quen ngủ nghỉ lành mạnh.

## Môi trường thay đổi

Trẻ lớn nhanh khi bé hiểu rằng môi trường, những vật xung quanh và thời gian biểu sẽ luôn được giữ nguyên. Tuy nhiên đồng thời khi trẻ lớn lên và thay đổi, môi trường phải dần dần thay đổi một cách tinh tế để phản ánh nhu cầu đang thay đổi của trẻ. Trẻ phát triển liên tục về mặt tự lập và trách nhiệm, người lớn phải cân bằng giữa việc trợ giúp và lùi ra sau khi trẻ có thể tự mình làm được. Có một câu nói của Montessori rằng:

*Mọi trợ giúp không cần thiết  
là một rào cản đối với sự phát triển của trẻ*



*Mài pho mát giúp mẹ chuẩn bị bữa ăn.*

Cha mẹ nào học cách quan sát con mình sẽ có thể biết một món đồ chơi hay một công việc có còn phù hợp hay bàn ghế có còn đúng kích cỡ với đứa con đang lớn của họ hay

không. Họ sẽ nhận ra được khi nào trẻ sẵn sàng tự cởi quần áo, tự xúc ăn – mỗi một bước tiến dẫn tới sự tham gia vào cuộc sống trong gia đình.

## Nhu cầu của trẻ

Bên dưới là một danh sách về nhu cầu của trẻ; danh sách này được nhấn mạnh trong mọi khoá đào tạo giáo viên Montessori và một số người nói rằng danh sách nên được trưng bày ở nơi mà giáo viên có thể nhìn thấy nó ở mọi thời điểm. Khi nhu cầu không được đáp ứng, một số trẻ sẽ biểu lộ những cơn giận dữ, sự giận dữ, buồn bã, bạo hành hay nhút nhát quá mức, không có khả năng tập trung... Khi trẻ đang khó chịu hay không vui thì kiểm tra danh sách này để xem các nhu cầu cơ bản sau đã được đáp ứng hay chưa là điều hữu ích:

Tương tác xã hội (ở chung với người khác)

Khám phá (về mặt thể chất và tinh thần)

Trật tự (về mặt thời gian và không gian)

Giao tiếp (ngôn ngữ và phi ngôn ngữ)

Vận động (đôi tay và cả cơ thể)

Làm việc (tham gia vào các công việc của gia đình)

Sự lặp đi lặp lại (trong nhiều sinh hoạt)

Sự tập trung (không bị gián đoạn)

Tính chính xác (việc làm có tính thử thách)

Phấn đấu để hoàn thiện/ Nỗ lực hết sức mình (công việc)

Sự bắt chước (những gương tốt)

Sự tự lập (mặc quần áo, ăn uống, v.v...)

Sự tự chủ (thay vì bị người khác điều khiển)

## Làm gương, xác lập giới hạn và thời gian để ở một mình

Đứa trẻ không chỉ quan sát môi trường xung quanh mà còn *trở thành* là nó (môi trường ấy) vào lúc 3 tuổi. Trong năm đầu tiên trẻ sơ sinh đang hấp thu ngôn ngữ, giọng nói, những sự tương



*Trong những năm đầu đời này, trẻ chăm chú quan sát chúng ta, thậm chí là cách cư xử của chúng ta trên bàn ăn và học làm giống như chúng ta.*

tác, niềm vui, sở thích của gia đình. Nếu bạn muốn con bạn nói “Cám ơn” và “Làm ơn” bạn phải luôn sử dụng ngôn ngữ này thường xuyên trong sự hiện diện của con bạn từ lúc sinh ra. Những đứa trẻ bị đánh vào móng học cách sử dụng hình phạt thân thể để thể hiện mình, và những ai được đối xử với sự thông cảm và kiên nhẫn sẽ trở nên thông cảm và kiên nhẫn.

Khi giới hạn được đặt ra, ví dụ như không được sờ vào bếp lò hay không được chạy ra đường, cha mẹ phải nhẹ nhàng bế trẻ ra để trẻ biết là “Không được chạm vào” hay “Không được ra đường” có nghĩa là “Tránh xa vật đó” hay “Tránh xa đường lộ”. Bằng cách đó cha mẹ sẽ không phải lặp đi lặp lại, trẻ sẽ không có cơ hội để bất tuân, và bài học vâng lời sẽ được lĩnh hội. Trong thời gian đầu, điều này yêu cầu sự kiên định tuyệt đối về phần của người lớn nhưng nó đáng để cố gắng.

Khi giai đoạn “phải ở một mình” có ích cho đứa trẻ bởi vì không còn cách nào khác, hãy chắc chắn đổi xử với đứa trẻ như bạn muốn được đổi xử. Ví dụ như bạn đang ở một bữa tiệc với những người bạn, bạn kiệt sức, mệt mỏi và đói, bạn không kiểm soát được bản thân và đã nói những lời thô lỗ với người bạn đời của mình. Bạn muốn anh ta hay cô ta đổi xử với bạn như thế nào? Bạn thích câu “Đi ra khỏi phòng ngay!” hay có lẽ “Hãy xin lỗi một cách thật lòng” hay có lẽ nghe những lời này sẽ tốt hơn “Anh/em có thể làm ơn nói chuyện riêng với em/anhh một chút được không?” và sau đó “Có điều gì đó rất

tệ xảy ra với anh/em làm anh/em khó chịu như vậy. Chúng ta về nhà để em/anh có thể nghỉ ngơi nhé?”

Khi đứa trẻ cần thời gian ở một mình thì trẻ nên đã được chứng kiến cảnh những người lớn yêu thích có thời gian riêng tư hay thời gian được ở một mình để lấy lại sức hay nghỉ ngơi hoặc làm việc. Thế nên trải nghiệm này có thể được trao cho trẻ trong cùng một tinh thần, chứ không phải như là hình phạt, giống như phương pháp “time out” (tạm dịch giờ phạt) được thực hành ở nhiều nhà trẻ truyền thống nơi mà trẻ có lỗi bị đuổi ra ngồi một mình và được cảm nhận là như vậy.

Tôi muốn chia sẻ một cuộc đối thoại giữa con gái tôi và cháu gái đầu tiên của tôi khi cô bé được 4 tuổi:

Z: Mẹ, con cần nói với mẹ điều này.

N: Ủ con.

Z: Khi con làm gì đó sai và mẹ la con, thì điều đó không thật sự có ích. Nó không giúp được gì. Nó chỉ làm con thật sự điên lên. (Cô bé ngừng lại và tiếp tục) vì thế con nghĩ điều mẹ nên làm là chỉ nói với con. Và nên thật sự lịch sự nhé.

N: Được rồi, điều đó có lẽ đúng. Nhưng thường khi mẹ la con là bởi vì con cư xử rất tệ và không phải lúc nào con cũng lắng nghe khi con như thế...

Z: Thôi thì mẹ có thể “THỦ” lịch sự MỘT lần và sau đó mới la nếu không có hiệu quả.

## Vật dụng dành cho trẻ từ 0 đến 3 tuổi

Những khoảng thời gian tập trung không bị gián đoạn khi vui chơi hay làm việc bao gồm cả vận động cơ thể lẫn sự chú tâm hướng đến một mục đích, thỏa mãn nhu cầu về trật tự, vận động, hoạt động, sự lặp đi lặp lại, sự hoàn hảo, sự tập trung, tính chính xác, sự bắt chước, tính tự lập và tự chủ. Khá là tốt cho chỉ một hoạt động! Một môi trường với chỉ một ít học cụ được chọn lọc kỹ lưỡng hỗ trợ cho sự phát triển này. Một môi trường bừa bộn hạy hỗn độn có thể gây cảm giác căng thẳng. Học cụ chất liệu tự nhiên luôn an toàn và thích thú hơn so với chất nhựa.

Đồ chơi và vật liệu trong nhà cũng như trong trường nên có chất lượng tốt nhất để mời gọi trẻ sử dụng chúng, để khơi gợi lòng tự trọng, sự tôn trọng và quan tâm chăm sóc



*Bài học cách gấp khăn giấy dạy bởi một học sinh tiểu học Montessori đang trợ giúp một cộng đồng trẻ Áu nhi.*

môi trường và khuyến khích sự thưởng thức cái đẹp. Giáo viên Montessori rất cẩn trọng về việc cho phép trẻ làm vật thí nghiệm để thử sử dụng các phát minh mới như xe tập đi, cái đu, địu, ti giả, máy vi tính và tivi. Nghiên cứu ủng hộ những lợi ích của thái độ lành mạnh này đối với môi trường của trẻ.

*Đối với giai đoạn này, hơn bất kỳ giai đoạn nào khác, thì việc quan tâm chăm sóc tích cực là điều cấp bách. Nếu chúng ta làm theo những quy luật này, thay vì trở thành một gánh nặng, thì trẻ tự bộc lộ cho chúng ta thấy rằng trẻ là điều kỳ diệu nhất của tạo hóa.*

*Chúng ta nhận thấy mình đang đổi mới với một sinh linh không còn bị cho là bất lực, như một khoảng không đang chờ được lắp đầy với sự khôn ngoan của chúng ta, mà là một em bé có nhân phẩm đang tăng dần theo tầm mức mà chúng ta nhận ra bé là người kiến tạo nên trí tuệ của chính chúng ta, được dẫn dắt bởi người thầy nội tại, lao động không hề mệt mỏi trong niềm vui và hạnh phúc – làm việc theo một thời biểu chính xác – trong việc tạo dựng nên điều kỳ diệu vĩ đại nhất của Vũ trụ, đó là con người.*

– BS. Maria Montessori



*Người mẹ này rõ ràng là đang nghiêm túc lắng nghe gợi ý của con chị về việc chọn rau quả, tại một chợ đường phố ở Bhutan.*

Trẻ em ở độ tuổi này thường thích làm những công việc thực sự trong gia đình thay vì chơi đồ chơi, ngay cả khi đó chỉ là một phần nhỏ trong công việc, phù hợp với lịch trình bận rộn của cha mẹ.

Khẩu hiệu của trẻ là gì?

*Hãy giúp con tự làm!*



# Cách con tự cai sữa

## (Từ quan điểm của đứa trẻ)



*“Tôi chuyển từ bú mẹ sang uống sữa  
bằng cốc – không bú bình!”*

Vào đầu những năm 1990, hứng thú về những gì học được từ Bác sĩ Silvana Montanaro và Judi Orion trong khi đang tham gia chương trình Huấn luyện Hỗ trợ Áu nhi ở Denver,

Colorado và hi vọng tìm được một phương cách thú vị để chia sẻ chủ đề quan trọng này, Susan Stephenson và người bạn của bà là Natia Meehan quyết định trình bày những ý tưởng này từ quan điểm của một đứa trẻ. Dưới đây là những từ giả định của Clare Meehan – đứa con đầu lòng của Natia, do cô bé đã được cho bú và tự cai sữa trong năm đầu đời. Những thông tin bổ sung lấy từ những bài giảng của chương trình Huấn luyện Hỗ trợ Áu nhi, cho lứa tuổi từ 0 đến 3 và từ cha mẹ của Clare.

Chúng tôi nhận ra đây là một trường hợp độc nhất. Người mẹ là giáo viên Hỗ trợ Áu nhi. Người cha đã học được tất cả những gì anh ta có thể học trong suốt và sau khoá học Montessori 14 tháng của Natia. Đây là đứa con đầu lòng của họ. Người mẹ có thể không đi làm và được ở nhà cả ngày. Tuy nhiên, có thể có một vài ý tưởng hữu ích cho nhiều trường hợp khác, đặc biệt là sự hiểu biết về quá trình tự nhiên chung của loài người, như việc cai sữa có thể được hỗ trợ bởi các ý tưởng của Montessori.

Có một nỗi lo sợ tự nhiên về việc “cai sữa cho một đứa trẻ” quá sớm hay quá trễ đối với sự phát triển lành mạnh của bé. Trong tình huống lý tưởng thì trẻ không bị “cai sữa” mà được hỗ trợ để phát triển khả năng vào những thời điểm tối ưu và sau đó cho phép trẻ tự cai sữa. Sự khám phá ra những thời điểm này, những *giai đoạn mẫn cảm* là kết quả của việc quan sát hàng ngàn trẻ em trong nhiều năm, đầu tiên là ở Italia

và sau đó là những nơi còn lại trên thế giới. Các giáo viên Hỗ trợ Ấu nhi đã thực hiện quan sát này với mục đích là khám phá thời điểm tối ưu để trao cho trẻ một trải nghiệm mới. Hãy để trẻ trải nghiệm và quan sát cẩn trọng để khám phá ra sở thích và khả năng của trẻ. Cá nhân trẻ sẽ quyết định khi nào cai sữa, chứ không theo một thời biểu bị áp đặt từ bên ngoài bởi kẻ khác. Chúng ta không buộc trẻ thích ứng với người lớn hay thời gian biểu mang tính xã hội hay là tùy thuộc vào bất cứ định kiến về thời điểm khi nào một đứa trẻ *phải* học cách tự ăn và ngừng bú sữa. Những yếu tố – kinh nghiệm, công cụ và khả năng – giúp trẻ có khả năng tự ăn, được giới thiệu cho bé vào thời điểm tối ưu nhưng chính trẻ phải là người quyết định khi nào ngừng bú sữa.



*Một chiếc ghế thoải mái là nơi trò chuyện với con trước khi con ra đời và sau này là nơi cho con bú.*

## Clare:

*Từ ngày đầu tiên, mẹ đã dành toàn bộ sự chú ý cho con bất cứ khi nào con đang bú. Con chăm chú nhìn gương mặt mẹ và mẹ cười với con trong khi con đang dùng bữa. Chúng ta có một cái ghế lớn rất thoải mái trong phòng con chỉ để cho mẹ và con ở bên nhau.*

## Hai tháng đầu tiên:

Cô bé đón nhận sự hài lòng về mặt cảm xúc từ việc bú sữa mẹ khi người mẹ giao tiếp bằng mắt xuyên suốt mỗi bữa ăn – không có điện thoại, không có sách, không có cuộc trò chuyện với người khác làm xao lãng người mẹ khỏi thời gian quan trọng này với đứa con của mình. Trải nghiệm về mặt xã hội và cảm xúc này có thể giúp tạo dựng một nền tảng vững chắc cho các mối quan hệ tương lai trong cuộc đời trẻ.

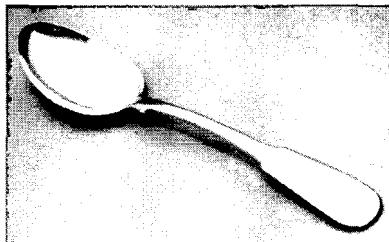
Từ ban đầu, chúng ta giúp trẻ hiểu được rằng bộ ngực (thức ăn) KHÔNG phải là lời giải đáp cho mọi vấn đề. Nếu trẻ khóc hay có vẻ không thoải mái hay không vui, chúng ta lắng nghe và quan sát để xem vấn đề là gì và xem trẻ đang tự mình giải quyết hay đang thật sự cần sự trợ giúp của chúng ta. Đôi khi một đứa trẻ khóc chỉ vì muốn nghe được một giọng

nói hay được chạm nhẹ vào người. Chúng ta có thể kiểm tra xem trẻ có bị ướt hay đang nằm trên một nếp gấp của tấm vải hay không. Trẻ có thể muốn đổi tư thế một chút hoặc muốn đắp ít hay nhiều mền hơn. Trẻ có thể bị kích thích quá mức bởi âm thanh hay cảnh vật, hoặc trẻ cảm thấy chán vì thiếu những thứ đó. Đôi khi, trẻ chỉ đang nghĩ đến cái gì làm nó giận dữ hay lo lắng và trẻ tự bộc lộ ra điều này. Chúng ta phải tôn trọng sự thật rằng trẻ có thể tự giải quyết một số vấn đề cho bản thân. Chúng tôi thường bồng bế và âu yếm bé, sau khi đã chắc chắn rằng trẻ không đang bận rộn với việc gì đó, như đang lắng nghe hay quan sát, trước khi bế bé lên.

Chỉ cho trẻ bú khi trẻ đói, và chỉ bồng bế hay âu yếm vì trẻ muốn và cần dỗ dành – hai nhu cầu này không nên bị nhầm lẫn.

## **Clare:**

*Trong hai tháng đầu tiên con chỉ đơn thuần bú mẹ. Trong tháng thứ ba, bố mẹ cho con một trải nghiệm hứng thú mới với cây muỗng/thìa và được nếm một ít mùi vị của nước ép trái cây. Họ làm như thế mỗi ngày vào đúng một thời điểm trong ngày vì họ biết con đang mong đợi đến lúc đó trong ngày và trải nghiệm mới hàng ngày.*



## Tháng thứ ba:

Chúng tôi giới thiệu trải nghiệm với cây muỗng nhỏ và một ít nước trái cây tươi trộn hữu cơ, theo mùa, ở địa phương. Mục đích của việc này không phải để cai sữa mà là giới thiệu những trải nghiệm mới với cây muỗng và mùi vị mới khi trẻ tỏ ra thích thú với điều đó.

Chúng tôi chỉ chạm muỗng thật nhẹ vào môi trẻ, chứ không đưa vào miệng trẻ. Ban đầu chúng tôi cho trẻ thử trải nghiệm mới này một lần trong ngày, sau đó là hai lần trong ngày, khi trẻ thức dậy, khoảng một tiếng trước khi bú. Người cha hay người mẹ có thể thực hiện việc cho ăn lần đầu này. Vì cảm nhận về trật tự của trẻ, việc này nên được thực hiện vào cùng một thời điểm mỗi ngày.

Bé đứa trẻ trong vòng tay, cha hay mẹ và trẻ nhìn nhau, chúng tôi chạm cây muỗng nhỏ có nước ép trái cây vào môi bé. Nếu và chỉ khi nào bé mở miệng thì hãy cho một chút ít nước ép vào lưỡi và để bé nếm thử. Chúng tôi không bao giờ

cho muỗng vào miệng bé và chúng tôi tôn trọng quyền từ chối thức ăn của con. Với lần nếm đầu tiên, trẻ có thể bộc lộ qua nét mặt vì nước ép trái cây khác với sữa ngọt, nhưng thường thì khoảng vào ngày thứ hai hoặc thứ ba, trẻ sẽ không từ chối nước trái cây nữa.

## **Clare:**

*Khi con được khoảng bốn tháng tuổi rưỡi, bố mẹ cho con thử thêm mùi vị của những thức ăn khác, chỉ một chút ít thôi, thêm vào cái thông lệ “nếm nước trái cây” của con. Một số vị thì ngon và một số khác thì không ngon. Họ tôn trọng sự lựa chọn của con.*

## **Tháng thứ tư và tháng thứ năm:**

Bên cạnh việc cho trẻ bú sữa mẹ và nếm thử nước ép trái cây hàng ngày thì có thể cho trẻ ăn một hoặc hai muỗng lòng đỏ trứng nghiền (từ những con gà nuôi thả vườn) sau mỗi lần bú, có lẽ là vào lúc đầu giờ chiều khi lượng sữa mẹ ít đi. Có thể giới thiệu cho trẻ món cá luộc và thay đổi với món trứng.

Bạn chỉ mời ăn và phải chuẩn bị để thức ăn thừa cho chó nếu bé không thích.

## Clare:

*Khi con có thể ngồi được một chút và sử dụng  
đôi tay thì bố mẹ cho con loại bánh mì đặc biệt.  
Con rất thích thú khi cầm đồ vật và cho chúng vào  
miệng và đây quả là một món ngon.*



## Tháng thứ năm và tháng thứ sáu:

Những mẫu bánh mì để hai ba ngày và không còn giòn nữa, cắt chúng thành những hình dạng trẻ có thể giữ trong tay và cho vừa vào miệng (hoặc loại bánh mì trẻ em đặc biệt, không giòn). Có thể đưa bánh cho trẻ ngay sau khi bú xong, đặt trẻ trong một tư thế thoải mái, dùng gối để giữ cho trẻ ngồi. (Cách này tốt hơn là ấm trong tay mẹ bởi vì tay của trẻ hoàn toàn tự do.) Chúng ta cũng có thể cho dầu ôliu hay nước ép cà chua lên trên bánh mì. (Nhớ rằng điều này xuất xứ từ nước Italia, hãy điều chỉnh nó theo văn hóa và quốc gia của

bạn). Mẩu bánh mì này cho trẻ một trải nghiệm về việc tự ăn ở nhịp độ riêng của trẻ và nuốt những mẩu thức ăn cứng bé tí.

Có vẻ là tháng thứ năm và thứ sáu là thời điểm mà trẻ bắt đầu quá trình dần dần từng bước và chuẩn bị cho việc tự cai sữa một cách tự nhiên, thay vì bị cai sữa bởi người khác. Đây là những dấu hiệu nói cho chúng ta biết rằng trẻ đã sẵn sàng tự cai sữa:

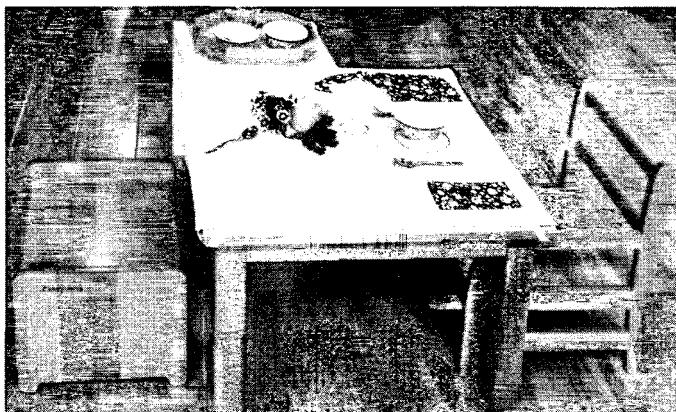
- Bắt đầu mọc răng.
- Trẻ bắt đầu ngồi trên đùi cha mẹ khi trẻ chơi và thỉnh thoảng trẻ tự luyện tập tư thế ngồi.
- Nguồn cung cấp chất sắt trước khi sinh ra đã bắt đầu cạn.
- Chất enzym tiêu hoá mới được sản sinh.
- Nhiều trẻ em mất hứng thú trong việc bú vào thời gian này.

### **Clare:**

*Vào một thời điểm trong tháng thứ sáu, bố mẹ mang về nhà một cái ghế và cái bàn nhỏ rất đẹp để con học cách tự ăn uống. Con rất bức xúc vì mọi người xung quanh con đều ngồi vào bàn ghế và sử dụng nĩa, muỗng và ly và con muốn làm giống như thế. Đôi khi con bắt đầu không được vui trong giờ*

*ăn bởi vì sự bức xúc này. Họ dọn bàn với một tấm trải bàn nhỏ xinh đẹp với, đồ dùng bằng sứ và ly thật. Có cả một cái bình nhỏ với một cành hoa và một bình đựng nước mà cha hoặc mẹ sử dụng để rót nước vào cái ly nhỏ của con (họ gọi nó là ly uống rượu). Con cảm thấy rất vinh hạnh.*

## Bữa ăn đầu tiên:



*Tuổi: Đôi khi trong tháng thứ năm hoặc thứ sáu, theo dõi trẻ để chọn ra thời gian tốt nhất.*

*Giờ trong ngày: Bữa ăn này sẽ thay thế cho một lần bú thông thường. Chọn một thời điểm trong ngày mà cả cha mẹ và con đều cảm thấy thư giãn, buổi sáng, buổi trưa hay buổi tối.*

*Tư thế của trẻ:* Ở giai đoạn này, trẻ thường chưa thể tự ngồi một mình. Ngoại trừ các trường hợp hiếm hoi, chúng tôi không tin vào việc đặt bé vào các tư thế mà trẻ không thể tự làm được. (Ví dụ như: xe tập đi, đu,...) Điều này thể hiện sự thiếu tôn trọng đối với khả năng phát triển của riêng trẻ. Tuy nhiên, khoảng thời gian ngồi trên ghế rất ngắn ngủi này được ưa thích hơn là được bế trên đùi của cha mẹ (phương pháp thông thường) bởi vì trẻ được tự do sử dụng bàn tay, cánh tay, cả cơ thể, từ chính giữa, chứ không phải chỉ ở bên trái hay bên phải để thử nghiệm với việc tự ăn.



*Vật dụng:* Một cái bàn và cái ghế nhỏ vững chắc. Ban đầu nếu trẻ cần, hãy lót gối hoặc khăn vải cuộn tròn để trẻ khỏi bị trượt. Làm cho trẻ thấy thoải mái và an toàn như ngồi trên đùi của cha mẹ. Một cái khăn ăn và một cái yếm trùng khớp với mẫu khăn trải bàn. Nếu là loại yếm choàng cổ buộc chặt với khóa dán, hãy dán xích qua một bên, cuối cùng rồi trẻ cũng sẽ học được cách tự đeo yếm. Đây là điều lý tưởng. Một tấm trải bàn vừa cỡ với trẻ em. Một cái chén nhỏ không bằng nhựa (bằng kim loại hoặc gốm sứ). Một cây muỗng nhỏ. (Chẳng bao lâu, sau giai đoạn này, bạn sẽ cần hai cây muỗng nhỏ, rồi hai cây nĩa nhỏ. Chúng to hơn muỗng tập cai sữa. Bạn sẽ muốn có một vài cái cho mỗi thứ nếu ta xét đến ý thức về trật tự của trẻ, để bạn sẽ không cần phải thay thế nếu chúng đặt nhầm nơi.) Một cái ly có trọng lượng (một cái ly nhỏ để uống rượu thì tốt). Một cái bình đựng nước nhỏ. Một cái ghế đầu cho cha mẹ ngồi.

*Vị trí của người lớn:* Mẹ hoặc bố ngồi đối diện với đứa trẻ, trên cái ghế đầu ở một bên của bàn – đủ gần cho an toàn và đủ xa để đứa trẻ có thể nhận thức – và hành diện – về khả năng mới của mình. Bữa ăn nên là một trải nghiệm thư giãn, vui vẻ cho cả cha mẹ lẫn con. Hãy cho trẻ ngồi vào ghế cai sữa, trước một cái bàn nhỏ với khăn trải bàn. Cái yếm và khăn ăn có thể hoặc không cần sử dụng ngay lần đầu tiên, tùy từng trẻ.

## Tính tự lập:

Cho trẻ một ít thức ăn trong muỗng bằng cách cầm muỗng trước miệng của trẻ, *không chạm vào*. Đợi trẻ mở miệng ra và không bao giờ ép trẻ phải ăn một lượng thức ăn nhất định. Trẻ có thể với lấy và cầm muỗng từ tay bạn (ban đầu trẻ không tự làm được) và điều này sẽ cho trẻ trải nghiệm cảm giác khi cho thức ăn vào miệng. Thời kỳ đầu hãy giữ cái chén xa khỏi tầm với của trẻ. Chỉ như thế là đủ cho bữa ăn đầu tiên nhưng nó cho trẻ quyền quyết định.

## Các điểm thiết yếu:

- (1) Chỉ *mời* trẻ trải nghiệm. Nếu trẻ không có hứng thú gì ở thời điểm này, hãy dọn sạch mọi thứ và kiên nhẫn chờ đợi trong một vài ngày rồi mới cho trẻ thử lại.
- (2) Nếu trẻ mệt trước khi no, hãy cho trẻ bú để hoàn tất bữa ăn. Trong chỉ một vài ngày, trẻ sẽ có thể ăn nhiều hơn mà không gặp khó khăn. Lúc đó chúng ta có thể dần dần cho thức ăn cứng hơn chút.



## Clare:

*Khi ăn muỗng thứ hai, con nắm lấy tay mẹ. Con nghĩ rằng mình có thể tự làm được nhưng mẹ nhẹ nhàng giữ lại và giúp con để thức ăn – chứ không chỉ cậy muỗng – chạy tuốt vào miệng con. Sau đó mẹ cho con một ít nước trong chiếc ly của con. Thật là thích thú! Con la lên vì muốn ăn nữa và mẹ cho con ăn thêm. Chắc con đã ăn nhiều hơn mức con cần, nhưng có thể mẹ biết con sẽ làm như thế nên mẹ chỉ cho một ít thức ăn vào mỗi muỗng.*

## Các điểm khác:

- (1) Cuối cùng trẻ có thể cầm một chiếc muỗng trong khi cha mẹ cầm chiếc muỗng khác và dần dần chỉ còn có trẻ dùng muỗng
- (2) Đôi khi ngay cả trong bữa ăn đầu tiên, trẻ có thể bắt đầu sử dụng ly. Rót một ít nước vào trong ly với bình đựng nước nhỏ và cầm ly lên (với sự trợ giúp của trẻ nếu trẻ muốn) đưa đến miệng để trẻ nhấm nháp. Dần dần trẻ học được cách tự cầm ly và cuối cùng trẻ sẽ tự rót được nước từ bình đựng nước nhỏ vào ly của mình.
- (3) Các loại cốc mỏ vịt (ly uống nước có nắp để không làm đổ nước) và bình nước đã dạy trẻ uống nước sai cách – một trải nghiệm không đúng về cách chất lỏng chảy như thế nào. Sau khi sử dụng chúng, trẻ phải học lại từ đầu cách uống mà không làm đổ nước. Ngoại trừ một số trường hợp, ví dụ như vì lý do sức khoẻ hoặc vì người mẹ phải đi làm lại sớm, trẻ có thể dễ dàng chuyển từ bú mẹ sang sử dụng chiếc ly nhỏ trong năm đầu tiên mà không cần đến bình sữa cho em bé.

## Nước:

Khi trẻ bắt đầu ăn thức ăn rắn, bạn phải nhớ bắt đầu cho trẻ uống nước để tránh bị táo bón. Nên cho trẻ uống nước trong và sau mỗi bữa ăn và luôn nên có nước uống cho trẻ từ giờ

về sau. Khi trẻ đi dạo, nên mang theo bình nước và một cái ly luôn có sẵn cho đến khi nào trẻ có thể tự đến và mở được vòi nước để uống.

### Các khuyến cáo về thức ăn:

Ở mỗi quốc gia, chúng ta thích nghi với những thức ăn mà gia đình ăn, có thể bắt đầu bằng việc cho ăn hạt ngũ cốc trong nước luộc rau củ, có thể với chất đậm và trái cây nghiền dành cho món tráng miệng (dĩ nhiên là trong một cái chén sạch). Một bữa ăn điển hình ở Italia hay ở Mỹ thường chứa  $\frac{1}{4}$  cốc gạo lứt hoặc bột semolina, nấu trong  $\frac{3}{4}$  cốc canh rau củ, với một ít dầu ôliu và pho mát Parmesan (hay một ít cá, gan hay một nửa quả trứng), sau đó là trái cây trồng hữu cơ theo mùa.



## Clare:

*Con ở nhà cả ngày với mẹ nên mẹ dọn bàn cho con rất đẹp mắt và ngồi trên một cái ghế đầu với con vào mỗi buổi sáng khi con ăn những bữa ăn đẹp đẽ. Vào lúc tám tháng tuổi con có thể tự ăn và tự cầm ly nước uống một mình. Trong thời gian này, con bắt đầu ngồi vào bàn ăn và ăn tối trước khi bố mẹ ăn. Bố thường có mặt ở nhà để ngồi với con. Đôi khi cả hai ngồi vào bàn nhỏ với con để ăn tối.*

*Sau đó con ngồi vào một cái ghế cao hơn ở bàn người lớn với bố mẹ một lúc trong vài bữa ăn, đôi khi con nhai bánh mì và xem họ ăn những loại thức ăn khác nhau như thế nào. Con thích nhai những lát dưa lэрoi hay dưa ruột vàng. Bố mẹ nói chuyện với con trong bữa ăn, kể con nghe chuyện trong ngày của họ. Thỉnh thoảng con cảm thấy chán và muốn đi xuống. Sau đó con chơi trên thảm dưới sàn nhà gần đó trong lúc bố mẹ ăn nốt bữa ăn của mình.*

## Tháng thứ sáu và tháng thứ bảy:

Vào lúc này, chúng ta có thể thay thế bữa bú thứ hai với một bữa ăn đậm bổ sung. Có thể cho trẻ ăn những miếng rau củ

nhỏ được nấu chín và nghiền trong canh. Có thể cho thêm một ít thịt cá vào.

## **Tháng thứ bảy và tháng thứ tám:**

Thêm vào hai bữa ăn đậm thì một bữa ăn có chế phẩm từ sữa như sữa chua và trái cây nghiền trộn lẫn một ít bánh quy có thể thay thế một bữa bú. Cơm, mì ống nhỏ, đậu, đậu lăng và nhiều loại trái cây và rau củ khác nhau – tốt nhất là các loại sản phẩm hữu cơ của địa phương có sẵn theo mùa – có thể là một phần trong thực đơn. Lúc này thì chắc bé cũng sẽ sử dụng nĩa. Hãy đảm bảo rằng bạn mời bé ăn những thứ bé có thể dùng nĩa để ăn và bánh mì để bé cầm tay.

### **Ghi chú:**

- (1) Không bao giờ ép trẻ ăn những thứ trẻ không muốn. Hãy tin vào bản năng của trẻ.
- (2) Mỗi lần chỉ cho một lượng thức ăn nhỏ hay một vài món trong chén hay trên đĩa và cho thêm ngay khi cần thiết.
- (3) Cai sữa đánh dấu sự khởi đầu của một giai đoạn phát triển mới bởi trẻ không còn phụ thuộc vào người mẹ để có thức ăn nữa mà mối quan hệ của trẻ với môi trường được mở rộng và thay đổi. Cách cai sữa này

chú trọng vào giá trị bản thân của trẻ và thái độ đối với thức ăn và bữa ăn, cũng như vào sự dinh dưỡng của trẻ.

### **Clare:**

*Trong tháng thứ mười một, con ngừng bú mẹ. Mẹ con không bao giờ từ chối để cho con bú nhưng con có được cha mẹ, ông bà và người thân họ hàng ôm ấp và âu yếm rồi, vì thế con không cần bú để được ôm ấp nữa. Được tự ăn một mình là con đã rất vui và cảm thấy ngon miệng lắm rồi!*

### **Tháng thứ mười đến tháng thứ mười hai:**

Trẻ sẽ ăn hầu như tất cả mọi thứ mà gia đình ăn vào ba bữa trong ngày. Đôi khi trẻ sẽ ăn tại bàn của mình và thỉnh thoảng ăn tại bàn cùng gia đình. Trẻ sẽ hoàn toàn cai sữa mẹ vào thời điểm phù hợp với bản thân nếu cha mẹ khuyến khích tính tự lập như thế.



*Ăn cùng gia đình:* Lúc đầu trong quá trình cai sữa, trẻ nên có những bữa ăn vào một thời điểm khác so với các thành viên trong gia đình. Thật căng thẳng khi phải quản lý cả hai bàn ăn trong cùng một lúc và trẻ sẽ cần đến sự quan tâm và trợ giúp của cha mẹ trong một thời gian. Tuy nhiên trẻ nên có mặt trong bữa ăn của người lớn bất cứ khi nào trẻ có hứng thú, với một mẩu bánh mì để nhấp nháp và một cái dĩa. Trẻ

nên được cho ăn trước đó rồi nhưng tham gia cùng gia đình trong cuộc đối thoại trong giờ ăn và học biết quy trình cùng ăn uống với nhau, các cách ứng xử...



### Clare:

*Khi được mười lăm tháng tuổi, con đã học được cách dọn bàn ăn của con cho các bữa ăn, kể cả các bữa ăn nhẹ. Có một cái khay nhỏ trong nhà bếp với một bình nước nhỏ và một cái ly nhỏ để con có thể tự rót nước vào bất cứ lúc nào trong ngày. Con có một cái ghế cao rất*

*tuyệt mà con có thể trèo lên để ngồi vào cái bàn cao nơi mà bây giờ hầu như con ăn các bữa ăn của mình. Con có thể sử dụng muỗng và nĩa và tự lấy các món ăn trên bàn cho bản thân. Đôi khi con vẫn làm đổ thức ăn hay nước nhưng con đã dần thạo việc phụ bố mẹ dọn dẹp sau bữa ăn.*

### **Cái ghế cao:**

Đây không phải là một cái ghế cao kiểu truyền thống mà người lớn phải đặt trẻ vào và bế ra. Chúng ta phải ghi nhớ nhu cầu được tự lập rất lớn của trẻ và sử dụng một cái ghế mà trẻ sẽ có thể tự ngồi vào và ra khỏi ghế mà không cần sự giúp đỡ của chúng ta ngay sau khi trẻ có thể đi lại và leo trèo được.

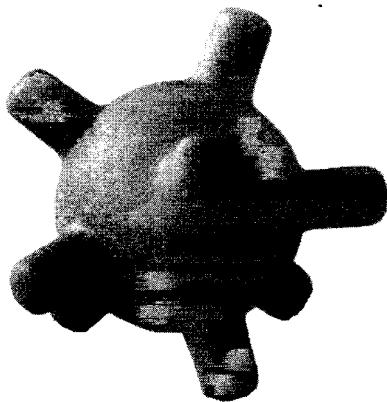
### **Bàn ghế làm việc:**

Lúc này thì trẻ có thể sử dụng bàn ghế để làm việc. Nếu có thể thì lý tưởng nhất là nên có một bộ bàn ghế chỉ dành cho việc ăn uống và một bộ bàn ghế khác ở một vị trí khác trong nhà để làm việc. Những bộ bàn ghế này nên được làm từ gỗ tự nhiên, với một lớp sơn tráng màu nhạt hay đánh bóng mà trẻ có thể lau chùi. Kích thước được gợi ý: Chiều cao ghế: 15 - 20 cm; Chiều cao bàn: 30 - 35,5 cm.

### **Bình sữa và ti giả:**

Bạn sẽ sớm nhận ra rằng trong giai đoạn cai sữa này bình sữa hoặc ti giả chưa bao giờ được đề nghị. Thỉnh thoảng chúng

ta quên rằng con người đã từng tồn tại trong một thời gian dài mà không cần hai thứ này. Có những thời điểm cả hai thứ có thể trở nên cần thiết, ví dụ như khi người mẹ không thể cho con bú hoặc nếu cô phải đi làm lại trước khi trẻ học được cách ăn bằng muỗng và uống bằng ly, nhưng những trường hợp này là ngoại lệ và không phải là quy luật.



*Một chiếc ti giả “tốt”.*

Nếu chúng ta phải sử dụng một thứ gì đó để làm dịu hàm hoặc cho trẻ mút, nên sử dụng vật gì đó mà tay người lớn phải giữ để nó không trở thành một món cố định vĩnh viễn. Trong khi quyết định xem cái ti giả là có thật sự cần thiết hay không, ta nên nhớ đến các hệ quả của việc trẻ quen dần với việc tự làm hài lòng qua đường miệng, điều sẽ có ảnh hưởng về sau trong đời. Đồng thời cần nhắc đến hậu quả có thể ảnh hưởng

đến sự phát triển về ngôn ngữ, đến sự tương tác về mặt xã hội, đến răng và hàm.

### Clare:

*Con thật sự thích thú khi có thể làm nhiều việc mà con thấy người khác làm xung quanh con. Con cảm thấy mình quan trọng khi con quét nhà, lau chùi, dọn bàn ăn, xếp khăn ăn, trang trí hoa cho bữa ăn và làm mọi việc khác nữa mà con đang học.*



*“Khi con được dạy cách tự rót nước và tự ăn, con có thể lấy một lượng vừa đủ cho mình.”*

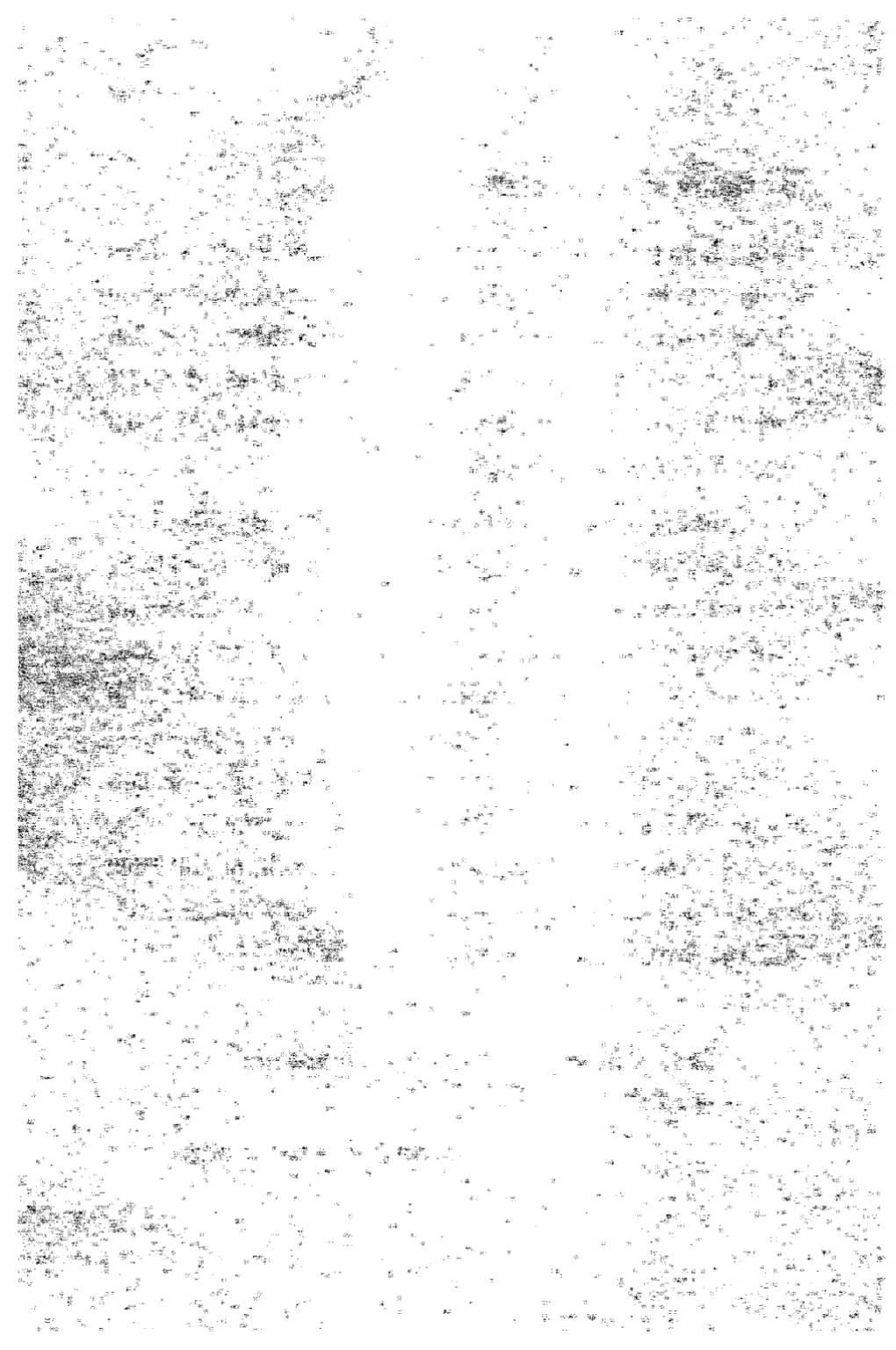
## Ghi chú từ bố mẹ bé Clare:

Đừng phạm phải sai lầm của chúng tôi là “cho Clare bú để ru bé ngủ” vào buổi tối. Trong bụng mẹ, bé đã luyện tập rất nhiều về việc thức dậy và đi ngủ theo nhu cầu tinh thần và thể chất của bé. Bởi vì tôi “dạy” bé bú cho tới khi ngủ, bé trở nên lệ thuộc vào điều này và đánh mất khả năng đi ngủ tự nhiên bất cứ khi nào bé thấy mệt mỏi.

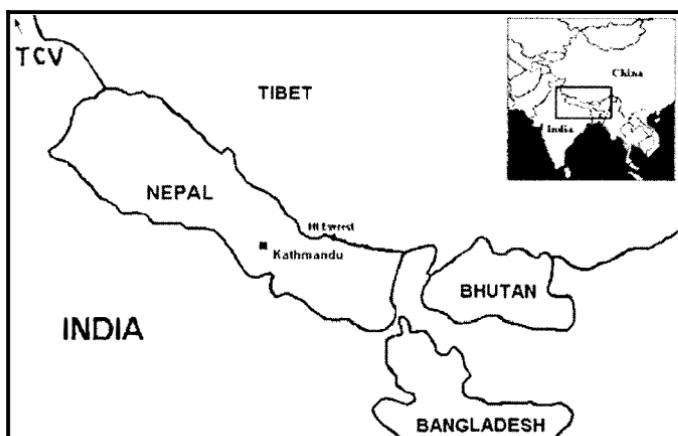
Chúng tôi rất cẩn thận để không làm điều này với em trai của bé, chúng tôi đặt cậu bé xuống khi bú xong, trước khi bé chìm vào giấc ngủ bất cứ khi nào chúng tôi có thể. Chúng tôi nhận ra rằng không công bằng khi dạy một đứa trẻ lệ thuộc hoàn toàn vào bất kỳ thói quen nào để đi ngủ như vỗ về, đi dạo, bồng bế, nằm trên giường của bố mẹ,... Bởi vì khi chúng ta không thể thực hiện các thói quen này, chán ngấy việc làm này hay không về nhà kịp lúc thì Clare không thể làm được một việc đơn giản là tự đi ngủ mà không có chúng tôi! Điều này không công bằng. Kết quả là em trai của nó đi ngủ một cách vui vẻ bất cứ khi nào cậu bé cảm thấy cần.

*Một sự gắn kết tốt là sự chuẩn bị tốt nhất cho một sự tách rời tốt đẹp.*

– BS. Silvana Montanaro



# So sánh việc thực hành phương pháp Hỗ trợ Áu nhi Montessori với truyền thống chăm sóc trẻ em ở Bhutan



Bài viết này đã được xuất bản trong tạp chí *Infants and Toddlers*, và trong các phiên bản vào năm 2012/1-2 của tạp chí *Communications, Journal of the Association Montessori Internationale*.

## Giới thiệu

Nước Bhutan, chính thức gọi là Vương quốc Bhutan hay Druk Yul (Rồng Sấm) là một quốc gia đất liền nằm tại vị trí cuối phía Đông của dãy núi Himalaya. Nó giáp với phía Bắc

của Tây Tạng (Trung Quốc) và giáp với phía Tây, phía Nam và phía Đông của Ấn Độ.

Vào năm 2006, 2008 và 2010, là một vị khách của chính phủ Bhutan và của các thân hữu, tôi đã nghiên cứu đời sống gia đình và nền văn hóa của người Bhutan để chuẩn bị cho nền giáo dục Montessori ở Bhutan. Bài viết này nêu bật một số điểm tương đồng và khác biệt giữa việc thực hành phương pháp truyền thống ở Bhutan và thực hành phương pháp Hỗ trợ Ánh sáng của Montessori.



*Vua Jigme Khesar Namgyel Wangchuck của Bhutan đang xem trẻ em của trường Montessori ở Paro nhảy múa trong ngày sinh nhật mình.*

Tôi đến thăm Resa Lhadon lúc bé 8 tháng tuổi, lúc 20 tháng tuổi và sau đó là 2 tuổi ruồi, trường hợp này sẽ cho chúng ta một số ví dụ. Cô bé sống trong một gia đình nhà nông truyền thống ở thung lũng Paro với cha mẹ, chị gái và có lúc ở cùng với ông bà và những thành viên khác của đại gia đình.

Trong suốt 100 năm, một vị vua – là người lãnh đạo nước Bhutan – cho rằng GNH, Gross National Happiness (Chỉ số hạnh phúc quốc gia) thay vì GNP, Gross National Product (Chỉ số tổng sản lượng quốc gia) là thước đo quan trọng nhất về sự thành công của một đất nước. Sự ảnh hưởng của đạo Phật rất rõ ràng ở mọi miền trên đất nước: bảo vệ môi trường, sự thờ phụng, lòng quảng đại và sự tử tế với nhau. Mỗi một ngày được bắt đầu với lời cầu nguyện cho hạnh phúc của mọi sinh linh. Tất cả nông sản được trồng theo cách hữu cơ, không phải bởi vì đây là một phong trào phổ biến mới mẻ, mà vì giết chóc, ngay cả giết côn trùng, là đi ngược với tôn giáo.

Trong quá khứ có bốn vương quốc Phật giáo Tây Tạng nơi mà ta có thể quan sát một nền văn hoá như thế: Tây Tạng, Sikkim, Ladakh và Bhutan. Ngày nay nước Bhutan vẫn thể hiện nền văn hóa Phật giáo chân thực này và đó là một trong những lý do khiến tôi không những hứng thú giới thiệu điều tuyệt vời nhất của Montessori, mà còn đóng một vai trò trong việc bảo tồn nền văn hóa quý giá đang tồn tại này.

Bhutan, giống như Nepal, chỉ mở cửa cho các quốc gia phương Tây từ những năm 1960. Trước thời gian đó, không có con đường bộ nào để ra vào nước này, không có trường học ngoại trừ ở các tu viện và không có hệ thống bưu điện. Bhutan có diện tích bằng phân nửa tiểu bang Indiana và nhờ vào sự cố vấn tốt, người Bhutan đang thực hiện rất tốt việc bảo vệ quốc gia nhỏ bé này khỏi sự tàn phá của sự phát triển của ngành du lịch không có kế hoạch đã tàn phá quá nhiều ở Nepal. Đường lối Montessori nếu được giới thiệu cho nền văn hóa với sự nhạy cảm, sẽ rất có ích cho sự phát triển của quốc gia và có lẽ tất cả chúng ta có thể học được điều gì đó trong quá trình này.

Trong những trang sau bạn sẽ thấy một số chủ đề liên quan đến sự phát triển của trẻ em trong ba năm đầu đời. Dưới mỗi một chủ đề, sẽ có thông tin từ quan điểm của *Chương trình Hỗ trợ Ấu nhi* hoặc của xứ Bhutan, hoặc cả hai.

### ***Đôi chân tâm lý***

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Một nền tảng cảm xúc lành mạnh, nếu được hỗ trợ trong năm đầu đời, có thể nâng đỡ một con người suốt cả cuộc đời. Trẻ sẽ đứng cao người, trong cách nói năng, khi trẻ đứng vững trên hai chân về mặt tâm lý.

*Chân thứ nhất – Thế giới là một nơi an toàn:* Yếu tố thứ nhất liên quan đến thế giới quan của trẻ, cảm nhận của trẻ về

sự an toàn khi là thành viên của gia đình và của nền văn hóa. Đó là thái độ cho rằng thế giới là một nơi tốt đẹp, một nơi an toàn. Cách chúng ta mang lại sự hỗ trợ này cho trẻ là chăm sóc trẻ trong thời kỳ thai nghén và sinh ra, trong những ngày và những tuần đầu tiên của cuộc sống: cung cấp một trải nghiệm mạnh mẽ về sự gắn kết trong gia đình, phản ứng nhanh chóng và nhẹ nhàng với các yêu cầu được chăm sóc và được cho ăn của trẻ, cùng với việc bồng bế và những lời nói dịu dàng.

*Chân thứ hai – Lòng tự trọng và tự yêu mình:* Giai đoạn thứ hai là thái độ hướng đến bản thân, đó là khả năng yêu lấy chính bản thân mình như mình vốn là, mà không phải thay đổi hay trở nên tốt hơn để xứng đáng với tình yêu thương đó. Một thái độ lành mạnh về giá trị bản thân như vậy được nuôi dưỡng thông qua việc tôn trọng bản năng tự nhiên của trẻ trong việc ăn ngủ lúc nào và bao nhiêu. Và nó được nuôi dưỡng thông qua sự tôn trọng thời gian biểu riêng của từng đứa trẻ trong việc học nói và học đi. Có nghĩa là chúng ta không hối thúc trẻ. Thay vào đó, chúng ta tạo dựng một môi trường mà trong đó có các dụng cụ, như cái nệm đặt trên sàn nhà mà trẻ có thể tự mình leo lên leo xuống, một cái thanh ngang, một chiếc ghế đầu hoặc một chiếc xe goòng đặc biệt mà trẻ có thể sử dụng bất cứ lúc nào để tập luyện nâng người đứng dậy hay tập bước đi. Giai đoạn này được phát triển một cách cơ bản trong năm đầu tiên của cuộc đời. Tôi tin chắc chắn rằng tất cả chúng ta đều biết là người lớn đang cố gắng

xây dựng lại thái độ về lòng tin tưởng và sự tự yêu bản thân này. Rõ ràng là các em bé được sinh ra với những thái độ đó. Nhưng để xây dựng một môi trường nhằm bảo vệ con trẻ từ lúc mới sinh ra lại phụ thuộc vào người lớn.



*Resa cùng cha cô bé.*

## Bhutan

Bạn sẽ nhận thấy qua các trang kế tiếp rằng các truyền thống ở Bhutan rất nỗ lực để hỗ trợ cho cả hai chân tâm lý này. Trẻ ở nhà cả ngày với cha mẹ, ông bà hoặc các thành viên khác trong đại gia đình, nhìn thấy cuộc sống diễn ra xung quanh cận kề với trẻ. Và trẻ được tự do khám phá thế giới tùy theo khả năng vận động đang phát triển của mình.

## *Những tháng trước khi sinh và khi chào đời*

### **Hỗ trợ Áu nhi**

Khóa học Hỗ trợ Áu nhi bắt đầu với nghiên cứu về sự thụ thai và mang thai, để giúp chúng ta nhận biết được sự thật rằng đây là nơi mà cuộc sống của một đứa trẻ bắt đầu. Một sự ra đời nhẹ nhàng được xem là tối ưu. Trong suốt khóa đào tạo Hỗ trợ Áu nhi, một số học viên tham gia thêm khóa Huấn luyện Thư giãn bằng Hơi thở (Respiratory Autogenic Training, thường được gọi là khóa huấn luyện RAT hoặc ART). Phương pháp này đã được sử dụng trong nhiều năm ở châu Âu để dạy người mẹ cách thư giãn hoàn toàn giữa những lần co thắt trong lúc sinh, giúp người mẹ sinh con dễ dàng, nhanh chóng hơn, điều này tốt và an toàn hơn cho mẹ và bé. Ví dụ, tất cả các học viên trong khóa đào tạo giáo viên tại khóa huấn luyện Hỗ trợ Áu nhi ở Denver luyện tập phương pháp này hàng ngày trong hai mùa hè. Một số học viên tham gia đào tạo sâu hơn, học cách dạy kỹ năng này cho phụ nữ hay các cặp đôi trong thời kỳ mang thai. Tôi quan sát hai ca sinh đẻ ở Roma trong quá trình học tập của mình và rất ngạc nhiên về trải nghiệm sinh con dễ dàng của hai bà mẹ đẻ con so (sinh con lần đầu tiên) này.

### **Bhutan**

Resa được cho là đã được 1 tuổi khi cô bé mới được sinh ra. Với mục đích phỏng vấn, thường rất khó để xác định được

tuổi của đứa trẻ bởi vì hầu hết các ca sinh đẻ xảy ra ở nhà, ngày tháng không được ghi lại. Sinh nhật không phải là phần quan trọng trong nền văn hóa này. Trong suốt những tháng mang thai, trẻ đã được cho là một thành viên mới trong gia đình rồi – thường một đại gia đình bao gồm ba thế hệ sống chung trong cùng một ngôi nhà. Trong các ca sinh đẻ truyền thống tại nhà ở Bhutan, tư thế của người mẹ là quỳ trên đầu gối và hai tay chống xuống đất, chủ động tham gia trong việc sinh đẻ, nhưng Resa được sinh ra ở bệnh viện với người mẹ nằm ngửa, không thể chủ động tham gia vào quá trình sinh đẻ được.

Khi được 18 tuổi, bắt chước mẹ mình và trong suốt thời kỳ thai nghén, mẹ của Resa nghiện *doma*, là trầu. Điều này khá phổ biến và không được cho là thói xấu dù rằng nhiều người biết nó gây ra ung thư miệng. Vài người chỉ nhai trầu một lần một ngày, còn nhiều người khác lại nhai trầu nhiều lần trong ngày. Mẹ của Resa giải thích: “Nó làm cho bạn cảm thấy ấm áp, thư giãn và vui vẻ”. Mẹ của Resa nhai trầu đến 24 lần trong một ngày, bảy ngày trong tuần. Các y tá la rầy bà ở bệnh viện nhưng bà giấu vào túi của mình để dùng trong lúc sinh con. Điều này rất dễ vì ở đây có một văn hóa ăn mặc rất kín đáo; bà mặc đủ *kira* (váy), *wongjo* (áo ngắn), và *dego* (áo khoác có túi) trong lúc sinh Resa.

## *Gắn kết, thời kỳ cộng sinh*

### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Chúng tôi dạy cha mẹ về việc bồng bé trẻ sơ sinh một cách nhẹ nhàng, về các loại quần áo mềm mại và tầm quan trọng của sự quan tâm tỉ mỉ đến môi trường vì trẻ sơ sinh sẽ trải nghiệm nó. Đồng thời chúng tôi dạy về tầm quan trọng của việc giới hạn số khách viếng thăm gia đình của đứa bé mới sinh trong hai tuần đầu tiên, để trẻ sơ sinh có cơ hội làm quen với cha mẹ và anh chị ruột, liên kết các thông tin qua hình ảnh và cảm giác đối với những giọng nói mà trẻ đã nghe được lúc còn trong bụng mẹ.

### **Bhutan**

Trong Phật giáo Tây Tạng, nói chuyện thô lỗ, giận dữ và những biểu cảm tiêu cực khác được cho là những thiếu sót về mặt trí tuệ mà người ta nên học cách loại bỏ. Kết quả là lời nói nhẹ nhàng, bình tĩnh và hành vi dịu dàng là một phần tự nhiên trong môi trường của đứa trẻ ngay từ ban đầu. Sự gắn kết trong những ngày đầu tiên được bảo vệ bởi truyền thống cổ xưa ở Bhutan.

Vì bức tường của những ngôi nhà truyền thống được làm từ bùn đất nện thành nên không có nguồn nước trong nhà vì nó có thể làm hỏng những bức tường này. Ngay cả phòng vệ sinh và chậu tắm cũng ở bên ngoài ngôi nhà. Do thiếu nước

trong nhà, tiêu chuẩn vệ sinh là khác biệt và sau một ca sinh đẻ ở nhà thì ngôi nhà bị cho là ô nhiễm. Không ai được phép đến thăm cho đến khi buổi lễ thanh tẩy hay lễ puja theo Phật giáo được thực hiện.



*Ngôi nhà nông của Resa.*

Hầu hết các gia đình tích cực tham gia vào việc làm nông và ngôi nhà nông truyền thống có ba tầng lén xuống bằng các bậc thang giống như cầu thang. Tầng đầu tiên của ngôi nhà của Resa dành cho việc nuôi các loại gia súc và làm kho chứa thóc. Tầng thứ hai có nhà bếp, phòng ngủ, phòng khách/phòng ăn và một phòng thờ lớn với bàn thờ chiếm cả một bức tường và được trang trí rất đẹp với các mặt nạ được khắc bằng gỗ, tranh ảnh, khăn gấm thêu kim tuyến, các vật chạm trổ, các pho tượng, đèn dầu, hoa quả dâng cúng và nhang thơm. Tầng

thứ ba được mở thoáng một phần vì nó là nơi dành cho các loại rau thơm, tiêu ớt được phơi khô và nông sản đã thu hoạch được dự trữ qua mùa đông.



*Một trong các vị sư theo đạo Phật trong buổi lễ của Resa.*

Lễ puja để chúc phúc cho Resa diễn ra khi cô bé được ba ngày tuổi, đúng theo truyền thống. Ba nhà sư được thỉnh đến và sự kiện diễn ra trong phòng thờ của gia đình. Trong vòng 2 tiếng rưỡi, trong khi gia đình tiếp tục công việc đong áng và công việc nhà thì các vị sư cầu kinh, đốt nhang, thổi kèn Phật giáo, đánh trống lớn, trống nhỏ và chuông. Sau đó họ được ăn

trưa. Khi buổi lễ kết thúc, những thành viên còn lại trong gia đình, không sống trong cùng một nhà, đến mang theo quà, quần áo và thức ăn.

Vì vậy Resa có trọn ba ngày được ở một mình cùng với gia đình của em, liên kết các gương mặt và mùi vị của tất cả những con người này với các giọng nói mà trẻ đã nghe được trong suốt thời gian còn trong bụng mẹ. Cô bé đã có thể làm quen với gia đình của chính mình theo một cách mới.

### *Ngủ*

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Có hai điều chúng ta học được trong khóa đào tạo Montessori để hỗ trợ cho các thói quen ngủ nghỉ lành mạnh của trẻ. Đầu tiên là tôn trọng sự khôn ngoan riêng của trẻ trong việc biết lúc nào đi ngủ và ngủ bao lâu, mà không bao giờ đánh thức trẻ khi trẻ đang ngủ.

Điều thứ hai là cho trẻ một chỗ an toàn riêng để ngủ, nơi trẻ có thể khám phá môi trường bằng mắt (không sử dụng giường cũi hay cũi chơi có rào chắn), và là nơi trẻ có thể tự do ra vào tùy ý, khi trẻ đã sẵn sàng bò đi để khám phá căn phòng, thay vì là giường cũi, trẻ có một cái nệm trên sàn nhà. Ở phương Tây, cặp vợ chồng thông thường có quan hệ tình dục vào buổi tối ở giường riêng của họ. Nếu bé ngủ cùng giường với cha mẹ mỗi tối từ khi sinh ra thì sẽ có lúc cha mẹ muốn

nối lại đời sống tình dục của mình. Thế là bé sẽ được dời qua phòng khác. Trẻ sơ sinh có thể cảm thấy hoang mang và tổn thương vì việc dường như là bị bỏ rơi này. Tuy nhiên, nếu trẻ đã quen ngủ một mình trên giường riêng của trẻ ít nhất một khoảng thời gian mỗi ngày hay đêm từ lúc mới sinh, thì dọn ra phòng riêng sẽ tự nhiên và ít gây chấn thương tâm lý hơn.



*Resa ngủ trên giường của gia đình.*

## Bhutan

Khi không được cõng trên lưng, Resa được đặt trên một cái mền hay một tấm thảm dệt trên sàn nhà. Cô bé có thể rơi vào giấc ngủ và thức dậy theo nhịp điệu tự nhiên của riêng

bé, trong không khí trong lành khi gia đình đang thu hoạch táo hay lúa hay bất cứ nơi nào mà gia đình đang ở trong nhà.

Không nên đánh thức một người đang ngủ bởi vì giấc ngủ và giấc mơ được xem là những trạng thái rất quan trọng của tâm thức.

Ở nhiều nơi thuộc châu Á, tôi từng thấy có một căn phòng ngủ chính dành cho cả gia đình. Đất nước Bhutan rất lạnh vào những tháng mùa đông và không có lò sưởi, vì vậy nên ngủ chung một giường là cách mà gia đình giữ ấm cho nhau. Trước khi Resa được sinh ra, cha mẹ và người chị 6 tuổi ngủ chung với nhau. Ngay sau khi chào đời, Resa ngủ với mẹ trong một khoảng thời gian và sau đó ngủ chung giường với gia đình với chị và cha mẹ. Một điều rất khác biệt giữa các nền văn hóa nơi gia đình mãi mãi ngủ chung một giường và ban đêm không dành cho quan hệ tình dục. Giường là để ngủ vào buổi tối, để giữ ấm, để cảm thấy an toàn, chứ không dành cho tình dục.

Một ngôi nhà hiện đại ở Bhutan nơi tôi đã từng sống có hai phòng ngủ, nhưng ai ngủ ở đâu lại tùy thuộc vào nhiều thứ. Một đêm nọ, đứa con trai bị ốm nên bố ngủ cùng cậu bé để dỗ dành nó. Nếu đứa con gái hay con trai đi vào giấc ngủ trong giường của cha mẹ thì nó sẽ ngủ ở đó và một người là cha hay mẹ sẽ ngủ ở giường của đứa bé. Khi có một người chú đến thăm, đứa con trai ngủ cùng với ông ta vì họ là những người bạn tuyệt vời và cuộc viếng thăm là một dịp đặc biệt.

Rõ ràng trong ngôi nhà hiện đại hơn này, gia đình đang dần dần chuyển đổi việc dùng một cái giường cho cả gia đình theo một cách hiện đại.

### *Thức ăn*

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

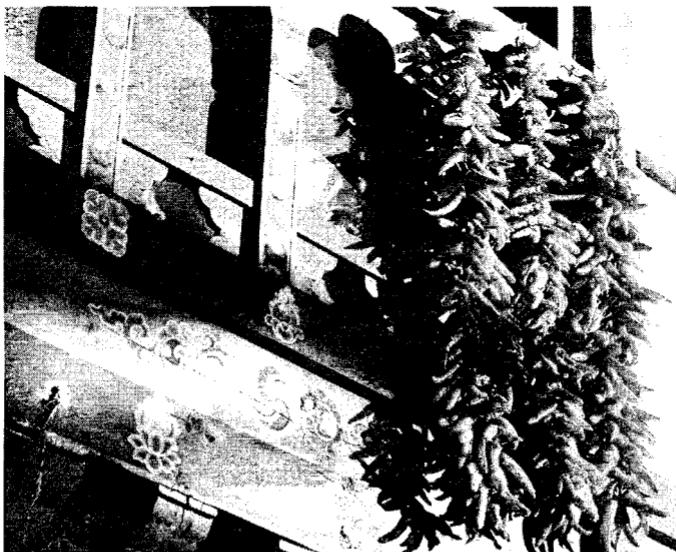
Tất nhiên bú sữa mẹ là phương thức được khuyến khích cho trẻ ăn bất cứ khi nào có thể, và cho bé bú khi đói, mà không dựa vào lịch trình được áp đặt sẵn. Người giáo viên của chương trình Hỗ trợ Ấu nhi được dạy về tầm quan trọng của việc tiếp xúc bằng mắt, một môi trường yên tĩnh, cho phép trẻ bú hết sạch một bên ngực và bỏ ra một cách tự nhiên thay vì bị gián đoạn, tránh các việc làm xao lảng như đọc sách, xem tivi, hay nói chuyện trên điện thoại trong lúc cho trẻ bú.

Bú sữa mẹ là một trải nghiệm mãnh liệt đầu tiên trong mối quan hệ giữa hai con người và tạo thành nền tảng cho các mối quan hệ mật thiết trong suốt cuộc sống về sau.

Vào khoảng sáu tháng, khi trẻ có thể tự ngồi dậy và vì các lý do khác nữa, chúng ta dần dà giới thiệu thức ăn khác tại một bàn thấp với ghế, với bộ muỗng nĩa bạc và một cái ly nhỏ để đi sát với ước muốn được độc lập và học nhiều kỹ năng mới của trẻ. Chúng tôi không khuyến khích dùng bình sữa trừ khi cần thiết. Đây là thông tin mới cho nhiều phụ huynh trong nền văn hóa chúng ta, nhưng đó không phải là trường hợp ở Bhutan.

## Bhutan

Mẹ của Risa đã cho bé bú theo cách thích hợp với phương pháp Hỗ trợ Áu nhi của Montessori, nhưng từ khi truyền hình và điện thoại di động đang xuất hiện ở Bhutan, đây là lĩnh vực mà tôi có thể xác nhận các tập tục truyền thống và bảo vệ người mẹ khỏi việc rơi vào những thói quen thời hiện đại mà không hỗ trợ việc cho ăn lành mạnh, như vừa xem tivi vừa cho con bú.



*Vào một số thời điểm nhất định trong năm, bạn sẽ thấy ớt cay ở khắp mọi nơi, chúng được treo trên cửa sổ và phơi trên mái nhà để dùng trong mùa đông.*

Trong suốt những tháng cho bú sớm nhất, mẹ Risa ăn nhiều thịt gà, uống nhiều sữa, trà sữa, thịt bò và trứng. Một nhà sư nói với tôi rằng khi trẻ còn bé, nó và các anh chị của nó rất vui khi có một em bé mới ra đời trong gia đình bởi vì điều đó có nghĩa là người mẹ sẽ ăn nhiều trứng hơn. Trứng là thức ăn ngon, đắt tiền ở Bhutan và khi người mẹ cần thêm trứng thì bà sẽ chia sẻ chúng với các thành viên khác trong gia đình.

*Ema datshi* (phát âm ay'ma dot'si) là một loại thức ăn được ưa thích tại Bhutan, đó là món ăn đặc sản của Bhutan. Nó có hành, tỏi, dầu ăn, cà chua, pho mát làm tại gia và các ớt loại jalapeno. Một món ăn khác (với nhiều loại rau củ nhưng luôn có ớt và pho mát) được dùng hàng ngày với cơm gạo lức hay cơm trắng, đôi khi dùng cho bữa ăn sáng, trưa hay chiều. Trong suốt những tháng cho bú đầu tiên, thú mẹ Resa thèm nhất mà không được ăn là món này vì nó làm cho Resa bị tiêu chảy.

Về mặt truyền thống, khi đứa bé khoảng 2 tháng tuổi, người mẹ chuẩn bị một bữa ăn nấu chín bao gồm bột gạo, nước, bơ, và đường đun sôi cho đến khi sánh lại, dùng tay cho nó vào miệng của mình và sau đó morm vào miệng của đứa con. Ngày nay muỗng đã có mặt ở Bhutan, Resa dùng bữa ăn này với một cây muỗng nhỏ tí xíu thay vì miệng của mẹ.

Không may vào thời điểm này, Resa cũng được cho ăn ngũ cốc đóng hộp từ Ấn Độ, trong một “phát minh” mới khác,

là cái bình bú bằng nhựa. Tôi được hỏi rằng theo quảng cáo là công thức đồ hộp tốt hơn sữa mẹ và cháo ngũ cốc đã được thử qua hàng trăm năm đúng không. Bạn có thể hình dung ra được câu trả lời của tôi.

Các bữa ăn được dùng trên sàn nhà. Miễn sao Resa vẫn đang học cách tự mình ăn thì điều này là tự nhiên bởi vì nó giúp trẻ quan sát các thành viên khác ăn và tham gia vào khi trẻ có khả năng dễ dàng hơn.

Ghế được giới thiệu gần đây vào Bhutan khi nhiều quốc gia châu Á có lẽ có thứ gì đó khiến người lớn tuổi ở nước này luôn nhanh nhẹn; cá nhân tôi đã để ý thấy rằng không có nhiều người gấp ván để về lưng khi họ ngồi dưới sàn để nấu nướng, trò chuyện, ăn uống và làm việc.



Thay vì sử dụng dụng cụ, người Bhutan dùng bàn tay phải bốc thức ăn và cho vào miệng thay vì dùng bộ dao muỗng nĩa bạc. Điều này có nghĩa rằng thật rất dễ dàng cho Resa bắt chước những người xung quanh, cô bé ngồi dậy ngay khi có khả năng và tự mình ăn ngay khi cô bé cảm thấy hứng thú và làm được như thế. Vào năm 1 tuổi, Resa ăn mọi thứ mà gia đình ăn ngoại trừ ớt cay. Và cô bé có thể tự ăn được. Vào tháng thứ 18 cô bé vẫn còn bú sữa mẹ một hoặc hai lần trong ngày, vào buổi sáng trước khi mẹ đi làm và buổi tối.

### *Vận động, các cơ bắp lớn và nhỏ*

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Trong năm đầu tiên, mỗi đứa trẻ có lịch trình tiến bộ riêng của nó trong sự phát triển các cơ bắp nhỏ như bàn tay và cổ tay, trong việc sử dụng chân và tay để bò, nâng người lên, đứng dậy, bước đi và trong việc đạt được thăng bằng để khiêng đồ trong khi đi. Chúng ta học cách quan sát các nỗ lực thử nghiệm của trẻ và sắp xếp môi trường sao cho trẻ có thể luyện tập bất cứ kỹ năng đang tiến triển vào bất cứ thời điểm nào mà không phụ thuộc vào người lớn.

Chúng tôi cuống lại mỗi cám dỗ đưa tay cho trẻ và kéo nó lên để tập đi, hay để sử dụng xe tập đi và các “công cụ hỗ trợ” vận động khác khiến cái thông điệp mà trẻ nhận được rằng các cố gắng của nó là chưa đủ. Chúng tôi cho trẻ nhiều loại trống lắc và đồ chơi khác cho phép trẻ luyện tập những

nhóm cơ khác nhau của bàn tay. Nhưng chúng tôi để trẻ hoàn toàn tự chọn cái gì và khi nào trẻ sẽ sử dụng và tin tưởng vào sự hướng dẫn nội tâm của trẻ đến sự phát triển tối ưu của nó.

### **Bhutan**

Resa không hề bị hối thúc trong lộ trình đạt tới các cột mốc về phát triển này. Ăn, nói, làm việc bằng tay, tất cả được thực hiện trên sàn nhà hay trên một cái ghế đầu nhỏ trong ngôi nhà ở Bhutan, vì thế cô bé dễ dàng quan sát và bắt chước người khác. Cô bé được tự do khám phá và lang thang quanh căn nhà.

Khi cô bé học bò lân đầu, các cánh cửa ra ngoài được đóng lại bởi vì việc lên xuống các tầng trên hoặc tầng dưới là bằng cầu thang và không an toàn. Ngưỡng cửa hoặc thềm cửa giữa các phòng cao từ 15 đến 20 cm vì một lý do rất thú vị: Nhiều người tin rằng những linh hồn của tổ tiên đã qua đời, được gọi là *dayes* vẫn ở bên ta. Thỉnh thoảng những vong linh này hoảng sợ hoặc trở nên giận dữ. Người ta tin rằng mặc dù họ vẫn còn hình dạng con người nhưng họ không đi như con người mà lại đi lê lết, kéo lê chân của họ về phía trước thay vì nhắc chân lên. Bậc thềm cửa cao ngăn họ đi vào các căn phòng ở trong nhà. Bất kể lý do gì đi nữa, những bậc thềm cửa này giúp giữ an toàn cho trẻ đang học trườn và bò.

Một giáo viên Montessori từ Ấn Độ giải thích với tôi rằng nhà cô ta cũng có thềm cửa cao và khi trẻ học trèo qua

được cái thềm cửa thì lúc đó được cho là một mốc phát triển quan trọng và được đánh dấu bằng một bữa ăn mừng đặc biệt.

Đồ chơi đặc biệt dành cho trẻ không phải là một phần trong nền văn hóa này nhưng trẻ em được tự do sử dụng những món đồ trong thế giới người lớn như dụng cụ nấu ăn, nồi, chảo, đĩa, rổ đan, nguyên liệu thủ công, cuống lúa được gom lại trên các cánh đồng, những cuộn chỉ màu trên cùi dệt đang chờ để được dệt thành những thước vải Bhutan đẹp mắt,... có nhiều món đồ thú vị khác nhau để trẻ khám phá và Resa có thể làm theo sở thích của mình và phát triển sự khéo tay cũng như điều khiển sự kết hợp giữa tay và mắt bằng cách vận dụng và chạm vào bất cứ thứ gì được cho là an toàn.

### *Ngôn ngữ*

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Chúng tôi duy trì sự quan tâm đến cách sử dụng ngôn ngữ một cách lẽ phép và chính xác khi có mặt trẻ trong suốt những năm từ lúc chào đời đến năm 3 tuổi. Chúng tôi giúp cha mẹ hiểu rõ ảnh hưởng tiêu cực của truyền hình và việc nghe radio quá nhiều.

Chúng tôi chia sẻ tầm quan trọng của việc cung cấp vốn từ vựng phong phú hay ngôn ngữ chính quy (ví dụ như thơ ca, bài hát) và ngôn ngữ trong môi trường của trẻ. Chúng tôi đặc biệt nhấn mạnh tầm quan trọng của việc lắng nghe trẻ với

sự chú tâm hoàn toàn, trò chuyện với trẻ bằng giọng nói bình thường thay vì nói nhái theo lối trẻ con và cho trẻ tiếp cận với sự trao đổi ngôn ngữ phong phú giữa những người khác trong môi trường.

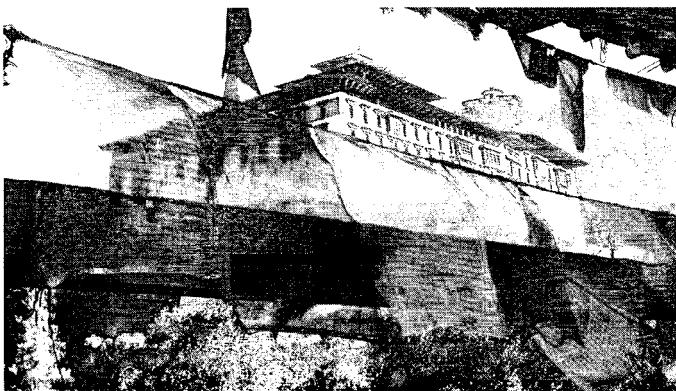
### **Bhutan**

Từ lúc chào đời, Resa ở cùng với gia đình, thường được cõng trên lưng các thành viên và những người bạn trong một tấm vải dài được dệt đặc biệt còn gọi là *kamnay*. Hoặc cô bé ngủ cùng một giường với mẹ hay các thành viên khác trong gia đình, hoặc ở cùng với họ trong nhà, ngoài đồng hay khi đang thăm viếng người khác. Vì thế việc tiếp xúc với ngôn ngữ rất phong phú.

Tôi quan sát rất nhiều lần và thấy người ta nói với trẻ nhỏ bằng sự kính trọng mà không dùng đến giọng trẻ con là chuyện rất phổ biến. Bởi vì người theo Phật giáo tin rằng chúng ta sẽ luôn hồi trong những thân thể khác nhau, họ tôn trọng linh hồn phát triển viên mãn của kẻ đã có được sự khôn ngoan qua suốt nhiều kiếp sống chứ không bắt đầu cuộc đời như một trang giấy trắng tinh theo quan điểm của John Locke.

Thái độ đối với tên gọi thì khá độc đáo trong văn hóa Phật giáo Tây Tạng: Tên của một người không được xem là quan trọng. Con người thời xưa ở Bhutan chỉ có một tên và gần đây họ mới có hai tên. Tên vị chủ nhà của tôi, người đã nhận bằng Montessori ở Thái Lan nơi chúng tôi gặp nhau là Dendy,

nhưng cô và người chồng đặt hai tên cho các đứa con của họ. Nếu một người có hai tên như Sonam Dechen, và nếu có ai hỏi nên dùng cái tên nào, thì thường câu trả lời là “Không có gì quan trọng đâu”.



*Ngôi đền nơi trẻ con được đặt tên.*

Một đứa em bé được gọi là *Oh* (có nghĩa là *Dzongkha*, là *em bé* theo ngôn ngữ Bhutan) cho đến khi được chọn cho một cái tên ở chùa. Vào cuối tháng thứ ba, Resa được đưa đến một ngôi chùa địa phương để được đặt tên. Một cái rổ được làm bằng tre chứa nhiều mẩu giấy được cuộn tròn đặt trên bàn thờ. Mỗi mẩu giấy có một tên gọi được ghi vào đó. Bất kể tên nào cũng có thể sử dụng cho bé trai hoặc bé gái vì thế điều này không cần cân nhắc. Mẹ của cô bé chọn một

mẫu giấy, mở nó ra và thấy cái tên *Resa*. Theo truyền thống, không có gì để bàn cãi, đó là tên của cô bé. Để cho hiện đại, cha mẹ của cô bé đặt thêm cho cái tên thứ hai vì vậy cô bé có tên chính thức là *Resa Lhadon*, nhưng *Lhadon* không phải là tên họ của gia đình; tên mẹ của *Risa* là *Sonam Zangmo* và tên cha là *Karma Drukpa*.

Âm nhạc là một phần rất quan trọng trong văn hóa Bhutan và có rất nhiều bài hát dân ca cũng như nhiều câu chuyện truyền thống. Vào giờ đi ngủ cha mẹ *Resa* hay ông bà hát cho cô bé nghe. Khi được 1 tuổi rưỡi, *Resa* biết nhiều bài hát và tên gọi của nhiều đồ vật trong nhà.

Tivi và đài radio đã xuất hiện trong nhà *Resa* và có vẻ không thích hợp trong ngôi nhà nông cổ xưa này. Đài phát sóng những bài hát Bhutan cả ngày và kênh truyền hình quốc gia Bhutan phát sóng một chương trình chơi nhạc Bhutan trong vòng một giờ, một ngày và chương trình “*Mr Bean*”, một bộ phim hoạt hình nước Anh. Từ các chương trình này, *Resa* học được nhiều bài hát và nhảy múa như *Mr Bean*. Trẻ 1 tuổi xem tivi từ hai đến ba tiếng một ngày là thông thường. Vì thế theo yêu cầu của gia đình, họ và tôi có một buổi trao đổi thú vị về vấn đề này và về cách mà nó đã dẫn đến sự gia tăng của chủ nghĩa vật chất, bạo lực và sự ăn uống quá độ ở phương Tây.

## *Vận động và sự tự lập*

### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Vào khoảng 1 tuổi, trẻ học cách bước đi. Bây giờ thì trẻ hứng thú với kỹ năng chạy, bước đi cẩn thận, đi đường dài vừa kéo hay mang vật nặng, làm công việc thật trong nhà và ngoài trời. Trẻ cũng có bản năng để tinh luyện các vận động của bàn tay trong lao động đích thực, cùng hợp tác với những thành viên gia đình trong công việc nhà. Một số đồ chơi như hình khối, bóng, xỏ hạt và ghép hình, góp phần cho sự tiến bộ này nhưng tốt hơn là dùng những dụng cụ thật vừa với kích thước trẻ em, để trẻ có sự lựa chọn làm những công việc đích thực có tính phức tạp và đầy thử thách.

### **Bhutan**

Rất ít trẻ em ở Bhutan có đồ chơi. Tôi đã nhìn thấy một sân chơi của trường học với hơn 100 học sinh tiểu học trong giờ giải lao. Không có các thiết bị để leo trèo hay xích đu và cũng không có bóng hay đồ chơi. Thật kinh ngạc khi thấy các trò chơi trong vòng tròn và các trò chơi khác liên tục thay đổi mà trẻ sáng chế ra và sự sáng tạo với những viên đá được sử dụng như quân cờ, một hòn đá tròn hình quả bóng để lăn, trò chơi đá bao được làm từ dây thun. Resa luôn chạy nhảy hoặc ngồi suy tư và im lặng mải mê lắng nghe cuộc đối thoại của người lớn hay quan sát những hành động và tương tác của họ.

Một buổi trưa nọ, khi tôi đến thăm gia đình, Resa bắt đầu khóc và chị của bé vào nhà bếp và trở ra với một ly sữa cho em. Cô chị làm đổ ít sữa trên nền nhà, quay vào nhà bếp và cầm một chiếc khăn để lau chùi. Khi cô chị đi vào phòng, Resa ngưng khóc, với tay lấy tấm giẻ, sau đó đi lau chỗ sữa bị đổ.



Thấy sự hứng thú của cô bé, người chị lấy một cái thùng nước và tạo ra nhiều vũng nước nhỏ cho cô em lau – việc cô bé thích. Chuyện này kéo dài cho đến khi Resa thoả mãn. Đây là một dịp may mắn qua đó tôi có thể chỉ ra rằng việc được làm công việc đích thực thì thường quan trọng đối với hạnh phúc của trẻ hơn là thức ăn, và có lẽ Resa không khóc vì đói khát mà vì thiếu việc gì để làm. Gia đình toàn tâm đồng ý bởi họ nhận ra điều này trong chính bản thân họ.



Khi chúng tôi ra về, bà chủ nhà Dendy đi vào phòng thờ để thắp nhang; bà ta cúi đầu và chắp hai bàn tay lại để cầu nguyện và sau đó bắt đầu đặt tiền cúng lên bàn thờ. Resa đang đứng cạnh bà và bé với lấy tờ giấy bạc 5 Ngultrum. Dendy tự động đưa nó cho Resa để cô bé có thể là người tự đặt tiền lên bàn thờ.



Khi chúng tôi leo xuống các bậc thang đến tầng trệt và băng qua cửa đi đến bức tường bao quanh nhà, chúng tôi nhìn thấy Resa đi theo chị của bé ra ngoài và cùng tham gia quét rơm và phân ngựa.

Trong tất cả các ví dụ này, không người lớn nào thay đổi vẻ mặt để ngũ ý rằng việc để Resa tham gia vào bất cứ hoạt động nào mà cô bé chọn khác hẳn với hành vi bình thường. Không có bất kì lời nhận xét nào như “Ôi, dễ thương quá. Resa tự làm hết một mình”. Rõ ràng rằng Resa có thể tùy ý tham gia vào đời sống của gia đình và theo đó luyện tập vận động và đạt đến một trình độ cao hơn về mặt tự lập và tinh thần trách nhiệm.

## **Mặc quần áo và học đi vệ sinh**

### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Trong nền văn hóa của chúng ta, cha mẹ thường cần nhiều trợ giúp để hiểu được tầm quan trọng của việc cho trẻ học thay quần áo trong việc hỗ trợ lòng tự trọng, tính tự lập và sự phát triển về thể chất. Và hàng trăm cuốn sách về đề tài đi vệ sinh thường gây hoang mang hơn là có ích. Chúng tôi sử dụng cụm từ *học đi vệ sinh* (toilet learning) bởi vì tốt hơn ta nên nghĩ rằng trẻ đang học hơn là đang được huấn luyện.

Ở trong nhà cũng như trong cộng đồng Trẻ sơ sinh Montessori, tầm quan trọng nằm ở việc chuẩn bị một môi trường hỗ trợ cho khả năng của trẻ để trẻ tự dạy mình làm những chức năng tự nhiên này. Tôi đề nghị dùng cuốn sách *Không còn mặc tã trước năm 3 tuổi* (Diaper-Free Before 3), là cuốn sách đi theo rất sát sao hệ thống của chúng tôi.

### **Bhutan**

Trong hầu hết các giai đoạn phát triển nhất của trẻ em ở Bhutan, học cách tự mặc quần áo và sử dụng nhà vệ sinh chỉ là những kỹ năng mà người ta mong trẻ học được khi chúng đã sẵn sàng.

Chúng không được thưởng, bị phạt hay bị điều khiển phải tập đi vệ sinh theo lịch trình của người lớn. Tôi không nghĩ là có những cuộc thảo luận đặc biệt về những kỹ năng này hay liệu chúng có gây ra những vấn đề cụ thể nào.

Khi nói đến việc mặc và cởi quần áo, Resa muốn làm mọi thứ mà người chị 8 tuổi của cô bé làm. Cô bé bắt chước điệu nhảy của chị, muốn có một cái cặp đi học giống chị, mặc thử đồ của chị,... Cô bé mặc váy và áo trong thời tiết nóng và mặc quần dài khi thời tiết lạnh. Cả hai thứ đều dễ cởi ra và mặc vào. Theo truyền thống của Bhutan, mọi người cởi bỏ giày ra khi vào bất kỳ tòa nhà nào, vì thế giày cũng rất dễ cởi ra và mang vào.



Khá phổ biến để nhìn thấy trẻ em và đôi khi là người lớn tiểu tiện và đi cầu ở các cánh đồng và dọc theo đường đi. Cho đến gần đây, khi ta nhận ra rằng nhà vệ sinh là một cái hố ở dưới đất, rất dễ hiểu tại sao thái độ này là rất bình thường. Tôi đã từng thấy nhiều người lớn giúp trẻ giữ thăng bằng trong khi ngồi xổm dọc bên đường, dần dần đứa trẻ tự học được điều đó.

Resa tự do đi vệ sinh bất cứ nơi nào, trong nhà hay bên ngoài và một ai đó sẽ dọn sạch sau khi cô bé đi xong. Mẹ của Resa nhận thấy rằng khoảng 1 tuổi đến 1 tuổi rưỡi nếu Resa bị ướt hay làm bẩn ở bên ngoài sân thì cô bé thường lảng lặng tự đi vào trong nhà, cởi quần ra và mặc quần sạch vào. Nếu cần sự giúp đỡ, cô bé sẽ lên tiếng, nhưng người mẹ nói rằng bà có thể nhận biết rằng Resa đang bắt đầu muốn có sự riêng tư và tự chăm sóc bản thân trong vấn đề mặc quần áo, đi vệ sinh và điều này được tôn trọng.

### **Sự thanh nhã và lịch thiệp**

#### **Hỗ trợ Ấu nhi**

Rõ ràng ở phần trên, vận động được kết hợp với *Đời sống Thực tiễn* theo Montessori trong các lĩnh vực tự *Chăm sóc bản thân* và *Chăm sóc môi trường*. Nhưng lĩnh vực về sự *Thanh nhã và Lịch thiệp* theo Montessori đáng được dành riêng một phần trong đó. Trong lớp học Hỗ trợ Ấu nhi, giáo viên thật sự nhận thức rằng người lớn là yếu tố quan trọng nhất trong

môi trường của trẻ. Trẻ em liên tục quan sát chúng ta để học cách sống. Do đó chúng ta cần cẩn trọng với các động tác của mình, với cách chúng ta ăn nói, sử dụng đôi tay, ăn uống và ngôn từ chúng ta dùng cũng như giọng nói của mình – trong vai trò vô cùng quan trọng của chúng ta là những gương mẫu về sự Thanh nhã và Lịch thiệp.

### **Bhutan**

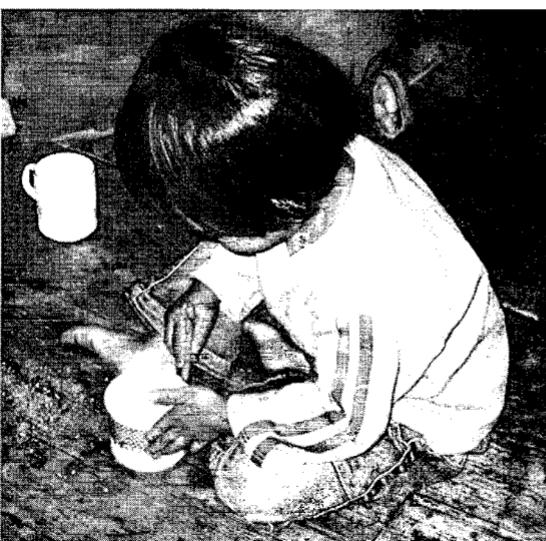
Bhutan là quốc gia duy nhất mà tôi từng đến thăm có cả một nền khoa học xã hội dành riêng cho việc luyện tập tính thanh nhã và sự lịch thiệp. Cha chồng của bà chủ nhà là một nhà giáo về *Driglam Namsha* (sự thanh nhã và lịch thiệp) dạy học sinh cấp cuối của nơi mà chúng ta gọi là trường trung học. Đây là việc giáo dục phép xã giao truyền thống nhằm để khắc sâu những thói quen về sự thanh lịch và thái độ tử tế. Những bài học này dạy về cách đi đứng, ăn mặc, nói năng và chào hỏi người khác – là nhiều bài tập mà trong giáo dục Montessori chúng ta gọi là sự Thanh nhã và Lịch thiệp. Bởi giá trị của sự tôn trọng và những cách hành xử đẹp đẽ đối với người khác trong nền văn hóa này, cha mẹ đã làm gương trong những hành vi ứng xử này cho các con họ từ lúc mới chào đời. Họ hầu như tự nhiên có giọng nói được điều tiết nhỏ nhẹ và những động tác dịu dàng.

Một ngày nọ, khi người hàng xóm nhìn thấy tôi rời khỏi nhà, bà ta cúi xuống người đứa bé rất nhỏ trước mặt bà và

chỉ bé cách chắp tay lại và cúi đầu chào tôi với sự cung kính. Ngoài việc hướng dẫn tinh tế của một người bà dạy cho một đứa trẻ còn rất nhỏ tuổi này thì tôi không thấy ai nhắc trẻ phải nói lời làm ơn, lời cảm ơn, hay tất cả các lời nhắc nhở mà chúng ta hay sử dụng nhưng không có tác dụng nào. Thay vào đó người lớn luôn làm gương để trẻ con muốn bắt chước theo.

Nhìn chung người dân có vẻ mặt hồng hào vì sức khoẻ tốt, họ mạnh mẽ và duyên dáng trong các động tác của mình. Tôi nghĩ rằng một phần là bởi vì mọi người đều làm một công việc thể chất nào đó và vì đi bộ là cách phổ biến để di chuyển từ nơi này đến nơi khác ở Bhutan và chuyện trẻ em đi bộ hơn cả giờ đồng hồ để đến trường và về nhà, người ta đi bộ nhiều dặm với gánh cỏ khô trên lưng họ hay mang thức ăn từ ngoài chợ về tới nhà là chuyện bình thường. Người ta thường nhìn thấy một người không mang gì trên người để nghị chia sẻ gánh nặng với một ai đó.

Khi người nào đủ may mắn có một chiếc xe hơi, thì việc rộng lòng lịch sự mời những ai đang đi bộ lên xe cho đến khi không còn chỗ trên xe nữa là chuyện khá phổ biến. Mỗi khi chúng tôi về đến nhà bằng xe hơi với thức ăn hoặc những túi đồ khác, trẻ em từ bên trong nhà chạy ra và xin được giúp mang đồ vào nhà. Ngay cả khi tôi đang trèo lên phòng, nếu một trong những đứa trẻ có mặt ở đó thì tôi không được phép phải mang thứ gì lên cả.



*Resa chuẩn bị thức ăn cho tôi dù không ai bắt bé làm.*

Một bữa ăn dặm vào xế chiều gồm trà sữa pha mặn với ngũ cốc rang được xay nhở gọi là tsampa. Bữa ăn này được dùng hàng trăm năm nay trên khắp khu vực Himalaya. Khi chúng tôi ăn loại thức ăn này ở nhà Resa, không những cô bé tự pha trà với tsampa, mà còn chuẩn bị cả phần của tôi nữa. Tính chu đáo và tốt bụng như thế thường được thấy ở trẻ em cũng như người lớn.

Vào năm 2002, tôi được gặp Đức Đạt Lai Lạt Ma lần đầu tiên và học tập với một người thầy đã đi theo ngài từ Tây Tạng đến Ấn Độ vào năm 1959. Tôi nghĩ rằng chính nhờ

trải nghiệm này và bởi thực tế rằng tôi có một pháp danh là *Sonam Dechen*, tôi thường được giới thiệu ở Bhutan bằng tên đó, mà tôi đã được đón tiếp tham dự vào đời sống riêng tư của các gia đình người Bhutan.

## Kết luận

Người ta thường có khuynh hướng lăng mạn hóa hay lý tưởng hóa các nền văn hóa chưa bị thoái hóa bởi ảnh hưởng của phương Tây. Tôi hi vọng tôi đã không làm điều đó ở đây. Luôn có mặt tốt và xấu trong tất cả các nền văn hóa.

Bhutan đẹp và thiêng liêng nhưng ở đó có chuột, chấy rận và con đỉa, nhà vệ sinh thì chỉ là những cái hố trên mặt đất, hệ thống giáo dục và chăm sóc y tế hiện đại chỉ dành cho ít người.

Phật giáo và Ấn Độ giáo ở nhiều khu vực không phải là tôn giáo được học qua sách vở, nhưng được người dân thể hiện trong đời sống thường nhật và vì thế có sự bình an, tính nhẫn nại, lòng quảng đại và điều đó thật đặc biệt.

Được làm việc tại Bhutan là một niềm vinh hạnh. Tôi chỉ ở đó trong ba lần viếng thăm ngắn ngủi và vì thế tôi chỉ mới bắt đầu tìm hiểu về xứ Bhutan.



*Tác giả cùng với các học sinh Montessori từ trường Yoezerling tại Paro, Bhutan.*

Mục tiêu của tôi là khám phá và chứng minh cái gì đã đóng góp cho nền giáo dục và sự dạy dỗ lành mạnh trong nền văn hóa này, và chia sẻ với những bậc phụ huynh và giáo viên này những gì mà chúng tôi ở phương Tây đã học biết được là cái tốt và cái xấu trong nền văn hóa hiện đại.

Đường lối Montessori đã cho chúng ta thấy rằng nó có thể được ứng dụng cho tất cả mọi trẻ em trong suốt lịch sử và trên khắp thế giới, nhưng nó phải được thích nghi, đặc biệt là trong đời sống thực tiễn, ngôn ngữ và các lĩnh vực văn hóa,

với thời gian và địa phương của trẻ em ở từng quốc gia. Khi nền văn hóa riêng của chúng được tôn trọng, cánh cửa được mở ra cho sự quan tâm và lòng tôn trọng dành cho tất cả các nền văn hóa khác – một bước tiến đến nền hòa bình trên toàn thế giới.



# Maria Montessori



Bà Maria Montessori sinh ra ở Italia vào năm 1870 và ở tuổi 26, bà trở thành nữ bác sĩ y khoa đầu tiên ở Italia. Là bác sĩ y khoa, bà liên tục tương tác với trẻ em và trở nên quan tâm đến sự phát triển của trẻ, khi bà nhận ra rằng chất lượng của sự quan tâm và sự tương tác với môi trường xung quanh ảnh hưởng rất nhiều đến trẻ.

Đường lối giáo dục trẻ em của bà được căn cứ trên nền tảng vững chắc của bà về sinh học, sinh lý học, tâm thần học và nhân chủng học. Bà ta đưa ra kết luận của mình dựa trên kinh nghiệm của bản thân với trẻ em ở nhiều nước khác nhau và của nhiều dân tộc, tầng lớp xã hội, tình trạng kinh tế,...

Lý thuyết của bà được căn cứ trên việc trực tiếp quan sát trẻ em, không chấp nhận định kiến hay lý thuyết có trước về các khả năng của chúng. Bà không bao giờ thử điều khiển hành vi của trẻ bằng sự thưởng phạt vì bất kỳ mục tiêu nào đó. Bà liên tục thử nghiệm và phát triển các học cụ dựa trên sự thích thú, nhu cầu và các khả năng đang phát triển của trẻ em. Bà nói:

*Giống như người khác, tôi từng tin rằng cần khuyến khích trẻ bằng sự khen thưởng vật chất bên ngoài nào đó, hẳn sẽ tăng bốc các tình cảm thấp hèn như thói tham ăn, tính kiêu căng hay tự ái, để nuôi dưỡng tình thần lao động và hòa bình ở đứa trẻ. Và tôi đã ngạc nhiên khi tôi lĩnh hội được rằng một đứa trẻ khi được cho phép tự giáo dục mình thật sự từ bỏ các bản năng thấp kém này. Thế nên tôi thúc giục các giáo viên nên ngưng việc trao những phần thưởng và hình phạt thông thường, là những thứ không còn thích hợp với trẻ em của chúng ta nữa và tự hạn chế bản thân vào việc hướng dẫn trẻ một cách nhẹ nhàng trong công việc của chúng.*

Tính phổ quát của phương pháp Montessori đã được công nhận là có giá trị và hữu ích hơn 100 năm qua.

# Chương trình đào tạo giáo viên

## Hỗ trợ Ấu nhi



*Hầu hết các bài học tại các cộng đồng sơ sinh Montessori, cũng giống như các lớp học Montessori khác, được lần lượt dạy cho trẻ.*

Vào đầu thập niên 1940, bà Montessori đã nhận thấy rõ ràng rằng năm 3 tuổi từng là lứa tuổi sớm nhất dành cho các khóa học đào tạo giáo viên của bà cho đến thời điểm đó, được cho là đã quá trễ để bắt đầu hỗ trợ sự phát triển tự nhiên toàn diện ở trẻ một cách có hiệu quả. Bà nhờ những người bạn ở Roma nghiên cứu để xây dựng một khóa đào tạo cho thời kỳ mang thai đến năm trẻ 3 tuổi. Cha mẹ và giáo viên Montessori quan

tâm đến ba năm đầu đời và sự phát triển của trẻ trước khi trẻ đủ lớn để vào học trường Montessori, đã giúp thiết kế khóa đào tạo này.

Dựa trên việc quan sát và nghiên cứu qua hàng ngàn giờ, khóa đào tạo đầu tiên ở Roma đã thu hút các học viên có học thức. Học viên tốt nghiệp được gọi là *Giáo viên Hỗ trợ Áu nhi*.

Vào đầu những năm 1950, một bác sĩ nhi khoa người Ý, Silvana Quattocchi Montanaro, sinh đứa con đầu lòng và khi còn trong bệnh viện ở Roma, bà gặp một người mẹ khác đã thuê một giáo viên Hỗ trợ Áu nhi để giúp bà trong lúc hạ sinh và những tuần đầu tiên ở nhà. Chẳng bao lâu sau, bác sĩ Montanaro được mời đến để trình bày về khóa đào tạo Hỗ trợ Áu nhi.

Vào năm 1979, tại hội nghị AMI ở Amsterdam, bác sĩ Montanaro thuyết giảng về trẻ em từ 0 đến 3 tuổi. Karin Salzmann, khi ấy là chủ tịch của AMI ở Hoa Kỳ (The Association Montessori International - Hiệp Hội Montessori Quốc tế tại Hoa Kỳ), có mặt trong giới thính giả. Bà ta mời bác sĩ Montanaro đến Hoa Kỳ, nơi đã có một phong trào đang phát triển mạnh để tạo dựng những trường học tốt cho trẻ em từ 3 đến 12 tuổi. Trong cùng năm đó, một hội thảo chuyên đề kéo dài 2 tuần, một sơ lược ngắn gọn về việc đào tạo Hỗ trợ Áu nhi, được trình bày ở Tarrytown, thành phố New York để giới thiệu những thông tin mới tuyệt vời này về trẻ em trong ba năm đầu đời.

Vào năm 1980, khóa đào tạo AMI đầu tiên kéo dài một năm được thực hiện ở Roma và 6 người Mỹ, gồm có Judi Orion, nhận được văn bằng Hỗ trợ Áu nhi. Hai năm sau, bác sĩ Montanaro và Gianna Gobbi, được hỗ trợ bởi cô Orion đã tổ chức khóa học toàn thời gian đầu tiên ở Texas.

Vào năm 1991 – 1992, Susan Mayclin Stephenson, tác giả của cuốn sách *Em bé hạnh phúc* (The Joyful Child) nhận văn bằng Hỗ trợ Áu nhi tại học viện The Montessori Institute ở Denver, Colorado dưới sự chỉ đạo của bác sĩ Montanaro và cô Orion.

Cuốn sách này là một tổng duyệt khái quát rất ngắn gọn về một số điều được giảng dạy trong một khóa học Hỗ trợ Áu nhi. Bạn mất bao lâu để đọc nó? Nhiều tiếng? Nhiều ngày? Hãy tưởng tượng hơn 4 tháng, toàn thời gian chuyên sâu cùng với một huấn luyện viên, cộng thêm 250 giờ quan sát có ghi chép, để học về điều này! Khóa học Hỗ trợ Áu nhi rất được khuyến khích cho những ai muốn học hỏi thêm và học nhiều hơn nữa về sự phát triển con người, bắt đầu trong ba năm đầu tiên của cuộc đời.



## *Lời bạt*

Tác phẩm *Em bé hạnh phúc* của Susan Stephenson là một dẫn nhập tốt về sự tiếp cận với đời sống gia đình có trẻ em dưới 3 tuổi theo đường lối Montessori. Được viết đặc biệt cho giới phụ huynh, cuốn sách này cũng rất có ích cho những người thực hành phương pháp Montessori mà có lẽ họ cũng cần lời nhắc nhở nhẹ nhàng về những gì đã học trong các khóa huấn luyện đào tạo của AMI. Cuốn sách là một lời giới thiệu tuyệt vời về công trình mà Montessori đã thực hiện từ năm 1947 với trẻ em trong những hoàn cảnh kinh tế xã hội và những bối cảnh gia đình và văn hóa khác nhau trên khắp thế giới.

Các đề nghị của chị Susan có tính thực tiễn, khả thi và có cơ sở về mặt lý thuyết. Chúng minh họa những cách thực hành tốt đẹp trong giáo dục sớm và được hỗ trợ bởi các nghiên cứu về thần kinh học. Mặc dù một số ý tưởng còn mới lạ đối với nhiều phụ huynh, các tư tưởng nay được căn cứ trên

nhiều năm thực hành với trẻ em trong những môi trường văn hóa và kinh tế khác nhau. Nhiều ý tưởng có thể áp dụng ở các trung tâm giữ trẻ chăm sóc những đứa trẻ nhỏ tuổi nhất.

Tôi trân trọng giới thiệu cuốn sách này với bất cứ người nào quan tâm đến sự phát triển của trẻ em dưới 3 tuổi.

Judi Orion

**Giảng viên huấn luyện Khóa Hỗ trợ Áu nhi của AMI  
(Association Montessori Internationale)**

## *Dề tác giả*



*Susan cùng với bác sĩ Montanaro trong Khóa Huấn luyện Hỗ trợ Áu nhi tại Denver, Colorado năm 1992.*

Vào năm 1963 – 1964, Susan Mayclin Stephenson trải qua bốn tháng đại học đầu tiên trên chuyến tàu, nay được biết đến dưới tên The Semester at Sea, du hành và tìm hiểu về các nền văn hóa của châu Âu, Trung Đông và châu Á. Điều này đã đánh thức sự quan tâm lâu dài về những khác biệt và tương đồng trong các nền văn hóa, đặc biệt là trong cách làm cha mẹ.

Sau khi tốt nghiệp đại học trong hai ngành triết học và tôn giáo đối chiếu của Đại học San Francisco State, Susan làm việc trong cương vị một tham vấn viên cho một trung tâm giam giữ trẻ tội phạm vị thành niên. Chính qua trải nghiệm

với những người trẻ có vấn đề này, từ những cộng đồng nghèo khó và giàu có nhất ở khu vực San Francisco đã thuyết phục bà tin rằng để phát triển trọn vẹn tiềm năng của từng cá nhân và xã hội, tốt nhất là ta nên bắt đầu càng sớm càng tốt.

Vào năm 1971, Susan nhận văn bằng cấp dạy từ 2,5 – 6 tuổi tại học viện Maria Montessori Institute (MMI) ở Luân Đôn, nước Anh và văn bằng 6 – 12 tuổi tại học viện Washington Montessori Institute (WMI) ở Washington, DC.

Sau khi dạy trẻ có độ tuổi từ 2 đến 13 trong vòng 20 năm, bà nhận văn bằng 0 – 3 tuổi hay còn gọi là bằng Hỗ trợ Ấu nhi (A to I) ở học viện The Montessori Institute (TMI) ở Denver, Colorado, và hoàn tất bằng thạc sĩ giáo dục tại trường đại học Loyola University Maryland và tham gia khoá học về thuyết đa trí năng (Multiple Intelligences) của nhà tâm lý học Howard Gardner tại Đại học Harvard University Graduate School of Education. Hai đứa con gái của bà cũng tham gia vào khoá đào tạo Hỗ trợ Ấu nhi để có thể trở thành những cha mẹ tốt nhất có thể.

Susan đã đi đến hơn 60 quốc gia và thường chia sẻ những kinh nghiệm của bà tại các quốc gia này thông qua nghệ thuật của bà, hầu hết là tranh sơn dầu có thể được tìm thấy ở trên trang mạng của bà. Bà ta đã làm việc với phụ huynh và giáo viên, cung cấp tư liệu về các giai đoạn phát triển của trẻ em, tham vấn cho nhà trường và tham gia các cuộc chấm thi ở các khóa đào tạo Montessori.

Susan cũng là tác giả của cuốn sách *Đứa trẻ của Thế Giới: Phương pháp Montessori, Giáo dục toàn cầu cho tuổi từ 3 đến 12* (Child of the World: Montessori, Global Education for Age 3 – 12+). Để tìm hiểu thêm về các tác phẩm của Susan xem tại [www.susanart.net](http://www.susanart.net).



## *Lời khen tặng của độc giả*

*Sự quý giá của thời ấu thơ là không thể nào đong đếm được, một người không thể sống lại lần nữa và để có được cơ hội sống với niềm vui và niềm hạnh phúc đơn giản trong sự hài hoà với thiên nhiên là những gì mà Montessori đem lại. Cuốn sách Em bé hạnh phúc liên tục xác thực điều này. Cám ơn bà.*

– **Lhamo Pemba**, người Bhutan/giáo viên Montessori  
Tây Tạng

*Nghiên cứu cuốn Em bé hạnh phúc giúp hình thành sự hiểu biết về phương pháp 0 – 3 tuổi khi chúng tôi bắt đầu mở trường! Chúng tôi dịch sang tiếng Nga và phân phát các thông tin ở cả hai ngôn ngữ. Tôi cũng trích dẫn nhiều từ cuốn sách khi nói chuyện với phụ huynh và giáo viên.*

– **Valentina Zaytseva**, Montessori School of  
Moscow (Nga)

*Chúng tôi dạy ba đứa con của mình theo cách tốt nhất mà chúng tôi biết tại thời điểm đó, với những trường học, trường cao đẳng tốt, giá trị vững chắc, du lịch và ngôn ngữ nước ngoài.*

*Nhưng bây giờ, quan sát thấy đứa cháu được nuôi lớn theo các nguyên tắc Montessori trong cuốn sách Em bé hạnh phúc, chúng tôi kinh ngạc về tính tự lập, lòng yêu thích học hỏi, khả năng tập trung và hấp thụ môi trường xung quanh của cô bé ở độ tuổi nhỏ như thế. Tôi tin chắc rằng cuốn sách sẽ gợi lên nhiều cảm hứng cho các bậc cha mẹ và ông bà khác, như đối với chúng tôi.*

– Carmen Abu-Dayyeh, Rome và Palestine

*Thanh thiếu niên muốn biết mình là ai và mình đã trở thành con người mình đang là bằng cách nào. Một số câu trả lời có thể đến từ việc tìm hiểu về sự phát triển của trẻ và dành thời gian để trải nghiệm với trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ. Cuốn sách Em Bé Hạnh Phúc là một nguồn thông tin tuyệt vời để biết chính xác về sự phát triển của trẻ. Quan trọng hơn hết là cuốn sách tạo ra bầu không khí tôn trọng dành cho trẻ em mà chúng sẽ mang theo mình khi trở thành các bậc cha mẹ trong tương lai.*

– Linda Davis, Cấp Quản trị Montessori, AMI-NAMTA,  
Orientatio to Adolescent Studies (phụ trách Hướng dẫn  
Nhân viên của các Nghiên cứu về tuổi Thanh thiếu niên)

*Cuốn sách Em bé hạnh phúc mà tôi khám phá ở Úc là nguồn cảm hứng cho công việc của tôi ở Trung Quốc và cho đến nay khoảng 1.000 giáo viên và trợ giảng đã qua khóa đào tạo. Để thông báo cho mọi người về tầm quan trọng của ba năm đầu đời và để đem khóa đào tạo AMI Montessori đến Trung Quốc, tôi đã cho dịch ấn bản đầu tiên của cuốn sách Em bé hạnh phúc sang tiếng Quan thoại vào năm 2003. Xin cảm ơn bà.*

– **Michael Guo**, The International Training Center of  
Montessori Education in China

*Khi đọc được cuốn sách này, thì tôi nhận thấy các ý tưởng Montessori được thể hiện một cách chính xác. Bạn nói rằng trong những năm đầu tiên sau khi sinh, trẻ em nên tiếp cận với thế giới thật, trái đất xinh đẹp. chứ không chỉ là sự tưởng tượng thú vị và chỉ nên tiếp cận sau khi trẻ có thể phân biệt giữa thật và không thật. Ngày nay điều này rất quan trọng, không được quên.*

– **Mitsuko Bando**, Hiệu trưởng trường mẫu giáo,  
Nhật Bản

*Những học sinh trung học của chúng tôi được yêu cầu trả lại một số cuốn sách giáo khoa (Toán và tiếng Latin) vào cuối năm. Mỗi gương mặt sáng rực lên khi tôi nhắc rằng chúng được*

*giữ lại cuốn Em bé hạnh phúc. Một nữ sinh vừa nói với tôi rằng cô bé sẽ giữ cuốn sách này cho đến khi trở thành một bà mẹ và áp dụng nó. Cuốn sách đã bổ sung rất nhiều kiến thức cho lớp học Phát triển Con người của chúng tôi. Sử dụng nó mang lại thử thách đầy tưởng tượng sinh động của quan niệm về cách làm cha mẹ và nó hướng dẫn thanh niên suy nghĩ tốt về bản thân và người khác. Cám ơn bà rất nhiều.*

– **Ann Jordahl**, Montessori School of Lake Forest

*May mắn là tôi đã tìm thấy cuốn sách Em bé hạnh phúc trong khi tôi đang mang thai và kết quả là bà đã giúp tôi trong nhiệm vụ quan trọng nhất của đời tôi là nuôi dạy con trai tôi. Tôi đặc biệt tin rằng đây là cuốn sách mà các cha mẹ, gia đình và giáo viên phải có, nó cung cấp thông tin tuyệt vời theo một cách dễ hiểu và quan trọng hơn hết là nó rất hữu ích cho đời sống hàng ngày. Cám ơn bà!*

– **Eva Prado**, người mẹ  
và giáo viên Anh văn, Brazil

*Đằng sau nhiều đứa trẻ hạnh phúc, tự tin và bình thản, có một người mẹ hay người cha vui vẻ, đã được hỗ trợ và hướng dẫn bởi đường lối Montessori từ lúc trẻ sinh ra đến lúc 3 tuổi. Em bé hạnh phúc chứa đầy sự khôn ngoan và những ý tưởng*

*thực tiễn cho cả giáo viên và gia đình. Cám ơn Susan đã viết ra tất cả các kiến thức về tuổi từ 0 đến 3 trong một cuốn sách tuyệt vời như vậy!*

– **Daniele và Aika W. Mariani**, phụ huynh học sinh Montessori ở Ý

*Cám ơn bà đã giúp tạo nên những sự thay đổi to lớn như thế trong cuộc đời của trẻ em.*

– **Nertila Hoxha**, Giáo viên Hỗ trợ Ánh sáng, Albania

*Tôi tặng cuốn sách này cho mỗi phụ huynh và người mẹ đang mang thai mà tôi gặp. Nó phải là cuốn sách nên đọc trong tất cả các lớp học tiền sản và nên được phân phát ở các bệnh viện!*

– **Julia Volkman**, Sinh viên hậu đại học,  
Đại học Harvard

*Lần đầu tiên tôi tìm hiểu về Montessori là từ một người bạn khi con tôi được 14 tháng tuổi. Ngay sau khi tôi đọc xong cuốn Em bé hạnh phúc, chúng tôi quyết định nuôi dạy con chúng tôi theo một cách khác. Tôi nhận thấy cách tốt nhất để giải thích lối tiếp cận của chúng tôi là đưa cuốn sách này cho*

*mọi người đọc (đặc biệt là bên nhà chồng hay bên vợ). Nội dung miêu tả một cách toàn diện sự phát triển của trẻ và được trình bày theo một cách rất dễ đọc.*

– **Jean Layton Rosas**, người mẹ và kỹ sư phần mềm của Intel

*Cuốn Em bé hạnh phúc luôn là một phần trong chương trình giáo dục cha mẹ của chúng tôi: lời khuyên thực tiễn, thông tin đáng tin cậy và một nguồn các ý tưởng tuyệt vời cho cha mẹ, về cách chuẩn bị môi trường ở nhà cho trẻ ở mỗi giai đoạn phát triển. Nó chứa đầy sự khôn ngoan.*

– **Heidi Philippart**, hiệu trưởng, Amsterdam

*Tôi thấy bà đã rời sáng nhiều gốc tối tăm trên Trái đất này và làm nó toả sáng với tình thương và tinh duy sâu sắc.*

– **Hiroko Izawa**, người hướng dẫn về văn hóa Nhật Bản

*Em bé hạnh phúc là cuốn sách duy nhất cha mẹ thật sự cần để hiểu đứa con nhỏ của họ phát triển và học tập như thế nào. Những thông tin cung cấp ở mỗi giai đoạn phát triển rất*

*thực tiễn và thực tế; những nội dung được đề nghị khuyến khích và hỗ trợ cho những giai đoạn này. Tôi nhiệt liệt đề nghị rằng cuốn Em bé hạnh phúc nên là một món quà chúc mừng trong buổi tuyên bố mình có thai hay là một món quà cho đứa bé mới chào đời. Không có thời gian nào tốt hơn để gây ảnh hưởng đến những trí tuệ sẽ dẫn dắt các tâm trí của thế hệ tương lai của chúng ta một cách tích cực!*

– **Carol Ann McKinley**, nhà giáo dục sớm người New Zealand

*Em bé hạnh phúc quả là một sự dẫn nhập dễ hiểu về triết lý Montessori cho những người mới làm cha mẹ! Tôi luôn tăng một cuốn như một món quà cho bạn bè và người thân khi họ có thai. Mọi người nhận được cuốn sách tuyệt vời này đã khen ngợi kiến thức rõ ràng trong sách và sau đó đã tìm hiểu về Montessori để giáo dục cho cuộc đời của con cái họ.*

– **Karey Lontz**, Giáo viên Hỗ trợ Ấu nhi,  
Denver, Colorado

*Tất cả mọi người có thể tạo nên một sự khác biệt trong cuộc sống của trẻ nhỏ nếu họ có được kiến thức cần thiết.. Cám ơn chị rất nhiều vì đã tiếp tục với nỗ lực luôn tạo thay đổi của chị*

*để truyền bá thông điệp hỗ trợ trẻ em phát triển và nhận thức  
được những tiềm năng con người của mình.*

– **Judi Orion**, Giảng viên Đào tạo, The Montessori  
Institute, Denver, Colorado

*Trong khi chúng tôi chờ đợi đứa con đầu lòng ra đời, vợ tôi  
và tôi dịch cuốn Em bé hạnh phúc sang tiếng Ba Lan. Nó chiếm  
một khoảng thời gian nhưng đó là thời gian tuyệt vời cho cả hai  
chúng tôi. Chúng tôi đã học được rất nhiều trong khi làm công  
việc dịch thuật này.*

– **Rafal Szczypka**, Ba Lan và Vương quốc Anh

*Tôi tin rằng mục đích chính của chúng ta trong cuộc đời là  
tìm thấy hạnh phúc và giúp đỡ người khác là cách chắc chắn để  
đạt được mục đích này. Trẻ sơ sinh lần đầu tiên trải nghiệm tình  
yêu thương và lòng trắc ẩn từ người mẹ và những người đã được  
yêu thương tối đa trong những năm đầu đời này sẽ ít sợ hãi và  
ít nghi ngại trong suốt cả cuộc đời và cũng có nhiều lòng trắc ẩn  
hơn đối với người khác hơn.*

*Theo cách này thì Montessori quả là tuyệt vời.*

– **Đạt Lai Lạt Ma**, Dharamsala, Ấn Độ

Nhà thơ đoạt giải Nobel nổi tiếng người Ấn Độ và nhà giáo dục Montessori, Rabindranath Tagore đã có lần nói rằng: “Mỗi em bé khi ra đời mang lại niềm hy vọng rằng Chúa chưa thất vọng về loài người.” Trên lục địa châu Phi, và đặc biệt là đất nước Nam Phi của tôi, chúng tôi thường ở cái lằn ranh giữa hi vọng và tuyệt vọng. Chính trẻ em mang lại niềm hi vọng và người lớn đôi khi đem đến sự tuyệt vọng. Điều mà chúng tôi cần ở Nam Phi là những người lớn có hiểu biết và được đào tạo theo ngôn ngữ của trẻ em – chúng tôi cần những người thông dịch cho niềm hi vọng của trẻ để chúng tôi có thể chuyển đổi lục địa này thành một nơi mà hi vọng được san sẻ giữa trẻ em và người lớn.

Susan Stephenson, trong cuốn sách Em bé hạnh phúc và Đứa Trẻ của Thế Giới (*Child of the World*), mang đến cho chúng tôi kiến thức và sự hiểu biết để tạo điều kiện thuận lợi nhằm khơi gợi niềm hi vọng ở từng đứa trẻ.

Cám ơn chị vì đã là một tiếng nói rõ ràng và đầy cảm hứng cho các trẻ nhỏ mà tiếng nói chưa được nghe thấy.

– Samantha Streak, Nam Phi

Tác phẩm của Stephenson là một nguồn thông tin tuyệt vời dành cho cha mẹ đang tìm kiếm lời khuyên sâu sắc và đúng đắn về việc nuôi dạy những đứa trẻ vũng chài trong một thế giới hỗn loạn. Với cách trình bày các nguyên tắc Montessori dưới dạng

văn xuôi rõ ràng và đầy tính diễn cảm, di sản của Stephenson sẽ là một sự giúp ích to lớn cho các thế hệ cha mẹ tương lai.

– **Angelina Lillard**, Tiến sĩ, Giáo sư Tâm lý học, Đại học Virginia, tác giả của cuốn sách *Montessori, The Science behind the Genius* (tạm dịch Phương pháp Montessori, Khoa học đằng sau Thiên Tài)

Cuốn sách này giải thích ý nghĩa của cuộc đời theo một cách tốt đẹp, cách mà bạn phải sống cuộc đời mình như thế nào. Nó sẽ rất hữu ích cho những người khác cùng tuổi của tôi. Nếu người trẻ không muốn đọc chương “Thanh thiếu niên, tuổi từ 12 – 18” thì cha mẹ nên đọc chương đó để họ có thể giúp con trai hay con gái họ trở thành một con người tốt hơn.

– **Ryan Alcock**, 13 tuổi, Trường Trung Học Montessori, Amsterdam

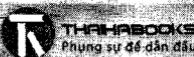
Cuốn sách nhỏ này, *Đứa Trẻ của Thế Giới*, có thể thay đổi đời sống của bạn với sự khôn ngoan thực tiễn của nó. Nó sẽ giúp bạn tạo ra những điều kiện thuận lợi cho sự cùng nhau tồn tại trong hòa bình.

– **David Kahn**, Giám đốc NAMTA (North American Montessori Teachers Association, tạm dịch là Hiệp hội giáo viên Montessori Bắc Mỹ)

**Thái Hà Books trân trọng cảm ơn mọi ý kiến đóng góp của độc giả.**

**Mọi thông tin xin gửi về:**

- Góp ý về biên tập: publication@thaihabooks.com
- Góp ý về bản quyền: copyright@thaihabooks.com
- Tư vấn dịch vụ xuất bản: quannn@thaihabooks.com



**Công ty Cổ phần Sách Thái Hà**

Trụ sở chính: 119 C5 Tô Hiệu -

Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 3793 0480; Fax: (04) 6287 3238

VP-TPHCM: 533/9 Huỳnh Văn Bánh - P. 14 - Q. Phú Nhuận

Tel: (08) 6276 1719; Fax: (08) 3991 3276

Website: [www.thaihabooks.com](http://www.thaihabooks.com)

**Nhà sách Thái Hà**

119 C5 Tô Hiệu - Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 6281 3638

Website: [www.nhasachtha ha.vn](http://www.nhasachtha ha.vn)





*Susan tốt nghiệp Học viện Maria Montessori ở London, Anh vào năm 1971. Bà đã nghiên cứu về phương pháp Montessori trong vòng hơn 50 năm và áp dụng nó với cương vị một người mẹ, một người bà, một lãnh đạo trường và một giáo viên dạy trẻ từ 2 tuổi cho tới khi học cấp ba. Bà vẫn đang tiếp tục đến, viếng thăm và làm việc tại hơn 60 nước - để tìm hiểu về nhu cầu của trẻ em, gia đình cũng như nhà trường. Các cuốn sách của bà được sử dụng tại các trường học Montessori và các trung tâm đào tạo giáo viên và bắt cứ ai quan tâm đến sự phát triển của trẻ em.*

*"Tôi tin rằng trẻ sơ sinh được sinh ra với tất cả bản năng cần thiết để phát triển và hạnh phúc khi nhu cầu của nó được đáp ứng; nhưng môi trường nào mới thỏa mãn được những nhu cầu này? Cái ôm ấm áp của người mẹ ngay sau khi sinh đánh thức lòng nhân hậu và bắt đầu dạy trẻ sơ sinh cách con người nên cư xử với nhau. Và rồi sao nữa?*

*Mỗi nền văn hóa đều có sự khôn ngoan nhưng trong thời hiện đại thì đa phần đã bị đánh mất. Ba năm đầu đời là quá quan trọng để chúng ta dùng đứa trẻ làm thí nghiệm, nhưng những nguyên tắc Montessori được nói đến ở đây đều được công nhận trên khắp thế giới hơn 100 năm qua, dù trẻ ở bất kỳ nền văn hóa nào. Mục đích của cuốn sách này là để giúp cha mẹ tìm hiểu, khám phá, trân trọng và trợ giúp các nhu cầu tinh thần, vật chất và cảm xúc của trẻ trong ba năm đầu đời."*



Giá: 83.000đ